

Львівський національний університет природокористування
Черкаський державний технологічний університет
Херсонський національний технічний університет
Львівський державний університет внутрішніх справ
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв

**МІЖНАРОДНА
НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ**
(в офлайн- та онлайн-режимі)

**ПРОБЛЕМИ ВІДНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ
ТА ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ ПОВОЄННОЇ
УКРАЇНИ**

27–28 ЖОВТНЯ 2022 року
ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Дубляни
2022

Lviv National Environmental University
Cherkasy State Technological University
Kherson National Technical University
Lviv State University of Internal Affairs
National Academy of Culture and Arts Management

Co-funded by the
European Union

INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

(Offline and Online)

PROBLEMS OF RESTORATION OF SOCIAL INFRASTRUCTURE AND SPATIAL DEVELOPMENT OF THE TERRITORIES OF POST- WAR UKRAINE

27–28 October 2022

Abstracts of Reports

Dubliany

2022

Проблеми відновлення соціальної інфраструктури та просторового розвитку територій повоєнної України: тези доповідей Міжнародної наукової конференції (Дубляни-Львів, 27–28 жовтня) / упорядник: Р. В. Кюнцлі. Дубляни: Львівський національний університет природокористування, 2022. 266 с.

Упорядник: Р. В. Кюнцлі, доктор мистецтвознавства, доцент

Коректори: О. В. Дерпак, канд. філ. наук, доцент

А. М. Куза, канд. філ. наук, доцент

Матеріали Міжнародної наукової конференції містять тези доповідей та повідомлень, які були оприлюднені й обговорені під час проведення науково-практичного заходу «Проблеми відновлення соціальної інфраструктури та просторового розвитку територій повоєнної України» / Problems of restoration of social infrastructure and spatial development of the territories of post-war Ukraine, що відбувся у Львівському національному університеті природокористування 27–28 жовтня 2022 року.

Матеріали надруковані в авторській редакції. За достовірність фактів, цитат, власних імен, посилань на літературні джерела та інших відомостей відповідають автори публікації.

Фінансується Європейським Союзом. Проте висловлені погляди та думки належать лише автору (-ам) і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури. Ні Європейський Союз, ні грантодавець не можуть нести за них відповідальність.

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

СЕКЦІЯ 1

КУЛЬТУРНІ ПРАКТИКИ ПОВСЯКДЕННОСТІ І ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ІНДУСТРІЙ У РОЗВИТКУ ПОВОЄННОЇ УКРАЇНИ

Valentin BAKARDJIEV,
*contemporary Visual Artist,
Amsterdam, North Holland, Netherlands*

MODULAR METHOD IN THE DESIGN OF MODERN ART OBJECTS ON THE EXAMPLE OF THE ART PROJECT «EL AUMENTO»

Creators of our time continuously expand their worldview, create unique techniques, author's methods, but at the same time do not forget to join the heritage, all those examples from famous masters. Modular art, originating from industrial design and architecture, repeatedly attracted the attention of the author of this article and motivated him to create various art objects.

In his work for the World Trade Center Amsterdam as part of the «El Aumento» art project, the artist took as a basis pyramid for the modular details. Each pyramid has a base of his old oil paintings. The process of creating image modules is shown in Figure 1.

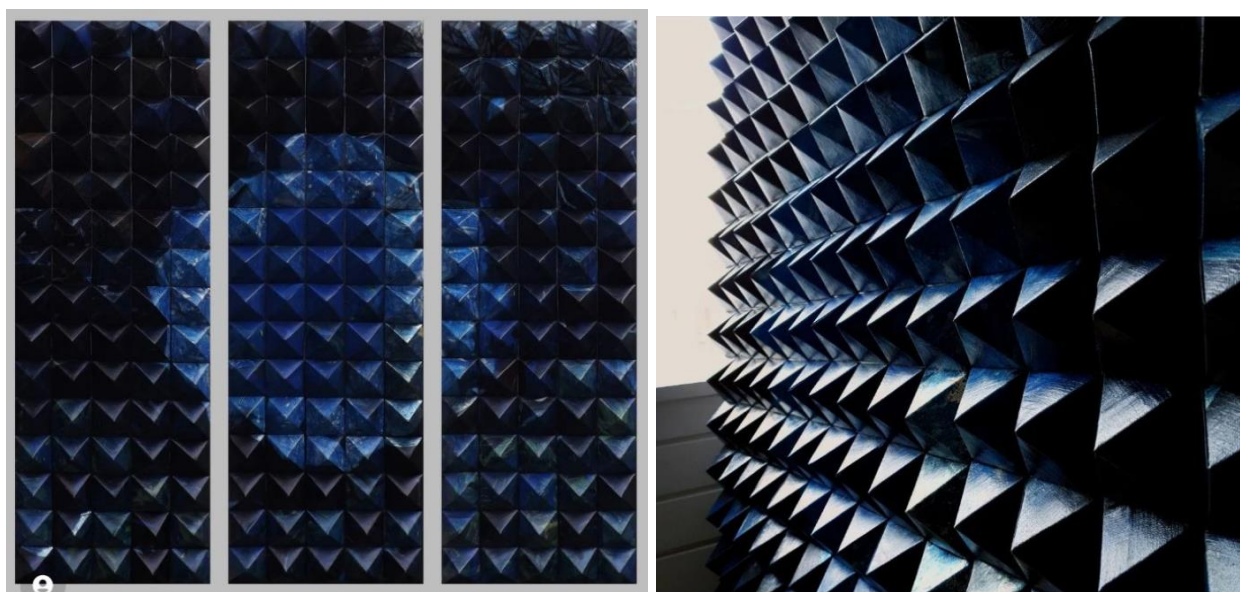
Each of the obtained three-dimensional shapes has its own placement and individual color solution, thanks to which they create a general composition. In addition, a complete picture consists of three large modules, forming a so-called triptych. This technique allows you to move larger objects by changing the general appearance (Fig. 2).

Thereby, to create pyramid modules, the author used his old oil paintings in the colors characteristic of the artist, which he repeatedly uses in his other projects. By partially applying the techniques of simple origami, flat images on the fabric become voluminous and add interest

to the work. Thanks to this, the viewer will look at the finished art object in more detail, trying to see all possible angles.

Fig. 1. Illustration of the process of creating modules for the art project «El Aumento»

*Fig. 2. Modular triptych «El Aumento» by **Valentin Bakardjiev***

Marie BERGSTEDT,
B.A. Education, Artist,
San Francisco, California, USA

TEXTILE PORTRAITIST AS AN ART OF GRATITUDE TO PEOPLE

The art of creating textile portraits is gaining popularity today. Often these are small embroidered portraits of prominent people, cinema heroes, etc. There are known cases when afterwards they are made into brooches or other accessories and used, in particular, to decorate clothes. Textile portraits of close people of the artist or the customer of his creative works are worth a separate presentation. In this case, the obtained textile portraits acquire a special meaning – they are a reminder, an amulet, and gratitude. The works acquire another emotional, more personal, private character.

If we look at the strategies of gratitude in different ethno-cultural communities as a whole, we can see that, firstly, in the vast majority, they are extrapolated to language and speech, and secondly, they have a different understanding. In this context, art and its works become a more universal way of expressing gratitude.

Gratitude acquires a special role in confusing life conditions, helps a person survive difficult times. For the author of this article, textile portrait painting became a way of expressing gratitude. Yes, all bright emotions and good thoughts were reflected in the portraits of people who inspired creativity, supported during the pandemic, and provided new opportunities for the artist's realization.

As a result, a series of portraits of women was created, among which the most significant for the artist from the standpoint of gratitude to them are shown in Figure 1.

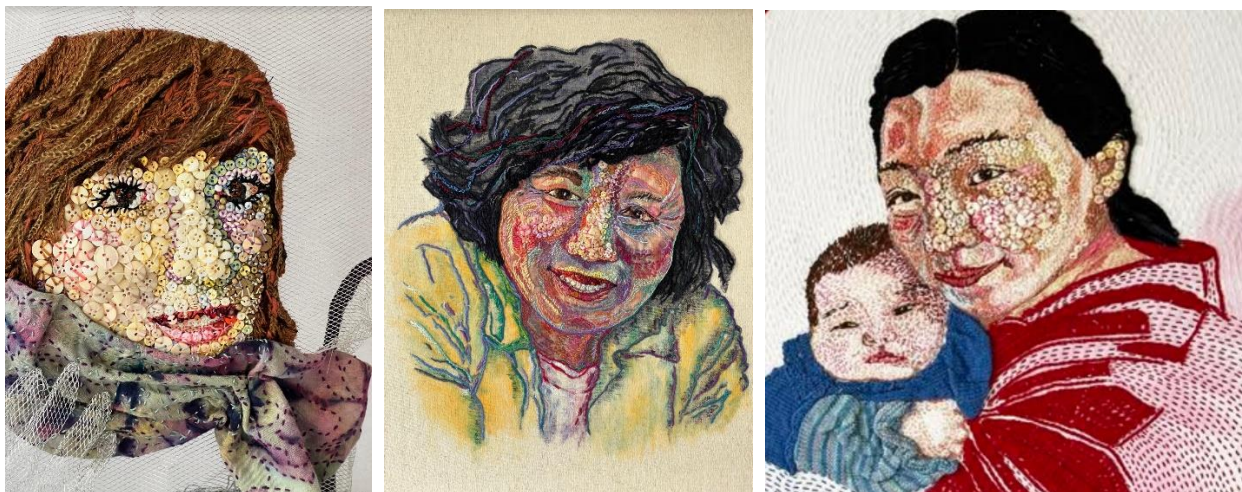

Fig. 1. Embroidered portraits of Maria Ortega, Kelly Liang and Professor Lin Le Cheng as a symbol of gratitude to them by Marie Bergstedt

During the creation of the portrait, various hand embroidery techniques were used in combination with appliqué, background drawing, and button decoration. Portraits were based on photographs, but they became a surprise for people and a gift as a symbol of gratitude. Every stitch is imbued with positive emotions, best wishes, faith in a bright future and further creative cooperation.

Elizabeth BOVI,
*Professor of Crafts and Techniques of the Visual Arts,
Professor of History of Visual Arts,
Teacher of Visual Language at LOLA MORA HIGHER,
National university of the arts,
Autonomous City of Buenos Aires, Argentine Republic*

**ARTISTIC INSTALLATION WORK WITH A CROSS BETWEEN
VISUAL AND SOUND LANGUAGES «BREAKING THE CEILING»**

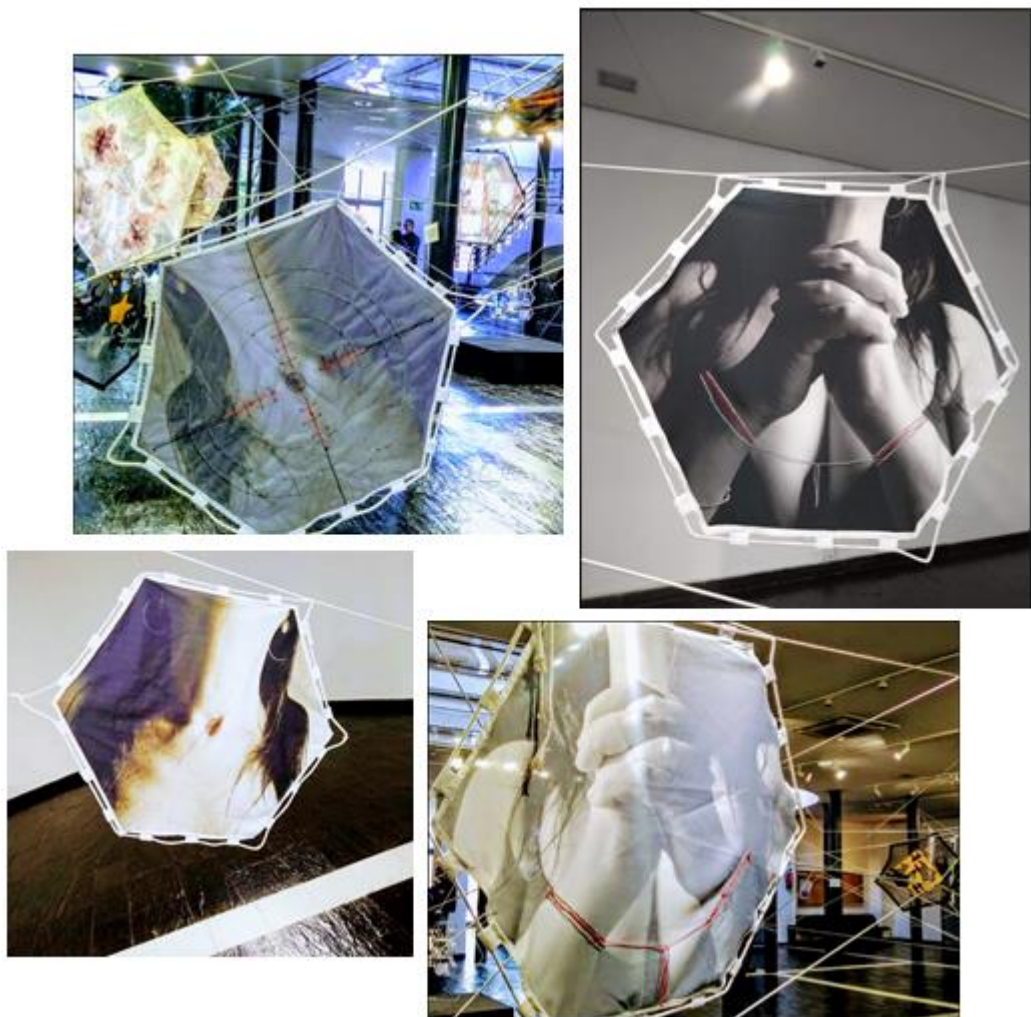

Fig. 1. The installation «Breaking the ceiling»

For some years now I have taken the hexagonal figure as the signifier of my work. This geometric figure appears almost as a constant in my work. In some cases it is taken as a support, in others it is

immersed in it. After an arduous investigation of its meanings, I have taken this figure as a metaphor for «cell».

My works dialogue with feelings and sensations that «trap and enclose» us human beings. This way of remaining enclosed does not refer to physical spaces, but to other ways that become prisons, based on personal situations, cultural or social mandates that keep us inert and immobile.

The materialities in my work are changing, I celebrate the possibility that Contemporary Art offers us, of not pigeonholing ourselves as artists and giving us the possibility of choosing materiality and discipline, combining languages, to generate meaning to our discourse.

In the installation «Breaking the ceiling» I use printing techniques intervened with textile materials through different operations: embroidery, sewing, tying, knotting, tangling.

The installation «Breaking the ceiling» deals with exclusively feminine cells. Those that we women suffer through the lack of gender equality in many areas, making our personal, work and social journeys intricate and difficult.

Although there have been important changes and advances in many societies around the world in terms of equal opportunities between men and women, it is the intention of this work to generate reflection on «all the cells that we have yet to break» in order to smooth our paths and free ourselves, for ourselves and for the generations that will follow us.

The installation «Romper el techo» was exhibited at the Centro Cultural Villa Móstoles in Madrid, Spain in the year 2021, being a project carried out together with Grupo Panal, which was selected to be inaugurated on March 8th, Women's Day.

Virginia D'ANGELO,
Holder of the Sculpture Project Workshop from 1 to 3
Category III, Research Professor,
National University of the Arts,
Autonomous city of Buenos Aires, Argentina

IMPERFECT AUCTIONS, SEAMS OF MEMORY

The work tries to captivate, snatch the viewer's senses until it manages to trap him within its openwork, the warp that sustains it, in its subtle veils, immersing the viewer in the depths, in the shadows of collective memory, revealing the traces of the violence. Scars: seams or imperfect finishes that try to heal the pain of so many absences.

The openwork made on canvas reveals the fiberglass mesh, generating a plot where the veils of tulle immerse us inside. This makes us stop at the details of the contours, like tailoring molds, where seams made with fragments of a silicone mesh are discovered. The words written in silicone appear on the canvas and on the mesh. The shadows that are projected multiply that landscape that captivated us to discover the darkness that hides behind the marks, the scars, those traces that leave vestiges of a violent life.

This work carries in its process an experience that also leaves marks and traces of women who have collaborated in its realization, sewing, cutting and above all printing their own traces and the stories of their experiences to form part of a collective memory.

In this work I incorporate the sound language that, together with the visual, produce a combination of visual layers that translate into sound layers, building a framework that immerses us in that captivating landscape, discovering new layers such as the shadows generated by the meshes and tulles and the noise of the sewing machine marking a real time and a conceptual time; a time where the experiences of women expand in stories that are barely understood in the juxtaposition of the

words that are part of the concept of the work in a dissonant voice of a woman.

Fig. 1. Detail of vestiges of violent lives 1 and 2.

Fig. 2. Detail 3.

Fig. 3. Complete work first montage option (Detail 4)

Title: «Vestiges of a Violent Life» :

Technique: Textile

Measurements: 125cm X 780cm

Materials: Canvas, Fiberglass mesh, nylon tulle, silicone and silicone mesh trimmings

Year: 2022 time

Maria Laura FIORDELISI,
*Professor of Crafts and Techniques of Visual Arts
at National University of the Arts (UNA),
Teacher of Visual Arts in Secondary Schools
in the Province of Buenos Aires,
Autonomous City of Buenos Aires, Argentine Republic*

WOODCUT-WOOD ENGRAVING: «ABSENCE»

«Absence» is part of an artistic journey that I started years ago around the process of estrangement that we are part of as inhabitants of cities in the 21st century. My work has always talked about my view of the city, the people and the world we live in, the estrangement we are part of daily as human beings immersed in a system that at times objectifies us, ignores us, empties us and at others fills us, gives us life and brings us back to life.

What happens to the places we walk through every day when we are not there? Do they have life? What traces are left of our passage through these spaces when we leave? How do these uninhabited spaces speak to us of the time we have spent and shared?

Fig.1. « Absence»

Thus in the schools there were abandoned school supplies, open windows, backpacks thrown away and a silence never known before... these everyday and habitual objects were transformed to become part of a landscape that also mutated and became more natural and less human, as can only happen in wars or pandemics.

In the case of «Absence» the reflection turns to the time of Pandemic and isolation due to COVID 19, in which the classrooms of all the schools in Argentina were empty for exactly 158 days, no less than 46 weeks. What was to be a three-week quarantine to slow the advance of the virus turned into a whole year without classes, and the classrooms were moved to every home, opening a little more the gap between students who had the tools and possibilities to continue their studies at home and those who did not.

Where is the human left along the way? What part of who we were and what part has been transformed since COVID 19? How can we return to life in society, to rules, to timetables, to unmediatised looks?

These and many other questions we ask ourselves every day, students and teachers who transmit through the punished Argentinean education system. We are not the same. But undoubtedly the school continues to be a refuge, a safe place in the chaos.

In my work I also work with the strangeness that takes place in dreams, in which we often find ourselves in places that are familiar or known to us but in which a small detail, a colour or something out of place produces a feeling of emptiness or terror for the unknown, and the unknown continues to be also the world in which we are living.

To make this woodcut I used images from the schools I pass through every day, wood, gouges and Indian ink.

Bárbara HASSEN,
*artist/teaching assistant,
Professor of Visual Arts and Bachelor in Visual Arts (thesis in process),
National University of the Arts,
Autonomous city of Buenos Aires, Argentina*

VIDEO PERFORMANCE WORK: «TREAT YOURSELF»

«Tratate vos» consists of a video performance that uses the format of a medical television program to present information as a prevention campaign about homophobia (psychiatric disease of parasitic origin), its treatment and care. The video is accompanied by a series of brochures with basic information about the disease.

«Treat Yourself» proposes a space for reflection and respect for sexual dissidence, presenting homophobia as a social affliction.

The work uses the video performance format to point out homophobia as a psychiatric disease (homophobia) generated by parasitic agents, offering a healing treatment.

The DSM (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders of the American Psychiatric Association), constituted in a heteropatriarchal system, has for many years considered homosexuality and transsexuality as psychiatric illnesses, then labeled as deviance or disturbance. This installed the idea that it required treatment or medication in order to be cured.

The work proposes a new perspective on this issue, focusing on homophobia as the disease to be treated/prevented.

This work is part of an artistic project that reflects and problematizes the institutionalization of medicine, taking as a frame of reference «the medical nemesis: the expropriation of health» by Ivan Illich, memories and true stories of the artist and other «patients».

The project dialogues between tensions, consents and resistances in the binomial doctor-patient, the medical institution and its verticality,

the intrusion in the bodies through the prescription of medication, using the performance and the pictorial act as resources to promote these experiences of critical reflection.

The video performance format articulates within the framework of contemporary art, with new forms of corporeality, that is, of placing the body as the main signifier in the works.

Contemporary art has a permanent dialogue with the artistic field in connection with other semantic fields, in this opportunity, the medical field. This possibility arises from the main characteristic of these practices of being multidimensional and transdisciplinary. In relation to this point, my artistic project develops a crossing of languages from performance, sonority and corporeality, where these elements build signifiers that take the practice to the borders, edges of the artistic field.

Fig. 1. Artwork

Video performance link: <https://youtu.be/pqRgA3IPiKQ>

Other artworks:

URL: <https://youtu.be/yRE4OocGjaY>

URL: <https://youtu.be/CCRLqpEB6Qo>

URL: <https://youtu.be/ObnoxpcYFRI>

Haci Yakup ÖZTUNA,
*Prof. PhD., Dokuz Eylül University, Faculty of Fine Arts
Department of Graphic Arts,
İzmir, Türkiye*

Merve KARAGÖZ,
*Dokuz Eylül University, Institute of Fine Arts
Graphics Department, PhD. Student
İzmir, Türkiye*

INNOVATIVE TRENDS OF GLOBAL PARADIGMS IN ART AND DESIGN EDUCATION

Art and design education, which is based on a historical reference, includes art and design movements changing from modern to post-modern and the methodologies of schools. It is based on dialectical causality that develops around changing technical, social and economic conditions. In the modernization process, art and design education has used contemporary scientific methodology that offers solutions to the problems in traditional academic education, develops practical approaches to aesthetic problems and embraces multidisciplinary thoughts. The acceleration of technology-based innovations and global interactions have tended to transform the existing methodology in art and design education and have paved the way for new culture-based regulations. The aim of this research is to reveal the innovative trends of global paradigms in art and design education and to determine the innovative application methodologies of these perspectives in higher education institutions.

Globalization, integration, and digital technology, which have developed a modern updated educational paradigm in art and design education, draw attention to the necessity of applying new teaching methodologies (Yefimenko, Yakymchuk, Kravtsova, Sotska, & Korol, 2021, p. 502; González-Zamar, Abad-Segura, Luque de la Rosa, &

López-Menese, 2021, pp. 1-2). The current transformation of art and design education and its transition to visual culture has included a new level of theorizing that goes beyond standard learning constraints, expanding the scope of forms of art in the discipline-based curriculum (Freedman & Stuhr, 2014, pp. 815-816). In other words, the eclectic context of postmodernism and the digital transformation of the information age accelerated the communication and expression of visual information in a more meta direction (Poulin, 2021, p. 229; Steane, 2014, p. 6; Wu, 2020, p. 2). Brown (2004) defines what is new in art education today is a re-conceptualization of the role of visual literacy and global trends, including technological and cultural shifts, transform paper-based textual environments into image dominated multimodal practices (p. 54).

Experimental works of artists and designers using advanced hybrid technologies of mass communication have revealed new methodologies in art and design education and provided discoveries for new forms of expression (Stokrocki, 2007, pp. 1361-1362). At this point, developing innovative learning models have removed the barriers of traditional education and allowed access to quality education for everyone, everywhere and through accessible technologies (González-Zamar et al., 2021, p. 6). In general, technology has changed the meaning of receiving art education, has become a reality for the student, and visual culture has turned into a life experience (Freedman & Stuhr, 2014, pp. 818-819). In this context, the focus of 21st century educational paradigms is around individuals who involve students in the learning process, critically interpret information and benefit the culture industry. In response to the expectation, it is very important for art and design schools to take digital transformation as a mission (González-Zamar et al., 2021, p. 6). The methodologies of artists and designers, which define

systematic and didactic principles in a historical context, are a reference to the future. When the learning of information with the support of technology is added to this reference, the learner-teacher role is reconceptualized, and new types of communication, collaboration and interaction has been emerging. Therefore, there is no doubt that new educational paradigms will be realized if higher education institutions add subjects such as digital competence, cultural awareness, and meta-learning to their art and design curricula.

References

1. Brown I. Global trends in art education: New technologies and the paradigm shift to visual literacy. *The International Journal of Art Education*, 2(3), 2004. pp. 50–61.
2. Freedman K.; Stuhr P. Curriculum Change for the 21st Century: Visual Culture in Art Education, In E. W. Eisner & M. D. Day (Eds.), *Handbook of Research and Policy in Art Education*. 2004. pp. 815-828, accessed 29 Aug. 2022, Routledge Handbooks Online.
3. González-Zamar, M., Abad-Segura, E., Luque de la Rosa, A., & López-Meneses, E. Digital Education and Artistic-Visual Learning in Flexible University Environments: Research Analysis. *Education Sciences*. 10(11). 2020. 294 p.. <https://doi.org/10.3390/educsci10110294>
4. Poulin R. *Graphic Design and Architecture, A 20th Century History: A Guide to Type, Image, Symbol, and Visual Storytelling in the Modern World*. Beverly, MA: Rockport Publishers. 2012.
5. Steane J. *The Principles & Processes of Interaction Design*. Required Reading Range. Fairchild Books. 2014.
6. Stokrocki M. Art Education Avatars in Cyberspace: Research in Computer-based Technology and Visual Arts Education. In L. Bresler (Ed.) *International Handbook of Research in Arts Education*. Springer International Handbook of Research in Arts Education, pp. 1361-1380, vol. 16. Springer, Dordrecht. 2007. https://doi.org/10.1007/978-1-4020-3052-9_93
7. Wu S. Development of Graphic Design Based on Artificial Intelligence. *Journal of Physics: Conference Series*. 1533.032022.10.1088/1742-6596/1533/3/ 032022. 2020.
8. Yefimenko I., Yakymchuk O., Kravtsova N., Sotska H., Korol A. Art education development in the context of global changes. *Linguistics and Culture Review*, 5(S2), 2021. pp. 501–513. <https://doi.org/10.37028/lingcure.v5nS2.1386>

Irfan KHATRI,
*Artisan textile designer,
Bhuj, Gujarat, India*

FABRIC HAND PRINTING: THROUGH THE AGES UNTIL PRESENT DAYS

The art of fabric decoration has been known since ancient times. It has been developed along with technological and social progress. Dyeing and drawing on fabrics is to be considered as one of the first methods of fabric decoration. This was originally done by hand, using technologies that were passed down in the families of craftsmen from generation to generation, often from father to son. And only with the development of industry, fabric decoration began to be produced on a large scale in automated production facilities.

With the increase of various fabrics production at the enterprises, the role of private, namely manual production, was increasingly reduced. It is quite clear that it is difficult for manual production to compete in scale and speed with large-scale production. However, in cultures with long traditions in this field, there were folk craftsmen who did not compete with large enterprises, because they stayed away from big games for profit and power, they just did their job.

Today's society has been already given to understand the importance and value of traditional folk crafts. The folk art of fabric decoration has survived and continues to live. It has recently begun to attract attention. The support of the state, education in society to respect their own cultural roots and the development of the tourism industry, for which the cultural characteristics of each region, country, their identity becomes the reason for attracting and developing tourist flows significantly contributes to this.

Another reason for the growing attention to hand-dyed and printed fabrics today is that society is tired of typical products that are mostly

synthetic, detached from nature and often, the production of which harms the world around us. Traditional technologies often use natural dyes. And this is the approach that is becoming popular with humanity, which is set on sustainable development and smart consumption.

The author of this article is one of those who continues the ancient traditions of his nation. He has devoted his life to the art of dyeing and printing fabrics. The master is engaged in fabric stamping. Stamping is a method of creating an imprint on fabric using a seal made of stone or wood. Each such seal has a special imprint. The author's works include folk ornaments, runes, patterns or figures.

Fig. 1. A sample of fabric decorated with traditional hand printing technology

The author of this article not only develops his own production of traditional fabrics, but also actively promotes the craft among tourists, arranging master classes for those who are interested in fabric hand printing.

Fig. 2. In the workshop of traditional Indian fabric printing

Fabrics decorated according to traditional technologies with the use of natural dyes have a special energy and a certain sacred meaning, carrying the memory of the past and connecting the present generation with ancestors.

Caterina ZUCCHI,
Designer, lampwork artist,
Livorno, Italia

BIOFORMS IN THE DESIGN OF AUTHORS GLASS JEWELRY

Glass is one of the oldest materials closely related to the history of culture. It is used in art and architecture.

Nowadays glass products surround us everywhere. We got accustomed to glass items often not paying attention to them, perceiving them as something common. But there were times when even the window glass was very expensive and not everyone could afford it. However, from the point of view of art, other glass products possessing certain artistic qualities are valuable now. They are the main theme to be discussed in this work.

There is a historical fact that one of the first ornaments created by a conscious person was a glass necklace. Therefore, using of this material by jewelry designers is organic and authentic. Glass is an excellent material for the artist's creative expression. Its unique properties such as transparency or obscurity, optics, gloss, a large number of hot and cold decoration tools allow you to experiment with shape, color and texture.

Ancient Egypt became the progenitor of modern glass jewelry. It was the place where the technique of manufacturing glass rods with opaque blue, green or turquoise beads was discovered for the first time. Such necklaces were worn by representatives of the royal house not so much as jewelry, but as amulets. It was luxury items available only to the most influential and wealthiest people.

The most talented jewelers were found during the Renaissance in the north of Italy, namely in Venice. The glorious traditions of Venetian

glassblowers, who preserved their art for centuries, became the starting point in the development of modern jewelry.

However, despite such a long historical roots, the design of glass jewelry remains popular even today. Nowadays, there is both industrial typical production of glass accessories and authors artistic samples.

As in any form of art, the artist working with glass looks for inspiration in the surrounding world, and often finds it in the natural forms of living beings, organisms, plants. Biodesign and bioforms have been at the peak of popularity for several decades. A key feature of bionics is the lack of strict geometry and symmetry. Its domain is unusual shapes, illogical lines.

Fig. 1. Bionic forms in glass jewelry by Caterina Zucchi

Let's consider the peculiarities of the interaction of jewelry with the body. It is important in what way person wears this product. These products become means of communication. They convey feelings with

their color and express emotions with their volume. Despite the fact that the products can be big, menacing and bold they remain just as light. This product seems to become one flowing unit with the body, like a beautiful extension of the hand, which carries various feelings, namely courage, pride, inspiration or passion.

It should be noted that the craftswoman's products are greatly integrated and harmonized with nature. Its wearer is spiritually brought closer to nature.

Альона ГОДОВАНЮК,

викладач,

ВСП Кам'янець-Подільський фаховий коледж НРЗВО

«Кам'янець-Подільський державний інститут»

Каріна ГОНЧАРУК,

студентка,

*Київська муніципальна академія
естрадного та циркового мистецтва*

КРЕАТИВНІ ІНДУСТРІЇ ЯК БАЗИС ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ПОВОЄННОЇ УКРАЇНИ

Креативна економіка сьогодні є активним виробничим сектором, який динамічно розвивається, на відміну від традиційної культури, яка переважно орієнтована на збереження цінностей, що передбачає позитивний зв'язок між зростанням економіки культури та економіки в цілому. Це чинник економічного зростання внаслідок численних супутніх ефектів творчого сектору для розвитку інших секторів економіки, особливо у воєнний та повоєнний періоди [2, с. 75].

Нову економіку у післявоєнний період побудують ті, хто використовує уяву, творчу енергію та знання для створення нових ідей та цінностей. Тому успіх залежатиме від синтезу креативності, підприємництва і технологічних інновацій.

Культурна економіка та креативне підприємництво є відносно новими поняттями в українському контексті, але не новими явищами. А у воєнний період ці поняття є надважливими, адже відбудовувати державу необхідно на різних «фронтах», а особливо в економічній сфері. Цей процес можливий лише у випадку використання іноземного досвіду та креативу українського суспільства.

Згідно з визначенням ЮНЕСКО, цей термін стосується галузей, які поєднують створення, виробництво та маркетинг духовного та культурного вмісту [3].

Індустрія культури – це унікальна галузь економіки, яка виникла завдяки поширенню масової комунікації та глобалізму. Одне з визначень індустрії культури стверджує, що це «діяльність, заснована на творчості, навичках або індивідуальному таланті, яка може створювати додану вартість і робочі місця шляхом створення та використання інтелектуальної власності».

За формами господарювання креативна економіка базується на пріоритеті малих і середніх підприємств, які виробляють креативні продукти та послуги. Водночас йдеться про місцеве виробництво, спрямоване на вихід на світові ринки в умовах поствоєнної економіки.

У сфері культурних індустрій вирізняють різні групи (рис. 1)

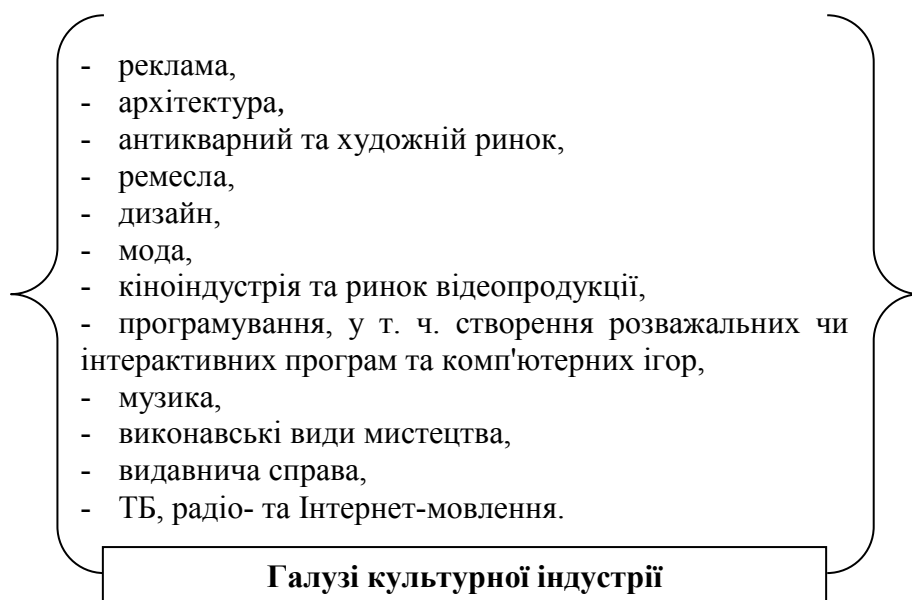

Рис. 1. Групи культурної індустрії

Отже, галузі культурних індустрій мають різні способи заробітку, різну економічну логіку та динаміку розвитку, адже вони є різноформатними. І на сьогоднішній час чітко видно різноманітність

використання українськими підприємцями креативних підходів до виготовлення товарів і послуг, навіть, у воєнний час. Лише важливо зазначити, що у них у всіх є одна чітка об'єднуюча риса – це патріотизм.

Культурне підприємство передбачає перетворення творчого та інтелектуального ресурсу в «креативний продукт». Адже сучасне виробництво має бути креативним, завдяки чому фокус зміщується з промислової сфери на індивідуальну творчість та свободу.

Нові сфери культури сприяють розвитку креативних професіоналів і менеджерів у сфері культури. Для сфери креативної економіки особливе значення має історична, етнічна, соціальна специфіка місця зосередження творчих сил, що активно впливає на розробку стратегії у сфері культурних проєктів, особливо на теперішній час в Україні, коли чітко видно національну єдність та любов до Батьківщини. Отже, культурні зміни – це думати креативно про майбутнє, адже після перемоги всім українцям необхідно відбудовувати Україну.

Бібліографічний список

1. *Gwaramedia* – незалежне онлайн видання про соціальні зміни в Харкові та Україні. URL: <https://gwaramedia.com/kreatyvni-industriyi-shho-de-yak/>
2. Давимука С. А., Федулова Л. І. Креативний сектор економіки: досвід та напрями розбудови: монографія. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», 2017. 528 с.
3. Офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО). URL: <https://www.unesco.org/en>

СЕКЦІЯ 2

АРХІТЕКТУРА І ДИЗАЙН ОБ'ЄКТІВ ВІДБУДОВИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Ольвіта ЖЕЖЕРЯ,
аспірантка, Львівська національна академія мистецтв

ПОСТВОЄННА УРБАНІСТИКА ТА АРХІТЕКТУРА. МІЙ ДІМ – МОЯ ФОРТЕЦЯ

Такі країни, як Польща, Німеччина, Нідерланди, пережили післявоєнне посттравматичне зростання, яке не тільки пододало наявні труднощі, але й перевищило довоєнні показники якості життя. Їхній післявоєнний досвід розвитку міг би допомогти Україні швидше відновити інфраструктуру та повернутися до нормального життя.

Комплексне відновлення інфраструктури та житла внаслідок пошкоджень відповідно до принципів сталого розвитку, використовуючи сучасні методи та практики для сприяння розвитку територій/територіальних громад/населених пунктів, є орієнтоване на людей, раціональне просторове планування, сталу міську мобільність, інклюзивність, енергозбереження, захист навколишнього середовища, створення середовища «life-work balance».

Що необхідно досягти на кожному етапі вирішення проблеми: обов'язково зібрати вихідні дані, зокрема: провести інвентаризацію про пошкоджені об'єкти, скласти перелік об'єктів першочергового відновлення, зібрати інформацію про потреби розвитку соціальної інфраструктури (школи, дитячі садки, лікарні тощо) з урахуванням міграційного процесу, забезпечити розробку 100% регіонального комплексного плану відновлення територіальних громад.

Цілі сталого розвитку (орієнтація на людину, раціональне просторове планування, стійка міська мобільність, інклюзивність, енергоефективність, екологічність, створення середовища «балансу між життям та роботою» тощо) зумовляють розробку комплексного підходу до планування відновлення [1].

Україні потрібно буде вирішити деякі соціальні питання, зокрема фінансову компенсацію постраждалим. Це ще раз підкреслює важливість своєчасної фіксації та оцінки ураження противником. Звичайно, це було б неможливо без фінансової допомоги з інших країн. Наразі важко оцінити точні збитки від знищення багатьох підприємств, але це вплине не лише на Україну, а й на світ. Локалізація виробництва може бути важливою умовою повноцінного розвитку України після війни – не менше 60% продукції має вироблятися всередині країни. До речі, це передбачено планом відновлення України після війни, який у травні 2022 року ухвалив спецкомітетом Верховної Ради. 10-річна програма спрямована на посилення європейської інтеграції та підтримку приватних ініціатив.

Враховуючи історичну спадщину та сучасний контекст: актуальні потреби людей, особливості ландшафту, екологічність та естетичність, реконструкція є хорошою можливістю для України відійти від неефективних або морально застарілих практик радянського та сучасного планування громадського простору.

Для урбаністів (особливо іноземних), які займатимуться плануванням реконструкції українських населених пунктів, важливо враховувати деталі життя українських міст і сіл. Оскільки воно дуже різне, одне й те саме рішення може не працювати для конкретної спільноти. Тому дуже важливо розуміти спосіб життя та побут в тому чи іншому населеному пункті, а для цього необхідно налагодити співпрацю з громадою [2].

Подекуди варто переосмислити характер і доцільність відбудови конкретних зруйнованих будівель: Україна має багато застарілої радянської спадщини, як-от мости, заводи, готелі, санаторії. Вони дорогі в обслуговуванні й іноді непрактичні. Варто згадати й протилежність радянській практиці - забудови міст навколо промислових об'єктів. Після занепаду заводів чи фабрик місце стає пустою (наприклад, Орбіта, Цукроварів, Степногірськ, Теплодар тощо). Тепер українці можуть вийти з цієї парадигми.

За прикладом європейських міст, замість того, щоб відновлювати колишні аеропорти з руїн, варто інвестувати в розвиток високошвидкісного залізничного сполучення в регіонах. Завдяки цьому пасажери зможуть швидко переміщатися на необхідну відстань і в разі потреби зручно дістатися до аеропорту найближчого великого міста. Показовим тут є досвід європейських країн з розвиненими залізницями, зокрема Австрії, Німеччини, Італії та Франції.

Однак найбільшим викликом для України можуть стати її недружні сусіди (росія та Білорусь), поведінка яких може бути неочікуваною. Надалі нам доведеться межувати, тому збережеться необхідність достатньої кількості укриттів, посилення будівельних конструкцій, утворення природних перешкод, стратегічне планування військових і складських об'єктів, котрі будуть актуальні протягом тривалого часу.

Від якості цих рішень залежить не лише зовнішній вигляд та комфорт поселень, а й безпека українців. Зокрема, у липні 2022 року уряд схвалив Закон про необхідність облаштування укриттів під час проєктування та будівництва новобудов [4].

Відбудова країни – це більше, ніж реставрація її об'єктів. Зараз Україні вже потрібні кваліфіковані та досвідчені працівники, а після

перемоги це питання стане ще актуальнішим. Тому влада має докласти максимум зусиль, щоб українці могли гідно жити у своїй країні, а не за кордоном.

Відбудова інфраструктури України та повернення громадян до нормального життя – тривалий, складний, але цілком реальний процес. Українці об'єдналися і отримали потужну підтримку міжнародної спільноти. Вивчення наявного досвіду післявоєнної відбудови європейських країн допомагає більш осмислено підійти до розвитку країни. Важливо, що цей процес почався ще під час російсько-української війни. Після перемоги України так і буде, тому що українці налаштовані будувати свою країну і долати всі загрози.

Бібліографічний список

1. Хаєцька О. П. Аналіз динаміки ВВП України та інших країн світу. URL: www.economy.nauka.com.ua/pdf/1_2018/60.pdf.
2. Гуменюк Л. Соціальна конфліктологія : підручник. Тема 12: Міждержавні конфлікти. Львів : ЛДУВС, 2015. 564 с. URL: https://pidruchniki.com/78492/psihologiya/mezhderzhavni_konflikti.
3. Ерхард Л. Добробут для всіх. URL: [http://bibliograph.com.ua/erhard\\$1/index.htm](http://bibliograph.com.ua/erhard$1/index.htm).

Анастасія КОЗЯР,
*магістр 1-го року навчання кафедри ДАС,
Київський національний університет будівництва і
архітектури*

ХУДОЖНІ ЗАСОБИ В ДИЗАЙНІ АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА ПОВОЄННОЇ УКРАЇНИ

Відбудовуючи зруйновані міста та села на території України, варто розуміти, що знищені будинки, школи, торгівельні центри та інша інфраструктура – це лише «вершина» усього болю та трагедії українського народу. Ми втрачаємо набагато більше, ніж просто матеріальні речі та бетонні коробки, які під мирним небом відбудовуватимуться доволі швидко та з великим ентузіазмом. Насамперед ми втрачаємо людей, а саме люди є носієм інформації, досвіду та пам'яті нації, передачі її майбутнім поколінням.

Багато людей загинуло, зокрема тих, яким не вдалось вчасно евакуюватись до безпечного місця, наших захисників та волонтерів. Ми усі знаємо та пам'ятаємо про смерть талановитого актора театру та кіно Пашу Лі. Він загинув, їдучи в цивільній машині з іншими волонтерами, від обстрілу російських солдатів в Ірпіні. І це дійсно велика втрата, яку важко усвідомити та прийняти, тому що росія та її влада постійно намагаються знищити український народ та його культуру.

Знищення української нації відбувалось упродовж століть. Щоб пригадати жертви російського шовінізму й русифікації, варто, зокрема, згадати рух шістдесятників. Серед яскравих представників цього руху - Алла Горська та її монументальні мозаїки, які були знищені російськими окупантами в Маріуполі. Варто зазначити, що в Маріуполі була одна з найбільших колекцій монументально-

декоративного мистецтва. Оскільки російська окупація призвела до руйнування більшої частини міста, ймовірно, мозаїк вціліло небагато.

Таким чином, ми можемо констатувати, що для росіян поняття «культура» та її значення - абсолютно незрозумілі слова. Саме тому вони безжально, без жодних докорів сумління знищують українську культуру.

Враховуючи усе вище перераховане, я вважаю, що створення сучасних творчих майстерень різного спрямування для українських митців - дуже важливе, необхідне та актуальне питання.

Побудова нових майстерень та об'єднання їх в загальні центри з різними культурними напрямками (живопис, скульптура, графіка, ткацтво тощо) має на меті не тільки збереження культурних надбань нашого народу, але поєднання людей з різних регіонів країни - схід, південний схід, південь та північ, які здебільшого зазнали руйнувань. Це своєю чергою, окрім просвітницької мети, збільшить робочі місця, а також розвиток та популяризацію національного продукту. Адже саме мистецтво дає найсильніший месидж нації для нащадків та світу.

Українська культура завжди існувала: «не завдяки, а всупереч». І ми те покоління, яке повинне виправити цю історичну несправедливість та посприяти розвитку талановитих митців нашої держави.

Анастасія КРАВЧЕНКО,
*студентка магістратури,
Національний авіаційний університет*

ВІДНОВЛЕННЯ ТОРГОВО-РОЗВАЖАЛЬНИХ ЦЕНТРІВ У ПОВОЄННІЙ УКРАЇНІ

Війна в Україні забрала не тільки тисячі життів, але й знищила велику частину української інфраструктури. Тому основними завданнями, які постануть перед владою після закінчення війни, будуть не тільки підняття соціально-економічного потенціалу України, а й відбудова зруйнованих помешкань, лікарень, освітніх закладів, закладів соціальної та торгово-розважальної інфраструктури.

Торгово-розважальні комплекси є одними з багатьох чинників забезпечення економічної стабільності великих міст. Знаючи це, ворог завдає руйнівних ударів по них. Нам відомо щонайменше про сім [1] найбільших торгових центрів, які були зруйновані в Україні внаслідок російської агресії, а загалом їх налічується вже більше двадцяти чотирьох [2].

У Кременчуці після влучання російської ракети у ТРЦ «Амстор» (див. рис. 1) загинули 22 людини. Цієї трагедії можна було уникнути, якби під час повітряної тривоги торговий центр припинив роботу та евакуював усіх відвідувачів у безпечне місце, а саме в укриття чи бомбосховище.

На прикладі Ізраїлю можемо зауважити, що в цій країні, яка постійно знаходиться у стані підвищеної загрози зі сторони палестинського угруповання ХАМАС, всі будівлі мають безпечні місця, в яких можна перечекати повітряну тривогу. Що не можна сказати про нашу країну. Навіть ті укриття, які були побудовані ще в минулому столітті, не можна використовувати, бо вони або

захаращенні та неприродні для використання або використовуються за іншими призначеннями. Щодо нових будівель, то в них взагалі не проєктувалися укриття від ракетної загрози.

Рис. 1. ТРЦ «Амстор», м. Кременчук, 27.06.2022

Зважаючи на вище зазначене, в нових умовах реальності ми розуміємо, що будівельне проєктування зазнає значних змін. В обов'язки проєктувальників будуть входити планування безпечних місць, особливо у великих торгово-розважальних центрах. Для цього можна перейняти досвід того ж Ізраїлю і будувати укріплені підземні паркінги. Це забезпечить економію корисної площі під парковку автомобілів, яка під час повітряної тривоги може слугувати сховищем для відвідувачів ТРЦ [3].

Для більш комфортного перебування в укриттях можна внести реновації в проєктуванні підземних паркінгів, а саме:

- облаштувати відкидні (як в потягах дальнього сполучення) місця для сидіння, ці відкидні сидіння не будуть заважати при паркуванні автомобілів, а в період повітряної загрози ними можна скористатися;
- відвести місце для дитячої кімнати та кімнати матері й дитини;
- спроектувати санітарні кімнати та кімнату першої медичної допомоги;
- забезпечити доступ до питної води.

Але для відновлення соціальної інфраструктури потрібні великі кошти. Для цього у липні 2022 року уряд презентував програму «План відновлення України», в якому є національна програма «Відновлення бізнес-середовища». Відповідно до цієї програми «досить значний обсяг ресурсів заплановано виділити на програму забезпечення доступу до фінансування для бізнесу (75 млрд. дол.)». Найважливішими компонентами цієї програми є: 1) розвиток забезпеченого фінансування для стимулювання іпотечного кредитування за рахунок підтримки МФО та фінансування інституціональних інвесторів (40 млрд. дол.); 2) рекапіталізація банків для підтримки зростання кредитування (15-20 млрд. дол. США) [4].

Безпека для суспільства стане пріоритетом після завершення повномасштабної війни в Україні, спричиненої збройною агресією російської армії, і ми маємо зосередитися на відновленні інфраструктури українських міст. Враховуючи загрозу з боку росії та Білорусі, яка залишатиметься навіть після завершення військових дій, для планування відновлення інфраструктури в будівництві мають запровадитися нові законодавчі акти з урахуванням обов'язкового проєктування житлових, промислових та соціальних будівель з впровадженням сучасних технологій у плануванні бомбосховищ та укриттів для населення. Завдяки цьому ми зможемо уберегти життя та здоров'я українців.

Бібліографічний список

1. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Список_українських_ТРІЦ_знищених_Росією (дата звернення: 14.10.2022)
2. *Інститут громадського суспільства*. URL: <https://www.csi.org.ua/news/pro-vidnovlennya-ta-regionalnyj-rozvytok-pislya-vijny/> (дата звернення 14.10.2022)

Секція 2 Архітектура і дизайн об'єктів відбудови та відновлення соціальної інфраструктури

3. УНІАН. Інформаційне агентство. URL: <https://www.unian.ua/economics/other/zhitlovi-budinki-pislya-viyni-v-ukrajini-budinki-zvoditimus-z-novimi-vimogami-ostanni-novini-11767387.html> (дата звернення 14.10.2022)

4. LB.ua. Дорослий погляд на світ. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/526637_plan_vidnovlennya_ukraini_silni.html (дата звернення 14.10.2022)

5. Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/press/news/opublikovani-rezultaty-doslidzhennya-spromozhnostej-u-sferi-publichnogo-investuvannya-v-ukrayini/> (дата звернення 14.10.2022)

6. Гнатюк Л. Р., Бовкун М. С. Особливості формування шопінг-готелів. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. 2013. № 33. С. 471–477.

7. Мезенцева Н. І., Бура Т. А. Територіальні особливості розміщення торговельно-розважальних центрів в Україні. *Матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю «Регіон-2012: пошук стратегії оптимального розвитку»*. 2012. С. 39–42.

Анна ЛУЦЕНКО,
студентка, Національний авіаційний університет

Лілія ГНАТЮК,
*к. арх., доцент кафедри дизайну інтер'єру,
Національний авіаційний університет*

АРТЦЕНТРИ ЯК ОСНОВА ТЕРАПІЇ ПРИ ПТСР. ДИЗАЙНЕРСЬКІ ВИРІШЕННЯ НЕТИПОВИХ ЦЕНТРІВ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Сьогодні реабілітація в зарубіжних країнах існує і зростає, але, на жаль, цього не можна сказати про Україну, в якій реабілітації потребують як військові, так і цивільні, серед них мешканці, які потрапили під окупацію, а також ті, що покинули місце постійного проживання, та всі мешканці України, які перебувають під загрозою постійних терористичних атак. Комплексний підхід до реабілітації пацієнтів означає, що в програмі реабілітації використовується міждисциплінарний підхід, в якому застосовуються методи з різних галузей знань: медицини, психології, дієтології, кулінарії тощо. Індивідуально підібрані режими харчування, відпочинку, зайнятості, застосовується медикаментозне та фізіотерапевтичне лікування тощо.

Центр мистецтв доцільно розглядати в сукупності форми та змісту: архітектурної форми та мистецтва як суті функціональних процесів. Таким чином, центр мистецтв є синтетичним твором мистецтва та архітектури, або мистецтва архітектури, що синтезує властивості обох систем.

Мистецтво розуміється як форма суспільної свідомості та як спосіб ставлення людини до себе та свого оточення, а також як продукт творчості.

Арттерапія (лат. *ars* – мистецтво, грец. *therapeia* – лікування) – це методика лікування за допомогою художньої творчості. Арттерапія сьогодні вважається одним з найбільш м'яких, але ефективних методів, що використовуються в роботі психологами і психотерапевтами

У різних країнах існують різні моделі арттерапії. Дуже важливо відзначити, що ця методика не має протипоказань і обмежень. Вона застосовується майже всіма напрямками психотерапії. Знайшла вона також досить широке застосування в педагогіці, соціальній роботі і навіть у бізнесі. Арттерапія будь-якій людині дає можливість виразити свій внутрішній світ через творчість.

Ніколас Бейкер з Солт-Лейк-Сіті почав робити фантастичні ілюстрації в стилі пуантилізму під час своєї основної реабілітації після аварії на мотоциклі. Він малює образи, залишаючи на папері мільйони крапок, які зрештою утворюють єдине ціле. Малюнок слона спрацював як терапія (рис.1). Ніколас працював принаймні 160 годин, малюючи слона, відпрацьовуючи крапками зморшкувату шкіру, зламаний бивень та кристали. Він зробив це, коли йому довелося відновлюватись протягом 8 місяців після серйозної аварії на мотоциклі. Щодня він з нетерпінням чекав на завершення детальної ілюстрації. Ніколас сподівається, що може надихнути інших слідувати своїм пристрастям. Він говорив, що малюнок слона для нього має сентиментальну цінність і є основним моментом для подолання найскладніших місяців життя.

Рис. 1. Малюнок слона

Загальнодоступні реабілітаційні установи, які обслуговують різноманітних пацієнтів, пропонують кожному пацієнту відповідну програму реабілітації відповідно до характеру травм та стресу. Створення центру реабілітації включає розуміння характеру приміщень, вимог, а головне - поведінкової психології пацієнтів.

Реабілітації потребують не лише люди з довгостроковими порушеннями здоров'я чи інвалідністю, але реабілітація є одним з основних видів послуг охорони здоров'я, призначеним для всіх осіб, які страждають на гострі або хронічні патологічні стани, розлади або травми, які обмежують їхні функціональні можливості, у зв'язку з чим послуги з реабілітації доступні кожному, хто їх потребує.

Центр онкології Меггі спрямовано на досягнення благодійної мети, яка полягає у забезпеченні безкоштовної медичної, психологічної та соціальної підтримки хворих на рак у Великій Британії. Кожен компонент оформлення інтер'єру створений таким чином, що випромінює комфортну домашню атмосферу. Оформлення центру рясніє природними акцентами – природне світло, зелень та сад (рис.2).

Рис. 2. Інтер'єр лікарні у домашньому стилі

У будівлі реабілітаційного центру турботи Maggie's Cancer у Великій Британії велику увагу приділено комфорту та екологічності. Весь дах покритий сонячними батареями, а також є окремі кімнати відпочинку, де пацієнти можуть затишно розташовуватися у м'яких кріслах та почитати свіжу пресу чи просто поговорити (рис. 3).

Рис. 3. Центр турботи Maggie's Cancer

Дивовижні креативні ідеї для саду втілилися безпосередньо в будівлі лікарні нового клінічного центру Алемана. Фасад будівлі взаємодіє із навколишнім середовищем, створюючи ілюзії різних образів залежно від впливу сонячного світла. Наявність водяного саду та звичайного підкреслює єдність з природою, а також завдяки скляним стінам центр чудово освітлений (рис.4).

Рис. 4. Сад у комбінації з м'яким природним освітленням створює оптимальну спокійну атмосферу

Арттерапія стає провідником до несвідомого, в ігровій формі знайомить людину з собою, допомагаючи розставляти пріоритети та вирішувати проблеми, що хвилюють. Хоча цей метод терапії не панацея, це дуже особливий шлях, який допомагає людині краще зрозуміти себе, відкрити світ і вільніше розділяти свій досвід з іншими.

При проектуванні реабілітаційного центру, який включає арттерапію більше уваги приділяється створенню комфортних умов, що сприяють ефективній роботі медичного персоналу та швидкому одужанню пацієнтів. Саме з цією метою відкидається примітивне типове, щоб пацієнти та персонал почувалися комфортніше. Крім

того, архітектурне проектування споруд включає комплексне рішення щодо дотримання структурних, функціональних та естетичних вимог до об'єкта, а також економічних, соціальних, екологічних, санітарних, інженерних та технічних аспектів, розроблених в архітектурній частині документації до проєкту та впровадженій під час будівництва. Основними принципами дизайну є використання натуральних, швидко відновлювальних матеріалів, виробництво яких не впливає негативно на екологію. Вони повинні бути нетоксичними, простими і безпечними в утилізації, або з можливістю повторного використання з мінімальною екологічною шкодою.

Бібліографічний список

1. Карпов В. В. Антропологія мистецтва та архітектури. *Філософія архітектурної творчості* : навчальний посібник / С. Г. Буравченко, В. В. Карпов, Л. Н. Бармашина, О. Г. Пивоваров, Н. В. Бжезовська ; за заг. ред. канд. архіт., проф. С. Г. Буравченка. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. С. 30–67.
2. Вознесенська О. Л., Сидоркіна М. Ю. Арт-терапія у подоланні психічної травми: Практичний посібник. Київ : Золоті ворота, 2015. 148 с.
3. Маслова В. Метод творчої реабілітації в роботі з учасниками бойових дій. *Простір арт-терапії* : / УМО, 2015, ВГО «Арт-терапевтична асоціація», 2015; редкол.: Лушин П. В., Чуприков А. П. та ін.. Київ : Золоті ворота, 2015. Вип. 2 (18). С. 65–80.
4. Гнатюк Л., Шевель Ю. Засоби дазайну у формуванні інтер'єру реабілітаційних центрів. *Актуальні проблеми сучасного дизайну: збірник матеріалів міжнародної науковопрактичної конференції*. Київ, 20 квітня 2018, Київ: КНУТД, 2018. Т. 2. С. 141–143. URL: <http://designconference.knutd.edu.ua/>

Владислав МІТІН,

магістр 1-го року навчання,

Київський національний університет будівництва і архітектури

ГЕНЕРАТИВНИЙ ДИЗАЙН ЯК НОВІТНІЙ МЕТОД У ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ

Тема генеративного дизайну характеризує виявлення сучасних способів проєктування й оптимізації процесу пошуку рішення, яке забезпечить виконання технічного завдання, не буде порушувати задані обмеження, забезпечить оптимізовану проєктну документацію й буде слідувати законам краси й естетики.

Генеративний дизайн – це процес комп'ютерного аналізу й моделювання, суть якого полягає в автоматичній генерації варіантів дизайну під конкретну поставлену ціль проєктування. Методика використання характеризується послідовним процесом з основними етапами [1]: аналіз завдання, встановлення вихідних даних; встановлення і оцифрування на базі зібраної інформації меж і правил, яких система повинна дотримуватись (габарити будівлі, будівельні обмеження для конкретної типології, задумані геометричні об'єми); вибір алгоритму, який система спробує повторити в проєкті, починаючи з формул функцій, закінчуючи законами фізики й принципами природних процесів.

Після пройдених етапів система співставляє дані й обмеження й починає автоматичну генерацію, працюючи в поставлених рамках. Час роботи залежить від кількості й складності обмежень. В результаті автор отримує десятки, сотні, іноді навіть тисячі варіантів, кожен з яких є унікальним. Для оптимізації процесу людина повинна відібрати найбільш вдалі й запустити процес знову. Система згенерує нові варіації, які мають шанс еволюціонувати, взявши найкраще від своїх «батьків». Таким чином, в результаті отримуємо оптимізований по рекомендованих площах варіант з

мінімально необхідною кількістю матеріалів.

Прикладом використання генеративної технології є «Генетичні сходи» від «Caliper Studio» [2]. Бруклінський офіс побудував квартиру в Нью-Йорку з унікальними сходами зі сталі, названими генетичними сходами. П'ятнадцятифутова конструкція підтримується десятками діагональних стрижнів, згенерованих за допомогою технології генеративного дизайну. Несуча конструкція – це модифікований каркас, в якому розподіл елементів стрижня визначався за допомогою розроблених обчислювальних алгоритмів для отримання структурно-обґрунтованого рішення. Була поставлена ціль розробити візуальний ефект хаосу, але насправді ці елементи мають високу конструктивну здатність. Спочатку генерувалися варіанти розкладки стрижнів, після чого отримані рішення перевіряли на несучу здатність, і найкращі варіанти сполучали між собою. Так виникали «мутації», тобто утворювались нові елементи, які мають частини від попередніх рішень.

Отже, стратегія генеративного, або параметричного дизайну значно економить робочі години, підвищує ефективність проєктування й оптимізує процес створення об'єктів, зменшуючи зайві витрати матеріалів. Повоєнна відбудова поставить непрості питання, низка об'єктів потребуватиме реконструкції в складній ситуації, інші потрібно буде будувати заново й швидко. Метод аналітичного й цифрового проєктування може знадобитись у вирішенні цих питань.

Бібліографічний список

1. Генеративний дизайн для архітектурного планування простору. URL: <https://medium.com/autodesk-university/generative-design-for-architectural-space-planning-9f82cf5dc0>
2. Dezeen «Генетичні сходи від студії Caliper». URL: <https://www.dezeen.com/2010/03/11/genetic-stair-by-caliper-studio/>

Наталія РОМАНЕНКО,
*д. т. н., професор кафедри дизайну,
Черкаський державний технологічний
університет*

Юлія ДЕМЧУК,
*студентка магістратури,
Черкаський державний технологічний
університет*

ЕСТЕТИКА ОФІСНОГО ПРОСТОРУ ДЛЯ ФАХІВЦІВ ІТ-ГАЛУЗИ

Динамічний розвиток ІТ-сфери в нашій країні – беззаперечний. ІТ-фахівці потрібні в будь-яких сферах управління як технологічними процесами, так і в образній творчості, як в медицині, так і сільському господарстві тощо. Згідно зі звітом Ukraine IT-Report 2021 в галузі працює майже 300 тисяч фахівців, і ця чисельність щороку зростає на 25-30%. За обсягом експорту послуг ІТ-галузь принесла Україні в 2021 році понад 4% ВВП, а це понад 5 млрд. доларів на рік [1]. Сьогодні цю галузь сміливо можна назвати локомотивом розвитку української економіки, а створення комфортних умов продуктивної праці – актуальним питанням у відновленні соціальної інфраструктури повоєнної України.

Продуктивність праці фахівців ІТ-галузі залежить від їх перебування в спеціально обладнаних приміщеннях. Зазвичай це офісні приміщення. Створення естетично сприятливих й комфортних умов праці працівників ІТ-галузі в офісному приміщенні може бути забезпечене шляхом розробки відповідного художньо-образного простору приміщень.

Сучасний офіс – це не тільки приміщення, обладнані найновішою оргтехнікою і безкоштовною кавою, це комплексне поєднання багатьох чинників, таких як злагоджена робота колективу, сучасне обладнання, досвідчене керівництво тощо.

Трудові умови фахівців ІТ-галузі мають відповідати вимогам Закону України «Про охорону праці» [2], менталітету організації, над проблемами якої працюють ІТ-фахівці, мають бути ергономічними. Відома сервісна компанія Amaranth Business Solutions Limited сформулювала п'ять основних переваг вдалого дизайну офісу [3], а саме:

- на підвищення продуктивності праці співробітників, їх зосередження на виконанні роботи, їх заохочення до співпраці впливає правильна організація робочих просторів;
- ключем до ефективної командної роботи є заохочення до сумісної праці. Для зустрічі думок і обміну ідеями мають бути кімнати, обладнанні інструментарієм щодо заохочення обміну думками за різних обставин;
- ефективність роботи працівника залежить від його фізичного і духовного стану. Суттєво на стан людини впливає природне освітлення. Дослідження, проведені Департаментом дизайну та аналізу навколишнього середовища Корнелльського університету (Штат Нью-Йорк, м. Ітака) показали, що в приміщеннях офісу, освітлених спеціально відкаліброваним природним світлом, головний біль у працівників зменшується на 63%, сонливість – на 56%, напруження зору – на 51% [4].

Дві наступні переваги настільки взаємозалежні, що їх можна, на наш погляд, об'єднати під однією тезою – забезпечення відчуття благополуччя працівників вдало продуманою організацією простору для роботи і відпочинку.

Особливості дизайну інтер'єрів офісних приміщень досить докладно розглянуті в публікації [5], де автор пропонує для «покращення умов життєдіяльності людини, благоустрою, зменшення затрат на розробку проєкту та збільшення престижності»

застосовувати «методи технічної естетики на базі відомих сучасних стилів: Loft, Contemporary, Techno, Hitech». Для стильового форматування офісного простору фахівців ІТ-галузі, на наш погляд, підходить стиль Contemporary (перекл. з англ. – сучасний). Чому? Тому що, цей еклектичний стиль здатен забезпечувати зручність й функціональність, в якому гармонійно поєднуються елементи Мінімалізму, Модерну, Неокласики, Арт-деко, Вінтаж, стилю Хай-тек та скандинавського стилю. Велика кількість природного освітлення, простота планування, зонування простору, функціональність меблів, системи зберігання, вбудовані шафи, стелажі, закриті полиці – характерні особливості цього стилю. Як приклад, можна розглянути дизайн офісу ІТ-компанії в Маямі (рис. 1) [6].

Рис. 1. Дизайн офісу ІТ- компанії в сучасному стилі [6]

Як видно з рис. 1 та відеоряду, наданого студією Simpeks Design [6], дизайн офісу ІТ-компанії сучасний, виважений і функціонально узгоджений; наявні особливості стилю Contemporary. Але холодність

простору і, навіть, стерильність вражає. Не вистачає теплоти, яку можна забезпечити шляхом озеленення й відповідного кольорового оформлення. Наприклад, за наступною художньо-образною композицією – рис. 2.

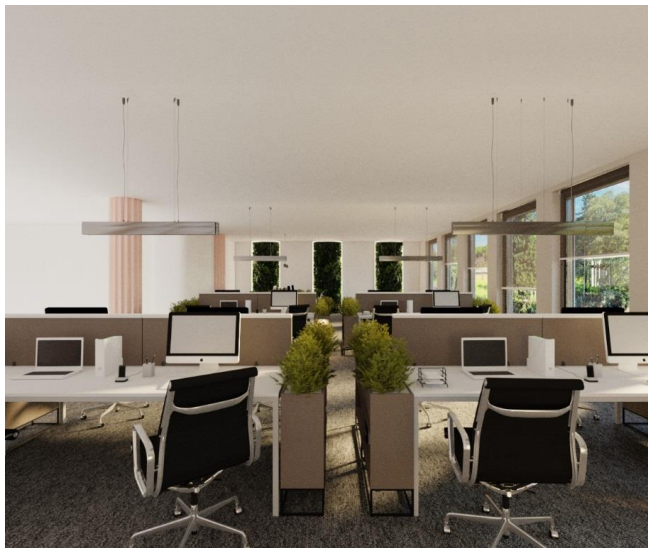

Рис. 2. Ескізний проєкт робочої зони офісу IT-галузі

Тепла кольорова гамма інтер'єру, локальне штучне освітлення у поєднанні з природнім денним світлом здатні піднімати настрій працівників. Зручне обладнання забезпечує функціональні умови праці. Вертикальне озеленення й живі рослини біля робочих місць забезпечують не тільки естетику приміщення, але й поліпшують санітарні умови праці за вмістом кисню у повітрі. Застосований стиль Contemporary, в якому гармонійно поєднуються елементи мінімалізму й натуральні матеріали обладнання, створює естетично виважені й затишні умови праці фахівців IT-галузі.

1. Забезпечення трудових умов фахівців розумової праці вимагає грамотного проєктування, а саме: передбачає створення зручних і затишних умов, привабливого дизайну, функціональних меблів, мікроклімату.

2. Естетика офісного простору, структурно-логічна функціональність приміщень здатні створити позитивний соціальний

клімат, збільшити віддачу працівників ІТ-галузі, і, як наслідок, позитивно вплинути на прибутковість компанії.

Бібліографічний список

1. Ukraine IT-Report 2021 / IT Ukraine Association/ URL: <https://drive.google.com/file/d/1LujaT9pHEGhgprRojfnlZgQikkyillbE/view> (дата звернення 05.10.2022).

2. Закон України «Про охорону праці» із змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text> (дата звернення 05.10.2022)

3. Охорона праці в ІТ-компанії / Legal IT Group/ URL: <https://legalitgroup.com/service/ohorona-praci-v-it-kompanii/> (дата звернення 20.09.022).

4. BENEFITS OF GOOD OFFICE DESIGN/ URL: <https://amaranthbusinesssolutions.com/5-benefits-of-good-office-design/> (дата звернення 09.10.2022).

5. Daylight & The Workplace Study/How does natural light in the workplace improve employee physical health? URL: <https://view.com/sites/default/files/documents/research-brief-daylight-and-the-workplace.pdf> (дата звернення 09.10.2022).

6. Новіков О. С. Особливості дизайну інтер'єрів офісних приміщень. *Теорія та практика дизайну*. 2012. Вип. 2. С. 85-91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tpd_2012_2_18 (дата звернення 21.09.2022).

7. Місто Майямі, США, офіс ІТ-компанії. Робочі столи в офісі. Simpeks Design. URL: <https://simpeksdesign.com.ua/g-mayami-ssha-ofis-it-kompanii-1000-kv-m/#lg=1&slide=1> (дата звернення 07.10.2022).

Анастасія РЕДЧИЦЬ,

*магістр 1-го року навчання,
Київський національний університет будівництва і
архітектури*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНОГО ОСВІТЛЕННЯ В АРХІТЕКТУРНОМУ ПРОЄКТУВАННІ

Денне світло є одним із природніх компонентів в створенні архітектурного середовища та є необхідною умовою при проєктуванні архітектурних об'єктів. Крім того, використання денного світла досить дієвий засіб економії електроенергії, що особливо необхідно в умовах теперішнього часу.

В галузі архітектури існує декілька варіантів освітлення за допомогою денного світла: контрастне світло, середнє освітлення та розсіяне світло. Саме контрастне освітлення є основним питанням цієї роботи.

Контрастне освітлення, запроваджене в атріумі будівлі Національної портретної галереї Вашингтона (США), де в сонячний день в першу половину дня скляний навіс створює чітку виразну тінь, а в хмарну погоду дах здається непрозорим, хоча також пропускає достатню кількість світла. Сама будівля збудована між 1836 і 1867 роками, а скляний навіс був створений архітектурним бюро Foster+Partners в 2007 році з влаштуванням внутрішнього двора, який був запроєктований ландшафтним дизайнером Кетрін Густафсон.

Ще одним прикладом контрастного освітлення є Лувр Абу-Дабі, ОАЕ, створений архітектором Жаном Нувелем в 2007 р. Світло потрапляє через велику кількість маленьких вікон. Оскільки сам купол створює тінь, на його фоні багато краплин світла ненав'язливо освітлюють приміщення.

Рис. 1. Реконструкція Національної портретної галереї (Вашингтон, США).
Арх. бюро Foster+Partners, 2007 р.

Рис. 2. Лувер (Абу-Дабі, ОАЕ), арх. Жан Нувель, 2007р.

Середнє за інтенсивністю освітлення використане в проєкті Міс ван дер Рое «Скляний будинок», який побудований між 1945 і 1951 роками в штаті Іллінойс, США. В цьому проєкті Міс ван дер Рое використано не дуже контрастне світло, поєднано частково пряме, частково непряме світло. В такому варіанті освітлення не буде надто нав'язливим або тьманим.

Рис. 3. «Скляний будинок» (Іллінойс, США), арх. Міс ван дер Рое, 1945-1951 рр.

Художній музей в Атланті, США, архітектор Ренцо Піано, 1905 р. Непрямесонячне світло освітлює зали музею завдяки багатьом невеликим вікнам на даху, які прикриті капюшонами. Таким чином світло відбивається від капюшонів і потрапляє в приміщення будівлі.

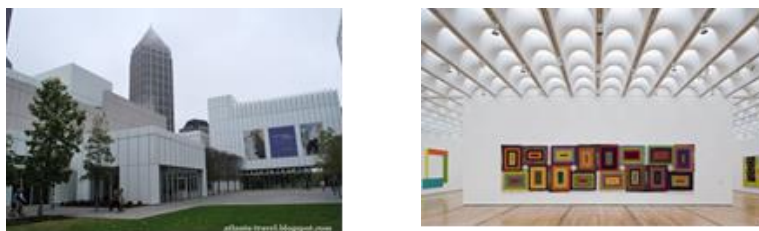

Рис. 4. Художній музей в Атланті, США, архітектор Ренцо Піано, 1905 р.

Яскравим прикладом використання розсіяного світла є проєкт Naked House, Kawagoe, Японія, архітектора Сігеру Бен, 1999-2000 рр. Стіни в будинку від підлоги до стелі, але освітлення неяскраве, а приглушене, розсіяне. Зовнішня поверхня стінки складається з двох шарів гофрованого пластику, армованого волокнами, а внутрішня поверхня виготовлена з нейлонової тканини. Обидва закріплені на дерев'яних рамах, між якими розміщені поліетиленові пакети, наповнені пінополіуретаном. Завдяки цьому здійснюється теплоізоляція та фільтрація світла.

Рис.5. Будівля Naked House, Kawagoe, Японія, арх. Сігеру Бен, 1999-2000 рр.

Аналіз досвіду впровадження природного освітлення дозволяє виявити, як воно використовується та впливає на архітектурний образ як самої будівлі, так і її інтер'єру. Отже, використання природного освітлення впливає не тільки на економію електроенергії, а є також засобом вирішення проблем будівництва в несприятливому кліматі, а також створення унікальних архітектурних форм.

Нестор САВЧАК,

*к. т. н., доцент кафедри архітектури,
Львівський національний університет природокористування*

ДИНАМІЧНА ФОРМА ТА МОБІЛЬНІ ЕЛЕМЕНТИ В ЗАМКНЕНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Розглядається рух як формуючий фактор у проектуванні замкненого середовища навчальних аудиторій. Проведено культурологічний та мистецтвознавчий аналіз проблематики дизайну.

Навчальні аудиторії і їх простір – завжди актуальний об'єкт дослідження, надзвичайно важлива стрижнева тема архітектурно-дизайнерського проектування. Мобільні елементи й об'єкти з динамічною формою в просторі інтер'єру навчальних аудиторій репрезентують другу «вільну» тему – тему руху, з художньо-проектним засвоєнням якої пов'язаний цілий пласт категорій, принципів, прийомів формоутворення.

Пропоноване дослідження спирається на досвід культурологічного й мистецтвознавчого аналізу проблематики дизайну (О. Генисаретський, В. Глазичев, С. Хан-Магомедов) [4; 5; 10], на джерела, присвячені історії предметного світу й археології, історії меблів, у тому числі й такі, які торкаються трансформуючих конструкцій і мобільних елементів в інтер'єрі (І. Аронсов, І. С. Бренер, Т. Картер, А. Кеппенен, Г. Лукомський та інші), на статті періоду розквіту ідеї футурології в проектуванні житла і навчальних закладів та кардинальній їх перебудові з реорганізацією всієї життєдіяльності людини (Г. Любімова, А. Рябушін) [7; 8].

Зазначим постійний інтерес до теми руху серед архітекторів, дизайнерів. Якщо закордонні спеціалісти оцінювали й описували у своїх працях наявні конкретні розробки, то наші вчені загалом розглядали тему футурології набагато ширше. Для дослідження теми важливе значення мають роботи з методичних проблем

комбінаторики, трансформації, використання мобільних елементів у дизайні (Ю. Божко, І. Волкотруб, Н. Віленкін, В. Колейчук та інші) [2; 34 6].

Основні завдання включають методичну реконструкцію етапів освоєння теми руху в дизайні простору навчальної аудиторії, концептуалізацію цього процесу, осмислення місця, ролі, специфіки руху в новому дизайні.

Естетичне сприйняття форм розглядається як співставлення різних форм, які переходять одна в одну. А саме статичної в динамічну. Лінія кривини, яка виражає динаміку амфітеатру, світловий рух вітражів, динамічні завіконні прорізи, зміна поверхонь стель – все це перетворює весь внутрішній простір із замкнутого і статичного в динамічний рухомий стан [9].

Новий етап художнього засвоєння теми руху у проєктуванні предметно-просторового середовища навчально-видовищних залів припадає на 60-70 роки минулого століття. Для цього етапу характерні відродження всіх видів художньо-проєктної динаміки, одночасний розвиток, доповнення їх і формування найширшої палітри проєктних засобів динамічної організації простору навчально-видовищного інтер'єру; у другу чергу – теоретичний аналіз і узагальнення цієї теми; у третю чергу – бурхливе проєктне і концептуальне прогнозування її, справжній «футурологічний вибух» концепцій, гіпотез, проєктів перспективних залів. Період інтенсивного інтересу до теми руху в 60-70-і роки став не тільки ренесансом усіх художньо-проєктних відкриттів і досягнень ХХ століття. Як у творчості, так і в теоретичних концепціях він вміщує в собі паростки якісно нового ставлення до теми руху, яка насправді деактуалізує його як домінантну тему дизайну навчального простору аудиторії, у якому рух виступав нереальним, а віртуальним феноменом [1, с. 9]. Можна сказати, що їх концепції базуються на спробі створення другої ілюзорної реальності, задзеркалля, де

дизайнер має справу не з об'єктами, а з відчуттями, з внутрішнім простором людини, не з проєктуванням навколишнього предметного світу, який оточує людину, а з трансформацією його сприйняття.

На основі проаналізованого матеріалу виділено три основні художньо-проєктні принципи, які розкривають тему руху в дизайні замкненого середовища – мобільність, динамічність і трансформація. Окреслено три етапи засвоєння теми руху в дизайні замкненого середовища в ХХ столітті: візуально-пластичний, функціонально-конструктивний і концептуально-футурологічний.

Бібліографічний список

1. Барышева В. Е. Мобильные элементы и динамическая форма в пространстве жилого интерьера : автореф. дис. ... канд. искусствоведения : 17.00.06. Москва, 1993. 16 с.
2. Божко Ю. Г. Основы архитектоники и комбинаторики формообразования. Харьков : Вища школа, 1984. 184 с.
3. Волкотруб Н. Т. Основы комбинаторики в художественном конструировании. Киев : Вища школа, 1986. 160 с.
4. Генисаретский О. И. Художественное проектирование: к 20-летию ЦЭС СХ СССР. Москва : Советский художник, 1987. 165 с.
5. Глазычев В. А. О дизайне: очерки по теории и практике на Западе. Москва : Искусство, 1970. 192 с.
6. Колейчук В. Ф. О комбинаторном формообразовании. *Труды ВНИИТЭ. Техническая эстетика. комбинаторные проблемы формообразования*. М., 1979. Вып. 20 : Художественные и комбинаторные формообразования. С. 14–17.
7. Любимова Г. Н. Новое в архитектуре ГДР. Москва : Наука, 1965. 112 с.
8. Рябушин А. В. Новые горизонты архитектурного творчества 1970 – 1980-е. Москва : Стройиздат, 1990. 326 с.: ил.
9. Савчак Н. С. Геометричні принципи коригування форми навчальних аудиторій за показниками сприйняття інформації : дис. ... канд. техн. наук : 05.01.03. Київ, 2001. 206 с.
10. Хан-Магомедов С. О. Архитектура советского авангарда : в 2-х т. Москва : Стройиздат, 1996. Кн. 1 : Проблемы формообразования. Мастера и течения, 1996. 710 с.

Юлія СПЕРКАЧ,
*магістр 2-го року навчання,
Київський національний університет будівництва і
архітектури*

НОВІТНІ ПІДХОДИ ДО ДИЗАЙНУ АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Освітній простір школи є важливим чинником розвитку особистості учня та професіоналізму вчителів, який прискорює або стримує процес розвитку освіти в умовах інноваційних змін. Адже відповідно до Концепції «Нова українська школа» дизайн навчального середовища повинен враховувати характер діяльності та вікові особливості учнів [1]. В умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» актуальності набуває проблема створення відповідного простору для сучасної шкільної освіти, де зростання соціальних вимог, зміна підходів до навчання та змісту освіти, динаміка розвитку науково-технічних розробок залишаються неврахованими.

Українське суспільство бажає бачити школу місцем розвитку та співпраці: школа є місцем, в якому працюють дві групи людей зі своєю системою взаємин: діти-учні та дорослі-вчителі. Саме тому шкільне архітектурне середовище потребує особливих підходів до планування та об'ємно-просторової композиції, бо створює умови для ефективної організації освітнього процесу, естетичного та фізичного розвитку учнів. Школа третього тисячоліття має бути таким архітектурним середовищем, в якому формується гармонійна особистість дитини з високим рівнем освіти на основі сучасних технологій та новітньої матеріально-технічної бази. Зважаючи на той факт, що будівлі українських шкіл зведено переважно у 1930–1980-ті рр., треба відзначити, що їх архітектурне середовище не відповідає

чотирьом ідеям Концепції «Нова українська школа», бо є невиразним та однотипним. Саме дизайн архітектурного середовища школи може вдосконалити її залежно від цілей і завдань, оскільки має потужний освітньо-виховний потенціал та здатний підвищити якість і ефективність сучасної української освіти.

Визначенню поняття «освітній простір» було приділено значну увагу у наукових та методичних працях вітчизняних та зарубіжних педагогів (Г. Бутенко, А. Евтодюк, Н. Рибка, А. Цимбалару та інші). Зокрема, Н. Рибка зазначає, що «освітній простір відображає переважно внутрішні (педагогічні, психологічні, дидактичні та ін.) зміни в системі освіти» [2, с. 8]. В. Шуляр під простором має на увазі «не лише фізичний простір, а й ментальний, духовний, сакральний тощо. Він може бути як ідеальним, так і у вигляді матеріальних форм, наприклад, картин, фресок, фотографій, комп'ютерної графіки тощо» [3, с. 6].

Треба відзначити, що об'єднаною міжнародною командою (архітектурні й дизайнерські компанії Cannon Design, VS Furniture, Bruce Mau Design) був реалізований проєкт, що досліджував вплив фізичного середовища на шкільну філософію. Результат проєкту був висвітлений у книзі Брюса Мау «Третій учитель» (The Third Teacher) [4]: експерти визначили, що в шкільному середовищі є три відповідальних за викладання і навчання: по-перше – учитель, по-друге – здобувач освіти, по-третє – само освітнє середовище. На пошук оптимального шкільного середовища, в якому особистість здорова, щаслива, відчуває захищеність і безпеку, були спрямовані широкомасштабні міжнародні проєкти і програми InnoSchool, TALIS (Teaching and Learning International Survey), «Доброзичливі до дітей школи» (ЮНІСЕФ). Як параметри середовища дослідники виділили: різноманітність матеріалів і обладнання; можливості для дитини

конструювати середовище під власні задачі; наявність місць для усамітнення, зняття поведінкових обмежень, підвищення відчуття контролю над середовищем [5; 6; 7].

Таким чином можна констатувати, що чим більше дитина має активного простору, тим більше можливостей створюється для розвитку її творчості; включеність і самоконтроль дитини є вищими при більшій можливості прояву ініціативи, самостійної участі у створенні умов навчання. Втілення ж такого активного простору можливе завдяки відповідному дизайну архітектурного середовища.

Бібліографічний список

1. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року»: Постанова Кабінету Міністрів України № 988-р від 14.12.2016 р. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249613934>.
2. Рибка Н. М. Єдиний освітній простір як інтегративна система: соціально-філософський аналіз: автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03. Одеса, 2005. 24 с.
3. Шуляр В. І. Від освітнього ландшафту України до формування нооосвітнього середовища Миколаївщини. *Директор школи*. 2018. № 15–16. С. 4.
4. The Third Teacher: 79 Ways You Can Use Design to Transform Teaching & Learning / Bruce Mau. March 1, 2010. 254 p.
5. Веб-сайт програми InnoSchool. URL : <http://innoschool.tkk.fi/>.
6. Веб-сайт програми TALIS. URL : <http://www.oecd.org/edu/talis>
7. Руководство по школам доброжелательного отношения к ребёнку. ЮНИСЕФ. URL : http://www.unicef.org/education/index_focus_schools.html.

Інна ЯКОВЕЦЬ,
д. мист., професор,
завідувач кафедри дизайну,
Черкаський державний технологічний університет

Наталія ЧУГАЙ,
к. мист., доцент кафедри дизайну,
Черкаський державний технологічний університет

ГАБІОННІ КОНСТРУКЦІЇ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА АРХІТЕКТУРНО-ЛАНДШАФТНОГО СЕРЕДОВИЩА МІСТА

Європейська ландшафтна конвенція ратифікована Верховною Радою України в 2005 р., а її основні положення полягають у забезпеченні Українською державою «охорони, регулювання і планування ландшафтів». Зупинимось на двох із шести дефініцій Конвенції: 1) «ландшафт» означає територію, як її сприймають люди, характер якої є результатом дії та взаємодії природних та/або людських факторів; 2) «регулювання ландшафту» означає діяльність з точки зору сталого розвитку, спрямовану на забезпечення постійного утримання ландшафту для узгодження змін, спричинених соціальними, економічними та екологічними процесами та управління ними [1].

Формування архітектурно-ландшафтного середовища міста направлене на створення комфортних гармонійних просторів, які вирізнялися би своєю індивідуальністю і водночас свідчили про гуманне співвідношення «штучного» і «природного» в середовищі. Тому постійний пошук проектних рішень – це необхідний творчий процес, який дає нові прогресивні ідеї і пропозиції щодо організації та удосконалення міського середовища засобами ландшафтного дизайну.

Застосування сучасних технологій, нових матеріалів, засобів озеленення, геопластики, малих архітектурних форм і водних пристроїв розширює можливості фахівців у проєктуванні й удосконаленні міських фрагментів. Творчий пошук нових ідей в удосконаленні архітектурно-ландшафтного середовища – процес постійний і цікавий. Цьому сприяють нові матеріали і конструктивні рішення, одним із яких є габіон. У переважній більшості наукових праць габіон представлений виключно як конструктивний матеріал. В нашому дослідженні габіонні конструкції розглядаються ще й під кутом дизайну та художнього образу.

Розглянемо детальніше основні види малих архітектурних форм, які створені на основі габіонних конструкцій.

Фігури. Це встановлені в парку (саду) габіонні скульптури, які додадуть родзинку та неповторний стиль дачній ділянці. Ці фігури можуть бути виконані у вигляді різних декоративних композицій: фантастичних звірів і птахів, равликів, геометричних і абстрактних форм, навіть людей тощо.

Меблі. Дуже оригінальною прикрасою парку послужать меблі з габіонів, такі як лави та столи. При створенні цих цікавих предметів будівельники використовують поєднання різних матеріалів, таких як камінь та дерево, кераміка та скло.

Стіни та огорожі. Форма і матеріали габіонів ідеально підходять для будівництва парканів, якими можна обгородити всю ділянку суцільно або чергувати кам'яні стіни з дерев'яними чи металевими ґратами і навіть зеленими рослинами, що красиво ростуть, такими як туя або блакитна ялина.

Габіони використовують для будівництва цілих стін, ними викладають нерівні ділянки, надаючи їм правильну форму, тому такі

вироби чудово підходять для облаштування сходів у природному стилі, наприклад, що ведуть до водойми.

Гарно виглядають альтанки з габіонів, розмір та архітектуру яких можна урізноманітнювати нескінченно.

Мангальна зона. На дачних та присадибних ділянках дуже красиво виглядають зони для мангалів та барбекю, виконані з наповнених камінням рівних сітчастих конструкцій. Любителі азійської кухні будують тандир із габіонів, у якому печуть ароматні коржики та пригощають ними своїх гостей.

Також незвичайно і цікаво виглядають каміни та печі просто неба, сконструйовані з дротяних каркасів з кам'яним наповнювачем.

Бордюри та клумби. Бордюри вздовж доріжок та клумб з габіонів – відмінне та оригінальне рішення для облаштування садової ділянки на дачі. Дуже естетично виглядають грядки, обкладені сітчастими ємностями з поміщеними всередину природними матеріалами, такими як бруківка, щебені і невеликі дерев'яні поля.

Можна відгородити клумбу, якусь функціональну зону або палісадник, використовуючи для цього прямокутні конструкції у поєднанні з красивими квітами та зеленню рослин.

Водойми. За допомогою матрацних габіонів зміцнюють дно саморобних ставків. Прямокутні габіони чудово підходять для вирівнювання, оздоблення та зміцнення їх берегів. Штучні острівці з габіонів, оздоблені зеленими рослинами, підкорюють своєю природною красою [2].

З вищезазначеного можна зробити логічний висновок: габіони знаходять широке застосування в різних формах архітектурно-ландшафтної організації просторів. Практичний досвід їх використання виокремив низку вагомих переваг: швидкий і легкий монтаж (економія часу й сил), відсутність в структурі габіону

цементу (збереження натурального ґрунту), значне здешевлення конструкції (вагомий економічний ефект), декоративна цінність (естетичний ефект).

В цілому можна виділити такі основні переваги габіонних конструкцій:

- досить високі міцність, надійність та довговічність;
- відносна податливість, що значно зменшує можливість пошкодження габіонних конструкцій при сезонних зрушеннях (самих конструкцій, що підстилає їх або утримується ними ґрунту);
- хороша водопроникність (при установці можна заощадити на створенні додаткової дренажної системи);
- порівняно невелика вартість матеріалів, простота зберігання, доставки елементів та складання на місці готових габіонних конструкцій у порівнянні з монолітними спорудами;
- екологічність (нешкідливість для довкілля);
- мультифункціональність;
- естетичність (габіонні конструкції добре вписуються в будь-який пейзаж при грамотному проектуванні, їх можна навіть покривати ґрунтом та зеленими насадженнями). Однак у габіонних споруд є й недоліки, які починають виявлятися зі збільшенням складності та масштабності проєктів. Наприклад, ризики неприпустимих деформацій і руйнувань стають високими, якщо йдеться про зміцнення кількох десятків або сотень метрів берега або схилу, а висота конструкції перевищує 3-5 м. Якщо ґрунт занадто рухливий, і є ризик його обвалення, то стінка з габіонів швидше за все не врятує та обрушиться разом із ним [3].

Проблема безликості багатьох відкритих міських просторів та брак уваги до їхньої художньої організації визначають необхідність реалізації нових можливостей формування естетично комфортного

архітектурно-ландшафтного простору. Творчий пошук нових ідей в удосконаленні архітектурно-ландшафтного середовища – процес постійний і цікавий. Цьому сприяють нові матеріали і конструктивні рішення, одним із яких є використання габійонних конструкцій. За допомогою них можна звести міцні, але при цьому елегантні загородження, виділити функціональні зони, зробити гарні бордюри, альтанки, сходи, садові меблі тощо. На сьогоднішній день габійони давно вийшли за межі лише конструктивного призначення і знайшли своє втілення в численних прикладах архітектурно-ландшафтного вирішення середовища. Сфера сучасного застосування габійонів практично необмежена і розповсюджується як з конструктивною метою, так і в декоративних цілях.

Бібліографічний список

1. Закон України про ратифікацію Європейської ландшафтною конвенції.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2831-15#Text>
2. Габійони в ландшафтному дизайні. URL:
<https://buduemo.lutsk.ua/gabioni-v-landshaftnomu-dizajni/>
3. Габион // geofast.ru/stati. URL: ru.wikdia.org/wik/Габион

СЕКЦІЯ 3

НОВА ВІЗУАЛЬНО-ПЛАСТИЧНА МОВА УКРАЇНСЬКОГО ОБРАЗОТВОРЕННЯ І ДИЗАЙНУ В ДОБУ ЦИФРОВИХ МЕДІА

Марія АРТЕМЕНКО,

*к. т. н., доцент кафедри дизайну,
перший проректор, Херсонський національний технічний
університет*

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ТРАНСЛЮВАННІ АКТУАЛЬНИХ КОНЦЕПЦІЙ FASHION-ІНДУСТРІЇ

Світ змінюється і з кожним роком значення цифрових технологій в ньому зростає. Значним каталізатором цих процесів стала пандемічна історія з COVID-19, швидкий перехід до дистанційного навчання, роботи, придбання речей, розваг тощо. Для України через воєнний стан ситуація з актуалізацією цифрових технологій в повсякденному житті продовжує закріплюватися.

Модна індустрія завжди знаходиться в авангарді прогресу. Її фахівці мають відстежувати та оперативно реагувати на зміни, що відбуваються в суспільстві. Тому сьогодні можна побачити як fashion-індустрія активно залучає в свою роботу цифрові технології. Це і віртуальні покази в МетаВсесвіті, і 3D-проектування одягу, інтернет-магазини з віртуальними примірками тощо.

В цій публікації вирішено присвятити увагу не безпосередньому використанню цифрових технологій як ідеї розвитку та просування модного продукту, а тому, як саме можна залучити їх в процес розкриття, транслювання широкому загалу інших актуальних концепцій. Однією з таких для України сьогодні є стратегічна ідея піднесення національної ідентичності. Наприклад, жовто-блакитні кольори як наратив свободи з початком війни закріпився в світі і

чітко вже асоціюється в суспільстві з нашою державою. Жовто-блакитний став візитною карткою України і свого роду сигналом «made_in_Ukraine». Однак це не говорить про те, що тепер увесь одяг вітчизняного виробника має бути пофарбованим в ці кольори, достатньо лише включити їх акцентом в презентацію продукту, щоб суспільство зрозуміло принципову позицію. І в цьому аспекті цифрові технології стають легким засобом впровадження та демонстрації проукраїнських ідей. Таку тенденцію швидко підхопили великі та відомі бренди. Не обійшла вона стороною і молодих дизайнерів одягу, що тільки здобувають освіту в цій галузі. Зокрема, як приклад, можна навести роботу студентки кафедри дизайну ХНТУ Єлизавети Уділової, що наведена на рисунку 1. Сама ідея розробки колекції була визначена ще до початку війни і полягала в незвичній колаборації стилів одягу – білизняного та спортивного. В такий редакції концепція модного проєкту далека від національної позиції, але на етапі розробки його презентації студентка знайшла точки зіткнення ідейних особливостей вказаних двох стилів з проекцією їх у реальному житті. Так, білизняний стиль, що в переважній більшості підкреслює жіночність образу, та спортивний – витривалість та силу духу, в поєднанні можна асоціювати із відомими українськими спортсменками, які своїм прикладом уособлюють необхідне поєднання жіночності й сили духу, прагнення до перемоги, а також презентують Україну, її спортивні здобутки на світовій арені.

У трансляванні такої актуальної концепції fashion-проєкту ключову роль зіграли саме цифрові технології, зокрема обробка цифрових фотознімків в графічному редакторі Adobe Photoshop. За допомогою методу цифрового колажу моделями для презентації розробленого в рамках проєкту одягу стали п'ять відомих українських спортсменок - Яна Клочкова, Дар'я Білодід, Інесса

Секція 3 Нова візуально-пластична мова українського образотворення і дизайну в добу цифрових медіа

Кравець, Ольга Харлан, Лілія Подкопаєва. Не обійшлося і без жовто-блакитних кольорів для підкреслення ідейної ідентичності задуму.

Рис.1. Приклад застосування цифрових технологій в презентації концепції колекції одягу студентки кафедри дизайну ХНТУ

В результаті розглянутий, як приклад, студентський fashion-проект за допомогою цифрових технологій в процесі презентації набув актуального патріотичного забарвлення, транслює проукраїнську позицію автора, популяризує спорт, здоровий спосіб життя, а також інформує про досягнення видатних українських жінок сучасності.

Доцільно зазначити, що в цій публікації описано лише один з багатьох варіантів залучення цифрових технологій в процес транслювання актуальних концепцій fashion-індустрії, а перспективи в цьому напрямі відкриваються значимі, й це розуміють і досвідчені фахівці, і початківці.

Богдан ЗАДОРЖНИЙ,
*асистент кафедри дизайну та основ архітектури,
Національний університет «Львівська політехніка»*

ХУДОЖНІ МОЖЛИВОСТІ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ МОДЕЛЮВАННЯ ВІТРАЖІВ

Сьогодні в мистецтві відроджується вітражництво. Підвищений інтерес до віражного мистецтва зумовлений появою нових матеріалів для вітражу та використанням нових технологій. А застосування вітражів не тільки при оздобленні громадських об'єктів, а й у житловому середовищі, зростання попиту від населення на них, сприяють впровадженню комп'ютерних автоматизованих технологій при проектуванні вітражних творів.

Відомо, що вітражне мистецтво започатковане у стародавньому Єгипті й імператорському Римі, сформувалося у часи Середньовіччя, а особливий розвиток отримало на початку XIX століття [1]. В кінці XIX на початку XX століть популярність вітражів дозволила створити в Європі та Америці численні великі підприємства, що випускали вітражі в промислових масштабах.

Сучасні твори вітражного мистецтва поєднують як класичні, так і новаторські технології. Специфічними засобами вітражу є рисунок, колір та колорит, які служать меті художнього, образного вираження дійсності. Характер орнаменту на вітражі має і національні риси. Так, у Німеччині та Англії домінує орнаментика північних кельто-готських культур. А в Іспанії та частково у Франції переважають східні мотиви. У Британії використовують плетиво, ромби та прямокутники, а на сході частіше зустрічаються зірки, багатокутники та круги. Таке плетиво було зручним для збирання, оскільки з'єднувальний профіль у ньому перетинався з іншими, що було необхідно з суто структурної точки зору і давало цікаві художні результати [4].

Сюжетний класичний вітраж в Україні пройшов тривалий та складний час становлення, розвитку та адаптації. Вітражі представляли послання, закодоване в символах та орнаментах.

В умовах післявоєнної України сюжети вітражів мають бути сповнені національного колориту та мають відображати традиції, історичні події, орнаменти, образи та місцеву символіку, які важливі для українського народу.

Комп'ютерні технології у проєктуванні вітражів є інструментом, який дає змогу враховувати особливості побудови вітражних орнаментів як з естетичної точки зору, так і з технічної. При створенні векторної бібліотеки орнаментальних заповнень, призначеної для використання у комп'ютерних технологіях проєктування вітражу, є необхідним механізм пропорційного перерахунку орнаментальних композицій [2]. Покращити якість проєктування вітражів можна за допомогою програмного забезпечення для любителів та професіоналів у галузі декорування скла та створення вітражів – GlassEye 2000, що випускається у чотирьох версіях – стандартна, професійна, професійна Плюс та підприємницька. GlassEye 2000 – це допоміжний інструмент для мистецтва, для створення красивих, унікальних візерунків на склі. Основною метою цієї програми є допомога у створенні дизайну вітража.

За допомогою комп'ютерної програми GlassEye 2000 можна довільно масштабувати зображення під будь-які розміри, миттєво змінювати ширину ліній під різну текстуру скла і, звичайно, перевагою є швидке виконання завдання. Змінюючи напрямок і розміри базової лінії декору, можна спостерігати синхронну зміну решти ліній вітража, при цьому загальний малюнок не втрачає цілісності [5].

Отже, використання комп'ютерних технологій у вітражному мистецтві дозволить створювати орнаментальне заповнення вітражних полотен, що дозволить швидше виконувати завдання у порівнянні з класичними графічними методами; швидко підбирати фонові заповнення до вітражних художніх композицій, використовуючи моделі із заздалегідь створених бібліотек зразків з орнаментальних заповнень; значно підвищити якість проєктування

вітражів при використанні вже перевірених прорахованих орнаментальних схем [3].

Використання комп'ютерних технологій у вітражному мистецтві гарантує попередню перевірку технічних якостей вітражного полотна.

Використання комп'ютерних технологій у процесі створення вітражного мистецтва є перспективним, оскільки вони дозволяють швидко створювати орнаментальне заповнення вітражних полотен, швидко підбирати фонові заповнення до вітражних художніх композицій та значно підвищити якість проектування вітражів при використанні вже перевірених прорахованих орнаментальних схем.

Сучасні сюжети вітражів мають бути сповнені національного колориту та відображати традиції, історичні події, патріотичні образи, орнаменти та місцеву символіку, які важливі для українського народу.

Бібліографічний список

1. Задорожний Б. Сучасний вітраж як особливий елемент декору в церковній архітектурі. *Архітектурний вісник КНУБА*. № 1. Київ, 2013. С. 308–314.

2. Петрушевський А. О. Принципи та засоби комп'ютерного формоутворення дизайну вітражних полотен : автореферат дис. кан.техн. наук: 05.01.03 – технічна естетика / КНУБА. Київ, 2015. 24 с.

3. Петрушевський А. О. Геометричні алгоритми створення орнаментальних заповнень у комп'ютерному проектуванні двовимірних вітражів. URL: <https://media.neliti.com/media/publications/311120-геометричні-алгоритми-створення-орнамент-1e72054c.pdf>

4. Тропіна М. Використання комп'ютерних технологій у проектуванні вітражів. / *Культурна спадщина вітражного мистецтва Західної України: збірник матеріалів теоретично-практичної конференції* (м. Львів, 26-27 вересня 2019 р.). Львів: Центр вітражного мистецтва, 2019. С.127–130.

5. GlassEye 2000 – програма для витражей и декорирования стекла. URL: <https://artelua.com/materials/software/150-glasseye-professional-plus.html>

Олена ЧЕПЕЛЮК,

*д. т. н., професор кафедри дизайну,
в. о. ректора, Херсонський національний технічний університет*

Марія ШАХМАН,

*магістр з дизайну, Херсонський національний технічний
університет*

ІНТЕРАКТИВ ЯК ЗАСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ МАЛИХ АРХІТЕКТУРНИХ ФОРМ У МІСЬКОМУ ПРОСТОРІ

Місто являє собою цілісну структурну одиницю простору, в якому існує сучасна людина, та має свої системи внутрішнього та зовнішнього регулювання у всіх сферах життя. Малі архітектурні форми (далі – МАФ) є складовою частиною озеленення та благоустрою, що організовують міську територію, підпорядковуючи її певній унікальній системі. МАФ є важливим засобом удосконалення концепції міст та формування їх образу, що впливають на розвиток туристичного напрямку, комфорт громадян і формують естетичний смак жителів. В цій роботі автори зосередили свою увагу на інтерактивній складовій МАФ, які формують емоційні зв'язки із людиною, підвищують її фізичний та психологічний комфорт перебування в міському просторі. Адже взаємодія міського середовища з містянами та гостями міста є основним чинником для формування образу і створення позитивної репутації міста в зовнішньому просторі, зокрема через те, що саме громадська думка місцевих жителів сигналізує про туристичну привабливість міста та слугує каталізатором його розвитку. Вказані МАФ впливають на емоційний стан людини, формування естетичного смаку, виконують рекреаційну функцію.

Під час дослідження було враховано, що людина пізнає навколишнє середовище завдяки шести органам чуття [3]. Тому при проєктуванні багатофункціональних МАФ вважається за доцільне

Секція 3 Нова візуально-пластична мова українського образотворення і дизайну в добу цифрових медіа

одночасне або поступове задіяння органів чуття, що спонукає людину до взаємодії та сприйняття елементів МАФ, а також покращує її психічний стан. Аналіз аналогового ряду дозволив визначити принципи впливу інтерактивних елементів на людину і сформулювати рекомендації щодо обрання матеріалів, конструкцій та технологій для їх втілення з урахуванням особливостей міського простору – вже наявної архітектури, її стилістики, форми, масштабності, а також розмірів відведеної території, щільності людських потоків тощо. Структурна схема взаємозв'язків основних факторів, що необхідно враховувати під час проєктування МАФ наведена на рисунку 1.

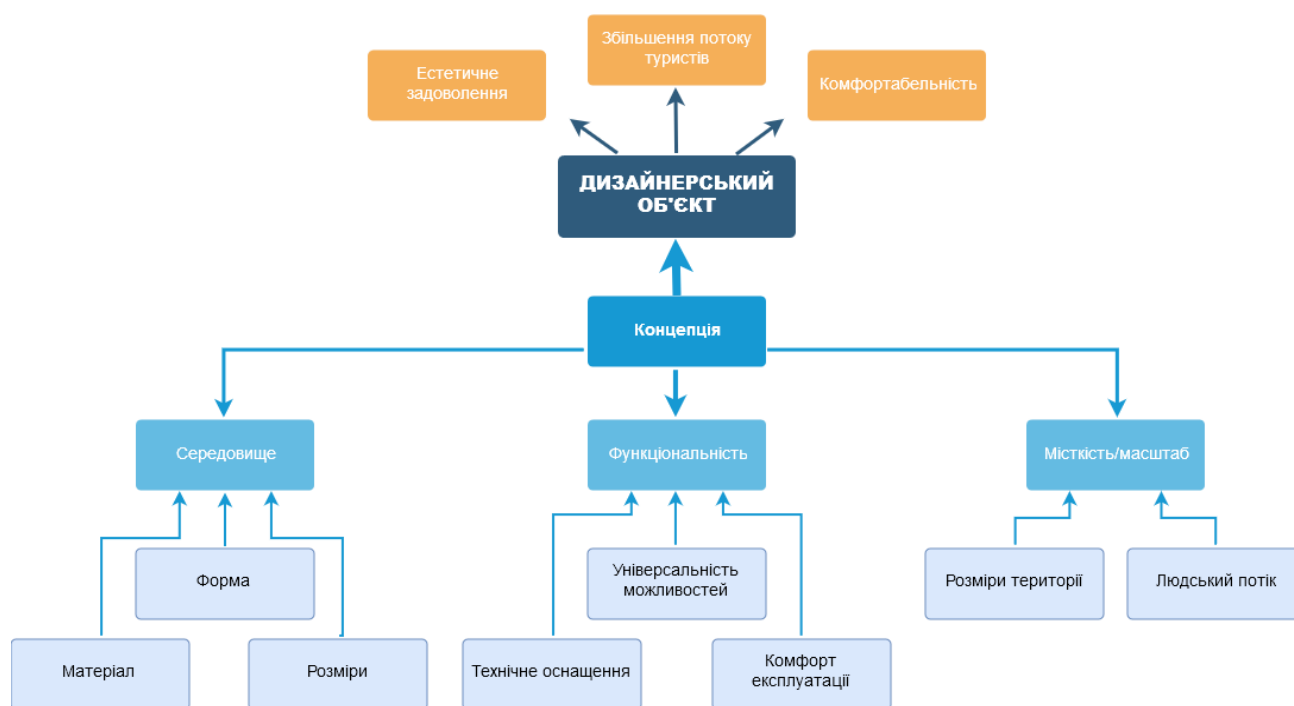

Рис. 1. Структурна схема взаємозв'язків основних факторів, що доцільно враховувати при проєктуванні інтерактивних МАФ

В межах дослідження також на прикладах описано доцільність і порядок використання контрастних за фактурністю, температурою, формою, гнучкістю та іншими показниками поверхонь для розвитку різних чуттів людини. Зокрема, в одному з інтерактивних МАФ, що

Секція 3 Нова візуально-пластична мова українського образотворення і дизайну в добу цифрових медіа

включено до інформаційної бази дослідження, передбачено використання нерівної, слабо натягнутої мембрани для розміщення людини під час відпочинку.

В цьому випадку такий МАФ стимулює розвиток і зміцнення вестибулярного апарату людини, яка переміщається нею. А здатність інсталяції прогинатися, подібно гамаку, під вагою людського тіла, розслаблює людину і сприяє відпочинку організму, як від фізичної праці, так і розумової. Використання значних розмірів об'єкта дозволяють розміщуватися на ньому групам людей, так само виконуючи комунікативну та соціальну функції (рис. 2).

Рис. 2. Інтерактивні МАФ мембранного типу від Numen та Ernesto Neto

Результати дослідження знайшли впровадження в процесі проектування конструкції поліфункціонального павільйону з використанням елементів інтерактивності в поєднанні з кімнатою сенсорної депривації, що в комплексі допомагає відновити сили, нормалізує роботу нервової системи, підвищує загальний тонус організму і його стресостійкість. Крім відпочинку та розвитку органів чуття, спроектована МАФ виконує утилітарні функції: соціальну, рекреаційну, розважальну, естетичну та захисну.

Мистецтво міського середовища сприймається як подія в повсякденності, що долає візуальну блідість урбаністського

середовища. Такі артементи модифікують порожній простір вулиць, що призначені здебільшого для пересування потоків, в простір міської комунікації. В той же час простір насичується унікальними компонентами і стає відкритим для ігрової взаємодії, стає обжитим, оскільки формується його образ і позитивне емоційне ставлення городян.

Визначено, що МАФ є гнучкою складовою міського середовища, яка організує конкретні життєві процеси та сприяє естетичному розвитку, тим самим підвищуючи увагу до регіону й покращуючи інвестиційний клімат.

Бібліографічний список

1. Swoosh Pavilion – The Architectural Association. URL: <https://www.arch2o.com/swoosh-pavilion-architectural-association/>
2. Концепція до робіт Джозефа Кошут (Joseph Kosuth) – «The wake». URL: <http://www.kulturologia.ru/blogs/281112/17459/>.
3. Психологія сприйняття природних елементів середовища. URL: https://studopedia.ru/9_218419_psihologiya-vospriyatiya-prirodnih-elementov-sredi.html.

СЕКЦІЯ 4

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ, ЕФЕКТИВНІ БУДІВЕЛЬНІ МАТЕРІАЛИ ТА КОНСТРУКТИВНІ ВИРІШЕННЯ ПРИ ВІДБУДОВІ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ ЗРУЙНОВАНИХ БУДІВЕЛЬ І СПОРУД

Юрій БОДНАР,

*к. т. н., доцент кафедри будівельних конструкцій,
Львівський національний університет природокористування*

Максим БОСЕЦЬКИЙ,

*аспірант, Львівський національний університет
природокористування*

Любомир ГОРОН,

*аспірант, Львівський національний університет
природокористування*

ПОВОЄННА ВІДБУДОВА УКРАЇНИ І ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ ЖИТЛОВИХ БУДИНКІВ

Україна є однією з енергозалежних країн. У загальному балансі України більше 60–70% імпортних енергоресурсів. Економіка України є енергозатратною. За даними Міжнародної енергетичної асоціації, у 2017 році на \$1 ВВП Україна витрачала кількість енергії, що дорівнює 0,27 кг нафтового еквіваленту. Середній світовий показник при цьому становить 0,12 кг нафтового еквіваленту. Експлуатація будівель - найбільший сектор з точки зору енергоспоживання. В Україні, як і в більшості європейських країн, понад 30% кінцевої енергії споживається будинками, за яким ідуть промисловість і транспорт. Житлові будівлі в Україні енергозатратні. Фактичне енергоспоживання більшості житлових будинків в нашій державі становить 150-250 кВт·год/м.кв. Середнє питоме енергоспоживання житловими будинками в Україні становить біля 180 кВт·год/ м.кв. У європейських країнах цей показник практично вдвічі нижчий. За даними Мінрегіону, на 1 січня 2021 року в Україні

Секція 4 Сучасні технології, ефективні будівельні матеріали та конструктивні вирішення при відбудові та реконструкції зруйнованих будівель і споруд

близько 6 тисяч будівель отримали енергетичні сертифікати, з яких майже 44% мають найнижчий клас енергоефективності «G», а найвищий клас «A» – 1,4%. Отже, при відбудові України актуальним є питання термомодернізації існуючих житлових будинків та будівництва нових енергоефективних будівель. Для цього в Україні створена та постійно вдосконалюється нормативна база, створена державна установа – фонд енергоефективності, який надає підтримку у термомодернізації власникам житла, діють відповідні програми та проекти (EE4U та EE4U-II, «Енергодім», Теплі кредити).

Згідно з ДБН В.2.6-31:2021 «Теплова ізоляція та енергоефективність будівель», критерієм, за яким оцінюється енергетична ефективність житлових будівель, є виконання умови, що річне розрахункове (при проектуванні) або фактичне (при енергоаудиті існуючих будівель) значення питомого енергоспоживання при опаленні та охолодженні є не більшим за нормативно визначене граничне питоме енергоспоживання. Також для огорожувальних конструкцій обов'язковим є виконання низки додаткових умов, зокрема щодо приведеного опору теплопередачі, різниці між температурою внутрішнього повітря і температурою поверхні огорожувальної конструкції, мінімальної температури в зонах теплопровідних включень та ін. Для визначення необхідних для аналізу параметрів при проектуванні необхідно розв'язувати температурні задачі для фрагментів огорожувальних конструкцій. Для цього застосовуються програмні комплекси, зокрема Agros2D, Elcut. У доповіді подано аналіз ряду таких задач.

При відбудові України важливим є питання підвищення енергоефективності наявних та новозбудованих житлових будівель. Передумовою цього є науково-технічні дослідження у цьому напрямку.

Денис ГРЕЦЬКИЙ,

*к. т. н., доцент,
декан факультету технологій, будівництва та раціонального
природокористування,
Черкаський державний технологічний університет*

Людмила КУЗУБ

ОБҐРУНТОВАНІ ТЕХНОЛОГІЇ УЛАШТУВАННЯ РЕЗЕРВУАРІВ ДЛЯ ПАЛИВНО-МАСТИЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Як показала ситуація, що склалась в Україні на теперішній час, росія завдає ударів високоточною зброєю по великих нафтобазах, нарощуючи шкоду критичній інфраструктурі. Ворог намагається відрізати від постачання пального українську армію, аграріїв, а також спровокувати дефіцит на АЗС. Виникає потреба перегруповування складів паливно-мастильних матеріалів (надалі ПММ) у менші, але частіше розміщені бази, які можуть бути розташовані в зонах складних інженерно-геологічних умов.

Склади ПММ (нафтобази) повинні виконувати основні функції - перевалка нафти і нафтопродуктів великими партіями з одного виду транспорту на інший, забезпечення споживачів шляхом мережі філій і автозаправних станцій, зберігання нафти і нафтопродуктів, які надходять з магістральних і розподільних трубопроводів, нафтоналивних суден та барж і залізничних цистерн [1-4].

З практики будівництва існують наступні види резервуарів для ПММ: наземні і підземні.

Наземний резервуар, як правило, проєктується металевим. Він призначений для зберігання ряду промислових рідин і нафти, особливо сирого варіанту. Як правило, резервуар для зберігання нафти складається з циліндричної сталеві оболонки з відкритим

верхом, оснащеної дахом, який плаває на поверхні збереженої нафти, піднімаючись і опускаючись разом із рівнем збереженої нафти [1].

Підземні резервуари проєктуються горизонтальними циліндричними, одностінними та двостінними, використовуються для зберігання рідкого пального (бензину, дизельного пального, гасу), ПММ на приватних і комерційних АЗС, нафтобазах [2].

Ураховуючи умови військового стану, в яких наразі живе наша країна, доцільно було б при будівництві резервуарів для ПММ поєднувати наземні та підземні резервуари у такій послідовності: один наземний резервуар - два підземних резервуари - один наземний резервуар, на відстані один від одного не менше 50-100 метрів. Тоді при влучанні високоточними ракетами є велика ймовірність того, що знищиться тільки один резервуар, у який припаде пряме попадання, а інші можуть лишитися неушкодженими, оскільки пожежа не перейде від одного до іншого. Також для додаткового захисту над підземними резервуарами для ПММ потрібно улаштувати залізобетонне покриття, товщиною не менше 30 см. При цьому дане залізобетонне покриття над підземними резервуарами пропонується проєктувати напівциліндричної форми для підвищення деформаційної стійкості та реалізації можливості перекриття резервуарів великого діаметру.

Зрозуміло, що при збільшенні загальних конструктивних шарів резервуарів для ПММ, потрібно особливо уважно ставитись до інженерно-геологічних умов майданчика, особливо, коли ділянка будівництва розміщена неподалік річок та водойм, що потребує уваги при розрахунку та підборі фундаментів під резервуарами.

Проєктування та будівництво фундаментних конструкцій резервуарів для ПММ повинно бути адаптовано до інженерно-

Секція 4 Сучасні технології, ефективні будівельні матеріали та конструктивні рішення при відбудові та реконструкції зруйнованих будівель і споруд

геологічних умов для запобігання нерівномірного осідання, понаднормованої осадки. Для підготовки основи перед улаштуванням фундаменту резервуарів для ПММ для нестійких ґрунтів пропонується використання поєднання наступних матеріалів у послідовності: ущільнений ґрунт зворотньої засипки; геотекстиль 10кН/м, щільність 250; пісок середньої крупності (товщина 600 мм); геотекстиль TYPAR SF-40 (один шар); гранітний щебінь фр 20-40 мм (товщина 300 мм); гранітний щебінь фр 5-20 мм (товщина 300 мм); плівка ПЄ 100 мкр; гранітний щебінь фр 40-80 мм (товщина 200 мм); шар бетону С8/10 (товщина 200 мм); шар бетону С16/20 (товщина 200 мм) [5-6].

Будівництво резервуарів для ПММ повинно відбуватись з чітким геологічним контролем, з обов'язковою прив'язкою до місцевих геологічних умов та прогнозуванням осадки конструкцій резервуару.

Наземні резервуари досить популярні через їх нижчі довгострокові витрати на технічне обслуговування та кошторисну вартість. Ці резервуари економічніше встановлювати порівняно з підземними резервуарами, оскільки не потрібно витратити кошти на великий обсяг земляних робіт та влаштування підземних конструкцій. Наземні резервуари пропонують більшу легкість обслуговування порівняно з підземними. Можлива легка перевірка їх на протікання та доступ для ремонту.

Підземні резервуари можна розмістити під газонами та під'їздами, komponуючи при цьому зовнішній простір підприємства.

Але, враховуючи ситуацію, що склалась в Україні, для того, щоб забезпечити безперебійне постачання промисловості, транспорту, сільського господарства та інших споживачів нафтопродуктами в необхідній кількості та асортименті, а також мінімізувати витрати на

Секція 4 Сучасні технології, ефективні будівельні матеріали та конструктивні вирішення при відбудові та реконструкції зруйнованих будівель і споруд

будівництво, доцільно улаштовувати мінінафтобази з комбінуванням наземних та підземних резервуарів для ПММ.

Бібліографічний список

1. Григоров А. Б. Зберігання нафти та нафтопродуктів в умовах нафтобаз. Харків-Тернопіль: НТУ «ХПІ», Видавництво «Крок», 2022. 184 с.

2. 7 Types of Industrial Storage Tanks Explained. URL: <https://www.gsctanks.com/industrial-storage-tanks/>

3. ВБН В.2.2-58.1-94 ВБН В.2.2-58.1-94 Проектування складів нафти і нафтопродуктів з тиском насичених парів не вище 93,3 кПа. Зі зміною № 1. я. Київ: Державний Комітет України по нафті і газу. 1999. 36 с.

4. Паливо-мастильні матеріали, технічні рідини та системи їх забезпечення / Упор. В. Я. Чабанний. Кіровоград: Центрально-Українське видавництво, 2008. 353 с.

5. Гуденко В. М. Технологія будівельного виробництва: навчальний посібник. Київ: Аграрна освіта, 2010. 481 с.

6. Технологія монтажу будівельних конструкцій / Черненко В. К. та ін. Київ: Горобець Г.С., 2010. 372 с.

Йосип ЛУЧКО,
д. т. н., професор,
професор кафедри будівельних конструкцій,
Львівський національний університет природокористування

ДОСЛІДЖЕННЯ І РОЗРОБКА РЕКОМЕНДАЦІЙ З ПОСИЛЕННЯ ПІДКРАНОВИХ БАЛОК МУКАЧІВСЬКОГО ЗАВОДУ БУДІВЕЛЬНИХ ВИРОБІВ (МЗБВ)

Робота виконувалась на замовлення ВО «Закарпатзалізобетон». Згідно з календарним планом, необхідно провести обстеження трьох підкранових залізобетонних балок у формовочному цеху МЗБВ і однієї залізобетонної плити, у яких з'явилися тріщини у процесі їх експлуатації. У зв'язку з цим необхідно виконати обстеження і дати рекомендації з посилення трьох підкранових балок. Головний виробничий корпус заводу електродвигунів представляє собою трьохпрогонову криту кранову естакаду, обладнану шістьма мостовими кранами вантажопідйомністю 30/5 т.

Перший прогін заводу спеціалізується на виготовленні великорозмірних виробів типу колон, ригелів, паль, плит. Лінія обладнана трьохбункерним бетоноукладацьким і віброплощадкою на 20 т. Працює також друга віброплощадка і бетоноукладацький. Має ряд камер для термообробки ямного типу, крок колон каркасу у формовочному цеху 12 м. Підкранові балки залізобетонні двотаврові.

Завод запроєктував інститут «Південдіпроцемент» (м. Харків) у 1970 р., побудований і почав випускати продукцію у 1973 р.

Обстеження трьох підкранових балок формовочного цеху було розпочато 01.07.1990 р. При обстеженні було встановлено наступне:

1. На підкрановій балці Б-1 виявлено низку макротріщин, на лівій опорі – роздроблення бетону, корозійні тріщини і відшарування бетону.

Секція 4 Сучасні технології, ефективні будівельні матеріали та конструктивні вирішення при відбудові та реконструкції зруйнованих будівель і споруд

2. На підкрановій балці Б-2 виявлено декілька похилих, нормальних і горизонтальних мікротріщин з шириною їх розкриття більше допустимих розмірів. Балка знаходиться у аварійному стані з погляду можливості її подальшої експлуатації.

3. На підкрановій балці Б-3 виявлено аналогічні тріщини, як на балці Б-2, з шириною їх розкриття більше допустимих розмірів [1]. Замір тріщин виконувався за допомогою трубки Брінеля.

4. Дослідження міцності бетону підкранових залізобетонних балок неруйнівним методом контролю показали, що міцність бетону знаходилась у межах 18-19 МПа і значно нижча проєктної [1].

Має місце дроблення бетону замонолічування між швами плит покриття. Це, напевно, у результаті динамічних навантажень від віброплощадки і руху мостових кранів.

У загальному решта конструкцій цеху, залізобетонного каркасу знаходяться у задовільному стані. Результати визначення міцності бетону приладом ЛІЖТА (середні значення із 10–12 замірів) такі: для балки Б-1 – 21,4 МПа; для Б-2 – 22,3 МПа; для балки Б-3 – 24,3 МПа [1].

Посилення залізобетонних підкранових балок:

1. На основі проведених обстежень трьох підкранових балок формовочного цеху та аналізу виявлених дефектів у цих конструкціях (силових тріщин, пониженої міцності бетону, поверхневого дроблення опорної частини, лущення поверхневого шару бетону в окремих місцях на конструкціях, початку корозії бетону і металевих елементів тощо) можна зробити висновок про

Секція 4 Сучасні технології, ефективні будівельні матеріали та конструктивні вирішення при відбудові та реконструкції зруйнованих будівель і споруд

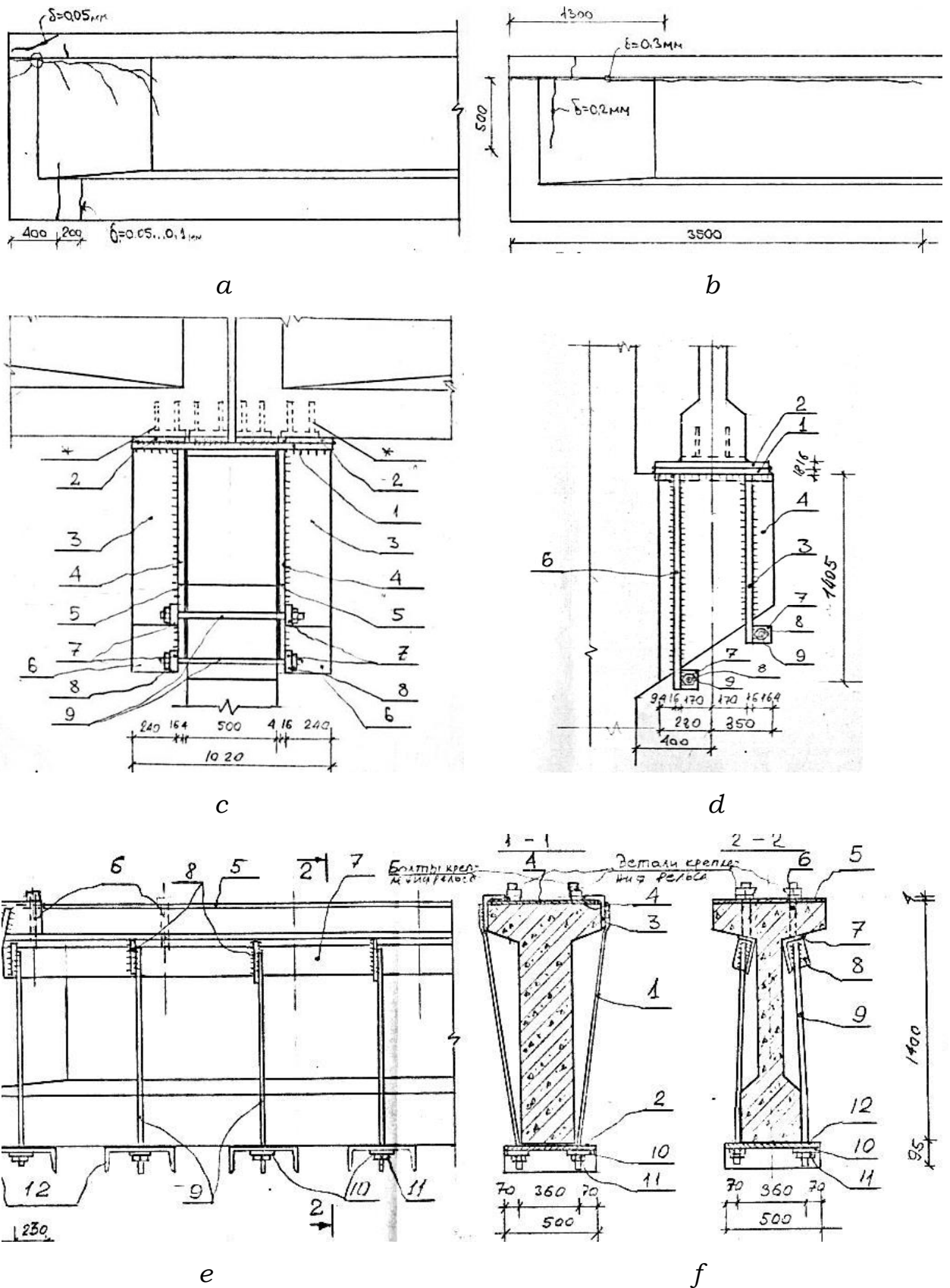

Рис. 1. Тріщини у приопорних ділянках балки (а, б), вузли опирання підкранових балок (с, д) та їх посилення (е, ф)

Секція 4 Сучасні технології, ефективні будівельні матеріали та конструктивні вирішення при відбудові та реконструкції зруйнованих будівель і споруд

необхідність обстеження всіх конструкцій заводу у найближчі один-два роки і при необхідності їх посилення або заміни, як пропонується у роботі [1].

2. Посилення підкранової балки Б-1 виконати у відповідності з листами 6, 7 [1].

3. Виконання посилення підкранових балок Б-2 і Б-3 показано на рис. 1 *e,f* та у звіті [1] з деталями і вказівками з виконання робіт.

4. Підняття підкранових балок здійснювати по одному із трьох запропонованих варіантів, наведених у роботі [1]. Виконання робіт вести при безпосередній участі інженерної служби ВО «Закарпатзалізобетон».

5. Всі роботи із посилення підкранових балок виконувати при відсутності працівників у цьому цеху або у неробочі суботи при дотриманні правил техніки безпеки.

Бібліографічний список

1. Отчет по теме: «Исследование и разработка рекомендаций по усилению подкрановых балок и плит покрытий МЗСИ». Львов: ЛУНТТМ «Энергия», 1990. 14 с. (х/д № 2684).

Секція 4 Сучасні технології, ефективні будівельні матеріали та конструктивні вирішення при відбудові та реконструкції зруйнованих будівель і споруд

Андрій МАЗУРАК,

к. т. н., в. о. професора

кафедри технології та організації будівництва,

Львівський національний університет природокористування

Василь МИХАЙЛЕЧКО,

старший викладач

кафедри технології та організації будівництва,

Львівський національний університет природокористування

Володимир ГОРАЛЬ,

аспірант,

Львівський національний університет природокористування

ВІДНОВЛЕННЯ І ПІДСИЛЕННЯ БУДІВЕЛЬНИХ КОНСТРУКЦІЙ ТЕХНОЛОГІЄЮ ТОРКРЕТУВАННЯ

Будівництво сьогодні вимагає ефективного будівельного виробництва, підвищення якості проектних рішень, раціонального використання нових конструкцій і матеріалів, що своєю чергою потребує значних наукових, проектних і технологічних досліджень.

Доцільність підсилення або відновлення будівельних конструкцій в умовах післявоєнної України виникає як під час реконструкції, так і внаслідок передчасного механічного пошкодження будівель та споруд.

Технологія торкретування в будівельній практиці використовується понад 100 років, наслідуючи загальний прогрес науки і техніки, постійно змінюючись і вдосконалюючись [1; 3]. Сьогодні процес торкретування знаходить широке застосування в різних сферах будівництва, зокрема виготовлення нових торкрет-залізобетонних конструкцій, ремонт чи реконструкція існуючих. Одним із ефективних методів ремонту чи підсилення залізобетонних конструкцій є технологія торкрет-бетонування (пневмонабризку), яка дає можливість механізувати практично всі процеси і отримати шар бетону чи залізобетону підвищеної щільності і необхідної товщини.

Переваги торкретування перед іншими методами полягають в повній механізації процесів, які потребують великих затрат праці, і в поєднанні в одній технологічній операції процесів транспортування, вкладання і ущільнення розчину або бетону. Як показують теоретико-експериментальні дослідження, торкрет у порівнянні із звичайним бетоном має підвищену механічну міцність (на 15% і більше), морозостійкість і водонепроникність (до 25%), краще зчеплення з поверхнею конструкції (понад 20 %) [4; 5].

Процес зчеплення нового і старого бетону залежить від багатьох факторів: віку бетону; характеру обробки поверхні старого бетону; складу нового бетону; способу вкладання і умов тверднення нового бетону; відстанню між точками контакту; площею контакту; характером середовища між контактуючими поверхнями; зовнішнім впливом [2; 4; 5]. Важливим також залишається зчеплення між арматурою і торкрет-бетоном, а також правильна оцінка сумісної роботи цих складових конструкції з врахуванням змін характеристик арматури та торкрет-бетону.

У сучасній технології бетону створена і має широке застосування велика кількість комплексних додатків різних видів і призначень, що дозволяє спрямовано впливати на властивості цементного каменю і затверділого бетону та підвищувати їх якість.

Введення хімічних добавок в бетон з метою підвищення зчеплення пропонується багатьма дослідниками. При цьому слід відзначити, що результати щодо значень міцності зчеплення модифікованого бетону в 1,5 раза вищі за звичайний.

Вітчизняний та закордонний досвід використання адгезійних обмазок між старим і новим бетоном невеликих вузьких ділянок збірних і монолітних конструкцій доводить, що адгезійний прошарок із полімерів між старим і новим бетоном значно підвищує міцність зчеплення між ними. Використання полімерів на основі епоксидних смол з метою омонолічення старого бетону з новим дасть можливість отримати максимальну міцність стику обох поверхонь.

Аналіз досліджень показує, що міцність зчеплення в певній мірі залежить від характеристик ремонтної суміші: з приростом її міцності зчеплення збільшується до 8%.

Суттєвий вплив на міцнісні характеристики зчеплення мають ремонтні суміші або з'єднувальні емульсії. При обробці ремонтних поверхонь ними і нанесенні ремонтного бетону піднімається його міцність зчеплення до 18-20%. Збільшення міцності бетону матриці в невеликому діапазоні практично не впливає на показники зчеплення.

Як показали результати теоретико-експериментальних досліджень, процес торкретування дає можливість забезпечити приріст міцності, зменшення деформативності при виконанні підсилення залізобетонних згинаних елементів, а також і при виготовленні торкрет-залізобетонних елементів. Торкрет-бетон дозволяє розширити область використання технології бетонування при виконанні підсилення та відновлення, оскільки при цьому покращуються фізико-механічні властивості бетону та залізобетону.

Бібліографічний список

1. Артюх В. Г., Санников І. В. Торкрет-бетон у цивільних будинках, що реконструюються. *Будівництво України*, 2007, №3. С.11–13.
2. Валовой О. І. Попруга Д. В. Міцність контактних швів підсилених залізобетонних конструкцій. *Дороги і мости: збірник наукових праць*. Київ: ДерждорНДІ, 2009. Випуск 11. С.57–64.
3. Дюженко М. Г., Кацман А. Я., Барчук А. С., Павлов А. П. Набрызг-бетонные работы в строительстве/ под науч. ред. проф. О. П. Мчелдова-Петросяна. Киев: Будівельник, 1980. 120 с.
4. Міцність контактних швів під час ремонту чи підсилення бетонних елементів / А. В. Мазурак, І. В.Ковалик, В. О. Михайлечко, В. М. Калітовський. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка» Теорія та практика будівництва*. Львів: Видавництво НУ «ЛП», 2013. №755. С. 249–254.
5. Научно-технический отчет «Разработка требований к материалам для ремонта цементобетонных покрытий с применением пневмонабрызга и полимерных материалов» ГОСДОРНИИ. Киев, 1985. 51 с.

Секція 4 Сучасні технології, ефективні будівельні матеріали та конструктивні вирішення при відбудові та реконструкції зруйнованих будівель і споруд

Андрій МАЗУРАК,

*к. т. н., доцент кафедри технології та організації будівництва,
Львівський національний університет природокористування*

Оксана МАЗУРАК,

*к. т. н., доцент кафедри екології,
Львівський національний університет природокористування*

ТЕХНОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРИ УТЕПЛЕННІ ФАСАДІВ

Вимоги сьогодення та використання нових нормативних значень опору теплопередачі в будівництві супроводжуються заміною традиційних одношарових стінових конструкцій на багатошарові. Монтаж таких конструкцій потребує глибокого розуміння хіміко-фізичних процесів, які активно впливають на функціонування конструкцій, принципів використання ефективних несучих і утеплювальних матеріалів, а також принципів проєктування і створення в приміщеннях комфортних умов для проживання людей.

Використання багатошарових огорожувальних конструкцій з підвищеним значенням опору теплопередачі, зокрема стін, – справа відповідальна, що потребує контролю технологічних процесів на всіх етапах виконання робіт, а також уточнень низки нормативних положень, введення нових показників, розробки методичних рекомендацій для проєктувальників, каталогів типових конструкцій і досконалих технологічних рішень щодо вибору ефективних утеплювальних матеріалів, спрощених методів розрахунків опору паро- і повітропроникності огорожувальних конструкцій [1; 2].

Досвід вітчизняних і закордонних виробників систем утеплення фасадів («Ceresit», «Ферозіт», «Caparol», «Baumit», «Velit», «Greinplast» тощо), а також проведених власних досліджень (утеплення фасадів мокрим способом всередині і ззовні приміщень, використання пінополістирольних, мінераловатних і комбінованих систем

утеплення) свідчать, що актуальність проблем утеплення фасадів не зникає, а навпаки, існує потреба їх подальшого вивчення, вдосконалення та оптимізування [1-3].

Аналіз процесів появи тріщин на утеплених і оздоблених поверхні умовно поділяють на групи за причинами їх утворення: порушення технології виконання робіт; використання неякісних матеріалів та зміни умов експлуатації утепленої поверхні та використання її не за призначенням. Проведено спостереження за технологічною послідовністю, температурно-вологісним режимом, використанням матеріалів, іншими умовами виконання робіт та умовами експлуатації оздобленої поверхні.

Причиною порушення технології виконання робіт є відсутність у проєктній документації детального пророблення нетипових вузлів, які досить часто застосовують на фасадах будинків, конструктивних вирішень гідрозахисту парапетів, цоколів, елементів, які виступають, косяків підвіконь, визначення видів і кількості механічних кріпильних елементів на 1 м² тощо. Дослідження також підтверджують, що довгі розриви всіх шарів системи утеплення на всю висоту площини стіни відбулися через температурні деформації будинку в тих місцях, де відсутні завчасно спроектовані деформаційні шви.

Спостереження за технологічними проблемами утеплення поверхонь (~60 %) свідчать про залежність їх виникнення від низької кваліфікації і культури виробництва виконавців. Так, процесу наклеювання теплоізоляційних плит має передувати очищення основи (видалення пилу, бруду, моху, водоростей тощо) або оброблення ґрунтовкою за призначенням. У багатьох випадках розчинова суміш наноситься неоднорідними шарами або ж

Секція 4 Сучасні технології, ефективні будівельні матеріали та конструктивні вирішення при відбудові та реконструкції зруйнованих будівель і споруд

«острівками», що особливо негативно позначається на приклеюванні елементів з мінеральної вати.

Експертні проби з поверхні фасаду виявили, що причинами тріщин зовнішніх покриттів стали приклеювання теплоізоляційних плит без перев'язування (особливо на розі будинку), а також з недостатньою товщиною армувального шару.

Порушення або ж нехтування технологією шліфування виступів пінополістирольних плит, а також заповнення стиків між плитами розчиною сумішшю з часом призводять до появи на поверхні тіней або плям на оздоблювальному покритті.

Причиною коротких розривів армувально-оздоблювального шару системи (довжиною 0,5-1 м) була відсутність кріплення утеплювальної плити до несучої стіни за наявності в місці розриву зазору між плитами ($> 1\text{ мм}$). Заповнення ж таких зазорів клейовим розчином є недопустимим.

Спостереження за часто неправильним закріпленням плит механічними сполучними елементами та надмірним заглибленням «голівки» сполучного елемента свідчать про причини ущільнення структури теплоізоляційних плит. При цьому занадто мілка посадка призводить до слабкого утримування плити сполучним елементом та утворення помітних опуклостей, що ослаблюють армований шар.

Візуальний огляд тріщин на фасадах показав, що розрив армувальної сітки відсутній, проте не влаштовано напуск суміжних полотен хоча б на 100 мм. У двох випадках з п'яти сітка мала щільність меншу 150 г/м^2 . Причина появи павутинних тріщин – неправильне армування теплоізоляційних плит. Оскільки сітка не занурювалась у нанесений клейовий розчин, а була розміщена прямо на теплоізоляційні плити, відбувалося значне зниження розмірів площини та адгезії клейового розчину до теплоізоляційних плит, що і

призвело до відшарування. Внаслідок цього фрагменти фасаду покрилися тріщинами, спучилися, та спостерігався відрив ділянок армувального оздоблювального шару.

Роботи з утеплення виконуються в основному в літню теплу пору, а це вимагає захисту поверхні фасаду від пересихання (дією вітру чи підвищеної температури) москітними сітками, плівками при виконанні робіт. У чотирьох випадках за відсутності захисту при температурі 20-28°C за два дні після виконання робіт значна поверхня вкрилася павутинними тріщинами, а протягом тижня тріщини поширилися на площу удвічі більшу. У практиці будівництва ця проблема залишається дуже актуальною, адже, крім захисту поверхні, деякі виробники сухих сумішей рекомендують проводити зволоження протягом хоча б перших трьох діб.

Після виконання робіт через один місяць спостерігали відшарування декоративного шару внаслідок неналежного ущільнення акриловими неякісними герметиками щілин у віконних і дверних прорізах та використання матеріалів із невідповідними значеннями паропроникності різних шарів системи утеплення. Так, оздоблення поверхні, що утеплена мінераловатними плитами, акриловими оздоблювальними шарами привело до появи пухлин структурного оздоблення на поверхні фасаду. Зміна умов експлуатації поверхні (контакт з ґрунтом), що була утеплена плитами з мінераловати, також призводить до руйнування системи утеплення.

Результати досліджень свідчать, що запобігання процесам тріщиноутворення є можливим за ретельного комплексного аналізу процесів на всіх етапах, розуміння технологій виконання робіт, чіткого дотримання технологічного регламенту та дисципліни виробництва.

Бібліографічний список

1. Система скріпленої зовнішньої теплоізоляції «Ceresit»: посібн. по проектуванню, монтажу і експлуатації системи/ Є. К. Карапузов, В. Г. Соха, О. М. Лівінський та ін. Київ: МП Леся, 2005. 280 с.

2. ДБН В.2.6-22-2001. Улаштування покриттів із застосуванням сухих будівельних сумішей. Київ, 2001. 49 с.

3. Мазурак А. В., Мазурак О. Т., Калітовський В. М. Сучасні технологічні вирішення при влаштуванні теплоізоляції фасадів. *Сучасні технології, матеріали і конструкції в будівництві: науково-техн. збірник*. Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця. 2009. № 2. С. 75-81.

4. Савицкий Н. В., Зинкевич А. Н., Сопильняк А. М. Оценка несущей способности и эксплуатационной пригодности гибких связей трехслойных железобетонных стеновых панелей. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: Теорія і практика будівництва*. Львів, 2010. Вип. № 664. С. 179-183

5. Мазурак А. В. Багатошарова стіна: патент на корисну модель. Україна, МПК 83691 U 201303718.; власник Львівський національний аграрний університет. № 83691; заявл. 26.03.2013; опубл. 25.09.2013, бюл. № 18.

Секція 4 Сучасні технології, ефективні будівельні матеріали та конструктивні рішення при відбудові та реконструкції зруйнованих будівель і споруд

Тетяна ПОРТЯНКО,

*к. т. н., доцент кафедри геодезії, землеустрою, будівельних технологій та безпеки життєдіяльності,
Черкаський державний технологічний університет*

УПРАВЛІННЯ МЕДИЧНИМИ ВІДХОДАМИ НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ЦСК «БІОФАРМА ПЛАЗМА»» ЧЕРКАСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ ЗАГОТІВЛІ КРОВІ ТА ЇЇ КОМПОНЕНТІВ

З початку повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України ТОВ «ЦЕНТР СЛУЖБИ КРОВІ «БІОФАРМА ПЛАЗМА»» Черкаське відділення заготівлі крові та її компонентів (далі, підприємство) не зупинило роботу, а продовжувало проводити заготівлю крові та її компонентів, щоб забезпечувати лікувально-профілактичні заклади, мати достатні запаси крові та відправляти зібрану плазму на завод-фракціонатор для подальшого виробництва лікарських засобів. Кров, її компоненти і препарати за останні роки стали обов'язковими складовими медичної допомоги і надзвичайно потрібні під час війни.

В процесі заготівлі крові та її компонентів накопичуються медичні відходи. Неправильне поводження з медичними відходами може мати серйозні наслідки для громадського здоров'я як через прямий вплив, так і негативну дію на стан екології. Медичні відходи мають низку особливостей правового регулювання порівняно з відходами виробництва та споживання. Однією з таких особливостей є наявність самостійної класифікації медичних відходів на класи небезпеки (А, Б, В, Г, Д). У відповідності до кваліфікаційних груп медичні відходи мають утилізуватися. Категорія В - це найбільша група медичних відходів, до яких включають будь-які відходи, які мали контакт із біологічними рідинами.

У відповідності до процесної моделі системи управління якістю в компанії функціонує процес «Управління відходами», який

Секція 4 Сучасні технології, ефективні будівельні матеріали та конструктивні вирішення при відбудові та реконструкції зруйнованих будівель і споруд

визначає порядок дій, спрямованих на збирання, сортування, зберігання, знезараження, облік, переміщення та видалення медичних відходів; вимоги техніки безпеки праці для медичного персоналу при поводженні з медичними відходами. Директор відповідним наказом призначає особу, відповідальну за дотримання правил і порядку поводження з медичними відходами (далі, відповідальна особа).

Відповідальна особа, розробляє схеми поводження з медичними відходами на підприємстві. Схема повинна містити наступну інформацію: план території з позначенням місць розташування міжкорпусних контейнерів, приміщення для поводження з відходами, приміщення для тимчасового зберігання відходів. Після затвердження типової схеми поводження з медичними відходами на підприємстві головна медична сестра розробляє схеми поводження з відходами в структурних підрозділах відповідно до типової схеми та погоджує їх з керівниками відповідних структурних підрозділів. Подальше поводження з відходами в кожному структурному підрозділі здійснюється відповідно до схеми поводження з медичними відходами для даного підрозділу.

Медичні відходи, що становлять небезпеку для здоров'я людини, не можуть накопичуватися, тимчасово зберігатися, транспортуватися, знищуватися разом з іншими відходами. Збирання відходів проводить безпосередньо персонал якомога ближче до місць їх утворення в окремі ємності, що візуально чітко розрізняються за кольором та/або маркуванням. У місцях первинного утворення відходів персонал створює запас ємностей (пакетів або контейнерів) для збирання відходів. Потребу у витратних матеріалах і тарі для збору та тимчасового зберігання медичних відходів визначає керівник структурного підрозділу.

Секція 4 Сучасні технології, ефективні будівельні матеріали та конструктивні вирішення при відбудові та реконструкції зруйнованих будівель і споруд

Ємності для збирання відходів персонал отримує у матеріально-відповідальній особи відділу та заздалегідь маркує їх відповідним чином.

Медичні відходи категорії В на підприємстві підлягають обов'язковому знезараженню (дезінфекції) фізичним методом, що включає обробку водним насиченим паром під надмірним тиском та температурою за допомогою спеціального обладнання – автоклавів, які використовуються для дезінфекції відходів при температурі стерилізації не менше 132° С впродовж 60 хв. під тиском 2 атм. При збиранні відходів категорії В забороняється:

- руйнувати, розрізати медичні відходи, у тому числі використані системи для внутрішньовенних інфузій, з метою їх знезараження;
- знімати голку зі шприца після його використання;
- пересипати (перевантажувати), утрамбовувати неупаковані медичні відходи з однієї ємності в іншу, за винятком аварійних ситуацій;
- утрамбовувати відходи;
- здійснювати будь-які операції з відходами без рукавичок або необхідних засобів індивідуального захисту і спецодягу;
- встановлювати одноразові та багаторазові ємності для збору відходів на відстані менше одного метра від нагрівальних приладів.

Медичний персонал, на робочих місцях якого утворюються медичні відходи категорії В, збирає їх у тверду (що не проколюється) упаковку (контейнери) або в одноразову м'яку (пакети) упаковку. Маркування ємностей для медичних відходів здійснює співробітник, який їх збирає. Використані голки від сепаратора плазми відпадають за допомогою автоматичного портативного (мобільного) запаювача ПВХ трубок, збирають у нерозібраному вигляді у ємність, що не

проколюється. Збирання відходів категорії В у місцях їх утворення здійснюють впродовж робочої зміни. При використанні контейнерів для гострого інструментарію допускається їх заповнення протягом 3 діб. Для збирання гострих предметів використовують вологостійкі ємності (контейнери), що не проколюються. Ємність повинна мати кришку, яка щільно прилягає та унеможливає її безконтрольне відкриття. Для збирання органічних рідких відходів категорії В (блювотні маси, кров та її компоненти) використовують герметичні вологостійкі ємності (контейнери), що унеможливають їх безконтрольне відкриття. При використанні м'якої упаковки після її заповнення не більше, ніж на $\frac{3}{4}$, співробітник, який збирає відходи у підрозділі, дотримуючись вимог біологічної безпеки, зав'язує пакет або закриває його, унеможливаючи висипання відходів. Транспортування відходів категорії В у відкритих ємностях не допускається. Молодші медичні сестри, за якими закріплені відповідні зони прибирання, здійснюють дезінфекцію багаторазових ємностей для збору відходів категорії В після кожного їх використання. Молодші медичні сестри контейнери або пакети з медичними відходами категорії В в міру їх наповнення переміщують для знезараження фізичним методом до допоміжного приміщення поводження з медичними відходами - автоклавної. Оператор автоклавної здійснює знезараження медичних відходів та їх відповідне маркування. Після знезараження медичні відходи переміщують до складського приміщення для тимчасового зберігання відходів. Роботи з переміщення знезаражених відходів до приміщення їх тимчасового зберігання організовує головна медична сестра. Видалення відходів категорії В, що не пройшли знезараження (дезінфекцію), за межі території підприємства не допускається.

Секція 4 Сучасні технології, ефективні будівельні матеріали та конструктивні вирішення при відбудові та реконструкції зруйнованих будівель і споруд

Відходи категорії В з метою подальшої утилізації після знезараження передаються співробітникам компанії ТОВ «ТАРКОМ ЕКОСЕРВІС», що має ліцензію на здійснення операцій у сфері поводження з небезпечними відходами. ТОВ «ТАРКОМ ЕКОСЕРВІС» оснащене сучасним обладнанням, що дозволяє проводити утилізацію небезпечних відходів термічним методом, не створюючи при цьому загрози навколишньому середовищу. Утилізація небезпечних відходів проводиться методом високотемпературного спалювання в печі спеціальної конструкції, з допалюванням та хімічним очищенням газів, що утворюються. Дана технологія рекомендована до використання в Європі як найкраща технологія термічної утилізації небезпечних відходів і відповідає Директиві Європейського Союзу 2000/76, яка жорстко регламентує технологію спалювання небезпечних відходів.

Отже, впровадження процесу управління медичними відходами різних класів небезпеки, дотримання санітарно-гігієнічних вимог, відповідне технічне забезпечення операцій процесу, а саме: достатня кількість одноразової тари для збирання та пакування медичних відходів, контейнерів для тимчасового зберігання, наявність спеціального устаткування для знезараження/знешкодження та інше, однозначно приводять до зниження негативного впливу відходів, захисту навколишнього природного середовища та здоров'я людини.

Секція 4 Сучасні технології, ефективні будівельні матеріали та конструктивні вирішення при відбудові та реконструкції зруйнованих будівель і споруд

Анатолій СМОЛЯР,

*к. т. н., доцент кафедри геодезії, землеустрою та
будівельних конструкцій,
Черкаський державний технологічний університет*

Ірина МІРОШКІНА,

*к. т. н., доцент,
Черкаський державний технологічний університет*

КОНСТРУКТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИЩЕНИХ ВІД ВИБУХІВ ЖИТЛОВИХ І ЦИВІЛЬНИХ БУДІВЕЛЬНИХ СПОРУД

24 лютого російська федерація вторглася в Україну. Удари по житловій та цивільній інфраструктурі призвели до руйнування значної кількості житлових та цивільних багатоповерхівок і приватних будинків. Ці споруди не були забезпечені противибуховими конструктивними елементами, тому люди, що знаходилися в них, не були захищеними. Багато людей загинуло чи було травмовано. Загроза ударів з боку російської федерації не зникне допоки буде існувати ця агресивна імперія.

В умовах перманентної війни знаходиться ще одна країна – Ізраїль. Там житлові та цивільні споруди за ізраїльськими будівельними нормами обладнані захисними сховищами для людей. Кожна така споруда зводиться з бомбосховищем.

Міністр інфраструктури України заявив, що нові будинки будуть проєктуватися та зводитися за ізраїльським типом. Що це може означати?

В Ізраїлі цивільні і житлові споруди облаштовуються укріпленими підземними паркінгами, які, якщо буде потреба, слугують бомбосховищем. В паркінгу обов'язково передбачено два виходи та місця для стеління матраців. Житлові квартири проєктуються з безпечним місцем, так званою «кімнатою безпеки» – індивідуальним бомбосховищем у стрижні будинку, яке має вистояти

у випадку потрапляння ракети. Влаштування бомбосховищ передбачається і в лікарнях, школах та дитячих садках.

Основою проєктування «кімнат безпеки» є наступні правила:

1. Конструкція захисного приміщення проєктується у вигляді залізобетонної коробки.

2. Підлога, стіни та стеля мають бути площинними. У випадку конструктивних необхідностей дозволяється виконувати закруглені стіни.

3. Стіни захисних приміщень мають бути цільними на всю висоту будівлі, створюючи вежу.

4. Фундамент під захисну вежу виконується конструктивно незалежним, облаштовується на палях. Захисна вежа залишається стійкою навіть при пошкодженні паль чи частини фундаменту.

5. В огорожуючі конструкції захисних приміщень мають бути включені різні елементи каркасу, вікна та двері, витяжні вентиляційні отвори, отвори для труб і вентиляційних каналів тощо.

При проєктуванні стін і стель неплоскої форми слід дотримуватися таких рекомендацій:

1. Якщо стіна або стеля відрізняється формою від площинної, необхідно товщину елемента зробити на 5 см більшою від товщини елемента відповідної площинної форми.

2. Неплоскі елементи мають бути ідентичними за вимогами до плоских елементів.

Варто відзначити інші загальні рекомендації щодо облаштування «кімнат безпеки».

При розрахунку товщини стін потрібно особливу увагу приділяти горизонтальним навантаженням, оскільки під час вибуху утворюється сильна ударна хвиля, що призводить до значних горизонтальних навантажень на всі конструктивні елементи будівлі.

Секція 4 Сучасні технології, ефективні будівельні матеріали та конструктивні вирішення при відбудові та реконструкції зруйнованих будівель і споруд

Стіни «кімнат безпеки» виконуються з потовщенням відносно до інших внутрішніх стін, тобто стіни по одній вертикалі можуть бути різні за товщиною. Армування стін бомбосховищ посилене у порівнянні з іншими стінами.

Отвори під евакуаційні люки, вентиляційні канали, канали для проходження труб необхідно облаштовувати в каркасній оболонці.

Ефект розглянутих вище рекомендацій полягає в забезпеченості цілісності захисної вежі цивільних і житлових споруд від дії вибухової хвилі.

В основі ефективної конструкції захищених цивільних і житлових споруд є конструкція, що складається із модульних елементів збірного залізобетонного каркасу та виготовлених на заводі стінових панелей.

Панельна технологія зведення будинків, що практикувалася в попередні часи, не є ефективною у випадку вибухових навантажень.

Бібліографічний список

1. Практичний розрахунок елементів залізобетонних конструкцій за ДБН В.2.6-98:20009 у порівнянні з розрахунками за СНиП 2.03.01-84* і EN 1992-1-1 (Eurocode 2) /В. М. Бабаєв, А. М. Бамбура, О. М. Пустовойтова, П. А. Резнік, Є. Г. Стоянов, В. С. Шмуклер. Харків: Золоті сторінки, 2015. 208 с.

2. ДБН В.1.1-12:2014. Будівництво в сейсмічних районах України /Мінбуд України. Київ, 2014.

3. ДБН В.2.2-15:2019. Житлові будинки. Основні положення / Мінбуд України. Київ, 2019.

4. Вказівки при проектуванні захищеного простору за Нормами Захисту Тилу (מפרט לתכנון הגדסי במרחבים מוגנים) / Итай Луйтэн, Аркадій Колодкін, Еран Карпель. Star Engineers Ltd, Відділ проектування та захисту, 2020. 96 с.

5. Вказівки при проектуванні конструкцій для захищеного простору. Норми Захист Тилу (מפרט לתכנון קונסטרוקציה במרחבים מוגנים) / Итай Луйтэн, Аркадій Колодкін, Еран Карпель. Star Engineers Ltd, Відділ проектування та захисту, 2019. 68 с.

Юрій ФАМУЛЯК,
*к. т. н., доцент кафедри
технології та організації будівництва,
Львівський національний університет природокористування*

ВИКОРИСТАННЯ НІЗДРЮВАТОГО БЕТОНУ ПРИ РЕВІТАЛІЗАЦІЇ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄКТІВ

В післявоєнний період в Україні значна увага в будівельній сфері буде приділена відбудові зруйнованих будівель та споруд. В таких умовах важливим питанням залишиться питання реконструкції та реставрації наявних будівель і споруд. Це питання актуальне й у процесі розширення, переоснащення, перепрофілювання наявних чи занедбаних виробничих або громадських будівель, а також за виведення з аварійного стану чи відновлення будівель, які мають історичну, наукову чи музейну цінність. В більш широкому аспекті з погляду архітектури та урбаністики – це переоцінка ролі занедбаного об'єкта, будівлі чи певного простору та відновлення такого об'єкта за старим або новим призначенням. Такий підхід до вирішення проблеми дозволяє зберегти та відновити архітектурне чи культурне надбання населених місць, зробити життя мешканців більш різноманітним, стимулювати появу нових ініціатив та локальних продуктів.

Разом з тим, вказані проблеми є наслідком відсутності ефективної та раціональної політики розвитку населених місць з включенням до їх складу програм так званої «ревіталізації». «Повернення до життя» – так із латинської тлумачиться «ревіталізація». Ревіталізація повинна стати засобом підвищення конкурентоспроможності та культурної, туристичної і духовної привабливості населених місць на регіональному й загальнодержавному рівнях, а не тільки сприяти покращенню умов життя місцевого населення чи якості громадського простору [1, 2].

Важливість проблеми ревіталізації має вагоме підтвердження в стратегічних документах та планах фінансування Європейського Союзу. В країнах ЄС не одне десятиліття відбувається розробка системних рішень для ревіталізації цілих міських районів [1, 2]. І тому, прямуючи до Євросоюзу, Україна, яка підхопила цей тренд лише недавно, повинна також його ефективно опанувати.

Шляхи вирішення технічних проблем, що при цьому виникають, досить різноманітні, адже залежать від багатьох чинників, зокрема від матеріалу, з якого виготовлені конструктивні елементи чи конструкції загалом, які необхідно замінити чи підсилити. Досить часто у процесі таких робіт виникає необхідність поєднання в одному перерізі матеріалів, які кардинально різняться за своїми властивостями, міцністю, довговічністю тощо. Важливе також питання збереження автентичності конструкції за реставрації та ревіталізації будівель, коли максимально необхідно зберегти залишки наявних конструкцій, забезпечивши при цьому безпеку та довговічність експлуатації конструкції загалом та максимально заховавши елементи посилення. Тому цікавими та доцільними в таких умовах були б конструктивні елементи, наприклад, з поєднанням бетону та деревини, які б поєднували міцність та довговічність одного матеріалу з фактурною привабливістю та легкістю іншого, можливістю використання таких конструкцій для кращого сприйняття їх в інтер'єрі будівлі без додаткового дорогого оздоблення [3].

В процесі виконання конструктивних, планувальних та естетичних вирішень будівель, до яких були застосовані методи ревіталізації будівель, особливу увагу слід приділити теплозбереженню та теплоефективності, що досягається при використанні «теплых» будівельних матеріалів. До таких матеріалів

належать ніздрюваті бетони, які отримують різноманітними способами. Доцільність використання виробів з ніздрюватих бетонів підтвердилися низкою досліджень та виробничим досвідом в будівельній практиці України, Польщі, країн Балтії та інших зарубіжних країн.

Особливістю ніздрюватих бетонів є те, що вони належать до штучних кам'яних матеріалів пористої структури. Такий бетон отримують в результаті затвердіння суміші з в'язучих, тонко-дисперсного кремнеземистого заповнювача, пороутворювача і води. Разом з тим ніздрюваті бетони належать до крихких бетонів, які без додаткових елементів важко використовувати як пролітні конструкції, що має важливе значення в будівельній індустрії, а також при використанні таких конструкцій під час виконання робіт з ревіталізації будівель. В конструктивних елементах з ніздрюватих бетонів переважно використовують традиційне сталеве армування у вигляді металевих стрижнів. Сталева арматура, як відомо, має досить високу міцність, і тому, використовуючи її в конструкціях з ніздрюватих бетонів, напруження в ній досягають не більше 10-20% граничних. При використанні нетрадиційного армування можна більш повно використати запас міцності матеріалу такого армування, зменшити вартість конструкції за рахунок зниження вартості нетрадиційного армування порівняно з металевим стрижневим армуванням. Крім того, застосування традиційного армування в піно- чи газобетонних елементах вимагає спеціального різального інструменту для його обробки, наприклад, коли частину його необхідно відрізати. Така проблема буде виникати майже у 100%, коли проводяться роботи з відновлення наявних конструктивних елементів будівлі, до якої застосовані методи ревіталізації. Тому багато проблем було б знято, якщо б вдалося

замінити робочу арматуру таких конструкцій на таку, яка б легко піддавалася обробці навіть звичайними інструментами широкого вжитку.

З метою вивчення можливості застосування нетрадиційного армування (органічного чи біологічного походження, різного роду сіток чи відходів виробництва або побутових відходів) в конструктивних елементах з ніздрюватих бетонів було проведено експериментальні дослідження дослідних зразків та вивчені фізико-механічні властивості такого армування. В ролі робочого армування в дослідних зразках були використані матеріали біологічного походження (ляна мотузка, стебла очерету, смуги бамбукових стебел), органічного походження (капронова мотузка, поліпропіленова стрічка), різного роду сітки (металева зварна та металева просічно-витяжна) [4-8, 10]. Для збільшення міцнісних характеристик масиву ніздрюватого бетону застосовували фібру, виготовлену з відходів виробництва (обрізки льнової чи капронової мотузки, штукатурної сітки) чи побутових відходів (смужки, вирізані з пластикових пляшок) [9].

На основі проведених експериментальних досліджень пролітних дослідних зразків з ніздрюватих бетонів з нетрадиційним армуванням біологічного чи органічного походження або у вигляді різних видів сіток і дослідних зразків з вмістом неметалевої фібри та їх аналізу можна зробити такі висновки:

1. Наявність запропонованого армування в пролітних елементах з ніздрюватих бетонів призупиняє процес руйнування. Руйнування проходить не миттєво, а з деяким запізненням.

2. Використання запропонованого нетрадиційного армування знімає характер тріщиноутворення в пролітних балкових зразках з ніздрюватих бетонів. У зразках без армування домінуюча тріщина

виникає практично миттєво, практично на всю висоту перерізу і є єдиною. А у випадку з нетрадиційним армуванням на початковій стадії виникає ряд незначних тріщин, одна з яких при збільшенні навантаження перетворюється у домінуючу тріщину.

3. Достатньо високі характеристики міцності, а також низька теплопровідність та ціна бамбуку можуть зробити його конкурентом сталевій арматурі, коли це стосується несучих конструкцій з пористих та легких бетонів, особливо в країнах, де сталева арматура є дефіцитною та дорогою, а бамбук росте в природному середовищі і є легкодоступним.

4. Стверджено можливість використання неметалевої фібри, виготовленої з відходів виробництва та вторинної сировини для підвищення міцності неавтоклавного пінобетону на стиск.

5. Застосування таких видів неметалевої фібри підвищує міцність неавтоклавного пінобетону на стиск в середньому на 7...25 %.

6. Виготовлення фібри з відходів виробництва та вторинної сировини для підвищення міцності неавтоклавного пінобетону на стиск є досить актуальним. Таке застосування, особливо використаних пластикових PET-пляшок, певною мірою вирішує питання їх переробки чи утилізації.

Узагальнюючи наведені вище висновки, можна констатувати, що нетрадиційне армування органічного чи біологічного походження, або у вигляді різного роду сіток може використовуватись в ролі робочої арматури в пролітних конструктивних елементах з ніздрюватих бетонів, а використання фібри з відходів виробництва, вторинної сировини чи побутових відходів підвищує міцнісні характеристики масиву ніздрюватого бетону.

Секція 4 Сучасні технології, ефективні будівельні матеріали та конструктивні вирішення при відбудові та реконструкції зруйнованих будівель і споруд

Бібліографічний список

1. Сич О. А. Ревіталізація як складова стратегії розвитку міста. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Економічна»*. Вип. 99. Харків. 2020. С. 66 – 73.
2. Kaczmarek S. Rewitalizacja terenów przemysłowych. Nowy wymiar w rozwoju miast. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2001. 133 s.
3. Фамуляк Ю., Демчина Б., Демчина Х. Дослідження несучої здатності та деформативності згинаних деревобетонних балок. *Вісник ЛНАУ. Архітектура і сільськогосподарське будівництво*. № 19. Львів: ЛНАУ, 2018. С. 61–69.
4. Ніздрюваті бетони: вчора, сьогодні, завтра. URL: http://eco-ua.org/index.php?d_id=5&item=articles&sub=4830
5. Y.H. Mugahed Amran, Nima Farzadnia, A.A. Abang Ali. Properties and applications of foamed concrete; a review. *Construction and Building Materials*. Volume 101, Part 1, 30 Desember 2015. P. 990-1005. URL: <https://doi.org/10.1016/j.conbuildmat.2015.10.112>.
6. Famulyak Yu., Burchenya S., Mazurak T. et all. Zastosowanie niekonwencjonalnego zbrojenia w elementach piano- i gazobetonowych. 61 Konferencja Naukowa Komitetu Inżynierii Lądowej i Wodnej PAN oraz Komitetu Nauki PZITB, 20-25 września 2015, Bydgoszcz-Krynica: Wybrane zagadnienia konstrukcji i materiałów budowlanych oraz geotechniki. Wydawnictwa Uczelniane Uniwersytetu Technologiczno-Przyrodniczego w Bydgoszczy, 2015. S. 45-53.
7. Famulyak Yu., Sobczak-Piąstka Ju. Experimental research of non-autoclaved concrete with unconventional reinforcement / *World Multidisciplinary Earth Sciences Symposium (WMESS 2018) IOP Conf. Series: Earth and Environmental Science* 221 (2019) 012122 IOP Publishing. doi:10.1088/1755-1315/221/1/012122.
8. Famulyak Yu., Demchyna B., Lysiuk S. Investigation of non-autoclaved foamconcrete beams reinforced with bamboo / *International Scientific Journal by the World Academy of Materials and Manufacturing Engineering. Archives of Materials Science and Engineering*. Volume 96, Issue 2, April 2019. – P. 56 – 62. DOI: 10.5604/01.3001.0013.2387.
9. Famulyak Yu., Delyavskyy M., Sobczak-Piąstka Ju. Wpływ niekonwencjonalnego zbrojenia na wytrzymałość pianobetonu nieautoklawizowanego. *Materiały budowlane*. 2018. № 5. S. 14-16. DOI: 10.15199/33.2018.05.05.
10. Патент України на корисну модель, u2019 02289 МПК (2019.01) E04C 3/00, E04C 5/00. Прогінний пінобетонний елемент з периметральним армуванням зварною сіткою / Фамуляк Ю.Є.; заявн. і патентовласник Львів. нац. аграр. ун-т. №136295, заявл. 06.03. 2019; опубл. 12.08.2019. Бюл. № 15.

Ярослав ФАМУЛЯК,

в. о. доцента,

Львівський національний університет природокористування

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ЗАСТОСУВАННЯ КОНСТРУКЦІЙ З ДЕРЕВИНИ ПРИ РЕВІТАЛІЗАЦІЇ ПАМ'ЯТОК АРХІТЕКТУРИ

Історичні міста та села є важливим компонентом культурної спадщини як Західної України, так й інших українських регіонів. Проблема збереження, реставрації, реконструкції і пристосування пам'яток архітектури до сучасних умов, а в окремих випадках і відтворення архітектурно-містобудівних комплексів історичних поселень - це завдання, яке задеклароване в низці державних документів та постанов. У процесі реалізації політики збереження та відтворення історичних міст та сіл особливої ваги набуває питання наявності та якості виконання відповідної пам'яткоохоронної та проектно-містобудівної документації. Основні положення та методика історико-архітектурних досліджень викладені в працях М. Бевза, В. Вечерського, Я. Богдановського та інших дослідників.

Сьогодні у сфері будівництва присутні архітектурні конструкції як з природної, так і клеєної деревини. В обох випадках добре відпрацьовані системи, які базуються на використанні всіх властивостей деревини. З'явилися розробки із заміни бетону на конструкції з дерева, зокрема, і при будівництві багатоповерхових будинків.

Після великої кількості експериментів інженери та науковці прийшли до висновку, що деревина добре підходить і для великих будівель та споруд, і при ревіталізації пам'яток архітектури. Деревина може замінити загальноприйняті матеріали у багатьох конструкціях, забезпечуючи однакову функціональність, тобто

Секція 4 Сучасні технології, ефективні будівельні матеріали та конструктивні вирішення при відбудові та реконструкції зруйнованих будівель і споруд

можуть бути розроблені для таких функцій та терміну служби як і бетонні та сталеві конструкції. При заміні їх на дерево можна заощадити до 15% бюджету будівництва.

Вимогам сучасного будівництва найбільш відповідають клеєні дерев'яні конструкції. Це дозволяє підвищувати якість будівництва та широко застосовувати збірні деталі й елементи будь-якої форми і розмірів. Клеєні дерев'яні конструкції є найбільш економічними за витратою лісоматеріалу.

Дерев'яні конструкції міцні, дуже практичні, екологічно чисті й надійні. Сучасні будівельні технології дозволяють споруджувати дерев'яні каркаси, що відповідають необхідним нормам і характеристикам.

В окремих випадках успішно застосовуються і більш складні види дерев'яних конструкцій, зокрема, це склепіння, куполи, щогли, вежі, оболонки при ревіталізації пам'яток архітектури. Прольоти дерев'яних конструкцій в більшості випадків не перевищують 12-25 м, але іноді досягають 100 м і більше.

Сьогодні ми живемо в час, який насамперед відзначається відродженням дерева і в архітектурі. Прекрасна особливість сучасної архітектури полягає в тому, що вона постійно змінюється та розвивається, що робить її захоплюючою концепцією. Кілька років тому в архітектурі використовували здебільшого скло та сталь, однак того, що було тоді сучасним, зараз просто немає. Бажання використати красу навколишнього світу ще ніколи не було вищим, і в результаті ми бачимо, що застосування дерева як зовнішнього елемента постійно зростає.

Досягнення дерев'яних матеріалів і технік дизайну відновили інтерес до дерев'яних екстер'єрів та інтер'єрів для приватних, громадських і комерційних будівель, а також і в дерев'яній

Секція 4 Сучасні технології, ефективні будівельні матеріали та конструктивні рішення при відбудові та реконструкції зруйнованих будівель і споруд

архітектури, зокрема при ревіталізації пам'яток сакральної архітектури (рис. 1).

Рис. 1. Приклади застосування конструкцій з деревини

Сучасні дерев'яні будівлі та споруди надзвичайно добре спроектовані як за зовнішнім виглядом, так і за структурною цілісністю. Такі матеріали, як модифікована деревина, допомогли архітекторам отримати свободу та креативність для використання справжнього дерева у своїх проєктах.

Модифікована деревина – це екологічно чистий продукт із справжньої деревини, який покращує природні переваги екологічно чистих порід деревини. Додаючи модифіковану деревину у свої конструкції, ви можете легко додати тепло і красу багатьом варіантам застосування, не турбуючись про довговічність або дороге обслуговування.

Клеєний брус - це міцний багатошаровий дерев'яний будівельний матеріал. Він складається з деревини, яка шарується і ламінується в

Секція 4 Сучасні технології, ефективні будівельні матеріали та конструктивні вирішення при відбудові та реконструкції зруйнованих будівель і споруд

змінних напрямках, в результаті чого виходить високоміцний продукт. Поперечна клеєна деревина має як виняткові теплоізоляційні властивості, так і може розсіювати навантаження в кількох напрямках. Це універсальний деревний матеріал, який може використовуватися в різних сферах будівництва, включаючи стелі, покрівельні конструкції, стіни, балки, зсув для посилення стінок тощо (рис. 2).

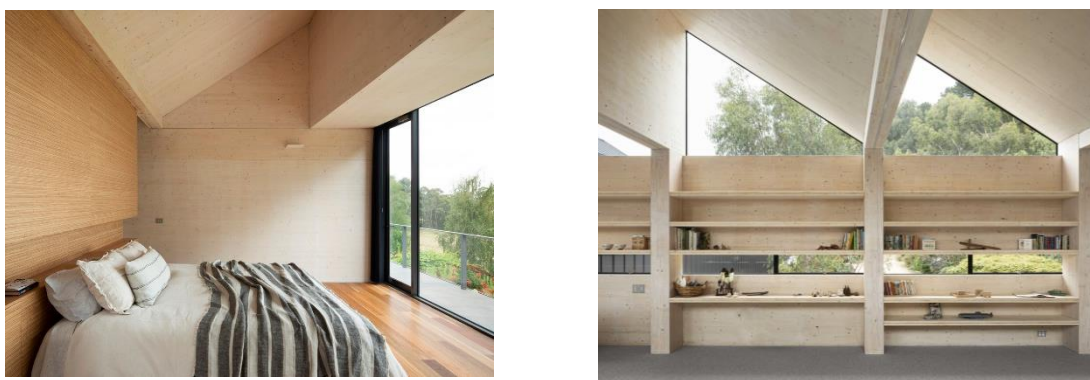

Рис. 2. Клеєний брус в інтер'єрі.

Бамбук - цей екологічно чистий матеріал може бути використаний як адекватна заміна дерев'яних рейок. Він підходить для широкого спектру застосувань, включаючи рішення для затінення стелі, огорожі, конфіденційні екрани. Ці екрани можна використовувати як вертикально, так і горизонтально, як екранування або стельові панелі (рис. 3).

Ацетильована деревина забезпечує переконливі екологічні переваги перед деревиною, обробленою токсичними хімікатами, і невідновлюваними вуглецевими матеріалами, такими як пластмаси, метали, і бетон, що робить Асоуа (ацетильована деревина) ідеальним для каналів і марин.

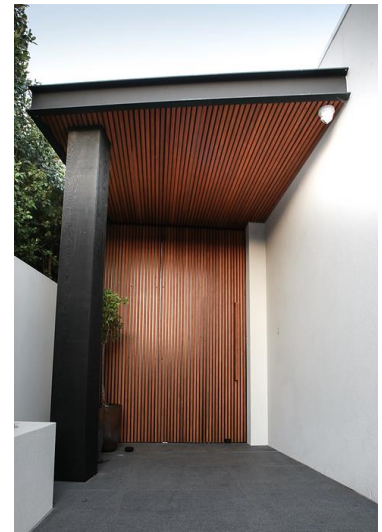

Рис. 3. Бамбук в інтер'єрі

Кебоні (Kebony) – це хімічно модифікована деревина, оброблена для підвищення деяких властивостей, таких як біологічна міцність, стабільність, колір тощо. Вона переважно використовується для неміцних хвойних порід, таких як сосна радіата, південна жовта сосна та сосна звичайна, щоб ці недовговічні породи могли використовуватися для зовнішнього застосування. Створення Kebony передбачає два основних кроки:

1. Просочення рідиною на біооснові. Kebony використовує нетоксичну рідину на біологічній основі, отриману з відходів сільськогосподарських рослин. Деревина повністю просочується фурфуріловим спиртом, перш ніж вона переходить на наступну стадію.

2. Затвердіння та сушка деревини. Після того, як дерево повністю занурено в цю рідину, дошки видаляються і переходять у фазу затвердіння та сушіння. Деревина буде нагріватися, що спричиняє полімеризацію фурфурілового спирту. Цей процес з'єднує малі молекули (мономери) в спиртах, перетворюючи їх на довгі молекули (полімери). Полімери фурфурілового спирту назавжди закріплюються в стінках деревини, збільшуючи їх товщину на 50%. Після повного висихання модифікована деревина готова до використання.

Сучасний будівельний ринок пропонує найширший вибір будівельних матеріалів, і заслужене місце у всьому цьому різноманітті за правом належить деревині. Завдяки цілому ряду переваг цей матеріал, який століттями використовувався в будівництві, все ще активно застосовується для зведення будівель та інженерних споруд, зокрема при ревіталізації пам'яток сакральної архітектури.

Таким чином, деревина – це один із найпопулярніших і практично значущих матеріалів, використовуваних на сьогоднішній день людиною в багатьох сферах діяльності, починаючи з виготовлення елементів декору і закінчуючи будівництвом масштабних об'єктів і важливих конструкцій – мостів, транспортних засобів, будівель і приміщень.

Найбільш широко застосовуються дерев'яні конструкції в сільській місцевості, невеликих містах і селищах. З дерева тут будуються житлові будинки, склади продуктів сільського господарства і добрив, приміщення для тварин і механізмів, майстерні, магазини, їдальні, клуби тощо, а також їх використовують при реконструкції та реставрації об'єктів архітектурних пам'яток з деревини, ремонтних роботах будівель і споруд різного призначення.

Бібліографічний список

1. Вечерський В. В. Спадщина містобудування України: Теорія і практика історико-містобудівних пам'яткоохоронних досліджень населених місць. Київ: НДІТІАМ, 2003. 560 с.
2. Бевз М. В. Історико-містобудівні основи проекту регенерації історичного центру Львова як пам'ятки всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО. *Вісник державного університету «Львівська політехніка». Архітектура.* №375. Львів, 1999. С. 12-18.
3. ДБН В.2.6-161:2017. Дерев'яні конструкції. Основні положення. Київ: Мінрегіон України, 2017. 111 с.
4. Иванов В. А., Клименко В. З. Конструкции из дерева и пластмасс. Київ: Вища школа, 1993. 279 с.
5. Лучко Й. Й., Назаревич Б. Л., Ковальчук В. В. Конструкції будівель і споруд: підручник. Львів: Каменяр, 2018. 745 с.
6. Клименко В. З. Конструкції з дерева і пластмас: підручник. Київ: Вища школа, 2000, 302 с.

СЕКЦІЯ 5
ПОКРАЩЕННЯ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ
ТЕРИТОРІЙ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ І НАВКОЛИШНЬОГО
СЕРЕДОВИЩА ПІСЛЯВОЄННОГО ПЕРІОДУ

Ірина БЕРЕЗОВЕЦЬКА,
*к. арх., в. о. доцента кафедри архітектури,
Львівський національний університет природокористування*

ЗАСАДИ ОЗЕЛЕНЕННЯ У СУЧАСНИХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТАХ

Сучасне місто складно уявити собі без зелених насаджень. Зелені островці завжди мали неабияке значення у житті людей. Зелені насадження у комплексі з рельєфом місцевості, гідрологічними умовами і водоймами, ґрунтами і кліматом відіграють вирішальну роль у формуванні культурного ландшафту будь-якого населеного пункту.

Добре відомо про значення зелені для мешканців населених пунктів під час формування мікроклімату і комфортних умов проживання. Існує ще один чинник зелених насаджень, який дуже важливий для людей – його естетичні переваги. Красу краєвиду, привабливість образу населеного пункту складають озеленені території мікрорайонів і кварталів, різноманітні парки і сквери, смуги вуличного озеленення, прибудинкові сади у передмістях, а також приміські ліси. Добре озеленене місто завжди гарне, комфортне і затишне. На противагу, поселення, які малоозеленені, будуть мати вигляд монотонних і навіть мертвих, незважаючи на гідне архітектурне обличчя. Отже, міста та інші поселення мають бути щедро озелененими.

На сьогодні існує значний досвід озеленення та благоустрою населених пунктів, підібрані багатий асортимент рослин та

агротехніка їх вирощування, накопичено цікаві прийоми озеленення та способи догляду за зеленими насадженнями. Групи дерев і чагарників, їхні форми та барви у поєднанні з формами будівель можуть створити гармонійну композицію з динамічними пластичними ефектами. Зелень становить пишне тло для будівель, доповнює і урізноманітнює силует поселень, збагачує вигляд вулиць і забудови [1, 2].

У міру розвитку міських технологій стає все більш очевидним, що природних ресурсів, розташованих на цих ділянках, недостатньо для необхідної підтримки балансу між штучними і природними компонентами середовища. Саме тому ландшафтний дизайнер повинен постійно аналізувати екологічну ситуацію навколишнього середовища, а також слідкувати за новими тенденціями щодо поліпшення якості життя людей у міському просторі [3, 5].

Озеленені території у населених пунктах мають виконувати такі функції: екологічну; рекреаційну; психологічно-релаксаційну; естетичну; пізнавальну; виховну.

Але вже ж головними серед них є екологічна і рекреаційна. Отже, зелені насадження повинні сприяти емоційному перезавантаженню людини [4].

Роль і значення зелених насаджень в сучасних містах дуже складно переоцінити. Адже вони не просто очищають повітря, вбирають в себе шкідливі речовини і захищають житла людей від пилу і шуму. Вони також дають можливість людині духовно з'єднатися з природою.

Озеленення у системі зовнішнього благоустрою має велике значення:

- зелені насадження значно зменшують наявність пилу й аерозолів в повітрі, відіграють роль фільтру;

Секція 5 Покращення та відновлення екологічного стану територій населених пунктів і навколишнього середовища післявоєнного періоду

- зелені насадження впливають на формування мікроклімату, діють на тепловий режим, вологість і ступінь рухомості повітря;
- декоративні рослини створюють широкі можливості для архітектурних композицій і планування міста;
- зелені насадження – місце активного й пасивного відпочинку населення.

В цілому озеленення – це основний елемент заходів, спрямованих на забезпечення повноцінного відпочинку жителів від щоденної напруги та суєти.

Бібліографічний список

1. Крижановская Н. Я. Архитектурно-ландшафтные принципы проектирования жилых территорий: учеб. пособие. Киев: УМК ВО, 1990. 124 с.
2. Крижановська Н. Я., Вотінов М. А., Смірнова О. В. Основи ландшафтної архітектури та дизайну: підручник. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. 348 с.
3. Риндюк С. В., Семко Т. В.. Сучасний ландшафтний дизайн як діяльність по організації середовища. *Науково-технічний журнал «Сучасні технології, матеріали і конструкції в будівництві»*. Вінниця, 2020. С. 87–91.
4. Чим відрізняється парк від скверу. *Lehre*. URL: <https://lehre.ru/uk/tehnologiya/chem-otlichaetsya-park-ot-skvera-chem-otlichaetsya-park-ot-skvera-parki-skvery-i.html>
5. Гродзинский М. Д. Основы ландшафтной экологии: учебник. Київ: Либідь, 1993. 228 с.

Євгенія БЕРЕЗЮК,

*магістр 1-го року навчання,
Київський національний університет будівництва і
архітектури*

ЕКОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК ПОЛІГРАФІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА

Сучасна поліграфія – це мистецтво. Це продукція, що випускається друкарнями в результаті виробничого технологічного ланцюжка поліграфічного процесу: дизайну продукції, додрукарської підготовки, післядрукарських та оздоблювальних робіт. Але за створенням цього мистецтва стоять справжні майстри – дизайнери. Саме вони створюють продукт, який потім потрапляє до споживачів. Ось чому без послуг дизайнерів–поліграфістів при розробці дизайну рекламної продукції абсолютно неможливо обійтися, адже грамотно розроблений дизайн поліграфії здатний творити чудеса. Вони відповідають за презентабельну передачу кольорних відтінків, за композицію на листі, за ідею, яку містить даний продукт. Професійно виконаний дизайн поліграфії відіграє провідну роль при виготовленні візиток, листівок, буклетів, каталогів, брошур, а також при розробці логотипу й інших елементів фірмового стилю. Вдало виконаний дизайн поліграфії є запорукою успішної рекламної компанії.

В Україні існує низка невеликих фірм, що займаються поліграфічним дизайном. Не зважаючи на те, що зараз великий процент відійшов саме до комп'ютерної подачі інформації та продукту, друкована поліграфія нікуди не зникла з ринку. Загалом діяльність будь-якої компанії неможлива без друкованої продукції.

Зробивши висновки з попередньо зазначеного, треба розуміти, що поліграфічні фірми мають, хоч і не дуже великий, але шкідливий вплив на екологію.

Екологічне мислення про здоров'я та безпеку відіграють важливу роль у розвитку сучасного поліграфічного виробництва. Щоб збільшити ефективність використання ресурсів та покращити систему екологічного виробництва, починаючи зі стадії проектування та дизайну, повинна проводитись та враховуватися надалі оцінка життєвого циклу друкованих продуктів.

На етапі додрукарської підготовки продукції часто потрібне застосування різних хімічних речовин та реагентів. Зокрема для офсетного друку під час фотографічного репродукування використовується у великій кількості проявник та фіксаж.

Найбільшу небезпеку для довкілля становить виробничий етап, пов'язаний з виконанням друкованих праць. Так, при виготовленні поліграфічної продукції офсетним способом відбуваються вентиляційні викиди у вигляді летких органічних сполук. Вони є результатом випаровування ізопропілового спирту, використання якого передбачено у технологічному процесі для зволоження.

При аналізі впливу поліграфічного видання на навколишнє середовище можна виділити такі пункти для усунення негативного впливу на екологію:

- використовувати матеріали з високим відсотком вторинно переробленої сировини;
- використовувати папір, що складається повністю з вторинної сировини, без забруднення клеєм;
- використання екологічно чистих, але дорожчих замінників ізопропілового спирту;
- виконувати періодичні вдосконалення обладнання;
- використовувати фарби, які не містять токсичних речовин, зазвичай це фарби на основі рослинних олій;
- використання відходів поліграфічного виробництва (папір,

тара від фарб, використані друкарські форми тощо) повторно;

- використання установок, що дозволяють відфільтровувати солі металів з відпрацьованих розчинів.

Підсумовуючи вище означене, за допомогою певних екологічних засобів можливо зменшити негативний вплив поліграфічного виробництва на довкілля. Використання сучасних наукових досягнень в галузі повторної переробки матеріалів, збільшення екологічних складових на всіх циклах виробництва є необхідною умовою прискорення розвитку галузі поліграфії в Україні. Також важливим фактором є державне сприяння та підтримка, захист інтересів підприємств, діяльність яких пов'язана з поліграфічним виробництвом та його обслуговуванням у державних, недержавних і громадських органах та організаціях.

Марина ГАРБАР,

*к. арх., доцент, доцент кафедри ДАС,
Київський національний університет будівництва і архітектури*

Олена ОЛЬХОВСЬКА,

*к. арх., доцент, доцент кафедри ДАС,
Київський національний університет будівництва і архітектури*

УПРОВАДЖЕННЯ ПЕРЕРОБЛЕНОЇ СИРОВИНИ В АРХІТЕКТУРІ ТА ДИЗАЙНІ СЕРЕДОВИЩА

Найбільш перспективним шляхом подолання негативного впливу відходів на довкілля є перехід від полігонного захоронення до промислової переробки. Переробка сировини передбачає, що після первісного повного використання (зношування) її можна вживати у виробництві повторно як сировину, через що цей процес знайшов активне застосування в галузі будівництва та архітектури. Найбільш поширена вторинна, третинна та інші переробки різними обсягами таких матеріалів, як скло, папір, алюміній, асфальт, залізо, тканини та різних видів пластик.

Розвиток міст відбувається в руслі зосередження на новому еколого-відповідальному соціальному порядку, на новітніх технологіях використання поновлюваних джерел енергії та раціональному використанні природних ресурсів.

З цієї точки зору ресайклінг є важливим явищем в архітектурі та дизайні архітектурного середовища, що стрімко розвивається завдяки бажанню зберегти важливі ресурси для прийдешніх поколінь. Ресайклінг (від англ. recycling) означає повторний цикл і тлумачиться як переробка ресурсів з метою повторного створення нового продукту зі старих матеріалів, а також переробка побутових відходів із метою їхнього екологічно чистого та безпечного зберігання, для повторного використання як сировини. Крім того,

існує спосіб скорочення відходів виробництва та споживання, відомий під назвою «апсайклінг» (upcycling). Цей підхід означає трансформацію речей, що відслужили своє, у нові матеріали, з яких створюються унікальні архітектурні об'єкти.

Вторинна переробка є доволі актуальною для будівельної галузі, адже вона є однією з основних причин забруднення та продукує величезну кількість відходів. Як приклад дбайливого використання середовища можна навести тимчасові споруди деяких країн, зокрема Нідерландів, Австрії, Італії тощо на Всесвітній виставці ЕХРО 2020. Такі споруди забезпечують можливість повторного використання всіх будівельних матеріалів, а також повернення ділянки до стану її природного існування. Такий підхід також надає можливість авторам проєктів показати різноманітність використання перероблених матеріалів у багатьох варіантах.

Аналіз ресайклінгу у такому архітектурному об'єкті як лобі австралійського готелю Канберрі у Австралії, що спроектоване архітектурним бюро March Studio в 2015 році, свідчить про неординарний підхід авторів до дизайну інтер'єру. В оздобленні були вдруге використані непотрібні опалубні балки, що застосовувалися при будівництві цього ж готелю. Стіни і стелю вхідної частини інтер'єру готелю прикрашають тисячі дерев'яних брусів, що підвішені на сталевих стрижнях, створюючи тунель, що веде усередину будівлі. Цей проєкт був відзначений на Всесвітньому фестивалі дизайну в 2015 році.

Прикладом апсайклінгу як методу будівництва із відходів виробництва та споживання є будівля Scraphouse, реалізована в 2005 році до Всесвітнього дня довкілля в Сан-Франциско, США. Будинок зі сміття був зведений з метою продемонструвати, що у будівництві можна використовувати відходи будь-якого роду та

виду. Переосмислення та вторинне вживання відходів як нових матеріалів є одним із шляхів впровадження екологічного підходу в галузі архітектури та дизайну.

Отже, можна констатувати, що, по-перше, ресурси багатьох будівельних матеріалів обмежені; по-друге, потрапляючи в навколишнє середовище, такі матеріали зазвичай стають забруднювачами; по-третє, відходи та вироби, що закінчили свій життєвий цикл, доволі часто стають більш дешевшим джерелом багатьох будівельних матеріалів, ніж природні.

Наталія ГНАТЮК,

*к. б. н., доцент кафедри екології та безпеки життєдіяльності,
Уманський національний університет садівництва*

Петро БОРОВИК,

*к. е. н., доцент кафедри геодезії, картографії і кадастру,
Уманський національний університет садівництва*

Дарина БОРОВИК,

*студентка магістратури,
Уманський національний університет садівництва*

ПОДАТКОВІ ВАЖЕЛІ ТА СТИМУЛИ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ

Наслідками негативного антропогенного впливу на природні ресурси є забруднені узбіччя, захаращені ліси та водойми, недотримання технологій вирощування агрокультур, забруднення природних ресурсів в результаті недотримання технологій видобування мінеральної сировини, надмірні викиди та скиди забруднюючих речовин у водні плеса, в атмосферу та підземні горизонти. З метою мінімізації наслідків як перелічених, так і багатьох інших чинників, на наше переконання, доцільно активізувати використання інструментарію державного регулювання процесів природокористування, невід'ємною складовою якого є податкові важелі та стимули ресурсозбереження.

Держава, використовуючи податки, тривалий час до певної міри нормалізує процеси природокористування та стимулює дбайливе ресурсокористування, ресурсозбереження та ресурсовідновлення. Зокрема, державою сформована система ресурсних податків та платежів, яка донедавна включала податок за землю, податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів, збори за спеціальне використання природних ресурсів (лісовий дохід, плату за воду, плату за видобуток корисних копалин, збір на геологорозвідувальні роботи), збір за забруднення

навколишнього природного середовища, рентні платежі [2].

Варто зазначити, що перелічені податкові форми, що використовувались в Україні в період до 2011 року, не забезпечували виконання фіскальних завдань та не були достатнім стимулом для належного ресурсовикористання, адже низькі ставки ресурсних платежів не давали змоги сформувати джерело безперебійного фінансування природоохоронних заходів та не створювали суттєвого впливу на процеси використання природних ресурсів.

З прийняттям Податкового кодексу України ресурсні податки було помітно змінено. Нині до зазначених податкових форм можна зарахувати екологічний податок, податок на майно в частині земельного податку та плати за оренду земель державної і комунальної власності, рентні платежі, зокрема рентну плату за транзитне транспортування нафти і газу, рентну плату за користування надрами, рентну плату за користування радіочастотним ресурсом України, рентну плату за спеціальне використання води, рентну плату за спеціальне використання лісових ресурсів [1].

Під час реформування ставки окремих екологічних платежів помітно зросли порівняно з попереднім періодом (мова йде насамперед про екологічний податок та окремі види рентної плати).

Не зважаючи на це, недотримання ресурсокористувачами вимог законодавства стосовно охорони природних ресурсів, надмірна концентрація окремими користувачами та власниками природних багатств, а також недотримання обґрунтованих з екологічної точки зору технологій використання природних ресурсів з метою швидкого збагачення залишаються проблемами для нашої держави та її екології [3]. Крім того, в Україні до цього часу не оподатковується використання повітряних ресурсів для здійснення аероперевезень,

що суперечить зарубіжній практиці екологічного оподаткування [3].

Результати проведеного дослідження продемонстрували, що перспективними шляхами вдосконалення чинного вітчизняного порядку оподаткування природних ресурсів та фіскального регулювання процесів природокористування можуть бути впровадження податку на аероперевезення, платежі за надмірну концентрацію природних ресурсів окремими ресурсовласниками та ресурсокористувачами, запровадження платежів за нецільове та неефективне ресурсокористування, забезпечення цільового використання сплачених платниками сум ресурсних податків виключно на фінансування потреб охорони, відтворення та стимулювання раціонального використання природних ресурсів.

Пропоновані нами заходи, які доцільно запроваджувати виключно після нашої Перемоги над російським агресором, посилять регулюючий вплив ресурсного оподаткування на процеси використання природних багатств, а також зумовлять збільшення обсягів бюджетного фінансування заходів із ресурсозбереження та ресурсовідновлення, що позитивно вплине на екологічний стан України.

Бібліографічний список

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755–VI (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. (дата звернення: 01.10.2022).

2. Про систему оподаткування : Закон України № 77/97-ВР від 18.02. 2001 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/77-97>. (дата звернення: 01.10.2022).

3. Тулуш А. Д., Боровик П. М., Захарчук О. А. Ресурсні платежі як важелі державного регулювання процесів вітчизняного природокористування. *Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії : збірник наукових праць*. 2010. Вип. 1. С. 176–184.

Наталія ЖУРАВСЬКА,

*к. т. н., доцент, Київський національний університет
будівництва і архітектури*

В. КОВАЛЕВСЬКИЙ,

Б. КОТЯШ,

М. ПИТОВА,

А. ХОДАЧЕНКО,

Д. СКУРАТОВ,

С. ЗАРІЧНИЙ,

В. САХАРУК

*студенти гр. БЦІ-13 будівельного факультету,
Київський національний університет будівництва і
архітектури*

ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ ТЕРИТОРІЙ ТА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПІСЛЯВОЄННОГО ПЕРІОДУ – ОСНОВА ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ БУДІВНИЦТВА

Сьогодні екологічний стан України є найгіршим за всю історію незалежності нашої держави. Екологічні загрози, які виникли в Україні внаслідок російського широкомасштабного вторгнення, також посилюються через те, що руйнувань зазнає промисловість країни. Екосистеми не можна розділити умовними кордонами, позначивши їх на карті. Якщо руйнується природна рівновага в одній частині світу, це безумовно матиме ефект й на інші, не лише України: від дій російської федерації сьогодні під загрозою знищення 2,5 млн га природоохоронної мережі Європи та інше.

Знищення та пошкодження лісів України позначиться на кліматі та може призвести до значних ерозійних процесів. Зокрема, на півдні України наслідками можуть бути вітрова ерозія та опустелення. Це, звісно ж, матиме не абиякий ефект на сільське господарство. Ворожі снаряди, що постійно влучають у цивільні та промислові споруди, спричиняють значні загоряння, що призводить до значного підвищення рівня забруднення повітря небезпечними

речовинами. Під час розриву снарядів вивільняється низка хімічних сполук: чадний газ, бурий газ, діоксид азоту, формальдегід тощо.

Також влучання різних снарядів викликає забруднення та перенасичення ґрунту різними важкими металами – свинцем, стронцієм, титаном, кадмієм, нікелем. Від цього він стає небезпечним, а в окремих випадках непридатним для очищення або обробки.

У відповідь на це суспільство має пропозиції щодо полегшення становища країни. Однією з них є технологія безкаркасного будівництва із сендвіч-панелей, що дозволяє створювати капітальні будинки, тому такі споруди можуть ефективно експлуатуватися протягом десятиліть. Це дозволить людям, які не зможуть швидко повернутися додому, залишатися у таких поселеннях тривалий час, маючи комфортний рівень проживання. Після закінчення терміну експлуатації сандвіч-панелей вони можуть бути повністю утилізовані: сталева обшивка відокремлюється від наповнювача і використовується як металобрухт, а PIR-наповнювач може бути відправлений на повторну переробку або спалений для отримання теплової енергії. Також оснащення цивільних будівель бомбосховищем - актуальне. Наразі є велика проблема з оснащенням цивільних споруд бомбосховищами, через це багато людей почали використовувати інфраструктуру, непризначену для цього, і вона перестає виконувати свої першочергові функції та перетворюється на укриття від ворожих обстрілів та місце скупчення людей. Сховища облаштовують у школах, кінотеатрах, підземних переходах, паркінгах. У Києві станції метро перетворились на укриття для багатьох людей. Також позбутися радянського стилю і створити нову українську архітектуру. Для модернізації необхідні нові середовища: значна частина території

була знищена внаслідок повномасштабного вторгнення росії в Україну. Для змін необхідно позбутися старого, це дає стимул покращувати соціальні складові: міську естетику, загальний психічний стан громадян через нове середовище, благоустрій та розвиток українських міст. Архітектура важлива для розвитку країни та підпорядкована сучасним тенденціям. Є потреба навчитися ними користуватися і перетворити Україну в одну з екологічних країн, таких як Швейцарія, Люксембург, Латвія, Норвегія тощо.

Під час процесу післявоєнної відбудови повинні враховуватись усі екологічні чинники, недоліки, виявленні під час війни для прагнення відновити нашу країну, модернізувати окремі напрямки, впроваджувати раціональне природокористування, за Н. Ф. Реймерсом, це система діяльності, завдання якої є забезпечення найбільш економічного режиму їх відтворення з урахуванням інтересів людства та збереження біосфери як матеріальної основи природокористування, з урахуванням інтегрального управління. Реалізація цієї стратегії, промислове природокористування, що не призводить різких змін природно-ресурсного потенціалу та інших антропогенних змін у довкіллі, не завдаючи шкоди довкіллю. Шляхи розвитку промислового сектору України передбачають збалансовані та взаємозв'язані структурні перебудови.

Богдан КУЦЕВИЧ,

аспірант,

Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури

ДОСВІД ПРОЄКТУВАННЯ ТА БУДІВНИЦТВА ЕНЕРГОЕФЕКТИВНИХ ОФІСНИХ БУДІВЕЛЬ В УКРАЇНІ ОСТАННІХ ДЕСЯТИЛІТЬ

В сучасній Україні актуальними є питання охорони довкілля, дбайливого використання природних ресурсів, збереження екологічної безпеки, рух у напрямку енергонезалежності та енергозбереження у будівельній галузі і архітектурі, що підтверджується відповідною низкою законів України, підвищенням вимог ДБН [1] та ін.

Прогрес на шляху до екологічних, сталих, енергоефективних будівель іде вперед, але вдосконалення все ще відстає від зростаючої будівельної галузі та збільшення її потреб в енергії. При цьому прогнозується, що в майбутньому попит на енергію для будівельної галузі у світі буде тільки зростати, завдяки збільшенню розмірів міст в наслідок загального приросту населення та міграції людей з сільської місцевості. Так, очікується, що вже у 2050 році 70% населення планети буде жити у містах [2].

Нині офісні будівлі складають значну частину будівельної галузі (приблизно 20-30% від загального обсягу будівництва в залежності від країни) та споживають велику кількість енергії. Існує великий потенціал для зменшення майбутньої потреби офісних будівель в енергії. Так, за різними сценаріями енергетичні потреби цих будівель можливо скоротити майже на 30% за рахунок архітектурних, інженерних та інших засобів.

На думку автора, існують такі сучасні напрямки формування енергоефективних офісних будівель: архітектура сталого розвитку (sustainable design), цей напрямок виник на основі більш ранніх понять, котрі входять до концепції сталої архітектури, таких як зелена

архітектура (green design), екологічна архітектура (environmental design), біокліматична архітектура (bioclimatic design); проектування в рамках «зеленої сертифікації»; проектування замкненого циклу (Circular design); здорові (wellbeing) офісні будівлі (стандарт WELL); різноманітність планувальних рішень офісних приміщень [3]. Також у дисертації «Принципи архітектурно-планувальної організації екологічних висотних адміністративних будівель» сформульовані основні принципи проектування екологічних багатоповерхових об'єктів (урбоекологічний баланс, об'ємно-планувальна компенсація, ресурсоефективність) [4]. Українська архітектура останніх десятиліть також частково розвивається в контексті зазначених напрямків і принципів, та треба відзначити, що вже є позитивний досвід як створення нових енергоефективних офісних будівель, так і реконструкції існуючих.

На додаток до визначених автором основних сучасних напрямків формування енергоефективних офісних будівель треба відзначити, що історичним аналізом енергоспоживання будівель визначається п'ять енергопоколінь офісних будівель [5]. Сучасна архітектура належить саме до п'ятого енергопокоління, для якого характерно приділення уваги проблемам сталого розвитку, екологічності, енергоефективності; прагнення скоротити споживання первинної енергії та зменшити вплив на зміни клімату; високе відношення площі зовнішньої поверхні до об'єму; неглибокі плани поверхів, що дозволяють проникати повітрю та природному освітленню; новітнім технологіям управління штучним освітленням; зменшенню залежності від кондиціонування повітря, використуванню природної та змішаної систем вентиляції; виробництву енергії на місці з нульових чи низько вуглецевих джерел.

На сьогодні існують міжнародні системи сертифікації екологічності будівель (sustainability assessment), наприклад, LEED, BREEAM та ін.

Ці системи оцінюють великий спектр факторів сталості, зокрема і енергоефективність будівель. Ці оцінки надаються за сукупністю балів у різних розділах, хоча саме критерій енергоефективності є основним для отримання екологічної сертифікації, тому що він має найбільшу кількість балів.

Зараз вже декілька офісних будівель в Україні офіційно отримали сертифікацію того чи іншого рівня екологічності. Це офісний центр «Астарта» у м. Київ (арх. В. Олександрович, 2008-2018 рр.), що отримав оцінку «добре» за системою сертифікації BREEAM у 2013 р.; офісний центр «Оптіма Плаза» у м. Львів (арх. А. Столовой, 2014-2016 рр.), що отримав оцінку «дуже добре» за системою сертифікації BREEAM у 2015 р; будівля Посольства США в Україні у м. Київ (арх. Б. Гарберт, 2012 р.), що отримала оцінку «срібло» за системою сертифікації LEED у 2014 р. Наприклад, у розділі «Енергія і атмосфера» було отримано 4 балів із 17 за оптимізоване енергетичне споживання, а у розділі «Якість внутрішнього середовища» здобуто 1 бал за природне освітлення та вигляди з вікон для 90% приміщень; будівля технопарку «Юніт Сіті. Бізнес кампус В12» у м. Київ (арх. О. Пашенько, 2018 р.), що отримала оцінку «срібло» за системою сертифікації LEED у 2019 р. У розділі «Енергія і атмосфера» було отримано 18 балів з 33 за вимірювання використання енергії та 16 балів із 18 за оптимізоване енергетичне споживання.

Досвід проектування та будівництва офісних будівель в Україні в останні десятиліття розвивається у контексті загальносвітових тенденцій прагнення досягнення цілей сталого розвитку та енергоефективності, хоч із з меншою інтенсивністю, ніж у західних країнах. Цей розвиток також базується на теоретичній основі, закладеній сучасними українськими науковцями, що працюють з

питаннями екологічної, сталої, здорової та енергоефективної архітектури.

Бібліографічний список

1. ДБН В.2.6-31:2021. Теплова ізоляція та енергоефективність будівель. Київ: Міністерство розвитку громад та територій України, 2022.
2. IEA. 2019. Perspective for clean energy transition. The critical role of buildings. International Energy Agency.
3. Куцевич Б. В. Сучасні напрямки формування енергоефективних офісних будівель. *Інновації в архітектурі та дизайні: збірник матеріалів I Міжнар. наук.-практ. конф.* Київ (травень 2022 р.). Київ: НАОМА, 2022. С. 206–208.
4. Чижмак Д. А. Принципи архітектурно-планувальної організації екологічних висотних адміністративних будинків: дис. на здобуття к. арх. Київський національний університет будівництва та архітектури. Київ, 2012.
5. Oldfield P., Trabucco D., Wood A. 2009. Five energy generation of tall buildings: An historical analysis of energy consumption in high-rise buildings. *The Journal of Architecture*. 14. (5). Pp.590–613.

Олексій ЛУКАШ,
*аспірант, Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
директор, комунальне підприємство по утриманню зелених
насаджень Солом'янського району м. Києва*

Анатолій КУШНІР,
*к. б. н., доцент, Національний університет біоресурсів і
природокористування України*

ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ ЗЕЛЕНОГО ГОСПОДАРСТВА В МІСТІ КИЄВІ У ПОВОЄННИЙ ЧАС: ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Військова агресія російської федерації проти України безперечно вносить свої корективи в усі сфери життя держави, не винятком є зелене господарство міст та населених пунктів країни, і вже сьогодні маємо прогнозувати шляхи розвитку озеленення населених пунктів у повоєнний час. Місто Київ не тільки найбільше місто України, але і адміністративно-політичний, культурний та промисловий центр нашої держави, тому в даній роботі зосереджено увагу на перспективах розвитку зелених зон саме столиці, проаналізовано сучасний стан комунального господарства та зроблено висновки і сформовано пропозиції щодо роботи сектору по завершенню правового режиму військового стану.

На сьогоднішній день вертикаль управління зеленими зонами загального користування міста Києва (парки, сквери, бульвари, площі, насадження вздовж доріг та на транспортних розв'язках) виглядає наступним чином: всі землі знаходяться у власності територіальної громади, яка делегує функції управління Київській міській раді. Управління екології та природних ресурсів Київської міської державної адміністрації (виконавчого органу Київської міської ради) здійснює функції головного розпорядника бюджетних

коштів для підприємств комунального сектору, на яких безпосередньо покладено функції поточного утримання існуючих зелених насаджень, поточний і капітальний ремонт об'єктів благоустрою та створення нових, у відповідності до цільових програм міста. Основним комунальним підприємством зеленого господарства міста є Київське комунальне об'єднання зеленого будівництва та експлуатації зелених насаджень «Київзеленбуд», до складу якого входять десять районних комунальних підприємств по утриманню зелених насаджень і три лісопаркових господарства, як окремі юридичні особи, та станція захисту зелених насаджень міста і міський декоративний розсадник «Теремки» як структурні підрозділи без статусу юридичних осіб. Загальна кількість зелених зон міста становить 128 парків загальною площею 3394,02 га, 618 скверів площею 456,53 га, 49 бульварів площею 152,04 га, а також 31,6 тис. га лісопаркового господарства, на території яких знаходиться 42 зони відпочинку. Загальна чисельність працівників у системі «Київзеленбуду» складає 2712 осіб [1].

Починаючи з 2015 року відмічається стрімкий розвиток у системі зеленого господарства Києва, що зумовлений політикою міської влади, яка визначає даний напрямок розвитку міста одним з пріоритетних, проводяться капітальні ремонти та реконструкції парків і скверів в усіх районах із застосуванням новітніх підходів паркобудування, зважаючи на досвід провідних європейських країн.

Широкомасштабне вторгнення російської федерації на територію України 24 лютого 2022 року призвело до низки проблем в утриманні та розвитку зелених зон столиці, пов'язаних з дефіцитом бюджетного фінансування, пошкодження зелених зон на першому етапі війни в результаті влаштування фортифікаційних споруд, необхідність залучення техніки та матеріалів для виконання

пріоритетних доручень секторів оборони міста, проблема з кадровим потенціалом, пов'язана із виїздом деяких співробітників у безпечніші регіони та за межі країни, відсутність на ринку певних предметів і матеріалів, необхідних для ведення господарства. Разом з тим підприємства комунального сектору зеленого господарства продовжували стапу роботу виконуючі основні завдання як суб'єкти господарювання критичної інфраструктури. Так за 2022 рік, станом на 01 вересня районними комунальними підприємствами висаджено 2837 дерев, 22516 кущів, 5627,15 тисяч квітів, відремонтовано та влаштовано 45 гектарів газонів.

Плануючи подальшу діяльність підприємств, підпорядкованих управлінню екології та природних ресурсів КМДА слід відзначити основні проблеми та ризики, що виникнуть у післявоєнний період. Перш за все це стосується обмеженого фінансового ресурсу на фоні загальнодержавного спаду в економіці як результат дій агресора. Скорочення витрат при веденні господарської діяльності районних комунальних підприємств по утриманню зелених насаджень міста Києва можливе при розробці та впровадженні оновлених стандартів до благоустрою населених пунктів, наприклад відзначаємо, на територіях загального користування міста обліковується 172182,1 метри квадратних квітників, з яких під посадку однорічних квітів виділено 93987,21 метри квадратних (54,6%). Зменшення площ під висадку однорічних рослин із залишенням їх лише в найбільш видних місцях, та перехід на створення квітників з багаторічних рослин, особливо злакових, дасть змогу значно скоротити витрати на облаштування та поточний догляд, при цьому зважаючи на різноманітність видів і форм даних рослин у сучасному ландшафтному будівництві, спеціалісти обслуговуючих підприємств можуть втілювати всі дизайнерські задуми. До значного скорочення

витрат може призвести розширення культури мавританських газонів, як альтернативу звичайним садово-парковим, адже при цьому зменшується циклічність покосу.

Не менш важливим викликом для підприємств сфери благоустрою у повоєнній Україні є розуміння необхідності відбудови економіки шляхом підтримки вітчизняного виробника. Державна політика повинна будуватись на стимулюванні власного виробництва, і в першу чергу це стосується садивного матеріалу саджанців дерев та кущів. На сьогодні в Україні налічується лише 21 розсадник з вирощування декоративних культур (взято лише платників ПДВ), а середній період їх функціонування складає 10-15 років. Основна проблематика відсутності розвитку даного виду господарської діяльності пов'язана з відсутністю сталого кінцевого споживача у вигляді держави. Так на прикладі закордонних виробників можемо побачити, що 80% продукції реалізується комунальному сектору і лише 20% зорієнтовано на приватного споживача, а в Україні ситуація протилежна.

Наступним важливим проблемним питанням у сфері озеленення міста Києва є відновлення кадрового потенціалу, що з об'єктивних причин збіднів за період війни. Створення якісних умов для праці, розширення соціальних гарантій для працівників комунальних служб на нашу думку можуть слугувати фундаментом для залучення високопрофесійних кадрів.

Збройна агресія російської федерації проти України безумовно погіршує умови ведення зеленого господарства як в столиці, так і в країні в цілому. Проте правильна, комплексна побудова та вдосконалені підходи до озеленення населених пунктів буде сприяти стрімкому розвитку зі створенням комфортних умов для життєдіяльності громадян у повоєнний період.

Під час підготовки публікації нами було опрацьовано та запропоновано лише основні питання та шляхи для забезпечення ефективного розвитку зеленого господарства столиці в умовах обмеженого бюджету та розпочато поглиблене їх вивчення.

Бібліографічний список

1. <http://kyivzelenbud.com/about/info/>
2. https://ecoaction.org.ua/wpcontent/uploads/2022/08/Putting_the_green_reconstruction_of_Ukraine.pdf
3. Стан зелених насаджень в м. Києві (аналітичний огляд науково-технічних робіт, виконаних в 1997-2007рр.) Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2009. – 200 с.
4. <https://www.viveristesdegirona.com/news.html?id=45>
5. <https://ecolog-ua.com/news/rozdil-ekologichna-bezpeka-planu-vidnovlennya-ukrayiny-u-voyenny-i-pislyavoyenny-periody-chy>
6. <https://doi.org/10.15421/40290101>

Оксана МАЗУРАК,

*к. т. н., доцент кафедри екології,
Львівський національний університет природокористування*

Галина ЛИСАК,

*к. б. н., доцент кафедри екології,
Львівський національний університет природокористування*

ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОГОТЕЛІВ РОЗТОЧЧЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Розточанський край багатий на лісові фітоценози та інші рекреаційні ресурси. Практично 95% території регіону заліснена буково-дубово-грабовими угрупованнями [5]. Саме тут часто спостерігається унікальне поєднання флори Карпат, Поділля і Полісся. Горбогір'я переходить у степові ландшафти та змінюється водними плесами. Відомо, що такі красиві природно-географічні поєднання формують особливі ландшафти для рекреаційних зон. Розточанський край є основою формування Біосферного резервату «Розточчя». Яворівський національний природний парк (ЯНПП) входить до складу цього природоохоронного об'єкту і має 5 рекреаційних зон, облаштованих альтанками, місцями відпочинку для короткотривалого перебування рекреантів.

Регіон Розточчя охоплює територію України та Польщі. Українське Розточчя не знаходиться в зоні бойових дій, проте території, інфраструктура Яворівського військового полігону, що межує з резерватом, зазнали руйнацій та смертельних втрат внаслідок восьми ракетних ударів ворога в березні 2022 року. Зокрема, постраждали не тільки військові, а й прилеглі до ураженої території цивільні споруди, загинуло 35 осіб, поранено – 134, місцеві жителі отримали психологічні травми [3]. У реаліях військової загрози особливо зростає роль рекреаційно-відновної, реабілітаційної

та туристичної індустрії з відповідною інфраструктурою та можливостями.

На території поблизу рекреаційної зони «Верещиця» ЯНПП триває будівництво нового екоготелю з сучасними архітектурними формами (рис. 1).

Рис 1. Екоготель на території Яворівського НПП рекреаційної зони «Верещиця»

Головним призначенням такого готелю має бути проведення конференцій, презентацій, екологічних заходів і виставок [4]. Також передбачені номери для проживання, відпочинку та лікування відвідувачів (науковців, дослідників, учасників бойових дій та екологічно-наукових заходів тощо). Екоготель органічно поєднується з сосновим лісом та озером. На фоні тимчасових альтанок він виглядає модерновою спорудою сучасного туристичного відпочинку.

Повоєнна рекреаційна територія Розточчя надалі матиме потенціал та можливості для психоемоційного відновлення, лікувальної реабілітації, відпочинку не тільки військових, а й тимчасово переселених осіб, місцевих мешканців і туристів. Пропонуємо низку екологічних заходів [1; 2], щодо побудови мініекоготелів для функціонування рекреаційних зон з метою

гармонійного поєднання їх з природою і зведення до мінімуму впливу чинників навантаження на довкілля регіону.

Основними серед них є:

1. Систематичне контролювання та моніторинг якісних і кількісних показників стану біосферних складових території рекреаційної зони та прилеглих територій.

2. Використання екологічно чистих, природних місцевих будівельних матеріалів регіону і доступних екотехнологій для спорудження «зелених» екоготелів, облаштування дизайну номерів із застосуванням натуральних гігієнічних засобів.

3. Впровадження енергоефективних технологій (сонячні колектори, теплові насоси, утеплення стін тощо), що забезпечуватимуть функціонування закладу.

4. Новий підхід до екологічного обслуговування та маркетингу таких готелів: впровадження чат-ботів для бронювання, використання голосових помічників, впровадження роботів-дворецьких, QR-кодова інформаційна система.

5. Наявність власних сучасних очисних споруд біологічного характеру знезараження стічних вод, природних сорбційних матеріалів, біогеобар'єрів, які зведуть до мінімуму негативний вплив на довкілля.

6. Здійснення сортування сміття і проведення заходів щодо сортування, переробки відходів (особливо органічних) та їх утилізації.

7. Вирощування і приготування страв з екологічно чистих продуктів цієї місцевості, проведення гастрономічного туризму в регіоні.

8. Необхідним елементом функціонального зонування об'єктів рекреації мають стати екозони, де будуть поетапно впроваджуватися

елементи виховування екокультури та дбайливого ставлення до навколишнього природного середовища.

9. Створення екопростору розточанської флори з фотовиставками рідкісних рослин як елементів екоосвіти і созоології.

Технологічні інновації екологічного спрямування не тільки органічно імплементують рекреанта в довкілля, не порушуючи гомеостазу навколишнього середовища, а й підвищують репрезентативність регіону та його інвестиційну привабливість. Правильне впровадження таких інноваційних технологій збереження та захисту навколишнього середовища у сферах рекреації й готельного бізнесу дають простір та потенційні можливості для успішного виходу на простір українського та світового ринків.

Бібліографічний список

1. Гузій Т. В., Качала С. В. Аналіз інноваційних методів у готельній індустрії для подолання наслідків туристичної кризи, спричиненої пандемією COVID-19. *Управління проектами: проектний підхід в сучасному менеджменті*: м-ли XI Міжн. наук.-практ. конф. фахівців, магістрантів, аспірантів та науковців. Одеса: ОДАБА. 2020. С. 69-71.

2. Загорянська О. Л. Оцінка конкурентоспроможності екологічних готелей у сучасних умовах господарювання. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 22. С. 662-668.

3. Лисак Г. А., Панас Н. Є., Хірівський П.Р., Фірсанов М.-Д., Мазурак О.Т. Вплив військових дій на довкілля Львівщини. *Подолання екологічних ризиків та загроз для довкілля в умовах надзвичайних ситуацій – 2022*: матеріали 21-ї міжн. наук.-практ. конференції (Полтава, 26-27 травня 2022). Полтава: НУ «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». С.362-364.

4. Матвійчук Л.Ю. Тищук І.В. Регіональні особливості поширення зеленого туризму в Україні: *Зб.наук. праць. Луцьк РВВ Луцького НТУ*, 2014. Вип. 11 (43). С.149-157.

5. В Україні зростає попит на екоготелі. URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/328187/v-ukrayini-zrostaye-popyt-na-ekogoteli>.

Павло МІХНО,
к. т. н., доцент кафедри цивільної безпеки, охорони праці, геодезії
та землеустрою,
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

Олександр БІДА,
бакалавр, Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ СТІЙКОСТІ АГРОЛАНДШАФТІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Агроландшафти формуються внаслідок сумісної дії природних (рельєфу, геологічної будови, ґрунтоутворюючих умов, гідрологічного режиму) і антропогенних чинників, що визначає певні агротехнологічні обмеження у функціонуванні агроландшафту.

Основу агроландшафту [1] становлять сільськогосподарські угіддя та лісові насадження, зокрема лісосмути й інші захисні насадження. З позицій землеустрою агроландшафтами є земельні ділянки або масиви, обмежені природними і штучно створеними межами, що постійно або сезонно управляються з метою отримання сільськогосподарської продукції [2].

Стійкість агроландшафтів – здатність агроландшафтів зберігати і підтримувати свої виробничі, соціальні та біосферні функції без погіршення якісних характеристик під дією антропогенного навантаження за допомогою ефективного зовнішнього управління параметрами агроландшафтів.

Стійкий агроландшафт із оптимальним співвідношенням земельних угідь і науково-обґрунтованим чергуванням сільськогосподарських культур є одночасно збалансованим. При цьому стійкість агроландшафтів визначається не лише певним співвідношенням земельних угідь і показниками економічної ефективності, а також і взаємодією компонентів агроландшафтів

між собою та зовнішніми впливами суміжних природних і антропогенних ландшафтів.

Оцінка стійкості агроландшафтів загалом характеризує їх компонентну структуру, ступінь інтенсивності використання, здатність виконувати свої функції та забезпечувати цільове призначення.

Показниками оцінки стійкості агроландшафтів слугують: коефіцієнт антропогенного навантаження, коефіцієнт екологічної стабільності, коефіцієнт розораності, коефіцієнт залісненості, коефіцієнт полезахисної лісистості, співвідношення ріллі й екологостабілізуючих угідь, індекс невідповідності використання ріллі, індекс біорізноманіття, структура посівних площ, урожайність сільськогосподарських культур, валова продукція сільського господарства та інші [3–5].

Відсутність єдиної концепції впорядкування агроландшафтів не дозволяє усунути недоліки обмеженого застосування цих показників для оцінки структури агроландшафтів і може призвести до хибних суджень щодо раціональних напрямів перспективного регіонального розвитку, обсягів відповідних заходів, місць їх впровадження тощо.

Кількісну оцінку стану агроландшафтів виконують, зазвичай, за співвідношенням дестабілізуючих (землі під забудовою, місця видобування корисних копалин, дороги, забруднені замулені водоймища, яри, рілля) і екологостабілізуючих угідь (лісів, захисних лісових насаджень, природних лук, заповідників, заказників, природних водойм і боліт, чагарників, пасовищ, сіножатей, ріллі у стадії консервації) у агроландшафтах.

Коефіцієнт екологічної стабільності території обчислюють з урахуванням якості ґрунту, стану рослинності, потенційної продуктивності (що виражають коефіцієнти екологічної значущості) та стійкості материнських гірських порід (що характеризує коефіцієнт геоморфологічної стійкості) за формулою [4]:

$$K_{ec} = \frac{\sum (S_i \cdot K_i \cdot K_{ec})}{\sum S_i}, \quad (1)$$

де S_i – площа угіддя i -го виду, га; K_i – коефіцієнт екологічної значущості (здатності нейтралізувати негативний вплив людської діяльності на навколишнє середовище) угіддя i -го виду; K_{ec} – коефіцієнт геоморфологічної стійкості угідь.

За результатами розрахунку коефіцієнта екологічної стабільності виділяють території [3]: екологічно стабільні (0,67), середньо стабільні (0,51–0,66), стабільно нестійкі (0,34–0,50), екологічно нестабільні (0,33).

Коефіцієнт антропогенного навантаження, який демонструє, наскільки суттєво впливає діяльність людини на стан природних систем, обчислюють за формулою [4]:

$$K_{an} = \frac{\sum (S_i \cdot B_i)}{\sum S_i}, \quad (2)$$

де S_i – площа угіддя i -го виду з певним рівнем антропогенного навантаження, га; B_i – оцінний бал угіддя i -го виду.

За результатами розрахунку коефіцієнта антропогенного навантаження розрізняють рівні антропогенного навантаження [3]: високий (3,5 бала), помірний (3,1–3,5 бала), відносно низький (3,0 бала).

Недоліком такої оцінки антропогенного навантаження можна вважати однакову оцінку ріллі (4 балами), а не диференційовано залежно від неоднакового рівня навантаження.

Результати оцінки стійкості агроландшафтів доцільно використовувати в регіональних програмах використання та охорони земель, програмах і стратегіях регіонального розвитку для обґрунтування першочергових заходів щодо поліпшення нинішнього стану використання земель адміністративно-територіальних одиниць, оптимізації структури землекористування через скорочення або збільшення площ ріллі та інших угідь, що спричинить максимізацію

виробництва сільськогосподарської продукції чи мінімізацію антропогенного навантаження. Оцінка стану території як катастрофічного є підставою для розроблення плану невідкладних заходів і довгострокових програм захисту від ерозії або інших негативних явищ.

Водночас, існуючі методики оцінки стійкості агроландшафтів потребують вдосконалення, тому що агроландшафти з однаковими співвідношеннями земельних угідь можуть забезпечувати різну стійкість.

Оцінка стійкості має враховувати взаємне просторове розміщення угідь, властивості ґрунту, показники мікроклімату і стан поверхні сільськогосподарських угідь. Тому у формули розрахунку коефіцієнтів екологічної стабільності та антропогенного навантаження доцільно ввести коригувальні коефіцієнти для врахування та оцінки віддаленості ріллі від захисних лісових насаджень, полезахисних лісосмуг і водоймищ. Ці угіддя регулюють погодні умови, формують необхідний мікроклімат на території агроландшафту у вегетаційний період і підвищують урожайність сільськогосподарських культур.

Для визначення коефіцієнтів екологічної стабільності та антропогенного навантаження за формулами (1) і (2) запропоновано [5] вводити коригувальний коефіцієнт, якщо відстані між полезахисними лісосмугами перевищують найбільші гранично допустимі відстані з урахуванням зони розташування та висоти дерев. Коригувальний коефіцієнт вноситься диференційовано лише для тих робочих ділянок чи полів сівозмін, де таке перевищення спостерігають. Цей коефіцієнт коригує коефіцієнт екологічної значущості ріллі за визначення коефіцієнта екологічної стабільності та оцінний бал ріллі за визначення коефіцієнта антропогенного навантаження.

В умовах воєнного стану під час військових дій пошкоджуються природні та антропогенні ландшафти, зокрема, агроландшафти. Отримані порушення ускладнюють або унеможливають виконання ландшафтами своїх функцій. Відповідно, порушені внаслідок військових дій угіддя для розрахунку коефіцієнтів екологічної стабільності та антропогенного навантаження території за формулами (1) і (2) за коефіцієнтом екологічної значущості (K_i) та рівнем антропогенного навантаження (B_i) мають бути оцінені аналогічно землям під господарськими будівлями, дворами та дорогами, промисловою забудовою.

У формулах розрахунку коефіцієнтів екологічної стабільності та антропогенного навантаження агроландшафтів пропонується враховувати не лише площі безпосередніх компонентів агроландшафтів, а також їх взаємне розміщення і стан поверхні.

Бібліографічний список

1. Концепція охорони ґрунтів від ерозії в Україні / ННЦ «Інститут ґрунтознавства і агрохімії імені О. Н. Соколовського». Харків, 2008. 59 с.
2. Артамонов В. В., Василенко М. Г., Міхно П. Б. Системний аналіз просторового формування агроландшафтів. *Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського*. 2016. Випуск 5/2016 (100). Частина 2. С. 106–112.
3. Рибалко Ю. В., Бабка Р. В. Екологічна оцінка стабільності та антропогенного навантаження агроландшафтів Чернігівської області. *Агроекологічний журнал*. 2018. № 1. С. 21–27.
4. Третяк А. М., Третяк Р. А., Шквир М. І. Методичні рекомендації з оцінки екологічної стабільності агроландшафтів та сільськогосподарського землекористування. Київ: Ін-т землеустрою УААН, 2011. 15 с.
5. Артамонов В. В., Міхно П. Б., Василенко М. Г. Методичні засади оцінки стійкості агроландшафтів. *Вісник Хмельницького національного університету*. Серія: Економічні науки. 2019. № 3. С. 30–33.

Анастасія СПЕРКАЧ,
*магістр 2-го року навчання,
Київський національний університет будівництва і архітектури*

ОСОБЛИВОСТІ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ БІОКЛІМАТИЧНОГО ЖИТЛОВОГО СЕРЕДОВИЩА

Протягом свого існування архітектура формувалася з урахуванням природно-кліматичних умов. Однак із розвитком технологій та будівництва, люди навчилися створювати комфортний мікроклімат всередині будівлі, який не залежить від природно-кліматичних умов. Це призвело до збільшення використання енергетичних й природних ресурсів, збільшення побутових і будівельних відходів. Тому на сьогодні є потреба в архітектурному проєктуванні, що орієнтоване на визначення кліматичних, соціальних та екологічних факторів, за допомогою чого відбувається зменшення забруднення і енерговитрат.

Поняття «біокліматична архітектура» було вперше визначено братами Аладаром та Віктором Олгуай (Olquay) у 1951 р., вони також запровадили в архітектурі терміни «термальна будівля» та «біокліматичний підхід». Цей термін передбачає такий шлях проєктування, який дозволяє адаптувати будівлю до місцевого клімату з використанням пасивних стратегій, що досягається завдяки використанню сприятливих якостей навколишнього середовища в приміщенні за мінімально можливого споживання енергії.

Концепція «біокліматичного» проєктування означає взаємозв'язок між кліматом і живими істотами. З цієї причини біокліматична архітектура вивчає кліматичні умови навколишнього середовища місця, де буде споруджено будівлю, для того, щоб брати до уваги специфіку користування всіма наявними ресурсами за мінімального впливу на довкілля. Водночас така будівля передбачає максимальний комфорт функціонування внутрішнього простору, уникаючи при цьому високого споживання ресурсів. Для функціонування застосовується таке виробництво енергії, що

використовує доступні екологічно чисті джерела енергії, зокрема сонце, вітер, вода та ґрунт. Це суттєво допомагає економити енергію для обігріву та охолодження будівлі, а також її освітлення.

Таким чином можна визначити фактори, що впливають на формування біокліматичної архітектури:

1. Ландшафтно-кліматичні: до цієї групи належить вплив природних умов ділянки забудови (характер рельєфу, орієнтація будівлі), вплив сонячної радіації (природне освітлення, орієнтація по сонцю, озеленення території), повітряних потоків (природна вентиляція приміщень, аеродинаміка будівлі) та вплив озелених просторів на архітектуру будівлі.

2. Соціальні та економічні: найважливішим соціальним аспектом є формування у споживачів житла соціально-відповідальної свідомості. Введення природних компонентів у будинок суттєво покращує та оздоровлює його мікроклімат, сприяє покращанню психологічного комфорту, особливо у багатоповерхових і висотних будинках.

3. Екологічні: будівництво біокліматичних будівель передбачає повний контроль життєвого циклу будівель від проектування до утилізації, використання екологічних матеріалів та їх подальше вторинне використання. Бережне ставлення до довкілля означає збереження природних ресурсів, реновацію зруйнованих територій, відновлення замкнених природних циклів та заповнення втрачених зелених насаджень на ділянці будівництва.

4. Енергетичні: до цієї групи входять фактори використання відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна енергія, вітрова, геотермальна, енергія води та біомас.

5. Містобудівні: до цієї групи належать пасивний захист будівлі від несприятливих впливів міського середовища; рівень озеленення міського середовища та ступінь забруднення повітря; перевищене навантаження на міські інженерні мережі.

Анастасія ТЕЛЕПЕНКО,
*магістр 1-го року навчання,
Київський національний університет будівництва і архітектури*

ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ ШТУЧНИХ ЕКОСИСТЕМ В АРХІТЕКТУРНОМУ ПРОЄКТУВАННІ

Екосистема як така визначається тим простором, у межах якого можливе здійснення процесів самовідновлення та саморегуляції процесів і явищ. Виділяють водні й наземні екосистеми, які можуть бути як природними (озеро, річка, степ, ліс та інші), так і штучними (акваріум, штучне озеро, теплиця, оранжерея тощо). Коли йдеться про штучні екосистеми, мається на увазі ті простори, модифіковані людьми: сільськогосподарські, дамбові та міські екосистеми.

Воєнні дії несуть за собою не тільки руйнування архітектурного середовища, а й завдання чималої шкоди природному середовищу. Пожежі знищують чимало лісів і степів, які відновлюються дуже повільно. Водночас ведеться вирубка лісів для отримання сировини, і це потреба буде актуальною навіть у період післявоєнної відбудови. Тому дослідження варіанту вирішення проблеми винищення зелених насаджень методом інтеграції штучних екосистем в архітектурний простір є в сьогоденнішніх реаліях надзвичайно актуальною.

Аналіз дослідження міжнародного досвіду в цьому питанні дозволяє виділити декілька напрямів відновлення екосистем. Зокрема, французька Національна програма реконструкції старих кварталів, розпочата із 2009 року, сприяє впровадженню ідеї житлових екокварталів із озелененням будівель. У рамках програми виділялись три способи інтеграції: мобільне, горизонтальне та вертикальне озеленення.

Ще один напрям, а саме озеленення покрівлі, не є новим, проте досить успішним на світовій арені. У Канаді, США та Європі почали

озеленювати дахи з початку 1980-х років. Такий підхід дає змогу ефективно використати доступні площі дахів для озеленення міського середовища. Крім того, 2016 року у Франції ухвалили закон, який зобов'язував власників використовувати озеленення на дахах комерційної нерухомості.

Озеленення балконів та терас має найбільшу популярність як засіб відновлення екології міста, через менший розмір порівняно з дахом. Такий спосіб не тільки інтегрує рослини у архітектурне середовище, а й надає доступ мешканцям до свого індивідуального зеленого куточка. Також це рішення більш економічне, оскільки власники таких балконів і терас можуть самотійно доглядати свої штучні екосистеми та сприяти їх розвитку.

Як сучасний приклад озеленення архітектурного середовища можна навести житловий комплекс «79 and Park» у Стокгольмі, що представлений з модулів, об'єднаних між собою за принципом каскаду. Проект схожий на штучно створений пагорб. Планування виконане таким чином, щоб кожна із 196 квартир мала вихід до зелених дахів-терас.

Таким чином можна констатувати, що на сьогодні існують різноманітні шляхи для відновлення екосистеми міст, серед яких озеленення будівель є основним. Крім того, почали розробляти нові напрями відновлення природного середовища, до яких можна віднести засоби екоархітектури. Існує багато аспектів у галузі екологічної архітектури, одні з яких зосереджені, в основному, на технологіях, управлінні або такі, що сприяють здоров'ю людини, інші ставлять повагу до природи на чільне місце.

Можна виділити способи, які застосовують в екоархітектурі:

- вибір природних матеріалів, що позитивно впливають на здоров'я людини;

Секція 5 Покращення та відновлення екологічного стану територій населених пунктів і навколишнього середовища післявоєнного періоду

- вибір планування для сприяння економії енергії за рахунок зниження потреби в енергії;
- вибір способів енергопостачання;
- підбір середовища проживання.

СЕКЦІЯ 6
РЕНОВАЦІЯ ТА АДАПТАЦІЯ ЗРУЙНОВАНОГО ПРОСТОРУ
ЖИТТЄВОГО СЕРЕДОВИЩА ДО НОВИХ УМОВ,
ДИЗАЙНЕРСЬКІ ПРАКТИКИ В АРТПРОЄКТАХ ВІДНОВЛЕННЯ
ІНФРАСТРУКТУРИ

Наталія ЖИТКОВА,
*доцент кафедри дизайну архітектурного середовища,
Київський національний університет будівництва і архітектури*

ВИРОБНИЧІ ПІДПРИЄМСТВА ПІСЛЯВОЄННОГО ПЕРІОДУ В
ОДНОВЛЕНІЙ СОЦІАЛЬНІЙ ІНФРАСТРУКТУРІ МІСТА

Проблеми розвитку соціальної інфраструктури необхідно вирішувати комплексно, поступово з обов'язковим дослідженням післявоєнного стану міста з визначеннями руйнувань, збережених міських зон та будівель, системи соціальної інфраструктури, як мережі, яка накладається на всю містобудівну структуру.

У цій системі уявляється доречним виділити локальні зони промислових вузлів та районів. Особливо це стосується великих промислових підприємств, які, незважаючи на чітко регламентовану систему зв'язку з містом, тим не менше, в силу своєї специфіки, мають певний ступінь автономії у своїй внутрішній структурі та свою соціальну інфраструктуру.

У цьому контексті необхідно визначити підприємства, які продовжують свою роботу та розвиток (I), підприємства, які підлягають реконструкції (II), та підприємства, які підлягають реновації за наявності певного ступеня збереження матеріального фонду (III).

I та II вище зазначені види підприємства (за їх фізичним, технічним та економічним станом), крім обов'язково функціонального зв'язку з міською соціальною інфраструктурою,

устрою та естетизації підприємства та міста. Передзаводські майданчики, мережа транспортних комунікацій, як зони розкриття візуальних перспектив, мають бути відповідно облаштовані та утворювати атмосферу раціональної системи, психологічного та фізичного комфорту. Досвід самоорганізації великих промислових підприємств у нашій державі існує з повоєних часів (1941-1945 рр.), коли в жорстких економічних умовах здійснювався не тільки благоустрій території підприємств, а й вирішувалися питання харчування робітників, використовуючи певні можливості технології основного циклу задля організації парників і навіть території важких підприємств озеленяли яблунями. Не з'ясовано наскільки раціональним був споживчий ефект, але психологічний, безумовно, був позитивним.

III група підприємств, які зберегли свій матеріальний фонд, потребує :

- виділити та охарактеризувати місце такого підприємства в структурі міста,
- вивчити та охарактеризувати міське і природне середовище,
- визначити зв'язок з адміністративним центром, сельбищними зонами міста тощо задля попереднього визначення функції реновації.

Такого роду об'єкти можуть стати базовими для розміщення реабілітаційних центрів , що вкрай необхідно в післявоєнний період. Великі геометричні параметри будівель дають змогу розміщувати дитячі будинки, спеціалізовані будинки інвалідів для постійного проживання, а також будинки для людей, які втратили житло під час війни.

Звичайно, що це потребує консолідованих зусиль великої кількості різних фахівців, у тому числі насамперед конструкторів,

Секція 6 Реновація та адаптація зруйнованого простору життєвого середовища до нових умов, дизайнерські практики в артпроектах відновлення інфраструктури

архітекторів, фахівців з галузі технології будівельного виробництва, тощо.

Промислові підприємства та будівлі є багатим підґрунтям для утворення соціальних громадських просторів.

Підприємство, що ще в мирні часи втратило своє первинне призначення за економічною невиправданістю та технологічною неадекватністю сучасним вимогам, залишає свій матеріальний фонд (цілі корпуси, території), які мають забезпечення транспортною та інженерною інфраструктурою. Це стає в нагоді задля перепрофілізації цього об'єкту та його території з метою пожвавлення культурного життя району і навіть цілого міста.

Пожвавлення зацікавленості суспільства до періоду індустріальної культури робить необхідним на базі таких підприємств створювати культурно-просвітницькі центри, музеї індустріальної культури.

Території таких підприємств можна легко облаштувати міськими меблями, невеличкими озеленими кав'ярнями, майданчиками для дітей, естрадами, танцювальними майданчиками, зонами для шахістів – все те, що так чи інакше було притаманно культурному життю українців – містян (горожан) протягом багатьох років.

Окремо слід сказати про буферні зони. Попри те, що в період 80-х років було започатковано дослідження буферних зон ДНДІМістобудування, залишилося багато невивчених питань: екологія, соціальна інфраструктура, функціональна наповненість, зв'язок із сельбищною зоною, засіб психофізичної адаптації та багато інших.

Звичайно, що вкрай необхідно враховувати ступінь шкідливості підприємства, яке спонукало, само по собі, утворення буферної (санітарно-захисної) зони.

Секція 6 Реновація та адаптація зруйнованого простору життєвого середовища до нових умов, дизайнерські практики в артпроектах відновлення інфраструктури

За існуючими нормативами, крім захисного озеленення, тут можуть бути пожежні депо, комунально-складські зони, якісь об'єкти тимчасового перебування. Уявляється доречним на базі буферної зони збільшити об'єкти соціальної інфраструктури, офісні та виставкові центри. Невеличкі спортмайданчики, зони короткочасного відпочинку; суто утилітарні речі – хімчистки, пральні комбінати; система послуг на зразок будинків побуту, які і на сьогодні мають попит. Слід також враховувати значний потенціал індустриального туризму який набирає популярності у високорозвинених країнах. Врешті-решт невеличкі майданчики за типом колишніх стихійних ринків, т. зв. «товкучок», післявоєнного періоду – не є зайвими і в теперішній час, і в сучасний післявоєнний період. Принаймні, так підказує історія післявоєнних часів. А історія досить часто дає підказку для сучасності.

Доречним і необхідним є розміщення в корпусах старих підприємств – навчальних центрів профорієнтації, оскільки зростає необхідність підготовки кваліфікованих робітничих кадрів, як для відновлення господарства України, так і для забезпечення робочих місць у період безробіття, що є гірким супутником лихих часів війни. Не слід також забувати, що промислові підприємства, які втратили свою первинну функцію, але є потужною матеріальною основою формування технопарків, що, як показує вітчизняний і закордонний досвід, є сучасним прогресивним засобом розвитку економіки, науки, сучасних технологій тощо.

Надзвичайно широкий спектр питань, де внесок могли б зробити і вже роблять освітяни: творчий потенціал якісних курсових та дипломних робіт тому запорука. Технопарки, реабілітаційні центри, культурно-просвітницькі центри (на базі реновації), що вже запуснені в навчальний процес і несуть ґрунтовні підвалини та сміливі творчі

Секція 6 Реновація та адаптація зруйнованого простору життєвого середовища до нових умов, дизайнерські практики в артпроектах відновлення інфраструктури

молоді ідеї щодо продовження розробки та впровадження новітньої якості промислових будівель і територій в умовах повоєнного періоду України.

Отже, промислові підприємства як діючі, так і ті, що вже не функціонують, мають великий потенціал швидкого та ефективного оновлення сучасних прогресивних будівель соціальної інфраструктури міста, його естетизації та благоустрою, що має стати у нагоді у відродженні міст України повоєнного періоду і, врешті решт, активно сприяти розвитку економіки.

Бібліографічний список

1. Hlavacek E. Architektura pohybu a promen. Praha. Odeon, 1985.
2. Buildings for Commerce and industry. Edited by Charles King Hoyt. An Architectural record book/ Vc Yraw Yil! Book Company. 1978.
3. Американское строительство. Сборник. Амторг.1946.АМЕРИК.АКЦ.О-ВО АМТОРГ. Нью-Йорк, США/American construction.Collection.Amtorg.1946. AMTORG.TRADING.CORPORATION. New York.USA. Проектирование промышленных предприятий в США./Кандидаты. техн. наук А.Н. Попов, И.И. Костин, и инж. Н.П.Ремизов.
4. Американское строительство. Сборник. Амторг.1946.АМЕРИК.АКЦ.О-ВО АМТОРГ. Нью-Йорк, США/American construction.Collection.Amtorg.1946. .AMTORG.TRADING.CORPORATION.New York.USA. Строительство металлургических заводов в военное время в США /Кандидат техн. наук И.И. Костин.
5. Житкова Н.Ю. Промислові підприємства в містобудівному середовищі ієва. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. Вип.6–К.:КНУБА, 1999.

Секція 6 Реновація та адаптація зруйнованого простору життєвого середовища до нових умов, дизайнерські практики в артпроектах відновлення інфраструктури

Олександра КОЛОДРУБСЬКА,

к. арх., кафедра архітектури,

Львівський національний університет природокористування

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ АДАПТИВНОЇ АРХІТЕКТУРИ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СЕРЕДОВИЩА ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

У сучасних умовах, коли постійно зростає динаміка життя суспільства, трансформацій зазнає характер взаємодії населення із штучним та природним середовищем.

У результаті реформи «децентралізації», яка тривала з 2014 по 2020 рік в Україні створено 1469 територіальних громад (у тому числі 31 – на непідконтрольній території в межах Донецької та Луганської областей). Зміна системи управління місцевих громад, а саме передача їм фінансових повноважень для формування ефективного розвитку, мала б сприяти створенню самодостатніх об'єднаних територіальних громад (ОТГ), які могли б самі себе утримувати. Проте з 1438 громад лише кожна четверта здатна прогодувати сама себе, а решта – потребують державних дотацій, оскільки не мають достатніх ресурсів для повноцінного розвитку [1]. Економічну стабільність ОТГ підірвали пандемія з Covid-19 та енергетична криза, а широкомасштабна російсько-українська війна 2022 року призвела до значних руйнувань на великій території країни і в результаті значної міграції населення.

Проблеми пов'язані з погіршенням демографічної та екологічної ситуації, руйнуванням соціальної інфраструктури та житлового фонду, зниженням тривалості життя населення не відповідають потребам суспільства, не сприяють сталому розвитку територій, зокрема і сільських, та ставлять перед архітектурою нові виклики – створення мобільного, гнучкого середовища.

Євроінтеграційні процеси пов'язані з децентралізацією, є передумовами переходу сільських територій на принципи сталого розвитку.

У вересні 2015 року на Саміті ООН зі сталого розвитку у Нью-Йорку було затверджено нові орієнтири розвитку, зокрема, 17 Цілей Сталого Розвитку (ЦСР) та 169 завдань [3]. Україна, як країна-член ООН, теж приєдналася до глобального процесу забезпечення сталого розвитку. Було розроблено проєкт Стратегії сталого розвитку України на період 2016-2030 років, що охоплював національну систему ЦСР з урахуванням українського контексту та принципу «нікого не залишити осторонь» [2].

У результаті проведеної роботи суспільство мало б отримати чистіше повітря, чистіші ріки та водойми, більше лісових насаджень та захищених природних ділянок, проводити роздільний збір побутових відходів, впроваджувати ресурсоефективну вітрову і сонячну енергетику та інші інноваційні технології. Відповідно до розроблених цілей сталого розвитку в державі, одним із пріоритетів виконання завдань є визначення безпеки, життєвої та екологічної стійкості територій. Ці завдання передбачають також як економічне зростання, так і соціальну відповідальність та раціональне природокористування на території громади.

Сталий розвиток ОТГ включає програми та стратегії, здійснення яких дозволить громаді пристосуватися до змін, які відбуваються у державі, бути конкурентоспроможними з огляду на чинники: людські, природні та культурні ресурси; економічну спроможність, наявну інфраструктуру, інноваційні технології та інформативність.

Корекцію у формування сталого розвитку територій внесла війна. Країна-агресор знищує наші міста і села, об'єкти культурної спадщини. Віра в те, що після її закінчення почнеться розквіт в архітектурі та будівництві, сприяє пошукам шляхів швидкої відбудови і територій, і об'єктів, і пам'яток архітектури.

Якраз адаптивна архітектура враховує особливості розвитку суспільства, місця, часу, простору. Вона використовує інтерактивні технології та останні досягнення у сфері архітектурних конструкцій, матеріалів, енергоощадності й екології, дозволяє закладати різні

Секція 6 Реновація та адаптація зруйнованого простору життєвого середовища до нових умов, дизайнерські практики в артпроектах відновлення інфраструктури

сценарії використання архітектурного об'єкта, та, головне, може змінюватися відповідно до експлуатації.

Адаптивна архітектура – це архітектура взаємодії, яка здатна сприймати нові соціокультурні умови і підлаштовуватися під контекст, тобто пристосовуватися відповідно до потреб та реагувати на зміни умов експлуатації [4].

В умовах післявоєнної відбудови країни швидка зміна функції будівлі та окремих її приміщень, адаптація під різні потреби дозволить підвищити експлуатаційну ефективність архітектурного об'єкта.

Сталий розвиток ОТГ спрямований на покращання життєдіяльності як мешканців так і гостей громад та передбачає розробку концепції, яка в свою чергу, включає соціальну сталість, економічну сталість, екологічну сталість та культурну сталість. І саме адаптивна архітектура, що передбачає зменшення негативного впливу будівель на навколишнє середовище, розробку гнучких об'ємно-планувальних рішень, скорочення витрат на енергоспоживання, безперечно сприятиме сталому розвитку середовища ОТГ.

Бібліографічний список

1. Децентралізація дає можливості Територіальні громади 2021 [URL: <https://decentralization.gov.ua/newgromada>] [Час звернення 02.02.2022]
2. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. ПРОЕКТ-2017 [Electronic resource]. URL: file:///D:/DOWNLOADS/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf
3. Цілі Сталого Розвитку. Моніторинговий звіт. Україна. 2020. [Electronic resource]. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/media/11481/file/SDG%20Ukraine%20Monitoring%20Report%202020%20ukr.pdf>.
4. Шаталюк Ю. В. Принципи формування адаптивної архітектури в контексті сталого розвитку міського середовища: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. арх. 18.00.02, Харків : ХНУБА, 2018. 23 с.

Іванна КОЛЯДА,
*магістр 1-го року навчання,
Київський національний університет будівництва і архітектури*

ВПЛИВ АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОГО РІШЕННЯ НА ЯКОСТІ ЖИТЛОВОГО СЕРЕДОВИЩА (НА ПРИКЛАДІ ЖК ARIA)

Архітектура здатна впливати на людину як фізично, так і психологічно, а також на її поведінкові реакції. Такі фактори, як колір, форма, композиція простору, за найгірших своїх комбінацій можуть впливати на ментальний стан людини за рахунок шуму, якості повітря, температури, випромінювання матеріалу, а недостатня інсоляція може погіршити і фізичний стан людини.

Аналіз архітектурного рішення житла може стосуватися не тільки гарних прикладів, тому існує необхідність розглянути також негативні архітектурно-планувальні рішення для подальшого уникнення їх недоліків. Зокрема, житловий комплекс Aria, розташований в місті Києві по лінії бульвару Дружби Народів, що є основною транспортною магістраллю, яка пов'язує мешканців із центральною частиною міста, є схожим негативним прикладом.

Поруч із будівлею є торговий центр, школи, дитсадки, відділення банків, лікарні, спортивні комплекси, кафе і ресторани, поштові відділення та магазини. У пішохідній доступності станція метро «Дружба народів».

Загальна композиція будівлі складає протяжний в плані обрис, що за довшою віссю спрямована з південного заходу на північний схід і виходить на бульвар Дружби народів. Таким чином більша частина вікон по фасаду орієнтована на південний схід і північний захід. Зовнішні контури будівлі плавні, обтікаючі і спрямовані до зовнішнього простору.

Секція 6 Реновація та адаптація зруйнованого простору життєвого середовища до нових умов, дизайнерські практики в артпроектах відновлення інфраструктури

Рис. 1 Загальний вигляд ЖК Aria (Київ, Україна). План 3-ї секції.

Для детальнішого аналізу обрано третю секцію: на одному поверсі розташовано п'ять квартир, а саме дві однокімнатні з орієнтацією вікон на південний схід, одна двокімнатна з орієнтацією спальні і кухні на південний схід і вітальні на південь, друга двокімнатна, з суміщенням кухні і вітальні, з орієнтацією вікон на південний захід і захід, та одна трикімнатна з суміщенням кухні і вітальні та орієнтацією вікон на північний захід і південний схід. Площа поверху не перевищує 500 м², тому було запроєктовано лише одні сходи, які є незадимлюваними.

У більшій частині квартир коридори завузькі, темні і позитивних асоціацій не викликають, у найбільшій же квартирі навпаки - коридор займає понад 22 м², що теж не є доцільним. Кімнати, розташовані у закруглених частинах фасаду, мають «криві» зовнішні стіни, через що майбутнім мешканцям буде складно ними користуватись. У двох однокімнатних квартирах балкони примикають, через що виникають додаткові кути стін, які перешкоджають нормальній освітлюваності приміщень, а це вже сприяє виникненню грибків. Є одна кімната орієнтована на захід,

яка буде перегріватись влітку. Половина квартир провітрюються через загальноповерхові або вентиляційні комунікації, що не є гарним інженерним рішенням. Південно-східний фасад виходить на бульвар Дружби Народів, що є поганим екологічним фактором впливу через постійний рух автотранспорту і шум, який він створює. Це може перешкоджати нормальному відпочинку, а також через ці недоліки вікна на цій частині фасаду мешканці відкриватимуть значно рідше, що в свою чергу погіршить провітрюваність цих приміщень.

Для створення гармонійного архітектурного середовища необхідна співпраця з людьми, які цим середовищем користуватимуться. Саме такий підхід може допомогти уникнути проблем, що стосуються архітектурно-планувальних рішень.

Секція 6 Реновація та адаптація зруйнованого простору життєвого середовища до нових умов, дизайнерські практики в артпроектах відновлення інфраструктури

Романа КЮНЦЛІ,

*д. мист., в. о. професора кафедри архітектури,
Львівський національний університет природокористування*

Андрій СТЕПАНЮК,

*к. арх., доцент, завідувач кафедри архітектури,
Львівський національний університет природокористування*

ПРОБЛЕМИ ВІДНОВЛЕННЯ МІСТОБУДІВНИХ ОБ'ЄКТІВ ІСТОРИЧНОЇ СПАДЩИНИ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО ПЕРІОДУ

Збереження національної ідентичності та адаптації містобудівних об'єктів України в умовах воєнного періоду сьогодні набуло більш широкого та глобального характеру. Постало питання відновлення соціальної інфраструктури зруйнованих населених пунктів, об'єктів історично-національної спадщини.

Розуміючи вагомість загальнолюдських цінностей і надаючи перевагу на цьому етапі забезпеченню потреб постраждалим від війни, керівництво об'єднаних територіальних громад та міст і сіл, громадські організації, професійні спілки архітекторів та містобудівників працюють над програмою, задекларованою Президентом України на відновлення українських територій та населених пунктів. На території України є велика кількість історичних та архітектурних пам'яток національної та всесвітньої культурної спадщини, що зазнали часткової або повної руйнації.

Проблему ревіталізації будівель і споруд та їх комплексів, які є пам'ятками архітектури та історії, в Україні не було вирішено в повоєнний період через об'єктивні причини, одна із них – руйнація більшої частини пам'яток у радянський період. Десятиліттями радянська влада системно нищила національну культуру України, її історико-архітектурний спадок, влаштовуючи в сакральних будівлях,

замках і маєтках конюшні, склади, туберкульозні та психіатричні лікарні тощо. Багато будівель та споруд, не дочекавшись коштів на відновлення чи консервацію, зникли з реєстру архітектурних історичних пам'яток і з нашої реальності.

Сучасна стратегія відновлення містобудівних об'єктів і відродження соціально-економічної структури країни повинна бути спрямована на поєднання приватних та державних капіталовкладень. Допомога країн ЄС та США має створити основу для фонду відродження країни загалом, її регіонів і населених пунктів, який можуть використовувати як приватні, так і державні установи.

Відновлення історичних та архітектурних пам'яток дасть поштовх не тільки до відродження та утвердження національної культурної ідентичності української нації, а й нові можливості для відродження регіонального соціально-економічного розвитку.

Складові стратегії відновлення містобудівних об'єктів мають охоплювати:

- мінімізацію можливого конфлікту між збереженням традиційних цінностей матеріальної спадщини та модернізацією будівель і споруд при ревіталізації;
- ідентифікацію автентичних елементів об'єкта історичної спадщини та збереження їх в об'ємах відновлених будівель і споруд;
- активне втілення та застосування екологічних переваг і збереження довкілля;
- об'єкти реновації повинні бути розраховані на довгострокові вигоди та давати економічну віддачу.

Відновлення містобудівних об'єктів історичної спадщини та використання їх будівель і споруд до нових потреб створить

Секція 6 Реновація та адаптація зруйнованого простору життєвого середовища до нових умов, дизайнерські практики в артпроектах відновлення інфраструктури

сприятливі умови для збереження та відродження національної культури українців. У регіонах країни це вирішить питання нестачі приміщень соціальної інфраструктури та браку житла, яке постало під час війни, покращить інвестиційне середовища капіталовкладень у нерухомість, гармонізує архітектурне середовище населених пунктів відновленими будівлями і спорудами та їх комплексами.

Бібліографічний список

1. Steinberg Florian Revitalization of historic inner-city areas in Asia: the potential for urban renewal in Ha Noi, Jakarta, and Manila. Asian Development Bank. 2008. 213 p.

2. Шутка І. Другий шанс. Як і навіщо міста ревіталізують занедбані об'єкти. *Куфер*. URL : <https://kufer.media/misto/drugyj-shans-yak-i-navishho-mista-revitalizovuyut-zanedbani-ob-yekty/#:~:text=>

Секція 6 Реновація та адаптація зруйнованого простору життєвого середовища до нових умов, дизайнерські практики в артпроектах відновлення інфраструктури

Романа КЮНЦІ,

*д. мист., в. о. професора кафедри архітектури,
Львівський національний університет природокористування*

Андрій СТЕПАНЮК,

*к. арх., доцент, завідувач кафедри архітектури,
Львівський національний університет природокористування*

АДАПТАЦІЯ «СОВКОВОЇ» АРХІТЕКТУРИ» УКРАЇНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ДО ДИЗАЙНУ СУЧАСНОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВИШУ

Констатуючи те, що архітектура радянського періоду, яка охоплює 1917-1991 роки, має незаперечні досягнення представників конструктивізму, раціоналізму та інших напрямів, вона відома нам, і не тільки як спостерігачам, а й споживачам, своїми аж ніяк не високими архітектурно-мистецькими якостями. Архітектура радянська, «совкова» міцно закарбувалася в нашої свідомості сірими панельними типовими житловими будинками, масивними адміністративними та громадськими будівлями з одноманітними великогабаритними фасадами з обов'язковими малоцінними в мистецькому аспекті архітектурними деталями, такими як квадратні колони, пілони, штраби.

Свіжий подих свободи та перемін, з яких почався корінний перелом радянського періоду в розвитку нашої країни та всіх республік СРСР, принесла молодь, зокрема студентською революцією на граніті в 1990 році. Молодь – найбільш прогресивна частина суспільства, яка завжди прагнула змін як у соціально-політичному житті країни, так і в життєвому середовищі людини.

Закономірним у цій ситуації виникає бажання студентської молоді змінити середовище навчальних закладів, воно на сьогодні ще в багатьох випадках представлене «совковою» архітектурою

Секція 6 Реновація та адаптація зруйнованого простору життєвого середовища до нових умов, дизайнерські практики в артпроектах відновлення інфраструктури

радянського періоду, яка, попри чіткість і педантизм дотримання будівельних норм і правил, демонструє архітектурний аскетизм і невибагливість, своєю сірістю та одноманітністю не відповідає різноплановості та динамічності сьогодення.

Рис.1. Реновація лекційного корпусу ЛНУП до вимог часу студентами факультету будівництва та архітектури. Роботи студентів І.Кобилінської, В. Баскакова. Керівник – д.мист., доцент Кюнцлі Р.В.

Студентська молодь має нестримне бажання назавжди розпрощатися з радянським тоталітарним режимом, що проявляється у її ставленні до сірої радянської архітектури, навчально-методичної літератури – підручників та енциклопедій з нечіткими та неякісними ілюстраціями і політичнозаангажованими поясненнями та коментарями.

Молодь сьогодні продовжує боротьбу за демократичні та європейські цінності. Бажання жити, працювати і навчатися в новому, сучасному життєвому середовищі, яке відповідає європейським стандартам, – одна із складових цієї боротьби. Як приклад, роботи студентів факультету будівництва та архітектури ЛНУП (рис.1), які своє навчальне середовище – екстер'єр навчального корпусу бачать креативно і яскраво, з використанням інноваційних матеріалів та технології оздоблення фасадів.

Олександр МОСКАЛЕНКО,
*магістр 1-го року навчання,
Київський національний університет будівництва і архітектури*

ПРОБЛЕМА ВІДНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ ПОВОЄННОЇ УКРАЇНИ (на прикладі вторинної переробки сировини)

Післявоєнний період в Україні буде спрямовано на подолання кризових явищ, спричинених війною. Системний підхід планування до відбудови та подальшого розвитку країни дає унікальну можливість перепроєктувати, модернізувати та переосмислити будівлі та системи життєзабезпечення, відновити соціальну інфраструктуру та території, забезпечити трансформацію територіальних громад і регіонів.

Відновлення українських сіл та міст після війни – це комплексний процес, який має забезпечити подальший розвиток і модернізацію принаймні на десять років вперед. Людиноцентризм, раціональне просторове планування, забезпечення балансу розселення, стала міська мобільність, енергоефективність, екологічність мають стати головними критеріями відновлення держави.

Внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України сфера поводження з побутовими відходами зазнала значних змін. Бойові дії та тимчасова окупація зробили неможливим надання послуг з вивезення побутових відходів, переробки сировини, сортування сміття на певних територіях, при цьому численна кількість засобів та об'єктів, призначених для поводження з відходами, було втрачено, пошкоджено або взагалі зруйновано. Критична ситуація, яка склалася з накопиченням, скороченням перероблення, утилізації та належного захоронення відходів, становить серйозну загрозу для навколишнього природного середовища та для здоров'я людей і є однією з найбільш гострих

екологічних проблем сьогодення. Таким чином, визначення шляхів для відновлення вторинної переробки сировини є необхідною умовою відновлення соціальної інфраструктури повоєнної України.

Ключовими викликами для визначеної сфери є те, що понад 90% побутових відходів не переробляється, а захороняються на полігонах і сміттєзвалищах, також пошкоджено або знищено інфраструктуру поводження з побутовими відходами та переробкою, а саме: полігони, сміттєзвалища, сміттєсортувальні заводи, контейнери, контейнерні майданчики на територіях, де велись бойові дії.

Основними можливостями є впровадження сучасної моделі поводження з відходами відповідно до європейських норм, переоснащення та модернізація інфраструктури поводження з побутовими відходами та використання відходів як вторинної сировини та енергетичного ресурсу. Відходи можуть слугувати сировиною для різних галузей промисловості та генерації електричної та теплової енергії.

Обмеженнями для цієї сфери є дефіцит обладнання для реалізації необхідних заходів, нестача фінансових і людських ресурсів, пошкоджені або знищені матеріально-технічні ресурси та об'єкти переробки вторинних матеріалів (металургійні, склопереробні, хімічні та полімеропереробні заводи, тощо), безпекові обмеження – продовження воєнних дій.

Ситуація, яка виникла впродовж війни з накопиченням, скороченням та переробленням вторинної сировини, утилізації та належного захоронення відходів, становить серйозну загрозу для навколишнього природного середовища та для здоров'я людей в цілому. Це є однією з найгостріших екологічних проблем, що потребує особливого підходу та розв'язання на теренах повоєнної України, саме тому існує необхідність у проектуванні модернізованих об'єктів переробки вторинних матеріалів за новими міжнародними стандартами.

Андрій СТЕПАНЮК,

*к. арх., доцент, завідувач кафедри архітектури,
Львівський національний університет природокористування*

Романа КЮНЦІ,

*д. мист., в. о. професора кафедри архітектури,
Львівський національний університет природокористування*

ПИТАННЯ АДАПТАЦІЇ АРХІТЕКТУРИ НОВИХ БУДІВЕЛЬ В ЕКСТЕР'ЄРІ ІСТОРИЧНОГО СЕРЕДОВИЩА МІСТА

Забудова історичної частини міста разом з його навколишнім середовищем є обличчям Європи. Мета сьогоднішніх європейських урядів – збереження автентичності архітектурного середовища міст як доказ ідентичності до високої культури. Догляд за історичною забудовою міст та її збереження є цілями, що вимагають дій різного плану – від охорони пам'яток архітектури до імплементації та адаптації нових будівель в існуюче традиційне середовище із збереженням просторової гармонії ансамблю забудови старого міста.

Дослідники міст і вчені, як правило, пояснюють незбагненність дизайну величавого пейзажу середньовічних міст наслідком їх еволюційного росту, хоча дуже мало міст виросло з початкового містобудівного ядра. «Майже всі середньовічні міста були засновані, спроектовані та побудовані в першій величі. Нічому не дозволяли рости без концепції. Дороги, ділянки, огорожувальні стіни та ворота були сплановані ще до того, як був побудований перший будинок».

Для старих міст існує чітка субординація забудови: висока геометрія, дотримання композиційних осей забудови, знання про розміри конструкцій з природного каменю при побудові монастирів, розуміння багатофункціональності замків та значення їх витончених укріплень і, на противагу геометричній симетрії церков і ратуш,

Секція 6 Реновація та адаптація зруйнованого простору життєвого середовища до нових умов, дизайнерські практики в артпроектах відновлення інфраструктури

самостійна будівельна культура простих дерев'яних чи цегляних будинків міських ремісників.

Рис. 1 Меммінгем. Німеччина. Відновлення старої забудови в центральній частині міста. Фото карта гугл.

Рис. 2 Меммінгем. Німеччина. Нова забудова торгового центру у центральній частині міста. Фото карта гугл.

Реноваційні роботи в історичній частині міста та вкраплення в його середовище нової забудови вимагає від проєктантів і забудовників неабиякої майстерності для збереження атмосфери старого міста, його шарму регіональної традиційної архітектури. Тут важливо не порушити та зберегти масштабність і живописність забудови, яку навмисне варіювали, розмаїтість прийомів розташування вікон, які сидять не чітко одне над одним, а злегка вібрують на різній висоті з сусідніми, своєрідний дизайн гребеня, зміщеного поза лінією стіни будівель, та багато інших прийомів, які привносили індивідуальність та неповторність середньовічного міста.

Історичне середовище старого європейського міста – це культурно-мистецький твір, написаний нашими предками, який нам потрібно завершувати, і тут важливо не зганьбитися. Затерті часом букви твору можуть бути відновлені, але так, щоб вони не виділялись шрифтом, кольором чорнила, не виривались з тексту, а доповнювали його гармонійно та розповідали про велику духовну і культурну спадщину.

СЕКЦІЯ 7

КОНТРОЛЬНА ФУНКЦІЯ СУБ'ЄКТІВ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ У СФЕРІ ДОТРИМАННЯ І ЗАСТОСУВАННЯ НОРМАТИВНО- ПРАВОВИХ АКТІВ ПОВОЄННОЇ УКРАЇНИ

Станіслав ЄФТЕМІЙ,

аспірант, Львівський університет бізнесу та права

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВСТАНОВЛЕННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПЕРЕВИЩЕННЯ ВЛАДИ АБО СЛУЖБОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРАЦІВНИКОМ ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ

Перевищення службових повноважень і зловживання службовим становищем – діяння, які не стали притаманними Україні раптово, з моменту здобуття нею незалежності. Вони є наслідком процесу розвитку будь-якого державного формування і супроводжують його під час здійснення управлінської функції на всіх щаблях державної влади. Сар Дж. Пундей стверджував, що окреслені діяння є побічним ефектом політичної та економічної діяльності зокрема та загального розвитку держави в цілому. Як наслідок, жодна країна не була ніколи повністю захищеною від них [1, с. 19].

Перевищення службових повноважень, зловживання службовим становищем, використання владних повноважень у власних цілях – явища, що супроводжують процес політичного, економічного та соціального розвитку будь-якої держави. І хоча цей негативний феномен притаманний кожній країні, однак відмінним залишається дієвість заходів протидії його поширенню.

Вироблення ефективних методів боротьби з будь-якою неправомірною поведінкою неможливе без попереднього здійснення історико-правового дослідження. У такому разі видається можливим не лише досягнути причини та умови

зародження цього небезпечного явища, а й з'ясувати відповідність кримінально-правових приписів вимогам громадськості.

Здобуття наприкінці ХХ століття незалежності нашої держави викликало необхідність впровадження змін, що торкнулися всієї галузевої системи життєдіяльності суспільства. Не було винятком і питання сфери, що стосується здійснення правоохоронної діяльності. Фактично з моменту прийняття Акту проголошення незалежності України і дотепер у правоохоронній системі відбувається безперервне реформування. Пояснюється це потребою покращити ефективність діяльності українських правозахисних органів та привести їх у відповідність до сучасних демократичних, соціальних, економічних та політичних реалій. Саме з метою забезпечення дієвої організації впровадження реформ у сферах, що належать до компетенції Міністерства внутрішніх справ, було створено постійний консультативний орган «Офіс реформ».

Враховуючи рівень суспільної небезпеки, особливого правового регулювання потребували загрози перевищення влади або службових повноважень працівниками правоохоронних органів. Кримінальну відповідальність за окреслене діяння закріплено у ст. 365 КК України [2], зміст якої, як і вся правоохоронна система України, зазнавав численних змін. З дня чинності теперішнього КК України в цю кримінально-правову норму вносили п'ять змін, одна із яких навіть стосувалася нової редакції. Відповідно історичне пізнання суті явища перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу сприятиме усвідомленню змісту та значення заборони, а відтак осягненню підходів законодавця у вирішенні певних проблем.

Аналіз літератури кримінально-правової науки дає підстави стверджувати про відсутність комплексного дослідження історичного

походження злочинів, вчинених працівником правоохоронного органу шляхом перевищення влади або службових повноважень. Відповідно вказана прогалина вимагає прискіпливої уваги теоретиків як кримінального права України, так і суміжних галузей. Виявлення та аналіз основних чинників, що вплинули на започаткування правової заборони зловживань працівниками правоохоронних органів, сприятиме розумінню процесу криміналізації діянь, закріплених у чинному законодавстві України.

Вирішенням проблеми протидії проявам службових зловживань займалися і правителі нашої держави. Підтвердженням тому є такі писані джерела права, як: договори Олега з Візантією, Руська правда, Судебники 1497 й 1550 рр., Перший Литовський Статут, акти української (гетьманської) автономної влади, Соборне Уложення, Уложення про покарання кримінальні й виправні тощо.

Варто вказати, що вказаним правовим джерелам притаманні приписи щодо відповідальності за правопорушення не лише представників державної влади, а й за неправомірні діяння проти них (кількість положень останніх переважає). Крім того, на той час був відсутній окремий орган, який здійснював би виключно правоохоронні функції. Як наслідок, відсутні і згадування щодо працівника такої установи, як окремого суб'єкта правопорушення.

Кримінальне уложення Російської імперії 1903 року своїми приписами встановлювало кримінальну відповідальність окремо для правоохоронця у випадках невжиття заходів з попередження чи запобігання злочинам, невжиття заходів щодо затримання особи, що втекла з місць позбавлення волі, незаконного затримання, тримання під вартою, незаконного проведення розшукових дій, порушення порядку освідкування, порушення нагляду за затриманими [3, с. 134-136] тощо.

Подібна ситуація притаманна і чинним на той період кримінальним кодексам (1922, 1927, 1960 рр.) під час входження України до складу СРСР. Зокрема КК УРСР 1922 року містив окремий Розділ, де встановлювалася кримінальна відповідальність за посадові/службові правопорушення.

Крім того, ст. 106 КК УРСР 1922 року передбачала кримінальну відповідальність за перевищення влади, тобто вчинення посадовою особою дій, які явно виходили за межі наданих їй законом прав та повноважень. У разі перевищення влади, що супроводжувалося насильством, застосуванням зброї або особливо мученицькими чи зневажаючими особисту гідність потерпілих діями. Особливо кваліфікуючим складом кримінального правопорушення визначалась наявність особливо обтяжуючих обставин, а санкцією передбачалося покарання у вигляді смертної кари [4].

КК УРСР 1927 року містив подібний припис з уточненням на «посадові повноваження», які особа могла як перевищити, так і зловживати ними. Крім того додано чергову обтяжуючу обставину, а саме систематичність діяння [5]. Без суттєвих відмінностей такого ж змісту кримінально-правовий примус був відображений і у КК УРСР 1960 року (стаття 166).

Діючий КК України 2001 року увійшов у життя з передбаченням у ст. 365 кримінальної відповідальності за перевищення влади або службових повноважень, де суб'єктом правопорушення визнавалася службова особа загалом. Лише у 2014 році до цієї статті було внесено зміни, які визначали суб'єктом виключно працівника правоохоронного органу.

Крім того, зміни стосувалися і санкції, а саме відсутність передбачення таких покарань, як виправні роботи та штраф.

Підсумовуючи, варто вказати, що історико-правовий аналіз

кримінальної відповідальності за перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу надав змогу виявити первинні спроби нормативно-правового закріплення кримінальних заборон у вітчизняних джерелах права. Однак тривалий час такі заходи було спрямовано на знешкодження лише наслідків, а не причин та умов явища перевищення влади/службових повноважень. Крім того, було відсутнє чітке зазначення працівника правоохоронного органу серед осіб, наділених державо-владними повноваженнями. Однак це не завадило процесу плановірності та виваженості під час формування змісту діючого кримінально-правового засобу, зовнішній вигляд якого відображено у ст. 365 КК України.

Бібліографічний список

1. Франчук В. В., Корецька-Шукєвич Д. Д. Правопорушення, пов'язані з корупцією: адміністративно-правові засади протидії: монографія. Варшава : ЛьвДУВС, 2021. 183 с.
2. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2021р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
3. Уголовное уложение. Высочайше утвержденное 22 марта 1903 г. Санкт-Петербург: Сенатская Типография, 1903. 144 с.
4. Уголовный кодекс советских республик: Практический комментарий. Киев, 1924. 462 с.
5. Дамірлі Мехман А.О. Предметна сфера історико-правового пізнання: традиції й оновлення (епістемологічний аналіз): автореф. дис. ... доктора юрид. наук: спец. 12.00.01. Харків, 2005. 32 с.

Андрій СТЕПАНЮК,

*к. арх., доцент, завідувач кафедри архітектури,
Львівський національний університет природокористування*

Катерина КОСТОВСЬКА,

*к. ю. н., доцент, доцент кафедри
адміністративного права та адміністративного процесу
факультету № 3 ІПФПНП,
Львівський державний університет внутрішніх справ*

ПУБЛІЧНЕ ПРАВОНАСТУПНИЦТВО ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО АРХІТЕКТУРНО-БУДІВЕЛЬНОГО КОНТРОЛЮ ТА НАГЛЯДУ ПІД ЧАС РЕФОРМИ 2020-2021 РОКІВ

Заміна відповідача у справах про адміністративні правопорушення – один із найефективніших процесуальних механізмів реалізації принципу забезпечення доступу до правосуддя. У справах, що впливають із відносин архітектурно-будівельного контролю, це питання має особливе значення, оскільки реформа цієї сфери у 2020-2021 роках залишила за собою прогалини в нормативному регулюванні, а новостворена Державна інспекція архітектури та містобудування України (далі – ДІАМ) не вважає себе правонаступником Державної архітектурно-будівельної інспекції (далі – ДАБІ) та не бажає вступати у судовий процес у ролі відповідача. Свою позицію ДІАМ мотивує тим, що цей орган утворено шляхом створення нового органу влади та згідно з даними Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб підприємців та громадських формувань не є правонаступником юридичних осіб публічного або приватного права, а також у жодному нормативному акті ДІАМ не зазначено як правонаступника ДАБІ [6-8].

Відповідно до п. 9 ст. 4 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України), відповідач – суб'єкт владних повноважень, а у випадках, визначених законом, й інші особи, до яких звернена вимога позивача.

Приписами частин 3-7 статті 48 КАС України передбачено, якщо позов подано не до тієї особи, яка повинна відповідати за позовом, суд до ухвалення рішення у справі за згодою позивача замінює первісного відповідача належним відповідачем, не закриваючи провадження у справі, якщо це не потягне за собою зміни підсудності адміністративної справи. Суд має право за клопотанням позивача до ухвалення рішення у справі залучити до участі у ній співвідповідача. Згідно з ст. 52 КАС України, у разі вибуття або заміни сторони чи третьої особи у відносинах, щодо яких виник спір, суд допускає на будь-якій стадії судового процесу заміну відповідної сторони чи третьої особи її правонаступником. Усі дії, вчинені в адміністративному процесі до вступу правонаступника, обов'язкові для нього такою самою мірою, якою вони були б обов'язкові для особи, яку він замінив [1].

Постановою Кабінету Міністрів України від 13 березня 2020 р. № 219 [4] було утворено Державну інспекцію містобудування України як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра розвитку громад та територій і який реалізує державну політику з питань державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду.

Постановою Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2020 р. № 1340 [2] була утворена Державна інспекція архітектури та містобудування України як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра розвитку громад та територій і який реалізує державну політику з питань державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду (пункт 1 постанови), а також затверджено положення про Державну інспекцію архітектури та містобудування України (пункт 2 постанови). Пунктом 3 цієї

Постанови вирішено ліквідувати Державну інспекцію містобудування та Державну сервісну службу містобудування.

Відповідно до пункту 1 Положення про Державну інспекцію архітектури та містобудування України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №1340 від 23.12.2020 року, ДІАМ є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра розвитку громад та територій і який реалізує державну політику з питань державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України №960 від 15.09.2021 року [3], яка набрала чинності з 15 вересня 2021 року, Кабінет Міністрів України постановив погодитися з пропозицією Міністерства розвитку громад та територій про можливість здійснення Державною інспекцією архітектури та містобудування повноважень і виконання функцій з питань державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду (пункт 1 постанови).

Для процесуального правонаступництва юридичної особи, яка є стороною чи третьою особою в судовому процесі, необхідне встановлення або правонаступника такої юридичної особи внаслідок її припинення шляхом реорганізації, або правонаступника окремих її прав чи обов'язків внаслідок заміни сторони у відповідному зобов'язанні. В обох випадках для встановлення процесуального правонаступництва юридичної особи суд має визначити підстави такого правонаступництва, а також обсяг прав та обов'язків, який перейшов до правонаступника у спірних правовідносинах (правова позиція викладена в постанові Великої Палати Верховного Суду від 30 червня 2020 року у справі № 264/5957/17) [5].

Особливістю ліквідації державного органу як юридичної особи публічного права є те, що одночасно з його ліквідацією припиняється й реалізація державою функцій, покладених на цей орган.

Відповідно до наведених положень нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, з ліквідацією ДАБІ України, держава не припинила виконання функцій ліквідованого органу, оскільки поклала виконання цих функцій на інший державний орган виконавчої влади, а саме на Державну інспекцію архітектури та містобудування України.

Таким чином, новостворений центральний орган – ДІАМ – забезпечує реалізацію повноважень ДАБІ України у взаємовідносинах із суб'єктами, які мають правовідносини з ліквідованим органом і є правонаступником прав, обов'язків та майна ліквідованої юридичної особи публічного права Державної архітектурно-будівельної інспекції України.

Бібліографічний список

1. Кодекс адміністративного судочинства України: Кодекс України від 06.07.2005 № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35-36. № 37. Ст. 446.
2. Деякі питання функціонування органів архітектурно-будівельного контролю та нагляду: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.12.2020 № 1340.
3. Питання Державної інспекції архітектури та містобудування: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.09.2021 № 960.
4. Про оптимізацію органів державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду: Постанова Кабінету Міністрів України від 13.03.2020 № 219.
5. Постанова Великої Палати Верховного Суду у справі № 264/5957/17 від 30 червня 2020 року.
6. Постанова П'ятого апеляційного адміністративного суду у справі № 420/9235/20 від 01 лютого 2022 року.
7. Постанова Сьомого апеляційного адміністративного суду у справі № 560/11788/21 від 29 березня 2022 року.
8. Постанова Третього апеляційного адміністративного суду у справі № 808/783/18 від 14 квітня 2022 року.

СЕКЦІЯ 8

РОЛЬ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ВІДНОВЛЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ

Valeriia BONDAR,

*Associate professor, Candidate of Science in law,
Associate professor at the
Department of
Administrative Law and Administrative Process,
Lviv State University of Internal Affairs, Lviv, Ukraine*

Maxim BEZDOLNY,

Candidate of law

ON THE APPROPRIATENESS OF SPECIFYING CERTAIN CIRCUMSTANCES AGGRAVATING RESPONSIBILITY FOR ADMINISTRATIVE OFFENSES WITH THE PURPOSE OF PREVENTING CORRUPTION

A person who has committed an administrative offense, in the absence of circumstances that exclude responsibility, must be held administratively liable. This measure is used for the purpose of educating the person who has committed an administrative offense in the spirit of compliance with the laws of Ukraine, respect for the rules of cohabitation, as well as preventing the commission of new offenses both by the offender himself and by other persons.

The application of measures of administrative influence by authorized bodies and officials, after consideration of an administrative case, is carried out within their competence, in strict accordance with the law.

In accordance with Article 245 of the Code of Ukraine on Administrative Offenses (hereinafter referred to as the CUAO), the tasks of proceedings in cases on administrative offenses are: timely, comprehensive, complete and objective clarification of the circumstances

of each case, its resolution in strict accordance with the law, ensuring the execution of the issued resolutions, as well as identifying the causes and conditions that contribute to the commission of administrative offenses, prevention of offenses, education of citizens in the spirit of law-abiding, strengthening of legality[1].

In accordance with Article 280 CUAO, a body (official) when considering an administrative offense case is obliged to find out: whether an administrative offense was committed, whether this person is guilty of committing it, whether he is subject to administrative liability, whether property damage was caused, whether the grounds for transferring materials about an administrative offense for consideration by a public organization, a labor team, as well as to find out other circumstances that are important for the correct resolution of the case, as well as whether there are circumstances that mitigate and aggravate responsibility[1].

Article 35 of the Code of Administrative Offenses establishes an exhaustive list of circumstances aggravating responsibility for an administrative offense. Such circumstances are: 1) continuation of illegal behavior, despite the demand of authorized persons to stop it; 2) repeated commission of a uniform offense within a year, for which a person has already been subject to an administrative fine; commission of an offense by a person who has previously committed a criminal offence; 3) involving a minor in a crime; 4) commission of an offense by a group of persons; 5) committing an offense during a natural disaster or under other extraordinary circumstances; 6) committing an offense while intoxicated. The body (official) that imposes an administrative penalty, depending on the nature of the administrative offense, may not recognize this circumstance as aggravating [1].

According to the interpretation of the official educational publication of the Kharkiv National Medical University, «Dictionary of Psychiatric Terms», intoxication is a condition that occurs during acute intoxication with psychoactive substances, characterized by a complex of mental, autonomic and somatoneurological disorders. Psychoactive substances include alcohol, narcotic substances, certain medicinal and other means [3, p.85].

In general, a state of intoxication can have inadequate consequences in a person's behavior and predispose him to commit crimes. Thus, the statistics of the General Prosecutor's Office of Ukraine show that every quarter, about a thousand cases of domestic violence related to the use of alcohol and drugs are recorded in the state [4].

It should be determined that for some types of administrative offenses, the state of intoxication is an integral feature of their composition and the body (official) is not required to recognize these circumstances as those that aggravate responsibility when considering cases of administrative offenses. For example, Article 178 of the Code of Criminal Procedure provides for responsibility for appearing in public places in a drunken state, which offends human dignity and public morality, and Article 130 of the Code of Criminal Procedure - for driving vehicles or vessels by persons who are under the influence of alcohol, drugs or other intoxication or under the influence of drugs that reduce their attention and speed of reaction [1].

At the same time, the analysis of the content of Article 35 of the Criminal Procedure Code shows that the legislator actually gives the body (official) the opportunity, when considering most cases of administrative offenses committed while intoxicated, to recognize or not

to recognize these circumstances as such at their own discretion aggravated offenses or not.

Failure to specify the circumstances under which the authorized person at his own discretion has the right to recognize the state of intoxication of the offender by circumstances that aggravate or do not aggravate his guilt can have negative consequences and grossly violate the requirements of Article 7 of the Code of Administrative Offenses, which defines that proceedings in cases of administrative offenses is carried out on the basis of strict compliance with the law. So, for example, the intentional reduction of the degree of responsibility of the offender, for example, the reduction of the amount of the fine or the imposition of another type of punishment instead of a more severe one, etc., by not recognizing the state of intoxication as circumstances that aggravate his guilt, may attract corruption offenses, such as unlawful benefit, which, according to Article 1 of the Law of Ukraine «On the Prevention of Corruption» it is defined that these are money or other property, advantages, benefits, services, intangible assets, any other benefits of an intangible or non-monetary nature that are promised, offered, provided or received without legal on that basis; gift - money or other property, advantages, benefits, services, intangible assets that are provided/received free of charge or at a price lower than the minimum market price, etc.[1; 2].

In our opinion, in order to prevent possible manifestations of corruption, it is expedient to exclude such a definition from Clause 6 of Article 35 of the Code of Administrative Offenses as follows: the body (official) that imposes an administrative penalty, depending on the nature of the administrative offense, may not recognize this circumstance as aggravating, and to include it in as amended:

committing an offense while intoxicated, except for those cases when these circumstances are a direct component of an administrative offense.

List of references

1. Code of Ukraine on Administrative Offenses dated 07.12.1984 No. 8073-X. Update date 07/16/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>. (application date 07.10.2022)

2. Law of Ukraine «On Prevention of Corruption» dated 14.10.2014 No. 1700-VII. Update date 08/03/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>. (date of application 07.10.2022)

3. Kozhina G.M., Samardakova G.O., Korostii V.I., Sinayko V.M., Haychuk L.M., Kostousov A.A., Kryshchal O.O. Study guide «Dictionary of psychiatric terms» for students of medical higher education institutions of the IV level of accreditation. Kharkiv National Medical University. Kharkiv 2012. 161 p. <http://repo.knmu.edu.ua/bitstream/123456789/2706/3/C-2.pdf>

4. Website of the General Prosecutor's Office of Ukraine. Statistical information. URL: <https://old.gp.gov.ua>.

5. Крат В. Категорія в судовій практиці. URL: https://www.youtube.com/watch?v=LITdfWy8dO4&fbclid=IwAR2sMVa_H9ocXdY.

Аліна ВОЛОНТИР,
асистент кафедри геодезії, землеустрою,
будівельних конструкцій та безпеки життєдіяльності,
Черкаський державний технологічний університет

Сергій РОТТЕ,
к. т. н., доцент, завідувач кафедри геодезії, землеустрою,
будівельних конструкцій та безпеки життєдіяльності,
Черкаський державний технологічний університет

НОВОВВЕДЕННЯ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Частка сільського господарства у ВВП України була найвищою серед усіх секторів економіки і становила понад 10% у 2021 році. На агропродовольчу продукцію припадає найбільша частка загального експорту України – близько 41% за рік. Загалом агросектор відіграє ключову роль у забезпеченні добробуту 13 млн. сільських жителів. Україна є одним із гарантів світової продовольчої безпеки та одним із лідерів у світовому аграрному експорті.

З початку широкомасштабного вторгнення росії на територію України здійснено низку заходів, спрямованих на підтримку сільського господарства, що значною мірою сприяло як зниженню загроз продовольчій безпеці держави, так і забезпеченню сталості сільськогосподарського виробництва у воєнний період.

У зв'язку з цим було прийнято низку законодавчих актів щодо регулювання земельних відносин під час воєнного стану.

Насамперед це Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану», який набрав чинності 7 квітня 2022 року.

Закон має на меті спрощений обіг с/г земель для їх раціонального використання під час війни та встановлює певні кроки змін.

Перший крок: Автоматичне поновлення на один рік дії договорів на використання землі сільськогосподарського призначення всіх форм власності.

Другий крок: Спрощена процедура передачі в оренду земель для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, але тільки під час воєнного стану (з метою забезпечення максимально швидкої передачі земель державної та комунальної власності у користування, земельні торги проводитися не будуть).

Третій крок: Суттєві зміни в договорах оренди. Договір оренди земельної ділянки сільськогосподарського призначення може бути укладено лише на один рік. Розмір орендної плати не може перевищувати 8% нормативної грошової оцінки земельної ділянки, яка визначається від середньої нормативної грошової оцінки одиниці площі ріллі по області. Законом суттєво звужуються права орендарів. Зокрема, орендар земельної ділянки не має права на компенсацію витрат на поліпшення землі.

Четвертий крок: На час дії воєнного стану процедуру формування земельної ділянки спрощено. Відомості про ділянку до Державного земельного кадастру не вносяться, кадастровий номер не присвоюється. Перед укладенням договору здійснюється розроблення технічної документації із землеустрою щодо інвентаризації земель. Така технічна документація є обов'язковим додатком до договору оренди землі.

П'ятий крок: Тимчасова передача права землекористування. Через російську агресію деякі фермерські господарства, сільськогосподарські товариства та окремі громадяни були вимушені зупинити свою діяльність та тимчасово припинили використання землі сільськогосподарського призначення, яка раніше була набута ними в оренду або суборенду. Закон надає можливість таким орендарям та суборендарям тимчасово передати свої права на земельну ділянку тим аграріям, які продовжують свою виробничу діяльність і мають потребу у збільшенні площі с/г земель.

Шостий крок: Розширені повноваження районних військових адміністрацій.

РВА можуть передавати в оренду строком до одного року державні та комунальні земельні ділянки с/г призначення для ведення с/г виробництва. Для визначення розміру орендної плати застосовуватиметься середня нормативна грошова оцінка одиниці площі ріллі по області. Для земельних ділянок, переданих РВА, встановлюються жорсткі обмеження щодо їх цільового використання. Право оренди землі, переданої в оренду РВА, не підлягатиме держреєстрації. Передача с/г землі, яка перебуває у постійному користуванні державних та комунальних підприємств, установ, організацій, і на якій відсутні посіви, здійснюється за письмовим погодженням керівника відповідного державного, комунального підприємства, установи, організації, при чому право постійного користування земельними ділянками не припиняється.

На час воєнного періоду забороняються: безоплатна передача земель державної, комунальної власності у приватну власність; формування земельних ділянок (крім тих, що передаються в оренду РВА). Земельні ділянки державної, комунальної власності сільськогосподарського призначення, права оренди, емфітевзису щодо яких були виставлені на земельні торги, але переможець у яких не визначений, підлягають передачі в оренду РВА. Скасовуються незавершені земельні торги щодо набуття права оренди с/г землі державної та комунальної власності. Оголошувати нові заборонено. РВА отримують повноваження щодо здійснення реєстрації договорів про передачу прав землекористування шляхом ведення відповідних реєстраційних книг.

Також хотілось проаналізувати не менш значущий Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану», який набрав чинності 17 березня 2022 року.

Цим Законом встановлено податкові пільги у земельних відносинах.

З 1 березня 2022 року по 31 грудня року, наступного за роком в якому припинено воєнний стан, не сплачується земельний податок та орендна плата за земельні ділянки державної та комунальної власності за землі та паї, що розташовані на територіях:

- на яких ведуться (велися) бойові дії;
- на тимчасово окупованих збройними формуваннями Російської Федерації, та перебувають у власності або користуванні, у тому числі на умовах оренди, фізичних або юридичних осіб, перелік яких визначається КМУ;
- які визначені як засмічені вибухонебезпечними предметами та/або на яких наявні фортифікаційні споруди.

Тимчасово, за 2022 та 2023 податкові (звітні) роки, не нараховується та не сплачується загальне мінімальне податкове зобов'язання за земельні ділянки, розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями російської федерації, та/або за земельні ділянки, визначені обласними військовими адміністраціями як засмічені вибухонебезпечними предметами та/або на яких наявні фортифікаційні споруди.

Незначні зміни відбулися в процесі інвентаризації земель. 5 серпня 2022 року Кабінет Міністрів постановою № 866 вніс зміни до Порядку проведення інвентаризації земель.

Як повідомляє пресслужба Держгеокадастру, документ розроблено з метою отримання в процесі інвентаризації земель відомостей про відповідні меліоративні мережі та їх складові частини для внесення до Державного земельного кадастру та здійснення державної реєстрації речових прав на меліоративні мережі або їх частини.

Зазначеною постановою додано новий об'єкт інвентаризації земель – земельні ділянки, на яких розміщені меліоративні мережі або їх складова частина (складові частини). Визначено перелік відомостей, які зазначаються на робочому та зведеному інвентаризаційних планах у разі, коли об'єктом інвентаризації земель

є земельні ділянки, на яких розміщені меліоративні мережі або їх складова частина (складові частини), а також тепер необхідно зазначати підставу для проведення інвентаризації земель (у разі коли об'єктом інвентаризації є земельні ділянки, на яких розміщені меліоративні мережі або їх складова частина (складові частини) – договір, укладений між замовником та розробником документації із землеустрою.

Спрощений механізм набуття прав на земельні ділянки сільськогосподарського призначення, передбачений Законом [3], сприятиме оперативній передачі землі та інтенсивному веденню сільськогосподарського виробництва у 2022-2023 роках, а Україна і надалі утримуватиме свої позиції серед світових лідерів з аграрного виробництва.

Плата за землю є одним із видів доходів місцевих бюджетів, що зараховується на рахунки відповідних рад (сільської, селищної, міської), на території яких розташовані земельні ділянки. Її розмір становить близько 12% від загальної суми надходжень коштів до місцевих бюджетів.

Економіка повинна працювати, а для цього необхідні нововведення, аби в умовах російської агресії ми могли отримувати максимальний результат та гарантію найсприятливіших умов від держави.

Бібліографічний список

1. https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA015736
2. <https://document.vobu.ua/doc/7291>
3. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-%D0%86%D0%A5#Text>
4. <https://land.gov.ua/vidbuvsia-onlain-seminar-osoblyvosti-derzhavnoi-reiestratsii-zemelnykh-dilianok-v-umovakh-voiennoho-stanu/>

Степан ГНАТЮК,

*к. ю. н., доцент, полковник поліції,
декан факультету № 3 ІПФПНП,
Львівський державний університет внутрішніх справ*

Ірина БЕСАГА,

*аспірант кафедри загально-правових дисциплін Інституту права,
Львівський державний університет внутрішніх справ*

ВИЗНАЧЕННЯ НАЛЕЖНОГО ВІДПОВІДАЧА У СПРАВІ ПРО ПОРУШЕННЯ ВИМОГ БУДІВЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Належне притягнення до адміністративної відповідальності вимагає від уповноваженого суб'єкта послідовного проходження стадій та процедур, що визначені законодавством. У свою чергу, оскарження рішення таких суб'єктів владних повноважень є не менш складним процесом. На особу, яка вважає, що її права чи законні інтереси були порушені у зв'язку з ініціалізацією та проведенням щодо неї процедури притягнення до адміністративної відповідальності, покладається обов'язок з пошуку як матеріальних, так і процесуальних норм. Серед останніх найбільш проблемними у застосуванні є норми-правила щодо визначення способу захисту (предмету і підстав адміністративного позову), юрисдикції та належного відповідача у справі. З огляду на актуальну судову практику, у сфері будівництва та архітектури найбільш проблемним є останнє. Практикуються позови про визнання протиправними постанов у справах про адміністративне правопорушення за ч. 1 ст. 96 КУпАП до посадових осіб, що винесли таку постанову, чи начальників державної інспекції архітектури та містобудування України (далі – ДІАМ). Суди відмовляють у задоволенні позовних вимог з огляду на те, що позов пред'явлено до неналежного відповідача не залежно від обґрунтованості самого позову [4; 7; 8].

Порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил та затверджених проектних рішень під час нового будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту

об'єктів чи споруд тягнуть за собою відповідальність згідно із ч. 1 ст. 96 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) [2].

Відповідно до частини першої статті 2 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) завданням адміністративного судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень. Вжитий у цій процесуальній нормі термін «суб'єкт владних повноважень» означає орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадову чи службову особу, іншого суб'єкта при здійсненні ними публічно-владних управлінських функцій на підставі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень, або наданні адміністративних послуг (пункт 7 ч. 1 ст. 4 КАС України) [1; 5; 6].

Згідно зі статтею 244⁶ КУпАП органи державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду розглядають справи про адміністративні правопорушення, які пов'язані з порушенням вимог законодавства, будівельних норм, державних стандартів і правил під час будівництва, порушенням законодавства під час планування та забудови територій і невиконанням законних вимог (приписів) посадових осіб органів державного архітектурно-будівельного контролю (ст.ст.96, 96-1 (крім частин 3-5), ч. 1 та ч. 2 ст. 188⁴²). Частиною другої статті 255 КУпАП передбачено, що у справах про адміністративні правопорушення, розгляд яких віднесено до відання органів, зазначених у статтях 222-244²¹, 244²⁴ цього Кодексу, протоколи про правопорушення мають право складати уповноважені на те посадові особи цих органів.

Частиною 3 ст. 288 КУпАП, якою визначено порядок оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення,

передбачено, що постанову іншого органу (посадової особи) про накладення адміністративного стягнення ... можна оскаржити у вищестоящий органі (у вищестоящій посадовій особі) або в районний, районний у місті, міський чи міськрайонний суд, у порядку, визначеному КАС України, з особливостями, встановленими КУпАП. Аналіз наведених норм права свідчить про те, що при розгляді справ про адміністративні правопорушення, зокрема, передбачених статтею 96 КУпАП посадові особи відповідного органу діють не як самостійний суб'єкт владних повноважень, а від імені органу державного архітектурно-будівельного контролю. Отже, відповідні посадові особи не можуть виступати самостійним відповідачем у таких справах, оскільки належним відповідачем є саме відповідний орган, на який, зокрема положеннями статті 244⁶ КУпАП покладено функціональний обов'язок розглядати справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 96 КУпАП [1; 5; 6].

Використання у зазначених вище нормах формулювань «від імені центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів», «розгляд яких віднесено до відання органів, зазначених у статтях 222-244²¹, 244²⁴ КУпАП» вказує на те, що відповідачем у таких справах, які розглядаються судом в порядку, визначеному КАС України, є саме орган державної влади – суб'єкт владних повноважень, а не особа, яка перебуває з цим органом у трудових відносинах та від його імені здійснює розгляд справ про адміністративні правопорушення та накладає адміністративні стягнення. При цьому, зміст статті 288 КУпАП щодо можливості оскаржити постанову органу (посадової особи) про накладення адміністративного стягнення не спростовує

положення про те, що відповідачем у таких справах є саме орган, а не посадова особа [5; 6].

Для ефективного захисту прав особи, яку притягли до адміністративної відповідальності за порушення будівельних норм і правил, необхідно враховувати положення закону щодо визначення відповідача у справі, а також вживати пропоновані законом способи заміни відповідача на належного. Належними відповідачами у таких категоріях справ можуть бути центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду – Державна інспекція архітектури та містобудування України або відповідне обласне Управління ДІАМ.

Бібліографічний список

1. Кодекс адміністративного судочинства України: Кодекс України від 06.07.2005 № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35-36. № 37. Ст. 446.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.
3. Деякі питання функціонування органів архітектурно-будівельного контролю та нагляду: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.12.2020 № 1340
4. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у справі № №127/6881/17 від 17 червня 2020 року.
5. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у справі № 523/16483/16-а від 16 грудня 2020 року.
6. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у справі №137/2109/16-а від 16 червня 2020 року.
7. Постанова Восьмого апеляційного адміністративного суду у справі № 452/3250/17 від 17 червня 2021 року.
8. Ухвала Рахівського районного суду Закарпатської області у справі № 305/384/20 від 19 березня 2021 року.

Романа КЮНЦЛІ,

*д. мист., в. о. професора кафедри архітектури,
Львівський національний університет природокористування*

Ірина БЕСАГА,

*аспірант кафедри загально-правових дисциплін Інституту права,
Львівський державний університет внутрішніх справ*

ПРАВОМІРНІ ОЧІКУВАННЯ НА БЕЗПЕЧНЕ АРХІТЕКТУРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Швидкі темпи будівництва, розвитку інфраструктури, зокрема, безпекової, соціальної та воєнної змушують наново піднімати питання дотримання законодавства у сфері будівництва та архітектури. Попри швидку адаптацію нормативних актів до нових умов, правозастосовна практика потребує постійного перегляду і контролю. Зацікавленість в ефективній реалізації будівельних норм і правил мають не лише суб'єкти владних повноважень, що реалізують власну компетенцію в означеній сфері, а й громадяни – споживачі будівельних та архітектурних послуг з усіма їх атрибутами (заявленими економічністю, безпековістю, функціональністю, інклюзивністю тощо будівель і споруд). Названий інтерес має і цілком правове підґрунтя, яке в теорії юридичної науки прийнято називати «правомірним очікуванням» – розумним сподіванням особи, що стосовно неї суб'єкт владних повноважень діятиме саме так, як цього вимагає закон. Однак, як показує судова практика останніх років, контроль за дотриманням державних будівельних норм і правил не є ефективним та потребує удосконалення.

Відповідальність за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил та затверджених проектних рішень під час нового будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту об'єктів чи споруд передбачено ч. 1 статті 96 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі –

КУпАП) [2]. Основними проблемами притягнення до відповідальності за названою статтею є встановлення компетентної посадової особи, до службових обов'язків якої входить забезпечення дотримання вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил та затверджених проектних рішень під час реконструкції об'єкту, а також визначення положення державних будівельних норм (далі – ДБН), які були порушені.

Якщо способи покращання правозастосовної практики щодо статті 96 КУпАП вже широко розроблені як самими органами виконавчої влади, так і на рівні закону, то захист прав та інтересів громадян, які постраждали внаслідок недобросовісного додержання вимог ДБН, рідко потрапляє в поле зору законодавця. Доволі поширеними на практиці (навіть за наявності серйозних порушень будівельного законодавства) є закриття справи про адміністративне правопорушення у зв'язку з відсутністю події і складу адміністративного правопорушення через неправильне оформлення матеріалів справи.

Як відомо, закриття справи на підставі п. 1) ч. 1 ст. 247 КУпАП є закриттям за реабілітуючими обставинами, що вказує на невинуватість такої особи у вчиненні правопорушення [5], відтак подальші дії з оскарження та отримання компенсації постраждалою стороною є обмеженими. Важливу роль тут грає не лише той факт, що посадову особу (та підприємство, яке вона представляє) визнають невинною в порушенні будівельних норм, а й те, що за цих обставин допущені порушення не виправляються і будівлі здаються в експлуатацію без дотримання ДБН. Яскравими прикладами закриття справи у зв'язку з неправильним оформленням матеріалів, попри наявність самого факту порушення ДБН, можна назвати постанови у справі №347/694/17 та №750/7125/16-ц [3; 6]. Тим більше, з

огляду на положення ч. 5 ст. 78 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) [1], обставини, встановлені стосовно певної особи рішенням суду у господарській, цивільній або адміністративній справі, що набрало законної сили, можуть бути у загальному порядку спростовані особою, яка не брала участі у справі, в якій такі обставини були встановлені. Таким чином, у разі винесення виправдувального рішення за результатами розгляду адміністративної справи щодо скасування рішення про притягнення до адміністративної відповідальності за статтею 96 КУпАП на громадянина, що постраждав через недотримання забудовником вимог ДБН, покладається ще й обов'язок доводити як факт порушення його прав та інтересів, так і невиконання будівельних норм і правил. Утім, у судовій практиці є і прогресивні рішення: навіть у разі встановлення порушення порядку розгляду спору (якщо процесуальні порушення не призвели до його неправильного вирішення), винна особа притягається до відповідальності [4].

Відтак, фактично мова ведеться про конфлікт правомірних очікувань: з одного боку, постають очікування громадян щодо того, що будівлі і споруди, які вони експлуатують, побудовані відповідно до ДБН (оскільки діє презумпція, що суб'єкти владних повноважень здійснюють ефективний контроль у сфері будівництва і архітектури), а з іншого – очікування забудовника щодо того, що у разі допущення ним порушень ДБН його буде притягнуто до відповідальності на підставі закону (без помилок у процесуальних документах і процедурі притягнення до відповідальності). У такому випадку орган, що розглядає скарги громадян щодо недотримання забудовником вимог ДБН, повинен порівняти правомірні очікування названих сторін і визначити, яке з них є більш цінним з позиції захисту. Однак окреслена ситуація трапляється не часто, оскільки забудовник має

обов'язок усунути допущені порушення ДБН та може бути притягнутим до відповідальності за результатами проведення наступних перевірок. Велику роль також відіграють громадський контроль і необхідність підтримання суб'єктом господарювання власної репутації.

Бібліографічний список

1. Кодекс адміністративного судочинства України: Кодекс України від 06.07.2005 № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35-36. № 37. Ст. 446.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.
3. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у справі №750/7125/16-а від 20 вересня 2018 року.
4. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у справі № 461/8084/17 від 20 вересня 2021 року.
5. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у справі №802/1430/16-а від 23 жовтня 2019 року.
6. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у справі №347/694/17 від 24 березня 2021 року.

Олександр СОЛОСІЧ,

*аспірант кафедри економіки та підприємництва,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРОЦЕСУ ВІДБУДОВИ ІНФРАСТРУКТУРИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Одним із ключових елементів стабільного та ефективного функціонування сучасних економічних систем є інфраструктура, що формує собою можливості та фактичний економічний потенціал середовища реалізації економічних процесів. На сьогодні, інфраструктурна проблематика набуває критично важливого значення, утім не лише в контексті її розбудови та прогресивного розвитку, а першочергово, у питаннях організації процесу відбудови ключових елементів інфраструктурного забезпечення внаслідок широкомасштабної військової агресії, а також перспектив післявоєнного відновлення. Слід зазначити, що складність нормативно-правового та організаційно-економічного забезпечення даних процесів, полягає у специфічності самого правового режиму воєнного стану, що, окрім законодавчого закріплення факту військового вторгнення на територію держави, накладає низку обмежень економічного, політичного, соціального та правового характеру, що в свою чергу, формує низку викликів у сфері забезпечення управлінської, ресурсної, логістичної та загальносистемної гнучкості як державних інституційних утворень, так і підприємницьких структур. Саме тому, наразі актуальності набуває проблематика забезпечення економічної безпеки процесів відбудови та відновлення інфраструктури, що за своїм змістом охоплює не лише питання фізичної та силової складової забезпечення безпеки відповідних об'єктів, а й питання раціональності та ефективності організації таких процесів задля досягнення оптимальних результатів за наявної кількості ресурсів та обмежень, на основі тісної взаємодії інституційного середовища, що

формує нормативно-правове поле перебігу таких процесів, та підприємницького середовища, що безпосередньо реалізує політику та завдання процесу відбудови.

Варто зауважити, що забезпечення економічної безпеки процесу відбудови інфраструктури в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення стикається з низкою обмежувальних факторів, зумовлених безпосередньо наслідками активних бойових дій, які проявляються як на макроекономічному (посилення інфляційних процесів; істотне скорочення дохідної частини державного бюджету паралельно до неконтрольованого росту видаткової частини; стрімке зниження купівельної спроможності попиту; кризовий стан ринку праці тощо), так і на мікроекономічному рівні (руйнація значної частки вітчизняного виробничого потенціалу; ускладнення логістичних процедур; розрив сформованих ланцюгів промислової кооперації; релокація інтелектуальномістких підприємств і висококваліфікованого персоналу; дефіцит оборотних коштів і т.д.), що істотно звужує можливості забезпечення послідовного процесу відбудови вітчизняної інфраструктури.

Проведене дослідження дозволило узагальнити ключові напрями формування державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки процесів відбудови в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення, до яких пропонуємо віднести наступні:

- забезпечення пріоритетності фінансування програм інфраструктурної відбудови, формування спеціальних систем державного кредитування підприємств будівельної галузі, залучених до процесу відновлення;

- формування державного замовлення у сфері забезпечення потреб відновлення інфраструктурних об'єктів відповідно до принципу локалізації (надання першочергового пріоритету вітчизняним підприємствам-виконавцям архітектурно-будівельних робіт);

- створення платформи комунікаційної взаємодії на основі підходів державно приватного партнерства з метою

налагодження дієвих механізмів кооперації як усередині будівельної галузі, так і взаємодії будівельних підприємств та державних інституцій;

– сприяння здійсненню технологічної диверсифікації існуючих інфраструктурних об'єктів і тих, що потребують відбудови, з метою забезпечення ресурсної та технічної гнучкості у разі виникнення непередбачуваних ситуацій;

– прозорість та відкритість процесу здійснення закупівель за кошти донорів у проектах з відновлення [1];

– забезпечення техніко-економічної обґрунтованості послідовності відновлення інфраструктурних об'єктів різних функціональних та типологічних груп;

– посилення систем захисту віртуальної та фізичної інформаційної інфраструктури ключових державних інституцій та підприємства стратегічного значення [2, с. 57];

– реалізація процесу відбудови інфраструктури на засадах технологічної інноваційності в тісній співпраці з вітчизняними і зарубіжними науково-технічними центрами та провідними бізнес-структурами.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що забезпечення економічної безпеки процесу інфраструктурної відбудови в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення охоплює широкий спектр функціональних сфер реалізації ефективної державної безпекової політики, що вимагає не лише формування актуальної сучасним викликам нормативно-правової бази, а й тісної взаємодії державних інституцій, бізнес-сектору, а також освітніх та наукових центрів.

Бібліографічний список

1. Хмарська І. А., Кучерява К. Я., Клімова І. О. Особливості післявоєнного відновлення економіки України. *Економіка та суспільство*. 2022. №42. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1621/1558>.

2. Тульчинська С. О., Солосіч О. С., Чорний В. В. Вплив діджиталізації управлінських процесів на систему забезпечення економічної безпеки підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 9. С. 54–58.

Василь ФРАНЧУК,

*к. ю. н., доцент, завідувач відділення
міжнародної освітньої діяльності,*

Львівський державний університет внутрішніх справ

ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД У СФЕРІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Під час наукового дослідження будь-якого кримінально-правового чи адміністративно-правового явища вважається необхідним провести також аналіз походження цього феномену в іноземних державах. Здійснене надасть змогу не лише досягнути сутності та збагнути зміст предмета дослідження, а й розробити ефективні методи протидії та запозичити зарубіжний досвід. Особливого значення це набуває в питаннях протидії корупційним правопорушенням і правопорушенням, пов'язаним із корупцією, коли неправомірні діяння відповідних осіб сягають не лише внутрішньодержавного, а й міжнародного масштабів.

Порівняльно-правовий напрям досліджень відіграє дуже важливу роль у правознавстві, оскільки у цьому разі право сприймається не лише як загальний збір норм, а як невід'ємна частина соціально-економічного ладу громадськості, яке є віддзеркаленням традиційних суспільних цінностей, притаманних кожній окремій державі. Безперечно, досвід правового регулювання суспільних відносин держав Європи, порівняно з вітчизняним, що налічує 30 років, має дещо давнішу історію. Наприклад, питання охорони приватної власності Великої Британії передбачено чинним законом 1689 року, кримінальному кодексу Німеччини – понад 100 років, Конституція Італії діє з 1948 року [1, с. 35].

Позиції вчених, а також положення чинного законодавства України та інших держав у частині визначення кримінально-правових норм, що передбачають відповідальність за корупційні правопорушення, та адміністративно-правових норм, що

передбачають відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією, сприяють встановленню спільних і відмінних рис законодавчого закріплення поняття «корупція», його визначенню, з'ясуванню ознак у теорії як кримінального, так і адміністративного права. Крім того, це полегшує виявлення взаємозв'язку між нормами не лише зазначених галузей права, а й конституційного, цивільного, трудового тощо.

Враховуючи вищенаведене, науковці неодноразово наголошували, що питання законодавчого закріплення відповідальності за правопорушення повинні ґрунтуватися на використанні світового досвіду, оптимальних правових рішень, розроблених правовими системами та практикою інших держав. Передусім це стосується регламентації відповідальності за економічні та службові правопорушення, де держави з розвинутою ринковою економікою впродовж багатьох десятиріч шліфували власне законодавство в пошуках оптимального варіанту [2, с. 508].

Враховуючи інтеграційні процеси в усіх сферах життєдіяльності суспільства, під час досліджень неодноразово наголошувалося на різниці способу нормативного закріплення діянь, що формують таке явище, як корупція. Це, у свою чергу, не лише вказує на відмінні форми законодавчої фіксації поняття феномена, а й спричинює складнощі в обміні правозастосовною практикою, що стає причиною низки проблем як для відповідних правоохоронних органів, так і звичайних громадян. Відповідно порівняльний підхід способів законодавчого закріплення протидії корупції та правопорушенням, пов'язаних із корупцією, надасть можливість досягнути соціальну обумовленість зародження цього феномену, а також віднайти причинний взаємозв'язок між нормами заборонами й потребами населення. Останній фактор фактично і призвів до того, що кримінально-правові та адміністративно-правові положення набули обов'язкового характеру власного дотримання.

Курс України на європейську інтеграцію та умови воєнного стану визначали нові орієнтири геополітичної стратегії в контексті забезпечення демократизації та відповідної оптимізації всіх сфер суспільного життя. Відтак становлення демократичної, правової та соціальної держави, розвиток громадянського та інформаційного суспільства, власне європейська інтеграція, проведення політичної, адміністративної та економічної реформ вимагають рішучих дій щодо боротьби з усіма проявами корупції [3, с. 29]. Отже, вектор зовнішнього спрямування України на європейську та євроатлантичну спільноту, потреба упорядкування вітчизняного законодавства відповідно до вимог міжнародних стандартів, демократизація відносин у всіх галузях державного управління на загальнодержавному та міжнародному рівнях обумовлюють своєчасність здійснення порівняльних досліджень у окремих правових системах [1, с. 39]. Особливого значення це набуває під час нормативно-правового регулювання процесу відновлення усіх сфер повоєнної України.

Враховуючи загальнонаціональний вектор проєвропейського розвитку, використання правових традицій зарубіжних держав здійснить позитивний вплив на формування власної сучасної адміністративно-правової та кримінально-правової систем. Одночасно варто вказати, що йдеться не про типове копіювання кращих положень іноземного законодавчого досвіду, а використання комплексного підходу з урахуванням вітчизняних соціально-культурних, звичаєвих і правових відмінностей. Особливого значення це твердження набуває з огляду на значну кількість прийнятих змін як до Глави 13-А КУпАП «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією» [4], так і Розділу XVII КК України «Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» [5]. Такий стан речей пояснюється природою правопорушень у цій сфері, яким притаманний не тільки

різноманітний характер, а й відповідний рівень соціального та професійного статусу правопорушника, миттєве пристосування до нових форм та методів управлінської діяльності, вимог сьогодення тощо [1, с. 42]. Аналіз зарубіжних правових норм сприятиме кращому осягненню власних правових приписів. Відповідно, зіставлення законодавчих підходів щодо вирішення конкретних питань дасть змогу встановити спільні та відмінні риси, виявити прогалини, а відтак і врахувати найдоречніші варіанти розв'язання окремих проблем. Наукова розвідка іноземних законодавств у частині протидії корупції дозволить не тільки порівняти їх із вітчизняними нормами, а й виявити кращі варіанти і запропонувати перспективні нововведення у вітчизняне адміністративне та кримінальне право.

Бібліографічний список

1. Франчук В.В., Корецька-Шукєвіч Д.Д. Правопорушення, пов'язані з корупцією: адміністративно-правові засади протидії: монографія. Варшава: ЛьвДУВС, 2021. 183 с.
2. Корецька-Шукєвіч Д. Досвід Республіки Польща у сфері кримінально-правової протидії корупції. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 1. С. 508–511.
3. Новак А. Теоретичні основи дослідження протидії корупційним проявам у системі публічного управління. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2016. Вип. 1. С. 29–36.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984р. № 8074-10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
5. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2021р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

СЕКЦІЯ 9

ФІЛОСОФСЬКО-КУЛЬТУРНІ ВИКЛИКИ ПОВОЄННОЇ УКРАЇНИ

Ігор Баран,

*к. і. н., доцент кафедри гуманітарної освіти,
Львівський національний університет природокористування*

«РУССКИЙ МІР» ТА ГУМАНІТАРНА ЕКСПАНСІЯ РОСІЇ – ІНСТРУМЕНТИ АГРЕСІЇ ТА ЗАГРОЗА ДЕРЖАВНОСТІ

Події останніх років вкотре продемонстрували, що спочатку активно пропагується всіма методами і засобами ідея «руського міра», а після них ідуть «Гради» та «Буки», обстріли та розстріли, облога і терор мирних людей. Удари проводять по територіях, де населення здебільшого розмовляє російською мовою. Опісля заходять російські танки та російські солдати, які несуть ідею «визволення».

Поряд із збройною агресією сьогодні і надалі серйозну небезпеку для національного існування України становить гуманітарна експансія Росії, яку активно і цілеспрямовано проводили останні десятиріччя для реалізації своїх геополітичних інтересів, зокрема утримання Української держави в орбіті власного впливу.

Анексія РФ Криму, «гібридна війна» на українських східних територіях, відкрита збройна агресія красномовно доводять, що гуманітарні технології працюють і працюють досить ефективно.

Незважаючи на все це, надалі залишаються прихильники «руського міра» із зазомбованою свідомістю. Ключову роль у ретрансляції цього антиукраїнського, імперсько-ідеологічного конструкту на українських теренах відігравали і надалі відіграють механізми саме гуманітарного спрямування – релігійний, мовний, освітянський, культурний [1].

Події 2014-2022 рр., реальна загроза втрати територіальної цілісності й суверенітету виступили каталізатором процесу

націєтворення, вивівши суспільство зі стану своєрідного анабіозу. Агресивні дії Росії мобілізували українське суспільство, його внутрішні, зокрема духовні й культурні ресурси, на супротив [2].

Війна створила якісно відмінні умови життєдіяльності суспільства: нагальність якісних змін у базисі й надбудові державного і суспільного організмів, про яку йшлося всі роки Незалежності, стала не просто очевидною, вона, власне, перетворилася на запоруку збереження державного суверенітету й майбутнього українців як нації. Війна поставила в умови термінового розв'язання надскладних проблем [3].

Агресія Росії спровокував низку позитивних змін у країні, але з іншого боку – суспільство й досі блукає серед глухих кутів старих непорозумінь і невизначеності шляхів їхнього подолання. Як зауважував ще у 2015 р. відомий український соціолог Є. Головаха, «існує спектр думок, і жодна з них не є домінуючою.... Успіх опору безпосередньо залежить від скоординованості дій, згуртованості, якщо не суспільної злагоди, то принаймні суспільного компромісу. Передусім – у тих питаннях, що роками виступали найгострішими соціальними подразниками: мовному, історичної пам'яті й історичної політики, засад націєтворення, культурних домінант, орієнтирів і перспектив [4].

Як ми бачимо сьогодні, мовне питання українською владою з тих чи інших причин не ставиться в пріоритет, а російська влада надалі намагається маніпулювати ним і намагається зміцнювати позиції та розширення ареалу побутування російської мови. Особлива увага до цього питання зумовлена тим, що російська мова виступає одним із наріжних каменів «руського міра», об'єднавчим чинником міжнародної спільноти громадян різних країн, пов'язаних із Росією.

Також потрібно згадати що однією з причин російської

«спецоперації» саме стали нібито «утиски і переслідування», яких зазнає російська мова та її носії, захист російськомовних громадян України.

Щодо впливу Росії на освітній процес в останні десятиріччя, то тут слід відзначити, що активно фінансувалося і заохочувалося видання підручників і посібників та їх надання навчальним закладам південно-східної України не тільки на окупованих територіях. Активно здійснювалася перепідготовка вчителів російської мови, розвивалася матеріальна база дистанційної освіти, обладнання пунктів доступу до віддалених джерел інформації, у тому числі за рахунок російських спонсорів, зокрема, компанії «Газпром».

Водночас, необхідно зазначити, що в культурному та гуманітарному просторі вплив російської культури в останні роки ефективно поширювався не тільки державною владою РФ, а також недержавними суб'єктами ринку культурної продукції. Російські серіали конкурували, а навіть почали витісняти інші. Російське кіно нав'язувало почуття єдності народів і свідомо зображало образ українця не найкращим. Український книжковий ринок був переповнений продукцією російською, а більшість великих книжкових мереж були у власності росіян. Для російської музики Україна була величезною аудиторією. Активно ішов процес формування позитивного образу імперського минулого, що мав сприятливий ґрунт на місцях, і що втілювалося у встановлення або відновлення пам'ятників діячам російської імперії. І на сьогодні ми бачимо, як важко змінити це на прикладі подій в Одесі з постаментом Катерині II.

Як ми бачимо, проект «русского міра» суперечить національним інтересам України, орієнтований на підриг безпеки Української держави, поляризує українське суспільство,

перешкоджає формуванню загальноукраїнської ідентичності, гальмує процеси європейської інтеграції, то, природно, постає питання про спроможність на найвищому державному рівні здійснювати заходи, що покликані нейтралізувати експансію неоімперських, ворожих і злочинних світоглядних конструктів в українському суспільстві. Адже від розв'язання цієї проблеми значною мірою залежить майбутнє українського народу та України.

Бібліографічний список

1. Здіорук С., Яблонський В. Проект «русского міра» як механізм імперської агресії Росії проти України. *Наукові записки ІПіЕНД ім І. Кураса*, Вип 6(74), 2016. С. 265.
2. Якубова Л., Головка В., Примаченко Я. Русский мир на Донбасі та в Криму: історичні витоки, політична технологія, інструмент агресії: (Аналітична доповідь). Київ, 2018, 227 с.
3. Політичні технології регулювання міжетнічної та міжконфесійної взаємодії у новітніх українських реаліях: аналітична доповідь. К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2014. С. 10.
4. Головаха Є. Росія може окупувати не лише захопленням територій, а й перетворивши нашу сутність на свою – «русский мир» з українською мовою та у вишиванках. *День*. 2015, 21 жовтня. [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.day.kyiv.ua/uk/article/podrobysci/yakpravylno-protydiyaty

Ірина БЕСАГА,

*аспірант кафедри загально-правових дисциплін Інституту права,
Львівський державний університет внутрішніх справ*

**ВПЛИВ ІСТОРІЇ НА ФОРМУВАННЯ ЛЮДИНИ
(ІДЕЇ ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМУ У ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІЙ
КОНЦЕПЦІЇ МАКСА МЮЛЛЕРА)**

Відомий західнонімецький дослідник Макс Мюллер (Max Muller, 1906 – 1994) здійснив намагання обґрунтувати власну концепцію права на основі поєднання класичної філософії з феноменологією Е. Гуссерля та фундаментально-онтологічною концепцією М. Хайдегера. За твердженнями самого М. Мюллера, еволюція його ідеї веде з метафізики, з якої дослідник вийшов, та з якою, як і з хайдегєрівським підходом до осмислення буття, він надалі полемізував [1, с. 366]. Наслідком такої дискусії стала власна авторська концепція, що отримала назву «Метаісторія».

Для її обґрунтування науковець використав розроблений у екзистенцфілософії спосіб інтерпретації категорії свободи, як тотожності свободи та екзистенції, феноменологічний тезис зближення змісту понять буття і свідомості (переживання), а також гегельянську ідею інтерпретації історії як прогресу свободи. За влучним висловленням О. В. Четверніна, М. Мюллер «оголосив історичне становлення в комунікаціях екзистенційної свободи прогресом свободи загалом, свободи як духу, що вбирає у себе ті акти свободи, які продиктовані структурами буття-у-свідомості (воно ж буття-у-праві). Тут міститься натяк на певний розумний принцип історичного відбору суб'єктивних актів свободи» [6, с. 74].

За М. Мюллером, людське буття завжди протікає як реалізація людиною її свободи. Як стверджує дослідник, «людина в кожній конкретній історичній ситуації, в кожній соціально-історичній спільності в певній мірі усвідомлює свободу і у відповідності до цієї

міри створює у власній свідомості історично дійсний образ людських відносин» [1, с. 366].

Здійснення свободи у мюллерівському трактуванні немислимо поза соціальним спілкуванням. Якщо ми повернемося до того, що свобода у М. Мюллера тотожна автентичному особистому існуванню, то нам стане ясно, що таким чином філософ намагається підвести людську комунікацію до сфери дійсного буття. Цим обґрунтовується соціальна природа людини, публічна початковість її буття. Відповідно право, як невід'ємний атрибут соціальної дійсності, також отримує значення для екзистенції.

Буття людини є також уже буттям-у-праві. Реалізація останнього у вільних рішеннях і є виявом природного права. Його «природність» полягає власне у першопочатковій присутності правил, прав та обов'язків у людській екзистенції [3, с. 124]. Право природне в тому, що людина його не встановлює, а вже «перебуває в праві» [6, с. 75].

Укоріненість права у бутті людини зумовлює його (права) онтологічний статус. Як і будь-яка інша онтологічна концепція, «Метаісторія» передбачає звернення до історичних та соціологічних підходів.

М. Мюллер вважав, що реалізація буття-в-праві здійснюється у сфері емпіричного та визначається цим останнім. Усвідомлення людиною своєї свободи залежить від таких зовнішніх умов, як конкретна соціальна спільність і соціальна ситуація, в якій досягається комунікація з партнерами. Щоб не звести правову проблематику виключно до аналізу історичних та соціальних фактів, М. Мюллер запроваджує особливий підхід до поняття історії та намагається надати обґрунтування онтичній історії фактів (Fakten-Geschichte) у онтологічній історії буття (Seins-Geschichte) [1, с. 366].

Розвиток права тут представляється як результат історичного саморозвитку свободи, який проявляється у процесі усвідомлення

людиною своєї сутності. За визначення автора, «сенси історії повинен бути заново віднайдений в кожному наступному епоху. Трансцендентальний досвід людини в її особистому протистоянні як колективному зусиллі створює світ як витвір. Політика, релігія, мистецтво та наука, а також особистісні комунікації людей слугують намаганням надати йому (світу) справжній символічний та репрезентативний сенс. Здійснення цього сенсу розуміється як подія збігу (символ, компроміс) і врешті-решт як досвід абсолютного значення — [...] не в часі, а як час і сама часовість» [2, с. 595].

Таким чином, М. Мюллер намагається обґрунтувати тезис, відповідно до якого право трансформується у процесі історичної зміни у свідомості людини (згадаємо тут звернення М. Мюллера до феноменології) уявлень про себе, суспільство, історію, а також про саме право тощо. Природне право М. Мюллера постає як «створений у свідомості, у відповідності з мірою пізнання людської свободи, конкретно-історично дійсний образ людських відносин» [6, с. 60].

В онтологічному розрізі М. Мюллер намагається обґрунтувати укоріненість права у бутті та заперечити можливість будь-якої рефлексії щодо нього, а як екзистенціаліст — довести цінність права для екзистенції. «Метаісторія» М. Мюллера також зосереджується на аналізі історичного та соціологічного підходів до права. Ідеальний статус його концепції зберігається у зв'язку з тим, що право виводиться не з аналізу історичних фактів, але з онтологічного змісту того, що історично відбувається.

У підсумку можна дійти висновку, що М. Мюллер виділяв три основні моменти розуміння природного права: по-перше, надання позитивному праву (нормі, закону) статусу вільного рішення, завдяки якому «мертва» норма «оживає» у разі збігу зі змістом рішення; по-друге, обумовленість «істинності» рішення «існуванням» (первинно-правовими структурами буття-у-свідомості); по-третє,

підхід до історичного буття права як до унікального рішення в конкретній індивідуальній ситуації.

М. Мюллера, зважаючи на запропоновані сучасними українськими правознавцями С. І. Максимовим та О. В. Стовбою класифікації правових концепцій, можна віднести до представника некласичної, онтологічної, екзистенційно-феноменологічної моделі [3, с. 82, 117; 5, с. 32, 104, 125]. З позицій С. П. Рабіновича, погляди М. Мюллера можна вважати оригінальним способом інтерпретації гегелівського вчення [4, с. 209, 215].

Бібліографічний список

1. Müller M. Existenzphilosophie: von der Metaphysik zur Metahistorik. Existentialism: from metaphysics to Metahistorik. 4., erw. Aufl. Freiburg / München. 380 S.
2. Müller M. Erfahrung und Geschichte. Grundzüge einer Philosophie der Freiheit als transzendente Erfahrung. Verlag Karl Alber. Auflage: 1. 1971. 616 S.
3. Максимов С. И. Правовая реальность: опыт философского осмысления. Харьков : Право, 2002. 328 с.
4. Рабінович С. П. Природно-правові підходи в юридичному регулюванні. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2010. 576 с.
5. Стовба А. В. Правовая ситуация как исток бытия права. Харьков : ФОП Лисяк А. С., 2006. 176 с.
6. Четвернин В. А. Современные концепции естественного права. Москва : Наука, 1988. 144 с.

Олена Дерпак,

*к. філол. н., доцент кафедри гуманітарних наук
Львівський національний університет природокористування*

ПАТРІОТИЧНІ МОТИВИ В УКРАЇНСЬКИХ РЕКЛАМНИХ ТЕКСТАХ ЧАСУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Повномасштабне російське вторгнення спричинило кризу рекламної діяльності в Україні через вихід із ринку багатьох іноземних компаній, які були постійними рекламодавцями, а також через згортання діяльності багатьох українських виробників. Після кількох місяців війни рекламний ринок почав поволі відроджуватися і, звичайно ж, мусив враховувати соціально-політичну ситуацію, що склалася в державі [1; 2].

Мета нашого дослідження – аналіз того, як патріотичні мотиви втілюються в сучасних рекламних текстах часу російсько-української війни. Об'єктами дослідження були різні зразки зовнішньої реклами, а також реклама на радіо і телебаченні.

Війна назавжди докорінно змінила свідомість українського суспільства, укріпила відчуття національної ідентичності та прагнення свободи української спільноти. Патріотичні мотиви заповнили українську пісенну творчість, поезію нового часу і водночас стали невід'ємним компонентом рекламних кампаній: *Разом ми зможемо! Vodafone.ua; Атіко. Працюємо для перемоги; Вільним людям – вільний «Лайф»; Tickets.ua. Найважливіша дорога – та, що веде додому.* Вдалі прийоми мовної гри, заснованої на патріотичних мотивах, ілюструє ремний слоган будівельної компанії Авалон: *Єдність – наш фундамент*, де в повідомленні маємо т. зв.

семантичне мерехтіння, оскільки слоган можна трактувати і в прямому, і в переносному значенні.

Ключовими словами рекламних кампаній із патріотичними мотивами є *вільний, Україна, український, додому, перемога* тощо. Мотиви національного єднання та підтримки демонструють концепти разом і єдність. Наприклад, німецький Райффазен Банк Аваль у слогані *Разом з Україною* демонструє світову підтримку нашої держави і українських громадян. У рекламі Таскомбанку теж бачимо мотиви національної єдності та патріотизму: *Разом ми зможемо все. Надійний депозит від українського банку.*

Російсько-українська війна спричинила появу багатьох крилатих висловів: *Доброго вечора! Ми з України!; Будь сміливим, як Україна* (і англійський варіант, який широко застосовувався у світі *Be brave as Ukraine*), *Все буде Україна!* тощо. У рекламних кампаніях часто бачимо пряме використання цих виразів (*Таксі 838. Все буде Україна*) або їх трансформування відповідно до рекламованого об'єкта, яке, однак, має залишати крилатий вислів упізнаваним: наприклад, реклама центру вивчення іноземних мов *Доброго вечора! Ми з «Профіцентру»!* спрямована на відповідні позитивні асоціації з відомим виразом.

У рекламних текстах компанії «Лімо» теж було застосовано такі слогани: *Наше серце б'ється в ритмі ЗСУ та Будь сміливим як Україна*. Але якщо вживання першого ще було якось вмотивоване, бо в тій же рекламі була ремарка: *1 грн з кожної порції на допомогу ЗСУ*, то вживання виразу *Будь сміливим, як Україна*, на нашу думку, не пов'язувалося з рекламованим об'єктом, тобто морозивом, тобто використання патріотичних мотивів у цьому разі було невиправданим.

У рекламі Ощадбанку теж досить креативно трансформовано вислів «Все буде Україна!» – *Депозити Ощадбанк. Все буде паляниця.*

Останні кілька місяців слово *паляниця* стало своєрідним ідентифікатором українців, національним паролем, який дозволяв розрізнити чужих і своїх, і, відповідно, набуло позитивних асоціацій. Первинний вислів *все буде добре* має винятково позитивне сприйняття і переконання в позитивному вирішенні війни для України, а рекламний слоган Ощадбанку створює ще додаткові конотації, які засвідчують креативність і тонкий гумор творців згаданої реклами.

Велика кількість компаній у рекламі своїх товарів і послуг робить наголос на благодійності, тобто фактично закликає споживачів долучатися до благочинної підтримки нашої держави, насамперед ЗСУ та соціальних фондів. Наприклад: *Допомагай разом з EVA. Переказуй бонуси. Підтримай евакуйованих дітей на касі в мобільних додатках; 30% з кожної пачки на потреби ЗСУ. Львівські дріжджі; Смачно та вдячно. 5% віддаємо у фонд «Маша». KFC; Форум Львів. Допомогаємо разом. Отримайте ваучер на благодійність або на шопінг тощо.*

Підсумовуючи сказане, можна дійти висновку, що в мові сучасної української реклами переважають концепти з патріотичним змістом (*український, Україна, вільний, перемога, єдність, разом*), і багатьох випадках робиться акцент на благодійності як важливому чиннику взаємопідтримки українського суспільства і насамперед укріплення вітчизняної обороноздатності.

Бібліографічний список

1. Гусаченко В. Зовнішня реклама України в умовах воєнного стану. URL : <https://eba.com.ua/zovnishnya-reklama-ukrayiny-v-umovah-voyennogo-stanu/>
2. Комітет з питань гуманітарної та інформаційної політики звернувся до представників рекламної сфери із закликом підтримувати Україну у війні з Росією. URL : <http://prportal.com.ua/Peredovitsa/kreativ-antikrizovoyi-reklami-vid-ukrayinskih-bankiv>

Вікторія КУДРЕВИЧ,
викладач кафедри дизайну,
Черкаський державний технологічний університет

НАЦІОНАЛЬНІ ТРАДИЦІЇ В РЕКЛАМІ УКРАЇНИ

Актуальність теми дослідження полягає у визначенні константних складових і специфічних рис української комерційної реклами, оскільки саме тоді текстова реклама, жанрово-стильова специфіка мови рекламного повідомлення зазнає суттєвого впливу таких чинників, як науково-технічний прогрес, зміни в соціально-політичній сфері життя суспільства, ідеології, мистецтві та розвитку медіа-простору. Для України 1990-ті роки стали початком засвоєння розвинених західних традицій у рекламі. Важливим фактором став психологічний чинник, тобто ставлення споживачів до реклами. З одного боку, виявилось, що українське суспільство не готове до потоку рекламних повідомлень, тому до реклами ставилися дещо упереджено [1].

В Україні, крім звичайних рекламоносіїв, були й оригінальні. Наприклад, у Харкові на початку 1920-х років Лесь Курбас почав використовувати рекламні плакати у своїх виставах. Щодо Західної України, то спочатку друкована реклама була переважно польською. Роман Шухевич, один із найуспішніших рекламістів Львова, у 1937 році заснував у Львові «Фама» – перше українське рекламне агентство в Галичині. І всього за два роки агенство Р.Шухевича перетворилося на величезний та прибутковий бізнес. Агенство «Фама» займалося анонсами в пресі, кінорекламою та оформленням вітрин, друком рекламних проспектів, виготовленням вивісок, білбордів і навіть мінеральної води. Інтерес до послуг агенства «Фама» вийшов за межі Львова і України – до Німеччини та Угорщини [2].

З середини ХХ ст. були видані підручники з рекламних кампаній, які були включені до навчальних програм університетів як

навчальний предмет. Статті про рекламу регулярно публікували в таких виданнях, як «Реклама» і «Радянська торгівля» тощо. У 1960-1970-х роках відкрилися рекламні агентства: «Торгреклама», «Українське рекламне агентство», «Побутреклама», «Коопреклама» тощо. А активна і регулярна поява великої кількості українських рекламних видань розпочалася у 1980-х роках.

Становлення національного рекламного ринку тісно пов'язане зі становленням ринкових відносин. З появою дедалі більшої кількості товарів і послуг люди стали мати свободу вибору при покупці і в результаті почала виникати конкуренція серед виробників, а там, де є конкуренція, виникає нагальна потреба в якісній рекламі. Першим українським продуктом, який посів вершину світового рекламного чарту, став автомобіль «Запорожець» моделі «Таврія». Його реклама стала переможцем престижного Каннського міжнародного фестивалю реклами, у 1989 р. отримала «Бронзову нагороду» [3].

Рекламний бум ХХ ст. так тісно пов'язаний із мистецтвом, що сьогодні важко визначити причинно-наслідкові зв'язки тих чи інших процесів у світовій культурі. Стилзація та імітація особливостей практики художника є популярним методом застосування мистецтва до реклами. Є один напрям мистецтва, який найчастіше приваблює українських рекламистів, – авангард. Важко не згадати про візуальну варіативність та ідейну універсальність авангарду, особливо супрематистів, адже «квадрат» Малевича є художнім відбитком, таким же популярним, як роботи Леонардо та Мікеланджело.

Найвідоміша робота українських креативників – це створення відеоролику про авіабезпеку для Міжнародних авіаліній України, у стилі супрематизму. За словами розробників, Supremus – означає «найвищий», а для компанії безпека пасажирів є головним пріоритетом. Зазвичай формальний, нудний і майже завжди незасвоєний пасажирями ролик про безпеку перельотів цього разу

став зовсім інакшим: рекламна агенція Navas Kyiv розробила яскравий, видовищний та супрематичний ролик [3].

Реклама як культурний феномен перебуває на межі мистецтва і реального буття. Будь-який рекламований продукт ідеалізується, а відомі бренди презентуються для споживачів як щось сакральне, як об'єкт культу. Українській рекламі властиві риси фольклорної й міфологічної свідомості, коли до оцінки образів, сюжету і рекламного тексту суспільством пред'являються насамперед естетичні критерії. Реклама оцінюється з погляду «подобається – не подобається», а не з погляду ефективності й впливу на продаж (оцінюється лише рекламний креатив).

Рекламний дискурс свідомо або несвідомо використовує архетипні й міфологічні моделі. Під міфом розуміється узагальнене уявлення про навколишній світ, в якому поєднуються моральні й естетичні установки та реальність і містика.

Загалом протягом ХХ ст. активного розвитку сама реклама дедалі яскравіше проявляє власну амбіцію ставати ще одним мистецьким медіумом, таким собі ретранслятором певних ідей у буденності. Тісний взаємозв'язок нових медіа, реклами з мистецтвом, взаємопроникнення одних в інші доводить, що грані чіткого формального розподілу були стерті. І якщо колись митець активно працював із темою масової культури, а культура гіперспоживання відповідала йому подвійною хвилею продукції, то сьогодні рекламісти користуються вже не тільки ідейними напрацюваннями митців. Використання інструментарію нових засобів художньої виразності в маркетингових стратегіях були запозичені саме з актуального мистецтва: рекламні об'єкти як інсталяції, флешмоби як втілення перформансів, та власне епатаж.

На початку ХХ ст. в українській бізнесовій і соціальній сферах уже склалася фахова та національна традиція реклами, яка

визначалася розмаїттям форм, жанрів та мовних засобів репрезентації. Розвиток і трансформації текстів реклами в Україні безпосередньо пов'язані з соціально-економічним розвитком та змінами у політико-правовій системі відносин, яка була характерною для України на межі ХХ–ХХІ ст.

Бібліографічний список

1. З чого починалась українська реклама. URL: <https://amnesia.in.ua/reklama>
2. Животко А. Історія української преси. Київ : Наша культура і наука, 1999.
3. Оленіна О. Ю. Реклама як явище художньої культури. Харківська державна академія культури. Харків. 1998.

Марина ЛАЗАРЕВА,

*к. філос. н., доцент кафедри гуманітарної освіти,
Львівський національний університет природокористування*

УКРАЇНОМОВНИЙ МЕДІАПРОСТІР І ЗЕЛЕНА СОЦІАЛЬНА ІНФРАСТРУКТУРА ЯК ЦІЛІ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

«Повномасштабне вторгнення Росії в Україну спричинило найбільшу гуманітарну катастрофу в Європі в 21 столітті. Яким би вирішальним не було післявоєнне відновлення інфраструктури та економіки, кінцевою метою відновлення країни є забезпечення гідного рівня життя людей, яке буде забезпечено для усіх соціальних груп без дискримінації» [3, с. 1], – йдеться в стратегічному брифінгу щодо соціального відновлення. Попри те, що активні бойові дії на території нашої країни тривають, чимало вітчизняних і міжнародних агенцій, організацій і компаній вже активно задіяні у процес відбудови України. Одним із його важливих векторів є відтворення та популяризація культурної спадщини нашого народу. Українська культура має дуже глибоке і давнє коріння, однак агресор намагається переконати світ, що всі надбання наших предків є не самобутнім скарбом, а незначним додатком. «Використовуючи методи гібридної війни, Росія щодня виробляє велику кількість фейків та маніпулятивних повідомлень, які потребують спростування» [3, с. 2]. Медійний контент вітчизняних інформаційних каналів й справді до нещодавна був наповнений чималою кількістю російськомовного продукту: новинки кінематографу з'являлись першими саме в російському перекладі, цікаві відео і дописи в соціальних мережах, популярні вебсайти і мобільні додатки також функціонували переважно російською мовою. Українцю, який розмовляє українською, доволі часто доводилось жертвувати своїми потребами і «толерантно» приєднуватись до російськомовної більшості. Ця ситуація потребує

нагального втручання. Так, одним із стратегічних завдань у цьому керунку є протидія «російській дезінформації шляхом обмеження доступу до російських пропагандистських ресурсів у ЗМІ», а також заміна російських інформаційних каналів українськими, розширення виробництва контенту європейськими мовами [3, с. 2]. Чимала кількість компаній вже розпочала відповідну роботу і активно видаляє російський варіант з переліку можливих мов користування.

Водночас український медіа-простір наповнюється якісним україномовним продуктом, який привертає чимало уваги як самих українців, так і закордонних споживачів. Цей процес дуже важливий не лише у плані трансформації пронизаного елементами «руського мира» світогляду у свідомості наших співвітчизників, а й у плані популяризації самобутньої української культури у світі. Українська мова, історія і творчість нашого народу потребує не відновлення, а саме поширення і світової вокалізації. Співаки, визнані своїм народом і міжнародною аудиторією, кіно, яке збирає повні зали, розробки і технології, які популярні серед користувачів, – важливий пункт плану відбудови нашої країни.

Звісно, досягнення цих цілей потребує й цілісного відновлення соціальної інфраструктури. Робоча група Національної ради з відновлення України від наслідків війни у сфері освіти і науки розробила низку стратегічних кроків, спрямованих на діджиталізацію, модернізацію та екологізацію наукових, освітніх і культурних установ нашої країни [2]. Чимало українських закладів освіти зазнали руйнувань або були повністю знищені у ході війни, але це не означає, що разом із ними була знищена українська наука. Проект передбачає відбудову освітніх закладів за новими стандартами екологічності та енергоефективності, сталого розвитку і сучасного просторування. Слід наголосити, що екологічність є мало

не основною вимогою європейських донорів, готових взяти участь у процесі відбудови України. Зі слів Н. Гозак, представники Єврокомісії дали зрозуміти, «що загалом Україна може включати в плани все, що вважає за потрібне, але європейська підтримка буде надаватися лише на «зелені» проекти» [4].

Крокуючи в ногу з Європою, Україна не лише обирає сучасні моделі політичного, соціального, наукового і культурного життя, а й демонструє свою силу і бажання рухатись вперед, а не триматись за привиди минулого. У цьому контексті доцільно зазначити декілька рішень, які можуть стимулювати процес відбудови України вже сьогодні:

1. Базовий пакет україномовних телеканалів повинен бути безкоштовним і доступним у всіх куточках нашої держави.

2. Вебсайти і мобільні додатки, популярні на території нашої країни, повинні підтримувати українську мову.

3. Заклади освіти і науковий простір повинні відповідати європейським стандартам, стимулювати і різнопланово заохочувати активність здобувачів освіти, педагогів і науковців.

4. Якісна сучасна музика, кінопродукція, театральні постановки, твори художнього та літературного мистецтва повинні активно підтримуватись і популяризуватись на теренах нашої держави і закордоном.

«Відновлена після війни культура допоможе зміцнити незалежний від Росії інформаційний простір та сприятиме довгостроковій соціальній єдності та створенню різноманітного, інклюзивного та залученого українського суспільства. Це також сприятиме розвитку світової спадщини, пропагуючи унікальні риси української культури» [3, с. 2]. Наше завдання сьогодні полягає в тому, аби презентувати світу унікальність нашої держави, зберегти

культурну спадщину нашого народу та з новими силами відбудувати ще більш сильну, загартовану і незалежну державу.

Бібліографічний список

1. Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Культура та інформаційна політика». 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/culture-and-information-policy.pdf>
2. Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Освіта і наука». 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/education-and-science.pdf>
3. Соціальне відновлення. *Policy brief. Ukraine Recovery Conference 2022*. Lugano, 4-5 July 2022. URL: https://uploads-ssl.webflow.com/625d81ec8313622a52e2f031/62be95f981a2adfb14ab36f8_UKR_Social%20Recovery_URC.docx.pdf
4. Як Україна планує відновлюватися після війни? *Екодія*. 2022. URL : https://ecoaction.org.ua/iak-ukraina-planuie-vidnovliuvatysia-pisliavijny.html?gclid=CjwKCAjwkaSaBhA4EiwALBgQaCHHWyl4Od84eISUoYm3NcoegcIvtGnL-7cd12dgs28drIm_F69a2RoCsYQQAuD_BwE
5. Ukraine: Commission presents plans for the Union's immediate response to address Ukraine's financing gap and the longer-term reconstruction. *European Commission official website*. 2022. URL : https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_3121

Олександр ЛУГОВСЬКИЙ,

*к. мист., доцент,
доцент кафедри дизайну,
Черкаський державний технологічний університет*

ФІЛОСОФСЬКО-КУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ ВІД НАСЛІДКІВ ВІЙНИ

Нова історія має багато прикладів повоєнного відновлення країн. Статистика показує, що після закінчення Другої світової війни у світі сталося понад тридцять великих війн і двісті п'ятдесят військових конфліктів. Учасниками цих конфліктів стало не менше ніж шістдесят країн, але успішних прикладів повоєнного відновлення економіки існує небагато [1].

Кожен приклад є унікальним і залежить від багатьох факторів: природні та трудові ресурси, політичні, економічні, правові, соціальні, екологічні, природно-геополітичні фактори. Єдиний спільний знаменник успіху – це рівень зовнішньої підтримки та здатність уміло і вчасно використати внутрішні можливості, усвідомлення необхідності концептуальної єдності багатьох складових в підходах до цілісного процесу відновлення. Так формується філософсько-культурне підґрунтя відбудови. Можна припустити, що відсутність такого підґрунтя стало причиною невдач, що переслідували в окремих випадках повоєнного відновлення економік певних країн, як говорилося вище.

Тому для відбудови України долучаються фахівці, здатні осмислити філософію майбутніх змін, які прийдуть разом із відбудовою держави. План заходів із післявоєнного відновлення та розвитку України, згідно з Указом президента України №266/2022, передбачає, зокрема, відновлення і розбудову транспортної, медичної, соціальної, комунальної, виробничої інфраструктури та житла, інфраструктури енергетики, зв'язку, структурну

модернізацію та перезапуск економіки, відновлення та збереження об'єктів культурної спадщини тощо [2].

Прогнозується, що відбудова України відкриє унікальну можливість модернізувати країну та забезпечити її майбутнє, оскільки передбачається врахування досвіду повоєнного відновлення (плану Маршалла, об'єднання Німеччини, реконструкції Іраку, Афганістану) та досвіду відновлення після стихійних лих. У цьому контексті слід зазначити, що подібні плани для України розглядалися різними міжнародними інституціями протягом 2000-2010-х років. Наприклад, філософією плану, розробленого Європейською народною партією (2017 рік), стало те, що враховувався успішний досвід країн Балтії та Центральної Європи на шляху реформ. Стимулом до слідування цьому шляху вказаних країн стала пропозиція членства в Європейському Союзі. Тоді для нашої держави така перспектива виглядала досить примарною, тому «план Маршалла» передбачав пакет інвестицій у реальну економіку, подібний до того, що був після Другої світової війни в Західній Німеччині й Італії [3].

Сьогоднішні реалії вносять корективи в уже запропоновані свого часу плани та генерують нові філософсько-культурні аспекти розбудови післявоєнної України. Програмується, що спільними зусиллями, гуртом українці можуть створити одну з найпрогресивніших і провідних країн у світі, оскільки саме зараз настав історичний момент. Історичність полягає в тому, що Україна може раз і назавжди вирішити багато застарілих проблем усього середовища нашого життя: зробити якісне міське планування там, де його не було; врахувати реальні транспортні потоки; гарантувати енергозбереження, екологічність матеріалів, інклюзивність тощо.

Філософсько-культурна складова відбудови передбачає окреслення конкретного бачення того, якою буде Україна через рік

після війни, через 5, 10, 20 років. Тому тут слід спрогнозувати, що саме буде важливим для українців, для глобального бізнесу, яка кількість робочих місць і в яких галузях буде доступною для громадян [4]. І головне, як зазначають економісти, за результатами виконання цього плану ми отримаємо не лише сучасну розбудову, великі інвестиції в країну, а і якісні інституції (законодавство, державна, служба, судова система, антикорупційні органи), що дасть змогу Україні набутти повноцінного членства в ЄС. Це хороший стимул для усього суспільства – перемогти у протистоянні із споконвічним супротивником і піти далі по шляху прогресу разом із цивілізованим світом. І на цьому шляху Україна очікує не лише на допомогу – ми сподіваємося на повноцінне партнерство, оскільки в даних умовах не може йтися про допомогу однієї країни іншій. Український народ зараз робить виразну заявку на спільне майбутнє, це частина програми щодо нашого членства в Європейському Союзі, це частина нашого майбутнього в об'єднанні історії, перемоги в цій війні.

Конкретне наповнення у реалізації масштабних планів відбудови мають дати, зокрема, дизайнери та архітектори, містобудівники. Уже очевидно, що після перемоги відбудеться переосмислення розбудови простору, адже нові проекти мають враховувати досвід, який зараз переживає Україна. Важливим тут може виявитися практичний досвід відомих архітекторів, наприклад, таких як визнаний експерт з питань якості міського середовища з великим досвідом проектування громадських просторів, данський архітектор Йен Гел. Саме він є автором багатьох революційних ідей про те, як створювати простори, спираючись на методологію та інструментарій, що здатні перетворювати неефективні і непридатні для життя і дозвілля людей простори на те, чим вони, на його думку, повинні бути – міста для людей [5].

Свою філософію відновленої України пропонують проєктувальники й архітектори студії дизайну та інтер'єру loft buro (проекти відбудови Миколаївської ОДА), Yakusha architectural studio (розробка концепції розвитку та реконструкції Чернігова). Київська обласна військова адміністрація та гуманітарний штаб представили проєкт відбудови зруйнованого житла Київської області. Дизайнер Сергій Родіонов запропонував проєкт відбудови Маріуполя Re: Mariupol. Проект ReCreateUA пропонує небайдужим архітекторам з усього світу вибрати одну зі зруйнованих або пошкоджених будівель, що знаходяться у віртуальній галереї, і створити візуалізацію її відновлення [6].

Як можна бачити, в Україні є неймовірні можливості стати після війни процвітаючою економікою і підстав так вважати достатньо, адже за нас нині весь цивілізований світ. Треба лише визначитися з метою, що об'єднає весь український народ і знайде розуміння і підтримку у країн-партнерів. За орієнтир тут може слугувати маніфест Архітектурної Палати НСАУ [7], що створила Координаційний штаб для відновлення українських міст та громад і звучить: «Нова архітектура України буде сучасною, європейською, заснованою на наших традиціях. Без типових російсько-радянських наративів і форм. З новими сенсами на основі принципів взаємодії, спільнотворення, підтримки та оборони. Українська архітектура має нести повагу до людини, важливість спільних просторів, енергонезалежність, доступність, безпеку, силу громад». Такі наративи цілком доречно розглядати як оновлену філософсько-культурну доктрину для відновленої процвітаючої України.

Бібліографічний список

1. Желєзняк Я. Дорослий погляд на світ. 5 історій економічного успіху після війни: світовий досвід для України. URL : <https://cutt.ly/EHzRI8Q> (дата звернення: 08.09.2022).

Секція 9 Філософсько-культурні виклики повоєнної України

2. Указ президента України №266/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225> (дата звернення: 08.09.2022).

3. Сидоренко С., Панченко Ю. Андрюс Кубілюс: Є підтримка «плану Маршалла» для України. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/interview/2017/04/10/7064305/> (дата звернення: 08.09.2022).

4. Зеленський В. Як відбудувати Україну після війни. URL: <https://ukrainer.net/vidbudova/> (дата звернення: 08.09.2022).

5. Йен Гел. Міста для людей. URL: <https://mistosite.org.ua/ru/articles/yen-gel-mista-dlia-liudei-uryvok-z-knyzhky> (дата звернення: 08.09.2022).

6. ReCreateUA. URL: <https://recreateua.com/#about> (дата звернення: 08.09.2022).

7. Маніфест архітекторів України. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/press-release/816775.html> (дата звернення: 08.09.2022)

Олена ХРАМОВА-БАРАНОВА,

*професор кафедри дизайну,
Черкаський державний технологічний університет*

ІСТОРІОГРАФІЯ РОЗВИТКУ ТОВАРНОГО ЗНАКУ ВІД КЛЕЙМА ДО ЗНАКУ

Перші дослідники, які аналізували процес створення товарного знаку були К. Веркман, А. Шестиміров, А. Павлінська, Ю. Сокольнікова та ін. Вважається, що саме Франція, США, Великобританія, Німеччина стали фундаторами формування і становлення товарного знаку. Це питання широко досліджував К. Веркман, який дійшов висновку, що найбільш поширеними елементами товарних знаків є зірки, геометричні фігури тощо, які занурюють нас у філософсько-естетичні аспекти становлення тієї чи іншої культури [1]. Серед українських дослідників варто зазначити праці О. Черневич, В. Победіна, А. Павлінської і В. Косіва. Наразі, в Україні мало досліджень українського товарного знаку, які б дали повний філософсько-естетичний аналіз його розвитку.

Товарний знак – це важливий ідентифікаційний компонент проєктного середовища, який у сучасних умовах набуває нових рис. Товарний знак є віддзеркаленням зміни тенденцій у дизайні, відбиттям естетичних уявлень. У ХХ ст. у зв'язку з розвитком промисловості виникає дослідницький інтерес до становлення і перспектив розвитку товарного знаку.

Історія становлення та розвитку товарного знаку починається з часів Ассирії, коли знаки вирізали на камінні своїх будинків. Ці знаки, виявлені археологами в ХХ ст., стали прообразом сучасних товарних знаків. У Давньому Єгипті, Греції, Римі користувалися знаками ремісників, що вказували на походження виробу. З IV ст. до н.е. в Херсонесі діяв інститут астиномів, які таврували тару, посуд тощо. На клеймах астиномів було написано саме слово «астином»,

ім'я, монограма. Наприклад, у фондах Херсонеського музею зберігається понад дві тисячі амфорних ручок із клеймами місцевих астиномів. Одним із перших прообразів товарного знака був особливий знак, який отримав назву – тамга. Цей знак видавлювали на посуді з сирі (пізніше - з обпаленої) глини, на шкірі худоби тощо. Тамги були індивідуальними і колективними, тобто належали всьому роду і являли собою взірець образотворчого мистецтва з відповідним словесним позначенням. З розвитком товарно-грошових відносин з'являється необхідність виділити схожі товари різних виробників. Майстри починають застосовувати особливі клейма, що нагадують тамги. Коли з розвитком ринкових відносин між виробником і споживачем з'явився посередник – купець, клеймо стало слугувати гарантією якості.

Розглянуті дослідження, де науковці визначали призначення клейм. Наприклад, Б.Рибаков вважав їх знаками гончарів, П.Толочко – магічними символами-оберегами, що мали захищати продукцію гончаря. Клейма у вигляді тризубів пов'язували з родинним ремеслом і Р.Орлов вважав, що вони були засобом кількісної оцінки об'єму горщика, який виступав своєрідною мірою для збору продуктової ренти [5]. Останнім часом з'явилося нове тлумачення змісту клейм, яке пов'язується з релігійним світосприйняттям населення. Ще одним прототипом товарного знака були торгові вивіски, що вказували про надання платних послуг, наприклад ночівлі та їжі. З поширенням виробництва паперу постала необхідність позначати сам папір того чи іншого виробника, і в XIII ст. такі позначення вже з'явилися.

Протягом доіндустріального етапу на ринку споживачам пропонували звичайні товари – сіль, пшениця, мило тощо, які розхвалювались продавцями. Наприкінці доіндустріального етапу почали формуватися маркетингові комунікації, які формувались

фірмами, що торгували за каталогами. Індустріальний етап характеризується тим, що поступово, під ідеями, які поширювалися через товарні знаки, формуються нові уявлення про багатство, розвиток, і про саме життя. На індустріальному етапі товарні знаки пропонують споживачу, окрім функцій товару, соціальну вигоду як приналежність до якої-небудь групи людей тощо. Наприклад, С.Серов зазначав у своїх працях, що формування і розвиток знаку за сучасними естетичними уявленнями відбулося в 1960–1970-х роках, коли створювалися класичні варіанти знаків. У працях В.Побєдіна, О.Черневич аналізуються шрифтові знаки, особливості використання в них різних гарнітур, культурологічний та естетичний аспекти цього питання [4]. Дослідження національної моделі товарного знаку в графічному дизайні в Україні висвітлює у своїй праці В.Косів [3]. Особливу увагу, в контексті обраного питання, привертає каталог «Золоті торгові марки України», який публікується з 2001 р. за результатами Всеукраїнського конкурсу, основна мета якого – сприяння зміцненню позицій вітчизняних товарних знаків. У 2002 р. вийшла стаття О.Гладун «Формування національної моделі товарного знаку», в якій проводиться аналіз основних тенденцій графічного виконання товарних знаків [2]. У магістерській роботі В. Піднебесної є спроба дослідити принципи формоутворення сучасного товарного знаку в Україні і перспективи цього напрямку з урахуванням філософсько-етичних аспектів національних традицій.

Дослідницький інтерес до товарного знаку визначився з XIX ст. і був пов'язаний з розвитком промисловості. Промислова (індустріальна) революція – перехід від ручного до великого машинного фабрично-заводського виробництва, який розпочався в Англії у другій половині XVIII ст. і впродовж XIX ст. поширився на країни Європи, США та Японію. Саме на покращання вигляду промислових виробів і був спрямований індустріальний дизайн.

Активізації розвитку дизайну в британській культурі сприяло тяжіння до комфорту.

Серед розробок у напрямі графічного зображення товарного знаку можна зазначити навчальний посібник В. Волошко «Принципи рішень знакових зображень» (1987 р.), в якому подано загальні відомості про знак, досліджено співвідношення його умовності, а ілюстративний матеріал розкриває методику вправ теми «Знакові зображення». Зазначена методика широко застосовується в проєктуванні товарних знаків. У роботі А. Шестімірова «Товарні знаки» (1995 р.) першочергова увага звертається на патентно-правові, рекламно-психологічні та конструктивно-технологічні аспекти створення товарного знаку. У навчальному посібнику В. Єрошкіна «Промислова графіка» (1998 р.) проведено аналіз історії знакової символіки товарних знаків, поетапно розглянуто процес створення товарного знаку від передпроектних досліджень до перевірки на патентну чистоту. Зазначена праця знайшла широке застосування в сучасній педагогічній практиці. Робота Ю. Сокольнікова «Товарні знаки. Історіографія. Побудова. Використання. Реєстрація» (2003 р.) містить оцінні критерії, рекомендовані для вибору кращих варіантів товарних знаків. Їх зображення поділяється на реальні й абстрактні, відповідно до чого розглядаються елементи їх графічної форми.

Отже, в дослідженні показано значення аналізу філософсько-естетичних аспектів становлення та розвитку товарного знаку для формування основних принципів побудови знаку. З ХХ ст. з розвитком промисловості практично весь асортимент товарів надходить на ринок споживання з товарними знаками, які відрізняють товар від багатьох аналогічних і поєднуються в свідомості споживача з якістю товару та залучають увагу споживача до знаку з вищою естетичною якістю. Як результат – товарний знак

виконує свої функції і стає головним елементом культурних візуальних комунікацій сьогодні.

Бібліографічний список

1. Веркман К. Д. Товарные знаки: создание, психология, восприятие. 1986. 568 с.
2. Гладун О. Д. Формування національної моделі товарного знаку. *Вісник ХДАДМ*. 2002. № 3. С. 308–310.
3. Косів В. М. Національні моделі і глобалізація графічного дизайну другої половини ХХ ст. : дис. ... канд. мист. : 17.00.06. Львів, 2003. 197 с.
4. Победин В. А. Знаки в графическом дизайне. Харьков : Издательство «Ранок», 2001. 96 с.
5. Рыбаков Б. А. Торговля и торговые пути. *История культуры древней Руси*. 1948. № 1. С. 315–369.

СЕКЦІЯ 10

РОЗВИТОК ДИЗАЙН-ОСВІТИ В ПОВОЄННІЙ УКРАЇНІ

Олена ВОЛИНСЬКА,

*к. п. н., доцент, доцент кафедри дизайну і теорії мистецтва,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника*

РОЗВИТОК ХУДОЖНЬО-ПРОЄКТНОЇ ОСВІТИ ГАЛИЧИНИ: ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНІСТЬ

Художньо-проектна освіта Галичини була складовою частиною художньої освіти краю, ґрунтувалася на традиціях етномистецького навчання і виховання талановитої молоді, була сформована соціально-економічними потребами та важливістю розбудови незалежної самостійної держави. Проаналізуємо художньо-проектну освіту Галичини в історичному аспекті та можливості використання тогочасних напрацювань у сучасних умовах.

Період другої половини ХІХ – першої третини ХХ століть характеризувався функціонуванням у Галичині мистецьких династій Бойківщини, Гуцульщини, Поділля, Яворівщини (Львівська обл.). Вивчений матеріал підтверджує, що найбільші художні традиції краю мали мистецькі династії Гуцульщини, які розвинули різні види художніх народних промислів [6].

Традиційним засобом навчання та виховання на Гуцульщині була родинна школа, де дітей змалку залучали до господарювання і народних художніх промислів. Етнопедагогічний феномен мистецьких династій Гуцульщини був особливою системою художнього виховання молоді в родинях майстрів народного мистецтва регіону, яка ґрунтувалася на певних знаннях, уміннях, навичках та здійснювалася для самозбереження шляхом передачі прийдешнім поколінням сімейного досвіду з народних художніх

промислів (вишивки, випалювання, кераміки, килимарства, мосяжництва, писанкарства, різьби, настінних розписів, ткацтва тощо) [3].

Дослідник О.Соломченко у праці «Народні таланти Прикарпаття» виокремив наприкінці XIX ст. Яворівську, Річківську, Брустурівську і Косівську школи з художньої різьби на дереві [10]. Яворівську школу художньої різьби на дереві започаткувала і розвинула династія Шкрібляків. Засновниками Річківської школи художнього деревообробництва була мистецька династія Мегединюків. Брустурівська школа своєю появою завдячувала мистецькій династії Дручкових, а Косівська школа відома родиною Девдюків. Виникнення мистецьких династій, згодом – шкіл, було зумовлено наявністю виробничої сировини, працелюбністю населення, бажанням естетичного вирішення власного середовища та наповнення ринку оригінальними виробами [4].

Активізація політичних процесів у Галичині на початку XX ст. спричинила боротьбу за національний характер художньо-промислової освіти українців, створення відповідних навчальних закладів. Зародження художньо-проектної освіти в Галичині розпочали запровадженням у навчальні плани художньо-промислових і художніх шкіл вивчення народного мистецтва краю. Етномистецька освіта була складовою частиною художньої освіти молоді, спрямовану на професійну підготовку художників, митців-педагогів, художників-прикладників, архітекторів, виховання громадян-патріотів за традиціями народного мистецтва краю. Етномистецьку освіту Галичини розвивали на основі творчості гуцульських народних майстрів: О.Бахметюка, В.Девдюка, М.Мегединюка, В.Шкрібляка, Ю.Шкрібляка та ін. [2]. Це, на думку Є.Антоновича, сприяло художньому вихованню молоді, вивченню історичного досвіду минулого та збагаченню дійсності за законами

краси [1].

У зазначений період художньо-промислова освіта Галичини розвивалася за такими основними напрямками: художнє деревообробництво; кераміка; ткацтво; килимарство; вишивка; гаптярство тощо. У новостворених художньо-промислових і деревообробних школах у Риманові (1874), Закопаному (1878), Львові (1882), Станіславі (1884), Коломиї (1894), Яворові (1896), на столярських курсах «Рідної школи» в Косові (1926) тощо навчали виготовляти меблі, стилізовані під народні, дрібні вироби, оздоблені різьбленням та інкрустацією, іграшки [12].

Розвитку етномистецької освіти Галичини сприяв «Крайовий научний заклад для різьбярства та металевої орнаментики» у Вижниці (1905), що на Буковині, який відроджував і творчо вдосконалював народні ремесла Гуцульщини, столярство, токарство та ін. Викладачами були досвідчені майстри гуцульського деревообробництва: В.Девдюк, М.Мегединюк, В.Шкрібляк [8]. У школі вивчали загальнорозвиваючі дисципліни, фаховий і перспективний рисунки, різьбу й інкрустацію, мережкування та металеву орнаментiku тощо, виготовляли вироби за народними традиціями. Зокрема, за ініціативою В.Шкрібляка вихованці навчального закладу створили інтер'єр гуцульської кімнати [7].

Розвитку керамічної художньо-промислової освіти сприяло заснування навчальних закладів для підготовки керамістів (Крайової станції керамічних дослідів при Львівській політехніці (1886), гончарського варстату в Товстому (1886), Коломийської гончарної школи (1876) тощо). Організаторами української художньо-промислової керамічної освіти Галичини були архітектори Ю.Захарієвич, І.Левинський, О.Лушпинський та ін. [11].

Діяльність Коломийської гончарної школи (1876–1914) була спрямована на розвиток народної кераміки Галичини, підвищення

фахових знань з технології виробництва, будівельно-декоративної кераміки. Проте етномистецька освіта молоді розпочалася з приходом В.Крицінського (1886), який здійснював підготовку майбутніх гончарів на традиціях народного мистецтва і ремесел краю. У школі ґрунтовно вивчали рисунки, народні художні промисли, гуцульську кераміку О.Бахметюка. Кустош Львівського музею художнього промислу Л.Вербицький видав серію альбомів «Взірці домового промислу селян на Русі» (1882–1889) зі зразками робіт О.Бахметюка. За ініціативою В.Крицінського в Коломийській гончарній школі запровадили навчальні відділи, створили Музей історії кераміки, де зберігали гончарні вироби, учнівські роботи, орнаментальні мотиви, гіпсові моделі. Коломийська гончарна школа, починаючи з 1890 р., досягла високого рівня. Це потвердила Всесвітня виставка в Парижі (1900) [5].

Досліджуваний період характеризувався розвитком у Галичині ткацької художньо-промислової освіти через створення навчальних закладів так званих Наукових крайових ткацьких варстатів у Косові (1882), Глинянах (1885), Корчині (1886), Кросні (1887), Рихвальді (1891), Горлиці (1893) тощо. Функціонування цих закладів сприяло ткацькій освіті молоді, вивченню покращених технологій, розвитку художнього промислу за традиціями народного ткацтва [9].

Художньо-промислова спілка «Гуцульське мистецтво» в Косові (1922) займалася ткацтвом гуцульських і модерних килимів, відродженням давніх рецептів фарбування вовни рослинними барвниками. На базі її майстерень передбачали заснувати школи художнього гуцульського промислу та музей народного мистецтва [7]. Питаннями підтримки вітчизняного виробника, популяризації національної продукції опікувався часопис «Гуцульське слово».

Виникнення Львівської школи декоративного мистецтва та художнього промислу пов'язане з організацією місцевого музею

художніх промислів (1874) [9]. Цей музей виконував роль навчального закладу, сприяв розвитку народних художніх промислів і декоративного мистецтва. Тут проводили заняття з рисунків, моделювання; лекції з питань художньої творчості й естетики. У 1876 р. на базі цього музею заснували Школу рисунків і моделювання (згодом – Школу художнього промислу (1882)) [9]. Діяльність школи сприяла розвитку місцевих традицій, випуску фахівців для різних галузей художнього промислу, підвищення кваліфікації ремісників, підготовка молоді до вступу у вищі художні навчальні заклади. За сприяння школи та музею проводили виставки учнівських робіт, видали 10 альбомів зі зразками народного мистецтва України.

Неабияке значення для розвитку художньо-проектної освіти Галичини мали напруцювання Першого Українського Педагогічного Конгресу, який відбувся у Львові (1935). Цей Конгрес визнав українське мистецтво важливим чинником національного виховання, зобов'язав навчальні заклади запровадити вивчення народної пластики, історії мистецтва, екскурсійну програму, використання прогресивних методів у вивченні рисунків, ручних праць тощо [7].

Важливою подією цього Конгресу була програма розвитку художньої освіти в Галичині, виголошена В.Січинським у доповіді «Ужиткове мистецтво в системі мистецького виховання». Науковець виокремив напрями розвитку національної художньої освіти краю, запропонував навчати галицьку молодь ужитковому мистецтву під час рисунків, ручних праць за допомогою «конструктивістичного» методу, знайомити з історією мистецтва, запровадити екскурсійну, музейницьку та видавничу діяльність. Доповідач вважав, що вивчення народних промислів, виробничих процесів і техніки сформує в молоді характер, любов до праці, виховає покоління

корисних суспільству громадян. В.Січинський у праці «Мистецтво як засіб національного виховання» порушив питання становлення та розвитку художньо-промислової освіти Галичини за традиціями народного мистецтва краю [5].

Отже, розвиток художньо-проектної освіти Галичини мав національний характер, спрямований на економічне піднесення регіону, розбудову незалежної української держави. Визначаємо напрями використання традицій художньо-проектної освіти Галичини в сучасних умовах:

- 1) опора на національне мистецтво, власну природничо-сировинну базу, західноєвропейські та етнокультурні традиції, загальнолюдські і національні цінності;
- 2) вивчення прогресивних вітчизняних та світових технологічних процесів;
- 3) збереження довкілля;
- 4) розбудова різнорівневої системи художньо-проектної освіти;
- 5) підготовка висококваліфікованих кадрів, здатних розвинути економіку та розбудувати державу.

Бібліографічний список

1. Антонович Є. А. Етноестетичний розвиток учнів різних вікових груп у процесі освоєння народного мистецтва. Діалог культур: Україна у світовому контексті. *Художня освіта* : зб. наук. праць. Львів: Світ, 2000. Вип. 5. С. 247–262.
2. Волинська О. Етномистецька освіта Галичини (кінець XIX – початок XX століття). *Скрижалі. Декоративне мистецтво і дизайн*: науково-мистецькі студії / Київський держ. ін-т декоративно-прикладн. м-цтва і дизайну ім. М. Бойчука; редкол.: Прядка В. М. (голова), Міщенко І. І. та ін. Київ-Чернівці : Родовід, 2012. Вип. 6-7. С. 62–74.
3. Волинська О. Етнохудожня освіта Галичини. *Становлення і розвиток етнодизайну: український та європейський досвід*. Кн. 2: зб. наук. праць / за ред. Степаненко М. І., Антоновича Є. А., Титаренко В. П. та ін. Полтава: Полтавський літератор, 2012. С. 356–365.
4. Волинська О. С. Особливості дизайнерської освіти Галичини на зламі XIX–XX ст.. *Неперервна педагогічна освіта XXI століття* : зб. матеріалів XIX

Міжнародних педагогічно-мистецьких читань пам'яті проф. О. П. Рудницької / наук. ред.: Г. І. Сотська, М. П. Вовк. Київ : Талком, 2022. Вип. 5 (17). С. 40–43.

5. Волинська О. С. Розвиток художньої освіти в Галичині: методичний посібник. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2007. 112 с.

6. Волинська О. Розвиток художньої освіти Галичини: мистецькі династії. *Вісник Прикарпатського університету. Педагогіка*. Івано-Франківськ : Плай, 2001. Вип. 6. С. 22–33.

7. Волинська О. С. Художня освіта Галичини : навчальний посібник. Івано-Франківськ: вид-во ІФНТУНГ, 2011. 236 с., іл.

8. Козубовський Д. О. Вижницький коледж прикладного мистецтва ім. В. Ю. Шкрібляка. Чернівці: Митець, 1997. 120 с.

9. Максисько Т. С. З історії розвитку художньо-промислових шкіл Західної України ХІХ – початку ХХ століть. *Х наук. конференція... кафедри Львівського державного інституту прикладного і декоративного мистецтва за 1968 р.* : зб. матер. Львів: Львівський університет, 1969. С. 49–53.

10. Соломченко О. Г. Народні таланти Прикарпаття. Київ : Мистецтво, 1969. 157 с.

11. Нога О., Шмагало Р. Між сходом і заходом. Кераміка Галичини кінця ХІХ – початку ХХ ст. в контексті міжнародних зв'язків. *Львівська академія мистецтв* : Логос, 1994. 120 с.

12. Шмагало Р. До історії деревообробних шкіл Західної України кінця ХІХ–початку ХХ ст. До ювілею кафедри художніх виробів з дерева. *Вісник Львівської академії мистецтв*. Львів, 1999. Вип. 10. С. 81–89.

Тетяна ГАРЬКАВА,
*заслужений майстер народної творчості України,
доцент, доцент кафедри образотворчого
мистецтва та дизайну,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара*

ДУХОВНО-НАЦІОНАЛЬНА САМОБУТНІСТЬ ПЕТРИКІВСЬКОГО РОЗПИСУ

Кожна національна культура – це культура суспільна, тобто культура точно означеної людської спільноти; це групова культура, проте вона одночасно індивідуальна в тому сенсі, що відрізняється у своїй конкретності від інших національних культур. Культура будь-якого народу загалом є передовсім функцією тягlosti-контакту з його землею. Культура – це знання, розвивання й передача всього того найкращого, що було створене в Україні про життя і його одвічні істини. Це все те набуते, що українці примножували і примножують від своїх предків і передавали та передають у спадок наступним поколінням.

Декоративно-прикладне мистецтво – глибоко народне. Зародившись на світанку людства, спочатку воно не усвідомлювалося як мистецтво. Прості люди робили необхідні їм у побуті речі, створюючи предметне середовище: традиційне оформлення житла, одяг, начиння, предмети праці тощо. Увесь трудовий люд творив цей предметний світ, відображаючи в ньому свій суспільний і побутовий устрій, своєрідне сприйняття світу, уявлення про щастя і красу, неповторний національний характер.

Народне декоративне мистецтво існувало як вираз естетичної потреби певних переживань і настроїв людини. Однією з характерних ознак є його анонімність, тобто втрата авторства в процесі побутування, що є і процесом колективного творення — додаванням «до чужого прекрасного свого кращого». Яскравим виявом колективного творення є наявність варіативного художнього народного мислення, що підтверджується великою кількістю улюблених взірців мистецької народної спадщини. Усе це зумовлене

не тільки прагненням кожного з «колективних авторів» збагатити зміст чи вдосконалити форму, а й бажанням висловити свої власні почуття, переживання, роздуми.

Колективна творчість – характерна риса народного мистецтва, бо все в роботі народного майстра було продиктоване багатовіковою традицією: вибір матеріалів і спосіб його обробки, характер і зміст декоративного оздоблення. Усе багатство форм народного мистецтва створювалося внаслідок постійних повторень: повільне накопичення перефразувань, доповнень, поправок, змін і варіацій призводило до створення міцних, виношених форм і образів. Вдале й оригінальне, привнесене в мистецтво індивідуальною вправністю і гострою пильністю та проникливістю, прищеплювалося, розвивалося і приводилося в закінчений образ, форму. Випадкове, бездарне і надумане не витримувало подальшої колективної перевірки, відпадало і зникало.

Це історична колективність, що тісно пов'язана з передаванням традицій від майстра до майстра, з покоління до покоління. Духовно-національною основою була спільність світосприйняття, обрядів, звичаїв, фольклору. Один і той самий образ варіювався у творчості різних майстрів. Знайдений кимось новий прийом або мотив одразу ставав загальним надбанням. У результаті розвивалося і збагачувалося мистецтво не одного чи кількох майстрів, а цілого народного художнього промислу як єдиного творчого організму. Чи не звідси дивовижна життєрадісність народного мистецтва — від усвідомлення власної сили? Адже за кожною річчю, чи то розписана ложка, чи вишитий рушник, – талант, праця й одностайність багатьох людей, в ідеалі – цілого народу. І краса теж із цього джерела. І, звичайно, від рідної природи, у якої майстер невпинно вчиться. І фарби в неї бере, і ритм, і образи, і форми. Подібно до природи, народне мистецтво відбирає тільки краще і шліфує його століттями, створюючи воістину досконалі технології, орнамент, колорит. Із часом усе це набуває характеру художньої традиції: якщо досягнуте прекрасне – воно повинне зберегтися – такі вимоги

народу. Тому про твори народного мистецтва говорять як про пам'ятки історії та культури.

Народне мистецтво, жива народна художня культура як канал зв'язку між поколіннями є глибинним і всебічним способом «переливання» духовних цінностей, запорукою тягlosti національної культури.

В умовах України традиційне народне мистецтво головним чином є мистецтвом селянським. Чи створювалося воно професіоналом-ремісником, чи становило частину господарського життя – завжди було складовою народної художньої творчості в тому значенні, що базувалося на місцевій природній сировині, традиційних прийомах її обробітку, оригінальній місцевій технології. Художні вироби, успадковані від попередніх поколінь, поступово оновлювалися відповідно до нових естетичних та етичних норм общини. Своєрідність декоративного розпису обумовлена особливістю розвитку України, її природними умовами. У сучасній картині українського народного мистецтва наочно виступають природні особливості місцевості, природне середовище, і воно по-різному відбивається на побуті й звичаях людей, по-різному будить творчу уяву, фантазію художника. Особливості місцевого рослинного й тваринного світу, колорит пейзажу по-своєму впливають на характер орнаменту декоративного мистецтва і поєднання фарб. Твори декоративно-прикладного мистецтва тією чи тією мірою відображають культурний рівень українського народу відповідного історичного періоду. Наприклад, учені-археологи за оздобленням архітектурних знахідок майже безпомилково точно визначають епоху та приналежність конкретному етносу.

Петриківський орнамент вирізняється використанням винятково флористичних мотивів, тобто орнамент у свою чергу складається із традиційних елементів – стилізованих завдяки фантазії народних майстрів зображень квітів, ягід, плодів, листя. Елементами композицій декоративних розписів можуть бути знову-таки стилізовані зображення представників фауни, сюжетні картини

із зображенням персонажів казок, пісень, у тому числі людей. Такі картини часто називають «народними картинками», адже вони відтворювали і відтворюють історію народу, його життя, побут та устрій.

Звідси витoki духовно-національної самобутності петриківського декоративного розпису – самобутності природи степової України, української ментальності та способу життя людей, що населяли цей унікальний регіон – порубіжжя півночі й півдня. У рідній природі черпали і черпають петриківчани мотиви та сюжети своїх розписів, у природі знаходили матеріали та інструменти для їх виконання. Колірна гама розпису – це сонцесяйне буяння природи краю, прийоми виконання, продиктовані спостережливістю, розвинутістю уяви, фантазією і загалом українським характером та національною ментальністю, які так само формуються природними та кліматичними умовами проживання.

Майстри петриківського декоративного розпису, дотримуючись традиційних норм, одночасно вільні у власному баченні й трактуванні, тим самим зберігаючи, збагачуючи і розвиваючи своє мистецтво. Звідси невичерпна багатоманітність варіантів, особливостей почерку тисяч відомих і невідомих майстрів, що робить унікальним цей вид народного мистецтва.

Відмінність у виконанні розписів різних регіонів України складається з багатьох чинників. У настінних розписах до прикладу Поділля і прилеглих до нього районів відзначалася монументальність. Одна квітка могла прикрашати цілу стіну, тоді як на Наддніпрянщині велику площину заповнювали багаторазовим повторюванням дрібних елементів. Для подільських розписів характерна графічність, тоді як на сході України найпоширеніші тональні вирішення [1].

У петриківських майстрів навіть спосіб побудови розпису відмінний від варіантів майстрів з інших регіонів України. Тут панує живописний підхід до вирішення декоративних композицій. Вирізняється і техніка виконання розпису. Малюють петриківчани

окремими швидкими віртуозними мазками, завдяки чому найповніше використовуються властивості вживаних ними фарб.

Під час виконання розпису на стінах у багатьох регіонах послуговувалися печатками-штампами. Як свідчать дослідники, такі штампи вирізалися з картоплі чи буряка, а дрібні деталі виконували відбитками пальців [1]. Петриківські малювальниці винайшли цікавий штамп із розрізаної навпіл ріпчастої цибулі різної форми (круглої, овальної) по горизонталі чи вертикалі, створюючи структуру квітки шляхом розрідження, розгинання пелюсток голівки цибулини. Такі штампи дають змогу створювати різноманітної форми фантастичні квіти, що стали одним із основних традиційних елементів петриківського розпису, який часто імітують у його декоративних композиціях.

Отже, порівнюючи способи виконання розписів майстрів різних регіонів України, зауважуємо і спільності, і відмінності, спричинені різними устроями життя їхніх мешканців, ментальністю, звичаями та природними умовами, що й створює унікальність та духовно-національну самобутність народного мистецтва, зокрібно петриківського декоративного розпису.

Бібліографічний список

1. Українське народне мистецтво / упоряд. В. С. Бутник-Сіверський, В. Г. Нагай, В. П. Самойлович. Київ : Мистецтво, 1967. 133 с., іл.
2. Гарькава Т. А. Майстер-клас від Тетяни Гарькавої: у 3 ч. Дніпро, 2015.
3. Гарькава Т. Петриківський розпис : навч. посіб. / за наук. ред. проф. Є. А. Антоновича. Дніпро : Ліра, 2016. 120 с., іл
4. Гарькава Т. Петриківський декоративний розпис : підручник / за наук. ред. проф. Є. А. Антоновича. Дніпро : Ліра, 2017. 220 с., іл.
5. Гарькава Т. А. Методичні засади навчання петриківського розпису. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. Серія «Педагогіка і психологія». 2018. № 2 (16). С. 18–22.

Роман ОДРЕХІВСЬКИЙ,

*д. мист., професор,
професор кафедри хореографії та мистецтвознавства,
Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського*

НАЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ДИЗАЙНУ ІНТЕР'ЄРІВ ЦЕРКОВНИХ СПОРУД У ГАЛИЧИНІ

У бурхливий час післявоєнного розвитку інфраструктури міст та сіл України важливе місце займає питання національної ідентичності церковних споруд. Особливої актуальності це питання набуло ще з початку 90-х років XX століття – у період відновлення української державності.

Характерні особливості цього – відродження національного стилю, який широко був популярний у будівництві та художньому оформленні церков на початку XX століття по усій території України. Це відродження виникло внаслідок великого духовного підйому українського громадянства в Галичині того часу [4, с. 240]. На межі XIX і XX ст. поруч з еклектичним наслідуванням історичних стилів у церковному будівництві та виготовленні іконостасів щораз частіше почали з'являтися твори, в образному вирішенні яких помітний вплив українського, передусім, народного мистецтва [2, с. 98]. У мистецтвознавчій науці останнє явище має кілька назв: «руський стиль», «стиль з певними рисами народності», «український модерн» тощо [2, с. 75], у тому числі й «український стиль» [2, с. 77], хоча, видається, доцільніше назвати його течією. Творчі пошуки в національному руслі на західноукраїнських землях з кінця XIX ст. розтягнулись аж до початку 40-х рр. XX ст. [1, с.20].

У кінці XIX – поч. XX ст. було споруджено низку церков, у художньому оформленні інтер'єрів поступово почали з'являтися елементи орнаментально-композиційних систем традиційного народного мистецтва. В іконостасі церкви Пресвятої Трійці з м. Дрогобича досягнуто гармонійної єдності різьбярського декору та

живопису завдяки зверненню до народних традицій різьблення, орнаментики та живопису. Адже одяг деяких персонажів на живописних картинах теж декорований мотивами народної вишивки бойків та гуцулів. Дрогобицький іконостас – один із найпоказовіших свідчень того, як риси українського народного мистецтва можуть органічно вплітатися в художнє оформлення інтер'єру церкви.

Серед іконостасів, в оздобі яких по всій поверхні застосовано гуцульське плоскорізьблення, виділяється чотириярусний іконостас церкви Св. Ап. Петра і Павла (1935 р.) із с. Ворохта (Надвірнянський район Івано-Франківської обл.).

Автором іконостаса є відомий гуцульський різьбяр Василь Турчинюк (1864–1939 рр.). Ідентифікація авторства не викликає жодного сумніву, якщо порівняти цю манеру різьблення зі збереженими роботами Василя Турчинюка у церкві Св. Юрія с. Дуліби (Стрийський район Львівської обл., 20-ті рр. ХХ ст.), у церкві Різдва Пресвятої Богородиці м. Делятина (Івано-Франківська обл.), перевезених в останню з церкви Св. Іоанна Богослова с. Луг (побіля м. Делятина) та низки інших об'єктів.

Цікавим є те, що в цьому іконостасі у декорі царських врат автор здійснив вдалу спробу вписати у стиль гуцульської плоскорізьби мотив плодів, листків та лози винограду, як і рисунок людської постаті – рельєфне зображення Бога-Отця прямо над царськими вратами – у напівциркульному отворі поміж намісним та празниковими ярусами [3, с. 86-88].

Застосування гуцульського різьблення у декорі іконостасів на початку ХХ ст. стало поширеним по всій території Галичини [3, с. 79-86]. Яскравим прикладом цього є не лише згадані іконостаси церков Св. Ап. Петра і Павла із с. Ворохти та Покрови Пресвятої Богородиці з м. Івано-Франківська, де практично вся поверхня покрита гуцульською плоскорізьбою, а й інших церков, де гуцульською різьбою декоровані, як правило, лише опірні конструкції, а декор

царських врат і деяких інших частин вирішено в руслі традиційного для іконостасів більш об'ємнішого рельєфного різьблення.

До таких можна віднести, зокрема, двоярусний іконостас церкви Св. Миколи (споруда із XIII ст.) у м. Львові, тонований темним чорно-коричневим кольором. Його численні опірні конструкції декоровані дещо трансформованими мотивами гуцульського плоскорізьблення, одночасно зі стилізованими під українську графіку початку XX ст. орнаментальними мотивами. Елементами гуцульського різьблення кола, розети, розети-хреста прикрашені, зокрема, пілястри під округлими колонками намісного ярусу. Місця ж відсутніх образів придельного ярусу прикрашені також плоскорізьбою, але з мотивами вазона і стилізованих рослинних стебел, листя і квітів, подібно до української графіки початку XX ст., наприклад, як у творах художника Г. Нарбута.

В іконостасі церкви Благовіщення (1927 р.) с. Гребенів (Сколівський район Львівської обл.) також застосовано декор опорних конструкцій гуцульським плоскорізьбленням. На відміну від ворохтянського Св. Ап. Петра і Павла, декор гребенівського іконостаса – поліхромований.

Таким чином, вплив орнаментально-композиційних систем традиційного народного мистецтва поступово утвердився в іконостасному різьбленні Галичини початку XX ст. Найчастіше це проявлялося у застосуванні мотивів гуцульського плоскорізьблення зразків др. пол. XIX – поч. XX ст. Трохи змодернізований зразок так званої гуцульської церкви, в основі плану якої лежить грецький хрест, став у період поміж I і II Світовими війнами в Галичині символом українського народного стилю [5, с. 125]. Очевидно, «гуцульський стиль» в архітектурі сприяв популяризації прикрашанню церковного інтер'єру, в тому числі й іконостаса, різьбленням із застосуванням гуцульських елементів. Зрозуміло, що застосування традицій українського мистецтва в іконостасному різьбленні полягає не лише у вживанні елементів і техніки

гуцульського різьблення, а також переосмислення творчої спадщини української народної графіки і вишивки таких етнографічних груп, як бойки, лемки та ін. Показовим у цьому плані є аналізований вище іконостас церкви Пресвятої Трійці з м. Дрогобича.

У час повоєнного розвитку інфраструктури міста і села у церковному будівництві варто враховувати традиції українського стилю. Адже саме такий підхід допоможе продемонструвати національну специфіку інтер'єру того чи іншого храму. Це варто врахувати під час будівництва нових та реставрації старих споруд. У перспективах подальших досліджень – вивчити це питання на зразках новозбудованих і відреставрованих спорудах повоєнного часу.

Бібліографічний список

1. Нога О. Український стиль в церковному мистецтві Галичини кінця XIX–початку XX століть. Львів : Українські технології, 1999. 160 с.
2. Нога О. Український стиль у церковному та світському мистецтві кінця XIX – поч. XX ст.. *Сакральне мистецтво Бойківщини. Треті наукові читання пам'яті Михайла Драгана* : матеріали виступів на конференції 19–20 листопада 1998 р., м. Дрогобич. Дрогобич : Відродження, 1998. С. 74–83.
3. Одрехівський Р. Сакральна різьба по дереву в Галичині XIX – першої половини XX століть. (Історія та художні особливості). Львів : Афіша, 2006. 288с.
4. Одрехівський Р. В. Українське національне відродження та розвиток мистецтва різьблення в Галичині: кінець XIX – початок XX ст. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. Київ, 2018. № 2. С. 239–243.
5. Brykowski R. *Drewniana Architektura Cerkiewna Na Koronnych Ziemiach Rzeczypospolitej*. Warszawa: Towarzystwo opieki nad zabytkami, 1995. 259 s.

Наталія СКЛЯРЕНКО,
к. мист., доцент,
доцент кафедри архітектури та дизайну,
Луцький національний технічний університет,
учений секретар Науково-методичної комісії з дизайну
Міністерства освіти і науки України

ДИНАМІЧНІ ВІЗУАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ЗІ СТЕРЕОЕФЕКТОМ: ПРОЄКТНІ КОНЦЕПЦІЇ

Швидкий ритм життя та перенасиченість середовища інформаційними повідомленнями є панівною характеристикою сьогодення. Тому привернути та утримати тривалий час увагу аудиторії традиційними візуальними засобами сьогодні дуже важко. Щоб підвищити рівень сприйняття інформації, дизайнери застосовують інноваційні технології, спрямовані на утворення динамічних зображень із використанням стереоефектів.

У сучасному світі інформаційних технологій дедалі частіше з'являються стереозображення, які передають ілюзію глибини, руху та об'єму просторово-предметного середовища. Наявність незначної кількості проєктних розробок [2] зазвичай не має теоретичного підґрунтя. Тому актуальним напрямом наукових досліджень дизайну візуальних комунікацій стає пошук нових концепцій створення художніх образів із використанням стереоефектів. Такі стереозображення розглядаємо як перехід на новий рівень комунікації, методи проєктування якого потребують подальших досліджень з позицій дизайну.

Ґрунтовний аналіз еволюції стереозображень та їх інтеграції у структуру об'єктів графічного дизайну представлено Є.Назаркевич [6]. Дослідниця виділяє три базових технології для створення зображень зі стереоефектом: лентикулярна, стереоскопічна, анагліфічна [6, с.115-116]. Окремі аспекти побудови анаморфних зображень у контексті формування міського середовища піднімає

І. Ладигіна [5]. Проблеми автоматизованого створення художніх стереозображень, т.зв. «живописний рендеринг» [3], і стереоскопічних 3Д-зображень [4] пов'язані з використанням стереоскопічних технологій як інструменту для роботи у різноманітних контекстах. Фрагментарність висвітлення інформації з обраної теми обґрунтовує потребу в систематизації відповідних даних.

Метою роботи є виявлення проєктних концепцій для візуалізації інформації із використанням стереоефектів.

На основі аналізу описаних технологій створення стереозображень формуємо проєктні концепції для розробки динамічних візуальних комунікацій.

Концепція прихованої інформації розкриває можливість різнобічного прочитання інформаційного повідомлення, розкриваючи її мультимістовність і багаторакурсність. Реалізація цієї концепції відбувається за допомогою анагліфічного методу, лентикулярної та стерео-варіо-технологій.

Анагліфічний метод створення зображень ґрунтується на їх проєціюванні через хроматично протилежні (зазвичай червоний і синій або червоний і зелений) світлофільтри без їх просторового розділення [6, с. 13-14]. Для цього використовують анагліфічні окуляри. У результаті їх використання кожне око бачить тільки одне зображення, а при їх злитті виникає ахроматичний стереоефект. Сутність проєктування прихованих зображень полягає в тому, що два зображення накладаються одне на одне, але залишаються розділеними. Наявність прихованої візуальної інформації є важливою у дизайні друкованої 3Д-продукції, зокрема листівок, візитних карток, книг тощо, що привертає увагу споживачів.

Лентикулярна технологія – це технологія друку, за якої кожне око бачить різні перспективи через відмінності в розташуванні

глядача відносно предметів. Візуально-комунікативні системи з використанням лентикулярного друку набувають динамічності завдяки створеним анімаційним ефектам трансформації художнього образу. Таким чином, відбувається перетворення статичного друкованого зображення в динамічний інтерактивний засіб комунікації. Цей ефект виникає завдяки об'єднанню спеціально підготовлених зображень, що чергуються на лентикулярній лінзі. Видимість зображень залежить від кута перегляду.

Використання стерео-варіо-ефектів забезпечує появу різноманітних видів варіативних зображень. Одна візуально-комунікативна система може вміщувати від 2-32 зображень, об'єднаних тематично, що утворюють анімаційний ефект [6, с. 30-31]. Додаткову приховану інформацію можемо отримати двома способами: 1) створення різних зображень на виступаючих ребрах конструкції об'єкту, огляд яких із двох боків презентує різні зображення (рекламні білборди, посуд); 2) друк з використанням лентикуляру, що забезпечує суміщення різних зображень в одне ціле за допомогою програмного забезпечення.

Концепція формування динамічного візуально-комунікативного простору реалізується за рахунок використання властивостей бінокулярного зору для проєктування зображень у техніці анаморфізму. Ця техніка дозволяє створювати об'ємні композиції, розгляд яких з певного кута зору розкриває можливість побачити інше зображення або прочитати повідомлення. Курт Веннер, італійський художник вуличного мистецтва, розробив методику геометричної побудови ілюзій на горизонтальних і вертикальних поверхнях [5, с. 70-71], забезпечивши поширення оптичних ілюзій у стріт-арті.

Анаморфне мистецтво широко використовується не лише як естетична складова, а й відіграє функціональну роль у проєктуванні

урбаністичного середовища (наприклад, для створення навігаційних візуально-комунікативних систем у громадських закладах різного призначення та у міському середовищі). Описана проектна концепція спрямована на посилення візуальної комунікації за рахунок взаємодії з формою та взаємопроникнення форми та простору [1].

Наступним етапом розвитку представлення 3Д-зображень є перехід від стереоскопічного методу до голографічного методу, який є більш технологічно складним і візуально вражаючим. *Технологія голографії* формує дещо відмінне більш досконале об'ємне зображення, створене за допомогою когерентного (лазерного) випромінювання [7]. Динамічні, близькі до реалістичних візуальних зображень виступають синтетичним утворенням, що перебуває на межі реального та віртуального світів.

Стереоскопія використовується як потужний інструмент для створення проектних концепцій прихованої інформації (анагліфічний метод, лентикулярна та стерео-варіо-технології) та формування динамічного візуально-комунікативного простору (анаморфна технологія та голографія). Способи динамічної візуалізації образу для кожної з описаних концепцій становлять синтез експерименту та технологій. Стереоефекти є необхідними для активізації уваги споживачів, підвищення рівня сприйняття інформації та комунікації. Переосмислення проектних концепцій створює теоретичне підґрунтя для подальшого розвитку динамічних візуальних комунікацій.

Бібліографічний список

1. Ferragallo R. On Stereoscopic Painting. *Leonardo*. 1974. # 7(2). P. 97–104. URL: <https://doi.org/10.2307/1572788>
2. Lenticular print and design. 3D лентикулярная печать – макеты (lenticular 3D). 2020. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=sXRHM7I3L1o>

3. Stavrakis E., Gelautz M. Stereoscopic Painting with Varying Levels of Detail. *Proceedings of SPIE – The International Society for Optical Engineering*. 5664. March, 2005. URL : <https://doi.org/10.1117/12.586702>

4. Yim M. Y.-C., Cicchirillo V.J., Drumwright M. E. The Impact of Stereoscopic Three-Dimensional (3-D) Advertising. *Journal of Advertising*. 2012. # 41:2. P. 113-128. URL : <https://doi.org/10.2753/JOA0091-3367410208>

5. Ладигіна І. В. «Street art» як невід’ємна складова сучасного міського простору. *Науковий вісник будівництва*. 2021. Т. 104. №2. С. 65-73. URL: <https://doi.org/10.29295/2311-7257-2021-104-2-65-73>

6. Назаркевич Є. П. Стереозображення у графічному дизайні: монографія. Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2018. 2006 с.

7. Складенко Н.В. Аспекти системності голограми як синтетичного дизайн-об’єкту. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*. Мистецтвознавство. № 2. Харків : ХДАДМ, 2013. С. 48–50.

Степан ПІСЬО,

*старший викладач кафедри архітектури,
Львівський національний університет природокористування*

ХУДОЖНЬО-ІДЕЙНИЙ ЗМІСТ ПАМ'ЯТОК БОЙКІВЩИНИ – ДРОГОБИЧА

Непересічна естетична цінність дерев'яних пам'яток, яку зводили народні зодчі, відображається в тому, що вона є живим прикладом втілення істини художньої творчості, присутній в самій природі людини. Небувала краса, особливе зачарування невишуканої простоти, поетичної довершеності поєднані в кожній перлині народної архітектури та монументально-декоративному мистецтві, які промовляють до нас з минулих віків у новому часі візуально-пластичної мови українського образотворення і дизайну.

До нашого часу на теренах Дрогобиччини збереглась певна кількість пам'яток дерев'яної архітектури, бойківської школи народного зодчества, серед них церква св. Юра та Здвиження, побудованих на початку 16 ст. у Дрогобичі, про які йтиметься далі.

Ці Божі храми є тридільного типу з трикамерною основою у формі прямокутників, наближених до квадрату (бабинець, нава та вівтар) і розставлених у плані по одній осі зі сходу на захід.

Церква Здвиження належать до ранніх творів прикарпатської бойківської школи – це двоверха з трисхилим дахом над вівтарем споруда. Вежа над зрубом створює перекриття у формі намету квадратного над навою та восьмикутного над бабинцем. Наву і вівтар оточує широке піддашся, оперте на виступах вінців зрубу.

В інтер'єр церкви кожна епоха вносила свої зміни в оформлення, мінялася також й іконостасна стіна. У ньому найцікавішим є темперний живопис. Припускають, що східний зруб розписано в 1613 році.

Фронтальні фігури святих укомпоновані в мальовану аркаду. Вони написані широко і сміливо в теплих тонах, серед яких переважають коричнево-червоні та охристо-оранжеві кольори. Вони немов несуть на собі не тільки вищерозміщені сцени, а й верхні частини церкви. Площини стін між композиціями і сюжетами розписані рослинним орнаментом. Колорит розписів, розміщених на стінах перекриття, світлий. В їх палітрі переважають сіро-білі, світло-охристі й сизо-голубі кольори. У контраст їм у насиченій композиції постає «Богоматір знаміння» намальована в більш глухому, вишнево-червоному тоні.

Монументальний стиль розписів, узагальнене трактування, форми і глибоке розуміння органічної єдності всіх її частин, стриманий колорит і особлива возвеличуваність створених образів не перестає промовляти до нас з першої третини XVII ст.

Найбільш характерною для бойківської архітектури є тридільна триверха композиція як у церкві св. Юра, внесена в 2013 році до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, разом з іншими храмами України. Видатний український архітектор, мистецтвознавець та етнограф Григорій Логвин назвав цей храм симфонією архітектури, іконопису та ще чогось невлучимого. І мав рацію. Це беззаперечна вершина дерев'яної галицької архітектури. У неповторному і незабутньому образі церкви злилися пластичність форм і вигадливий декор, гармонія ліній і непорушність традицій... Те саме стосується збереженого іконостасу та розписів, які суцільним килимом вкривають стіни й склепіння пам'ятки. Побудова форм фасадів випливає з тризрубного плану. Кожен зруб отримав своє конструктивне і художнє вирішення у вигляді чотири-, восьмикутного (або їх комбінування) пірамідально-ступеневого верха. Церкву збудовано у 1657 році, в ній найповніше і

найяскравіше сконцентрувались творчі досягнення народних майстрів.

Ґонтова обшивка м'яко облягає всі зруби кліроси і куполи, створюючи немов живі і тонкі пластичні переходи, які в архітектурі можливі тільки в одному матеріалі – дереві. Вежа центрального зрубу (нави) є домінантною в об'ємній композиції. Її доповнюють дві бічні вежі, хоч і не зовсім однакові по висоті (бабинець трохи вищий від вівтаря), але зрівноважені. Важливе значення в композиції має нахил стін і завершення у вигляді пружистих бань. Однією з особливостей є гранчастий зруб бабинця, що зумовив нестандартне розміщення входу з північно-західної сторони відносно осі. Переважно входні двері робились з півдня та заходу.

У дерев'яній церкві св. Юра бічні крилоси з мініатюрними куполами підкреслюють величність споруди і вирішують складне композиційне завдання – зіставлення архітектурних форм різних масштабів. Цей статичний прийом разом із конструктивно продуманою простотою розподілу архітектурних мас доводить, що оглядати церкву потрібно як скульптуру з усіх сторін, бо кожна сторона хоч в дрібних деталях є неповторною.

Інтер'єр порівняно з Воздвиженською церквою більш живописний, у ньому незвично об'єднані простір нави, бабинця з крилосами. Особливе місце займає гарний іконостас з його непрорізною різьбою невисокого рельєфу, він по-своєму стриманий і нагадує білокам'яну ренесансну різьбу, наприклад: портал каплички Трьох Святителів XVI-XVII ст. у Львові. Збагаченість виразності орнаментів – це яскравий художній вираз, який знайшов наближення до народного мистецтва.

Особливо вражають своєю красою розписи церкви, які стеляться по стінах, переходять на паруси, і ніби зникають у напівтемряві куполів. З тонкою гармонією тут поєднуються свіжі сині,

червоногарячі та охристі відтінки з сіро-попелястими, блідо-зеленими і коралово-білими тонами. Слід також відзначити особливості розписів щодо зв'язку їх з архітектурою інтер'єру. Зокрема, вікна як елементи не враховувались при загальній композиції розписів. Головним художнім стрижнем є стінопис нави, виконаний у 1646 – 1648 рр. Він присвячений таким темам, як Страсті і Акафісти.

З південно-західної сторони церкви розмістилась збудована в 1670 році дерев'яна квадратна у плані дзвіниця, яка має чотири рівні і завершується куполом. Дзвіниця разом із церквою св. Юра творять єдиний архітектурний ансамбль.

Таким чином, можемо стверджувати, що бойківські дерев'яні тридільні церкви Дрогобича внаслідок досконалості своїх форм та їх архітектурно-мистецького вирішення є плодом творчого генія народу, які, доведені до співзвучності і гармонії, стали справжніми перлинами європейського народного зодчества і є не лише скарбами нашого краю, а й світової культури, які потрібно оберігати та всіляко висвітлювати в добу цифрових медіа.

Юрій СОХА,

*к. держ. упр., Львівський фаховий коледж будівництва,
архітектури та дизайну*

Аліна МУЛИК

Мирон ІВАНІК

ВИКОРИСТАННЯ ХРАМОВИХ ПРИМІЩЕНЬ ЛЬВІВЩИНИ НЕ ЗА ПРИЗНАЧЕННЯМ І ЙОГО ВПЛИВ НА ЗБЕРЕЖЕННЯ ІНТЕР'ЄРІВ САКРАЛЬНОГО ПРОСТОРУ

У символічному просторі традиційної культури Львівщини храм є об'єктом побутово-повсякденних і ритуальних практик, символом культурної традиції, що дає системі організації соціуму свого колориту. Дизайн сакрального простору є своєрідним символом єднання поколінь, знаком етно- та соціокодів. Культова споруда виступає не лише символом єднання людини з Богом, а й репрезентантом, який організовує функції духовну, культурну й світоглядну. Українська культура, складовою частиною якої є релігійно-церковне життя, упродовж тривалого часу зазнавала руйнації при зміні світоглядних систем, у періоди війн, тоталітаризму тощо.

Храми, як архітектурні споруди, які мали історичну, естетичну чи культурну цінність і були водночас духовно-культурним базисом українського суспільства, який упродовж тривалого часу виконував роль домінуючого духовного чинника. У ХХ ст. вони опинилися в епіцентрі воєнно-політичних катаклізмів, революційних потрясінь, репресивної політики комуністичного режиму, злочинів гітлерівських окупантів. Партійно-радянське керівництво послідовно втілювало свої наміри на нищення релігії й церкви, по-перше, на рівні вироблення програмних установок (розробка стратегії); по-друге, на організаційному рівні — формування відповідного партійно-

державного апарату; по-третє, на рівні практичного втілення (реалізація накреслених завдань щодо руйнації культових споруд) [1].

Питання сакрального простору має міждисциплінарний характер, адже інтер'єр храму розкриває відповідність традиції і контексту часу, його автентичності; просторовий аналіз характеризує архітектурно-планувальну форму та практичну функціональність, а художній аналіз розкриває його естетику, образну виразність, красу; соціальний аналіз храмобудування розкриває його соціальну ефективність, добродійний вплив на суспільство [2].

Цілеспрямована масштабна реалізація антирелігійної політики роз- почалася в Україні 1 червня 1921 р. У складі Наркомату юстиції УСРР було створено так званий «ліквідаційний відділ». Постановою ВУЦВК від 6 вересня 1922 р. відділ було передано до Наркомату внутрішніх справ (НКВС) [3]. Одним із поширених «аргументів» закриття храмів у 1932–1933 роках було їх закриття з метою використання як зерносховищ. Президія ЦВК СРСР констатувала: «Повсюдно практикується вилучення молитовних будинків під зсипання хліба... Причому, факти говорять, що церкви часто засипаються хлібом без необхідності в цьому, тільки для того, щоб «ліквідувати» релігію; у багатьох місцях засипаються останні церкви в районі; терміни, на які береться церква під хліб, зазвичай не витримуються... Прикладів надзвичайно багато» [4].

Один із прикладів – Львівський домініканський костел Божого Тіла (нині Церква Пресвятої Євхаристії) – одна з найкращих в Європі архітектурних пам'яток пізнього бароко. З приходом радянської влади у приміщенні костелу та монастирю влаштували склади цементу, а з 1973 року він став частиною Музею релігії та атеїзму (з 2009 року – Музей історії релігії).

Практика використання храму не за призначенням торкнулась і Гарнізонного храму святих апостолів Петра і Павла у Львові, відомого як колишній костел Єзуїтів. Збудований на початку XVII ст. за взірцем римської святині Іль-Джезу. Вважається однією з найбільших культових споруд Львова.

Вартує уваги єдиний храм Вірменської апостольної церкви в Західній Україні – Вірменський кафедральний собор Успіння Пресвятої Богородиці, що належить до Світової спадщини ЮНЕСКО. Він же є одним із найдавніших і найсамобутніших ансамблів у багатій архітектурній спадщині Львова. За радянської влади Вірменський собор закрили: спочатку приміщення використовували як фондосховище Львівської картинної галереї, а з 1953 року – музею імені Леніна.

Таким чином церкви, як і костели, монастирі передавали державним установам і використовували за будь-яким призначенням, окрім основного. Водночас О. Шуба зазначає, що використання частини колишніх культових споруд під громадські будівлі дало змогу краще їх зберегти, ніж залишення без догляду взагалі чи використання як приміщень утилітарного призначення.[5]. Якщо перетворення церковної споруди на книгосховище давало змогу максимально зберігати її архітектуру та частково рятувати настінні розписи, то розміщення в них складів або в'язниць призводило до невідворотного руйнування та перебудови приміщень [6].

Отже, руйнування культових споруд тривало упродовж всього періоду радянської влади. Темпи й масштаби мали різну інтенсивність і траєкторію. Свідомо нищились навіть безцінні шедеври культури лише на тій підставі, що були культовими. Та зараз за проголошеної незалежної України, національного відродження постає питання збереження інтер'єрів храмів у

контексті моделі сталого розвитку для забезпечення можливості збереження релігійної та духовної спадщини майбутнім поколінням.

Бібліографічний список

1. Киридон А. Руйнування культових споруд (1920–1930-ті рр.): традиційної ритмології простору. *Міжвідомчий збірник наукових праць Національної академії наук України «Проблеми історії України: факти, судження, пошуки»*. Київ, 2013. Вип. 22. С. 91–102

2. Криворучко Ю. І. Канонічність та творчість у сакральній архітектурі. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Львів, 2016. С. 27–46.

3. Центральний державний архів громадських об'єднань України. Ф. 5. Оп. 1. Спр. 1085. Арк. 19.

4. Ігнатуша О.М. Разом з народом: церква в умовах голодомору 1932–1933 років. *Голодомор 1932–1933: запорізький вимір*. Запоріжжя, 2008. С. 112–127.

5. Шуба О.В. Церковне пам'яткознавство у національно-культурному відродженні України. *Археометрія та охорона історико-культурної спадщини*. 1998. Вип. 2. С. 96–105. URL: <http://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Sci/Archeology/Archeometry/Heritage/ChurchHeritage.html>.

6. Каталог зруйнованих храмів і монастирів України: Каталог / Ред. кол.: Солдатенко В. Ф. (голова), Богуцький Ю. П., Буряк Л. І., Веденєєв Д. В. (заст. гол.), Калініч Г. Ю. (відп. секр.), Киридон А. М., Кривошея В. В. (заст. гол.), Любовець О. М., Новохатько Л. М., Рафальський О. О., Уткін О. І.; Упорядн.: Кривошея В. В. (керівник), Антонюк Я. М., Березовський О. М., Буряк Л. І., Ведмідь Л. А. та ін. Український інститут національної пам'яті. Київ, ДП НВЦ «Пріорітети», 2013. 512 с.

З М І С Т

СЕКЦІЯ 1. КУЛЬТУРНІ ПРАКТИКИ ПОВСЯКДЕННОСТІ І ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ІНДУСТРІЙ У РОЗВИТКУ ПОВОЄННОЇ УКРАЇНИ	3
Valentin BAKARDJIEV. MODULAR METHOD IN THE DESIGN OF MODERN ART OBJECTS ON THE EXAMPLE OF THE ART PROJECT «EL AUMENTO»	3
Marie BERGSTEDT. TEXTILE PORTRAITIST AS AN ART OF GRATITUDE TO PEOPLE	5
Elizabeth BOVI. ARTISTIC INSTALLATION WORK WITH A CROSS BETWEEN VISUAL AND SOUND LANGUAGES «BREAKING THE CEILING»	7
Virginia D'ANGELO. IMPERFECT AUCTIONS, SEAMS OF MEMORY	9
Maria Laura FIORDELISI. WOODCUT-WOOD ENGRAVING: «ABSENCE»	12
Bárbara HASSEN. VIDEO PERFORMANCE WORK: «TREAT YOURSELF»	14
Hacı Yakup ÖZTUNA, Merve KARAGÖZ. INNOVATIVE TRENDS OF GLOBAL PARADIGMS IN ART AND DESIGN EDUCATION	17
Irfan KHATRI. FABRIC HAND PRINTING: THROUGH THE AGES UNTIL PRESENT DAYS	20
Caterina ZUCCHI. BIOFORMS IN THE DESIGN OF AUTHORS GLASS JEWELRY	23
Альона ГОДОВАНЮК, Каріна ГОНЧАРУК. КРЕАТИВНІ ІНДУСТРІЇ ЯК БАЗИС ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ПОВОЄННОЇ УКРАЇНИ.....	26
 СЕКЦІЯ 2. АРХІТЕКТУРА І ДИЗАЙН ОБ'ЄКТІВ ВІДБУДОВИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ	29
Ольвіта ЖЕЖЕРЯ. ПОСТВОЄННА УРБАНІСТИКА ТА АРХІТЕКТУРА. МІЙ ДІМ – МОЯ ФОРТЕЦЯ	29
Анастасія КОЗЯР. ХУДОЖНІ ЗАСОБИ В ДИЗАЙНІ АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА ПОВОЄННОЇ УКРАЇНИ	33
Анастасія КРАВЧЕНКО. ВІДНОВЛЕННЯ ТОРГОВО-РОЗВАЖАЛЬНИХ ЦЕНТРІВ У ПОВОЄННІЙ УКРАЇНІ	35
Анна ЛУЦЕНКО, Лілія ГНАТЮК. АРТЦЕНТРИ ЯК ОСНОВА ТЕРАПІЇ ПРИ ПТСР. ДИЗАЙНЕРСЬКІ ВИРІШЕННЯ НЕТИПОВИХ ЦЕНТРІВ РЕАБІЛІТАЦІЇ	39
Владислав МІТІН. ГЕНЕРАТИВНИЙ ДИЗАЙН ЯК НОВІТНІЙ МЕТОД У ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ	44
Наталія РОМАНЕНКО, Юлія ДЕМЧУК. ЕСТЕТИКА ОФІСНОГО ПРОСТОРУ ДЛЯ ФАХІВЦІВ ІТ-ГАЛУЗІ	46

Анастасія РЕДЧИЦЬ. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНОГО ОСВІТЛЕННЯ В АРХІТЕКТУРНОМУ ПРОЄКТУВАННІ	51
Нестор САВЧАК. ДИНАМІЧНА ФОРМА ТА МОБІЛЬНІ ЕЛЕМЕНТИ В ЗАМКНЕНОМУ СЕРЕДОВИЩІ	54
Юлія СПЕРКАЧ. НОВІТНІ ПІДХОДИ ДО ДИЗАЙНУ АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	57
Інна ЯКОВЕЦЬ, Наталія ЧУГАЙ. ГАБІОННІ КОНСТРУКЦІЇ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА АРХІТЕКТУРНО-ЛАНДШАФТНОГО СЕРЕДОВИЩА МІСТА	60
 СЕКЦІЯ 3. НОВА ВІЗУАЛЬНО-ПЛАСТИЧНА МОВА УКРАЇНСЬКОГО ОБРАЗОТВОРЕННЯ І ДИЗАЙНУ В ДОБУ ЦИФРОВИХ МЕДІА	65
Марія АРТЕМЕНКО. ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ТРАНСЛЮВАННІ АКТУАЛЬНИХ КОНЦЕПЦІЙ FASHION-ІНДУСТРІЇ	65
Богдан ЗАДОРЖНИЙ. ХУДОЖНІ МОЖЛИВОСТІ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ МОДЕЛЮВАННЯ ВІТРАЖІВ	68
Олена ЧЕПЕЛЮК, Марія ШАХМАН. ІНТЕРАКТИВ ЯК ЗАСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ МАЛИХ АРХІТЕКТУРНИХ ФОРМ У МІСЬКОМУ ПРОСТОРІ	71
 СЕКЦІЯ 4. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ, ЕФЕКТИВНІ БУДІВЕЛЬНІ МАТЕРІАЛИ ТА КОНСТРУКТИВНІ ВИРІШЕННЯ ПРИ ВІДБУДОВІ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ ЗРУЙНОВАНИХ БУДІВЕЛЬ І СПОРУД	75
Юрій БОДНАР, Максим БОСЕЦЬКИЙ, Любомир ГОРОН. ПОВОЄННА ВІДБУДОВА УКРАЇНИ І ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ ЖИТЛОВИХ БУДИНКІВ	75
Денис ГРЕЦЬКИЙ, Людмила КУЗУБ. ОБІРУНТОВАНІ ТЕХНОЛОГІЇ УЛАШТУВАННЯ РЕЗЕРВУАРІВ ДЛЯ ПАЛИВНО-МАСТИЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ	77
Йосип ЛУЧКО. ДОСЛІДЖЕННЯ І РОЗРОБКА РЕКОМЕНДАЦІЙ З ПОСИЛЕННЯ ПІДКРАНОВИХ БАЛОК МУКАЧІВСЬКОГО ЗАВОДУ БУДІВЕЛЬНИХ ВИРОБІВ (МЗБВ).	81
Андрій МАЗУРАК, Василь МИХАЙЛЕЧКО, Володимир ГОРАЛЬ. ВІДНОВЛЕННЯ І ПІДСИЛЕННЯ БУДІВЕЛЬНИХ КОНСТРУКЦІЙ ТЕХНОЛОГІЄЮ ТОРКРЕТУВАННЯ	85
Андрій МАЗУРАК, Оксана МАЗУРАК. ТЕХНОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРИ УТЕПЛЕННІ ФАСАДІВ	88

Тетяна ПОРТЯНКО. УПРАВЛІННЯ МЕДИЧНИМИ ВІДХОДАМИ НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ЦСК «БІОФАРМА ПЛАЗМА» ЧЕРКАСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ ЗАГОТІВЛІ КРОВІ ТА ЇЇ КОМПОНЕНТІВ	93
Анатолій СМОЛЯР, Ірина МІРОШКІНА. КОНСТРУКТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИЩЕНИХ ВІД ВИБУХІВ ЖИТЛОВИХ ТА ЦИВІЛЬНИХ БУДІВЕЛЬНИХ СПОРУД	98
Юрій ФАМУЛЯК. ВИКОРИСТАННЯ НІЗДРЮВАТОГО БЕТОНУ ПРИ РЕВІТАЛІЗАЦІЇ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄКТІВ	101
Ярослав ФАМУЛЯК. ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ЗАСТОСУВАННЯ КОНСТРУКЦІЙ З ДЕРЕВИНИ ПРИ РЕВІТАЛІЗАЦІЇ ПАМ'ЯТОК АРХІТЕКТУРИ	107
 СЕКЦІЯ 5. ПОКРАЩЕННЯ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ ТЕРИТОРІЙ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ ТА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПІСЛЯВОЄННОГО ПЕРІОДУ	
Ірина БЕРЕЗОВЕЦЬКА. ЗАСАДИ ОЗЕЛЕНЕННЯ У СУЧАСНИХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТАХ	113
Євгенія БЕРЕЗЮК. ЕКОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК ПОЛІГРАФІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА	116
Марина ГАРБАР, Олена ОЛЬХОВСЬКА. УПРОВАДЖЕННЯ ПЕРЕРОБЛЕНОЇ СИРОВИНИ В АРХІТЕКТУРІ ТА ДИЗАЙНІ СЕРЕДОВИЩА	119
Наталія ГНАТЮК, Петро БОРОВИК, Дарина БОРОВИК. ПОДАТКОВІ ВАЖЕЛІ ТА СТИМУЛИ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ. Наталія ЖУРАВСЬКА, В. КОВАЛЕВСЬКИЙ, Б. КОТЯШ, М. ПИТОВА, А. ХОДАЧЕНКО, Д. СКУРАТОВ, С. ЗАРІЧНИЙ, В. САХАРУК. ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ ТЕРИТОРІЙ ТА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПІСЛЯВОЄННОГО ПЕРІОДУ – ОСНОВА ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ БУДІВНИЦТВА	122
Богдан КУЦЕВИЧ. ДОСВІД ПРОЄКТУВАННЯ ТА БУДІВНИЦТВА ЕНЕРГОЕФЕКТИВНИХ ОФІСНИХ БУДІВЕЛЬ В УКРАЇНІ ОСТАННІХ ДЕСЯТИЛІТЬ	125
Олексій ЛУКАШ, Анатолій КУШНІР. ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ ЗЕЛЕНОГО ГОСПОДАРСТВА В МІСТІ КИЄВІ У ПОВОЄННИЙ ЧАС, ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	128
Оксана МАЗУРАК, Галина ЛИСАК. ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОГОТЕЛІВ РОЗТОЧЧЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	132
Павло МІХНО, Олександр БІДА. ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ СТІЙКОСТІ АГРОЛАНДШАФТІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ	137
	141

Анастасія СПЕРКАЧ. ОСОБЛИВОСТІ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ БІОКЛІМАТИЧНОГО ЖИТЛОВОГО СЕРЕДОВИЩА	146
Анастасія ТЕЛЕПЕНКО. ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ ШТУЧНИХ ЕКОСИСТЕМ В АРХІТЕКТУРНОМУ ПРОЄКТУВАННІ	148
СЕКЦІЯ 6. РЕНОВАЦІЯ ТА АДАПТАЦІЯ ЗРУЙНОВАНОГО ПРОСТОРУ ЖИТТЄВОГО СЕРЕДОВИЩА ДО НОВИХ УМОВ, ДИЗАЙНЕРСЬКІ ПРАКТИКИ В АРТПРОЄКТАХ ВІДНОВЛЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ	151
Наталія ЖИТКОВА. ВИРОБНИЧІ ПІДПРИЄМСТВА ПІСЛЯВОЄННОГО ПЕРІОДУ В ОНОВЛЕНІЙ СОЦІАЛЬНІЙ ІНФРАСТРУКТУРІ МІСТА	151
Олександра КОЛОДРУБСЬКА. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ АДАПТИВНОЇ АРХІТЕКТУРИ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СЕРЕДОВИЩА ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	156
Іванна КОЛЯДА. ВПЛИВ АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОГО РІШЕННЯ НА ЯКОСТІ ЖИТЛОВОГО СЕРЕДОВИЩА (НА ПРИКЛАДІ ЖК ARIA)	159
Романа КЮНЦІЛІ, Андрій СТЕПАНЮК. ПРОБЛЕМИ ВІДНОВЛЕННЯ МІСТОБУДІВНИХ ОБ'ЄКТІВ ІСТОРИЧНОЇ СПАДЩИНИ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО ПЕРІОДУ	162
Романа КЮНЦІЛІ, Андрій СТЕПАНЮК. АДАПТАЦІЯ «СОВКОВОЇ» АРХІТЕКТУРИ» УКРАЇНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ДО ДИЗАЙНУ СУЧАСНОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВИШУ	165
Олександр МОСКАЛЕНКО. ПРОБЛЕМИ ВІДНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ ПОВОЄННОЇ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ ВТОРИННОЇ ПЕРЕРОБКИ СИРОВИНИ)	167
Андрій СТЕПАНЮК, Романа КЮНЦІЛІ. ПИТАННЯ АДАПТАЦІЇ АРХІТЕКТУРИ НОВИХ БУДІВЕЛЬ В ЕКСТЕР'ЄРІ ІСТОРИЧНОГО СЕРЕДОВИЩА МІСТА	169
СЕКЦІЯ 7. КОНТРОЛЬНА ФУНКЦІЯ СУБ'ЄКТІВ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ У СФЕРІ ДОТРИМАННЯ І ЗАСТОСУВАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ ПОВОЄННОЇ УКРАЇНИ	172
Станіслав ЄФТЕМІЙ. ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВСТАНОВЛЕННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПЕРЕВИЩЕННЯ ВЛАДИ АБО СЛУЖБОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРАЦІВНИКОМ ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ	172
Андрій СТЕПАНЮК, Катерина КОСТОВСЬКА. ПУБЛІЧНЕ ПРАВОНАСТУПНИЦТВО ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО АРХІТЕКТУРНО-БУДІВЕЛЬНОГО КОНТРОЛЮ ТА НАГЛЯДУ ПІД ЧАС РЕФОРМИ 2020-2021 РОКІВ	176

СЕКЦІЯ 8. РОЛЬ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ВІДНОВЛЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ	180
Valeriia BONDAR, Maxim BEZDOLNY. ON THE APPROPRIATENESS OF SPECIFYING CERTAIN CIRCUMSTANCES AGGRAVATING RESPONSIBILITY FOR ADMINISTRATIVE OFFENSES WITH THE PURPOSE OF PREVENTING CORRUPTION	180
Аліна ВОЛОНТИР, Сергій РОТТЕ. НОВОВВЕДЕННЯ В СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	185
Степан ГНАТЮК, Ірина БЕСАГА. ВИЗНАЧЕННЯ НАЛЕЖНОГО ВІДПОВІДАЧА У СПРАВІ ПРО ПОРУШЕННЯ ВИМОГ БУДІВЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА	190
Романа КЮНЦЛІ, Ірина БЕСАГА. ПРАВОМІРНІ ОЧІКУВАННЯ НА БЕЗПЕЧНЕ АРХІТЕКТУРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ	194
Олександр СОЛОСІЧ. АКТУАЛЬНІ НАПРЯМКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРОЦЕСУ ВІДБУДОВИ ІНФРАСТРУКТУРИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ	198
Василь ФРАНЧУК. ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД У СФЕРІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ	201
СЕКЦІЯ 9. ФІЛОСОФСЬКО-КУЛЬТУРНІ ВИКЛИКИ ПОВОЄННОЇ УКРАЇНИ	205
Ігор БАРАН. «РУССКИЙ МІР» ТА ГУМАНІТАРНА ЕКСПАНСІЯ РОСІЇ – ІНСТРУМЕНТИ АГРЕСІЇ ТА ЗАГРОЗА ДЕРЖАВНОСТІ	205
Ірина БЕСАГА. ВПЛИВ ІСТОРІЇ НА ФОРМУВАННЯ ЛЮДИНИ (ІДЕЇ ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМУ У ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІЙ КОНЦЕПЦІЇ МАКСА МЮЛЛЕРА)	209
Олена ДЕРПАК. ПАТРІОТИЧНІ МОТИВИ В УКРАЇНСЬКИХ РЕКЛАМНИХ ТЕКСТАХ ЧАСУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	213
Вікторія КУДРЕВИЧ. НАЦІОНАЛЬНІ ТРАДИЦІЇ В РЕКЛАМІ УКРАЇНИ	216
Марина ЛАЗАРЕВА. УКРАЇНОМОВНИЙ МЕДІАПРОСТІР ТА ЗЕЛЕНА СОЦІАЛЬНА ІНФРАСТРУКТУРА ЯК ЦІЛІ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ	220
Олександр ЛУГОВСЬКИЙ. ФІЛОСОФСЬКО-КУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ ВІД НАСЛІДКІВ ВІЙНИ	224
Олена ХРАМОВА-БАРАНОВА. ІСТОРІОГРАФІЯ РОЗВИТКУ ТОВАРНОГО ЗНАКУ ВІД КЛЕЙМА ДО ЗНАКУ	229

СЕКЦІЯ 10. РОЗВИТОК ДИЗАЙН-ОСВІТИ В ПОВОЄННІЙ УКРАЇНІ	234
Олена ВОЛИНСЬКА. РОЗВИТОК ХУДОЖНЬО-ПРОЄКТНОЇ ОСВІТИ ГАЛИЧИНИ: ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНІСТЬ	234
Тетяна ГАРЬКАВА. ДУХОВНО-НАЦІОНАЛЬНА САМОБУТНІСТЬ ПЕТРИКІВСЬКОГО РОЗПИСУ	241
Роман ОДРЕХІВСЬКИЙ. НАЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ДИЗАЙНУ ІНТЕР'ЄРІВ ЦЕРКОВНИХ СПОРУД У ГАЛИЧИНІ ...	246
Наталія СКЛЯРЕНКО. ДИНАМІЧНІ ВІЗУАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ЗІ СТЕРЕОЕФЕКТОМ: ПРОЄКТНІ КОНЦЕПЦІЇ	250
Степан ПІСЬО. ХУДОЖНЬО-ІДЕЙНИЙ ЗМІСТ ПАМ'ЯТОК БОЙКІВЩИНИ - ДРОГОБИЧА	255
Юрій СОХА, Аліна МУЛИК, Мирон ІВАНІК. ВИКОРИСТАННЯ ХРАМОВИХ ПРИМІЩЕНЬ ЛЬВІВЩИНИ НЕ ЗА ПРИЗНАЧЕННЯМ І ЙОГО ВПЛИВ НА ЗБЕРЕЖЕННЯ ІНТЕР'ЄРІВ САКРАЛЬНОГО ПРОСТОРУ	259

Наукове видання

**ПРОБЛЕМИ ВІДНОВЛЕННЯ
СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА
ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ ПОВОЄННОЇ УКРАЇНИ**

*Матеріали
Міжнародної наукової конференції
27–28 жовтня*

Львівський національний університет природокористування
вул. Володимира Великого, 1, м. Дубляни, Львівський район, Львівська
область, 80381, Україна

